Haralamb Zincă

ultima noapte de război, prima zi de pace

HARALAMB ZINCĂ

ULTIMA NOAPTE DE RĂZBOI, PRIMA ZI DE PACE

Roman-document

virtual-project.eu

Editura MILITARĂ,
București, 1985

PARTEA ÎNTÂI

• Pagini de istorie citite de un scriitor

— 40 de ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial —

PRO DOMO. Nu sunt istoric, ci doar un scriitor pe care-l pasionează istoria, cu precădere cea a ultimului război mondial. Din păcate, războiul reprezintă experiența mea fundamentală de viață. Mi-am purtat și eu tinerețea într-o uniformă militară, am zăcut prin gropi și tranșee, în mână nu cu un condei, ci cu o armă ce împroșca moartea; am văzut cu ochii mei, care nu dezbrăcaseră încă prea multe fete, cum bătrâna doamnă dănțuia zi și noapte între fronturi, secerând fără milă; am săpat cu o lopată de infanterist morminte individuale, ca și gropi comune; am asaltat orașe mari și mai mici; am trecut noaptea, dormind pe picioare, prin așezări cu case omenești prefăcute în cenușă, în care cărbunii mocneau incandescent, amintind de ochii zidarilor… Cenușă… bârne negre, îndoliate de flăcări… Am mărșăluit, obosit de război, pe drumuri desfundate, mi-au ieșit în cale lagăre de exterminare, cadavre vii zăcând în cărucioare trase de coloane de cadavre vii; moartea m-a căutat de multe ori, uneori prin adăposturi adânci, alteori la lumina soarelui, în clipe de acalmie a frontului, neizbutind să mă înhațe, ci doar să mă facă să sângerez.

Mai de mult, sub impulsul amintirilor din acea epocă nefericită, izvorâte parcă din ascunse răni necicatrizate, am așternut pe hârtie următoarele cuvinte:

„Zăceam într-o groapă. Ca într-un mormânt zăceam. Și mă apăsa un cer negru, clădit din bulgări de pământ. Și mă simțeam obosit ca un

infanterist ajuns la frontiera dintre război și pace, dintre viață și moarte.

Deodată, un soldat rămas în afara gropii mele de transmisionist de linia întâi, se apucă să înlăture, cu o frenezie sălbatică, bulgării de pământ pentru a mă redescoperi. «Băă! îmi strigă el, rânjind cu o fericire amestecată cu un licăr de demențialitate. S-a terminat războiul! Gata, băă! Ieși de acolo!» Ca să-l cred, îmi întinse un bidon militar, fabricat cu acuratețe germană, și adăugă: «Bea mă, și mulțumește-i lui Dumnezeu!»

Am băut. Când m-am trezit din somnul spirtului, pe pământ, într-adevăr, pogorâse pacea. Am prins a mă iscodi ca și cum mi-aș fi pierdut ființa și, pe neașteptate, după căutări îndelungi, aș fi regăsit-o. M-am așezat atunci cu mine însumi la umbra unui stejar mutilat de schije, încercând să-mi închipui multe, printre altele, și prima zi de pace pășind cu ramura de măslin pe meridianele lumii. Bineînțeles, n-am izbutit. Imaginația mi-era sleită ca trupul unei femei siluite. Fără voia mea, mi-a încolțit în suflet curiozitatea, pom otrăvit, rodind în toate anotimpurile anului întrebări chinuitoare. Nu o dată am pornit la drum lung, în căutarea unor răspunsuri, care, între timp, până să fi ajuns să le simt respirația, au devenit istorie, iar în anumite cazuri istorie secretă sau ultrasecretă…”

•

PRIMA ZI DE RĂZBOI – 1 septembrie 1939, orele 4 și 45 de minute (era într-o vineri). Așadar, conform calendarului, înmugurea… toamna. Trupele celui de-al treilea Reich au invadat Polonia. Patruzeci și opt de ore mai târziu, Marea Britanie și Franța se declarau a fi în stare de război cu Germania lui Hitler.

După o rezistență eroică de 28 de zile, Polonia a capitulat, dispărând, din vrerea führer-ului, ca stat suveran și independent. În consecință, după această primă victorie-fulger a Wehrmacht-ului,

ostilitățile s-au mutat din răsăritul Europei în apus, limitându-se la numai trei state aureolate cu titlul de „mari puteri”. Însă treptat, pe căi elucidate de istorici doar parțial, au mai intrat (sau au fost târâte) în acest joc al apocalipsului alte 53 de țări, conflagrația devenind astfel mondială. Totuși operațiile militare, parte din ele devastatoare, s-au desfășurat pe teritoriul a numai 40 de țări din Europa, Africa și Asia. Statisticile indică fără echivoc că din cele trei continente, Europa a suferit cele mai mari pierderi materiale și de vieți omenești. Nu e de mirare, cele două tabere beligerante au trimis pe câmpurile de bătălie ale bătrânului continent un potențial uman ce s-a ridicat la 110 milioane de luptători.

Din coaliția antifascistă au făcut parte peste 50 de state, dar la capătul războiului numai trei dintre ele – Marea Britanie, S.U.A. și U.R.S.S. – au devenit depozitarele marilor documente arhivistice ale ultimei conflagrații mondiale, instituind pentru unele dosare un regim de cercetare destinat să-i țină pe istorici la distanță. Arhivele britanice, de pildă, și nu numai ele[1], făgăduiesc cercetătorilor de astăzi că în anul 2035, când se vor sărbători 90 de ani de la victoria asupra Germaniei fasciste, vor deschide seifurile cu dosarele ce închid, între coperte, secrete majore ale originii catastrofei umane din anii 1939-1945. Până la acea dată a secolului ce ar urma să vină, popoarele lumii trebuie să se mulțumească cu documente, de multe ori incomplete, pe care arhivele le scot cu țârâita la lumină, călăuzindu-se după conjuncturi politice și militare sau după cerințele nesfârșitului război din umbră. Și doar fostul combatant, precum și urmașii săi au dreptul să știe ce cuprind arhivele pe care comandouri speciale, pregătite din timp, le-au ridicat cu tonele. Nu cumva ascund dovezi privind vinovăția directă a unor lideri politici ai vremii, care n-au ezitat să inițieze, pe căi obscure, diferite manevre pentru a transforma un război local într-

unul mondial, cu scopul de a salva, poate, de la pierzanie ființa propriei lor națiuni, sacrificând vremelnic state și popoare mai mici?

În această ordine de idei, îndrăznim să ne exprimăm opinia că până și cele mai prestigioase istorii ale celui de-al doilea război mondial, semnate de autori de o mare probitate profesională, nu ne pun întotdeauna în fața unui adevăr complet. Drept care, în anumite cazuri – multe din ele delicate –, ipotezele rezultate din documentări disparate și chiar incomplete, ca și din conexiuni competente și inteligente, te pot apropia mai mult de acel adevăr istoric bine ferecat în seifuri de arhive decât unele scrieri bazate pe documente din „surse foarte sigure”. Și cum prezenta carte o dedicăm împlinirii a 40 de ani de la victoria Națiunilor Unite împotriva celui de-al treilea Reich nazist, ni se pare firesc a semnala spre exemplificare câteva enigme ale istoriei ultimului război mondial.

— Hitler a debutat în viața politică a Germaniei apoi în arena mondială cu un program clar, scris la începutul deceniului al treilea, în detenție, pe sute de pagini și publicat într-un volum intitulat „Mein Kampf”, iar în 1933, când a cucerit puterea sau a fost instalat la putere, a făcut deîndată dovada că este hotărât să traducă în fapt acest program. Cum se explică deci faptul că o mare putere, precum Murea Britanie, stat cu o gândire politică formată la scară intercontinentală, deținând cel mai experimentat aparat de spionaj din lume, cu întinse rețele de agenți și colaboratori recrutați din cele mai variate straturi sociale – de la portari de hoteluri sau șefi de gară, până la ziariști și miniștri – s-a lăsat surprinsă de impetuozitatea și agresivitatea führer-ului, ieșite încă din „Mein Kampf”?

În 1935, guvernul noului Reich nazist, sfidând tratate în vigoare, a adoptat răsunătoarea hotărâre cu privire la introducerea serviciului militar

obligatoriu și crearea unei armate de o jumătate de milion de oameni. Europa lua cunoștință cu o decizie inițiată de Hitler la… lumina zilei. Iar Angliei, imperiu biruitor în primul război mondial, pentru a adopta o lege identică, i-au fost necesari patru ani. Ani ce au însemnat pentru Hitler anexarea bazinului carbonifer Saar, al Austriei, invadarea Cehoslovaciei, atacarea Poloniei. Politica numită a „conciliatorilor”, dată drept singura explicație majoră pentru tot ceea ce s-a petrecut mai dramatic în Europa deceniului al patrulea, o găsim simplistă, inacceptabilă pentru o istorie scrisă cu literele adevărului.

— Să trecem la o altă enigmă. Operația *Pește*[2], elaborată și aplicată magistral de Churchill și colaboratorii săi, reprezintă cea mai elocventă dovadă că în anul 1940 Marea Britanie se aștepta să fie invadată de trupele hitleriste. Într-adevăr, Hitler, după cucerirea Norvegiei, Danemarcei, Olandei, Belgiei, Franței, își concentrase forțele formidabilei sale mașini de război la Canalul Mânecii. Toate statisticile vremii demonstrau superioritatea zdrobitoare a Wehrmacht-ului, în timp ce englezul de rând, chemat sub arme de proaspăta lege a serviciului militar, abia acum învăța să tragă cu pușca… Churchill în persoană își exprima pesimismul, întrevăzând victoria planului hitlerist *Leul de mare* de invazie a insulei. Totuși, în ciuda raportului de forțe net favorabil Germaniei, debarcarea n-a mai avut loc. Pe neașteptate, trupele Wehrmacht-ului au fost dispersate în Balcani, apoi întoarse spre răsărit, ocupând un front de mii de kilometri, de la Marea Nordului până la Marea Neagră.

Ce anume l-a determinat pe comandantul suprem al Wehrmacht-ului să renunțe la un front de câteva sute de kilometri pentru un altul de mii de kilometri și la un inamic care, în forul său intim, se recunoștea vremelnic înfrânt, și să opteze pentru un viitor adversar al cărui potențial

economic, militar și moral îl cunoștea vag și superficial?

Istoricii din Vest, ca și cei din Est s-au ocupat și se mai ocupă și astăzi de acest capitol obscur, soldat cu îndepărtarea forțelor hitleriste de la Canalul Mânecii, care a jucat un rol în trecerea omenirii de la un război oarecum local la unul mondial. S-au acumulat multe explicații militare, însă toate la un loc, fără voia celor ce ni le servesc, au darul de-a ascunde parcă și mai bine tainice tratative diplomatice, iscusite manevre politice de culise, în care trebuie să se fi angajat mesageri ai *Leului de mare* cu mesageri ai *Leului britanic.* Oricum, documentele existente ne dezvăluie dorința – mărturisită de Hitler nu o dată – de-a avea în Anglia un partener pe măsură în supremația mondială. Să fi făgăduit ceva solii *Leului britanic* solilor *Leului de mare,* în schimbul întoarcerii mașinii de război hitleriste cu fața spre estul și sud-estul Europei, iar apoi să-și fi uitat promisiunile?

— Trecem la o a treia enigmă. Dintre toți marii criminali de război, doar Rudolf Hess[3] a fost lăsat de către Tribunalul de la Nürnberg să-și ispășească pedeapsa trăind. Celebrul deținut al închisorii din Spandau a trecut de 90 de ani. Are o „locuință” confortabilă, cu televizor în culori. Se plimbă, citește… Îi este însă interzis să primească vizite în afara unor membri ai familiei. Într-o bună dimineață, desigur, nu va mai răspunde la apelul gardianului. Se va fi stins atunci din viață unul din șefii naziști care a întreprins poate cea mai spectaculoasă tentativă de a apropia printr-un proiect de pace îmbătrânitul imperiu britanic de tânărul imperiu al Germaniei. Ne întrebăm și astăzi: a fost, oare, Hess un mesager al propriei sale persoane? Oare Hitler să nu fi știut nimic? Încă din primele zile ale dispariției sale, diplomația hitleristă, mai târziu și cea britanică l-au declarat pe cutezătorul aviator Hess drept un dezechilibrat

mintal. Într-adevăr, la Nürnberg, pe banca acuzaților, asistența a putut vedea, după o captivitate de cinci ani în Anglia, un om bolnav… Iar între cel suferind și certificatele sale medicale era o concordanță deplină. De unde însă, din ce documente medicale din trecut rezultă că Hess a fost și înainte de a decola spre coasta Scoției un dezechilibrat mintal? Din niciunul… Doar din declarații.

În schimb, acțiunea sa aeriană – cea diplomatică continuând să rămână învăluită în mister – poate fi apreciată ca aparținând unui bărbat sănătos, cu mintea lucidă și cu nervi de oțel, capabil să se pregătească pentru un zbor pe cât de temerar, pe atât de unic ca țel. Timp de patru luni, Hess s-a pregătit sistematic pentru marea sa aventură, și nu în „camera cu jucării" a fiului său, ci pe un aerodrom real. S-a antrenat nu pe un aparat de zbor oarecare, ci pe un „Me-110", la ora aceea cel mai modern avion militar de vânătoare din lume. Surse hitleriste au susținut multă vreme că Hess și-ar fi desfășurat antrenamentele în mare taină și acest „fapt divers" ar fi scăpat organelor de informații și contrainformații ale SD-ului condus de Schellenberg. Avem de-a face cu o explicație care nu rezistă unei analize logice. Aerodromul din Augsburg – locul de antrenament al lui Hess – nu era nicidecum unul particular, ci aparținea aviației hitleriste; avea deci un comandant în subordinea căruia se numărau piloți, ingineri, mecanici. Toți aceștia, cu sau fără voia lor, erau la curent cu pasiunea de pilot de încercare a omului nr. 2 din partidul nazist. Nu puteai decola cu un „Me-110" fără aportul mecanicului; nu puteai veni la aterizare fără a comunica, în prealabil, prin radio cu turnul de comandă… mai ales în zborurile de noapte, în condițiile de camuflaj. În asemenea împrejurări, secretul, se înțelege, devenise al lui Polichinelle. În concluzie, activitatea de „pilot de încercare" a lui Hess n-avea cum să treacă

neobservată organelor de informații. Dacă la toate acestea mai luăm în considerație colaborarea „pilotului” Hess cu constructorul avionului, vom fi de acord că nu erau puțini cei care erau la curent cu preocupările primului adjunct al lui Hitler la conducerea partidului nazist. La urma-urmei, la sugestia lui Hess, Messerschmitt a adăugat avionului două rezervoare suplimentare de combustibil, apoi un aparat de radio cu acțiune la mare distanță. Vrem, nu vrem, ne place sau nu, Rudolf Hess a fost primul aviator care a pilotat un „Me-110” la o distanță neatinsă până atunci de un avion de vânătoare…

Așadar, în seara zilei de 10 mai 1941, „dezechilibratul mintal” Rudolf Hess decolează de pe aerodromul din Augsburg într-un zbor de noapte cu destinația Scoția, străbătând un culoar aerian studiat doar pe hartă. Iată încă o mare performanță a aviatorului… După aproximativ șase ore de zbor, Hess ajunge deasupra obiectivului său din apropierea orășelului Eaglesham și sare cu parașuta. Din acest moment, istoricul nu mai cunoaște decât relatări din surse britanice, deoarece, după război, Hess, în mod surprinzător, și-a pierdut memoria pe care nici până în prezent, în liniștea închisorii de la Spandau, nu și-a mai regăsit-o…

A fost oare Hess în noaptea aceea așteptat pe coasta Scoției în urma unei înțelegeri prealabile? N-ar fi exclus… Prea a zburat cu o mare siguranță *într-acolo* și prea a știut unde să-și abandoneze avionul și să sară cu parașuta în… bezna camuflajului britanic. O simplă ipoteză. De ce nu? Dacă istoricii tot nu au la îndemână dosarul complet al cazului Hess, de ce nu s-ar lăsa ispitiți de jocul ipotezelor?

Ne mai intrigă un amănunt. Să îl supunem atenției. Rudolf Hess a decolat de la Augsburg în jurul orei șase seara și s-ar fi cuvenit, după toate regulile de zbor, să se înapoieze tot la Augsburg.

Neobișnuitul pilot de încercare nu s-a mai înapoiat la bază nici după cele șase ore cât îl putea menține în aer benzina. Așa stând lucrurile, n-ar fi fost normal să se dea alarma? Dispăruse doar un pilot la bordul unui avion de vânătoare de ultimul tip și întâmplător acest pilot se numea Rudolf Hess, omul nr. 2 în partidul nazist! Poate se prăbușise sau poate că fusese silit să aterizeze forțat… Nu intraseră în alertă constructorul aparatului, domnul Messerschmitt, și comandantul aerodromului, dar să nu se alarmeze aghiotanții sau secretara sa, doamna Hildegard Toth?

Pe Churchill, așa cum rezultă din însemnările sale, știrea prezenței lui Hess pe teritoriul imperiului britanic l-a găsit vizionând un film. *Rula o peliculă veselă* – notează fostul premier britanic nu în paginile unui jurnal zilnic, ci într-un volum de memorii redactat și publicat după război –, *și mă amuzam copios.* Mărturisirea, nu încape îndoială, este verosimilă. Churchill avea de-acum și timp, și calmul necesar vizionării unor filme. *Leul de mare* se dezumflase definitiv, iar O.K.W.-ul elaborase o altă operație – Barbarossa –, de atacare a Uniunii Sovietice, trecând, în secret, la pregătirile de rigoare. Primejdia invaziei deci fusese îndepărtată. Ca o viitură puternică ce își pierde din forță pe măsură ce apele sale sunt dirijate a se revărsa nu pe direcția principală, ci pe alte imense suprafețe din cu totul alte direcții, tot așa și grosul trupelor germane de la Canalul Mânecii a prins a se subția și a-și pierde din forță în dauna altor spații… În lunile premergătoare parașutării lui Hess, trupele victorioase ale Wehrmacht-ului cucereau noi spații vitale în sud-estul Europei – în Balcani, Grecia, Iugoslavia, Creta.

Și iarăși, înaintând pe filonul evenimentelor, ne lovim de o întrebare-cheie: de ce oare, într-o perioadă de victorii succesive ale Reich-ului, de glorie a armatei germane, când toți liderii Reich-

ului jubilau savurând izbânzile militaro-politice, a simțit Hess nevoia să se aventureze într-o misiune care, așa cum susțin până și în prezent sursele arhivistice puse la dispoziție, nu i-o încredințase nimeni? Ce motiv temeinic ar fi avut să renunțe la poziția lui în partid și în stat, când idealul proclamat de führer – „Deutschland über alles” – era ca și împlinit?

Aceleași surse ne dau de înțeles că abia după trei sau patru zile de la dispariția „pilotului de încercare”, Hitler s-a împăcat cu gândul că adjunctul său a evadat în tabăra inamicului – și asta datorită presei britanice, postului de radio B.B.C. În continuare, mai observăm că aproape simultan atât partea germană, cât și cea engleză s-au grăbit să-l declare pe Rudolf Hess bolnav mintal… Hitler, de pildă, ar mai fi putut să-l declare trădător, să-l condamne chiar la moarte, dar a evitat un asemenea verdict. De ce oare?

În concluzie, ne continuăm ipoteza astfel: diplomația lui Hitler, inițiată în culise fără concursul lui Ribbentropp, trebuie să fi căzut într-o capcană întinsă de diplomația britanică… Hess, omul de încredere al führer-ului, ajuns în Anglia, avea probabil de desăvârșit, pe baza unui mandat încredințat de șeful Reich-ului, *ceva* început în urmă cu câteva luni. Se prezenta și cu o dovadă a bunelor sentimente ale lui Hitler față de Anglia – „dezamorsarea bombei” de la Canalul Mânecii. Odată obiectivul atins – îndepărtarea mașinii hitleriste de război spre estul și sud-estul Europei –, ce motive ar mai fi avut acum diplomația britanică să pactizeze cu diavolul? Așa cum în scenariul zborului lui Hess identificăm ușor stilul spectaculos al tuturor scenariilor diplomatice și militare ale lui Hitler încheiate cu uluitoare lovituri de teatru, tot așa ni se pare că identificăm câte ceva din stilul diplomației britanice combinat cu cel al „Intelligence Service” ului…

— O altă enigmă… Multe cărți și filme sovietice (document) dau de înțeles cititorilor și spectatorilor că serviciile de informații ale Uniunii Sovietice au avut un agent de anvergură plantat în centrul conducerii mișcării național-socialiste, fapt absolut credibil. Richard Sorge în Japonia… britanicul Kim Phylby în aparatul central al I.S.-ului… Așadar, de ce n-am lua în considerație ceea ce ni se sugerează, că și în Germania a existat un asemenea as al spionajului sovietic? Gehlen, în memoriile sale, n-a șovăit să insinueze că acest agent ar fi fost un lider al partidului nazist. Iar serviciile sovietice de specialitate n-au dezvăluit nici până astăzi personalitatea acestui posibil agent. Dacă un asemenea personaj a existat în preajma lui Hitler sau a feldmareșalului Keitel, trebuie neapărat să fi purtat uniforma partidului nazist sau a Wehrmacht-ului, aflându-se într-un contact permanent cu führer-ul și Înaltul comandament german – principalele sale surse de informare. Misterul lăsat să dăinuie încă în jurul acestei eventuale personalități ne determină să credem că este posibil ca numele să-i fie legat de capitole importante, ultrasecrete, ale istoriei celui de-al doilea război mondial.

— Cei mai mulți istorici susțin – pornind de la numeroasele mărturii existente – că Martin Bormann și-a găsit moartea în noaptea de 1 spre 2 mai, pe când încerca, împreună cu alți naziști, să fugă din Berlinul ca și cucerit de trupele sovietice. În cartea sa „Miros de migdale amare”, apărută și în românește, Elena Rjevskaia dă următoarea informație: *Grupul alcătuit din Bormann, Rattenhuber, dr. Stumpfegger și Kempka, șoferul lui Hitler, înaintase sub protecția unui tanc. Dar o grenadă aruncată de la o fereastră a lovit tancul în partea stângă, unde se aflau Bormann și Stumpfegger, și explozia i-a acoperit pe amândoi.* Sursa informației? Declarația lui Rattenhuber, care, fiind rănit, a fost luat prizonier. Cadavrul lui

Bormann n-a fost găsit, dar nici n-a fost căutat. În schimb, autoarea cărții, care în primăvara anului 1945 a făcut parte ca interpretă dintr-un comando special al Frontului 3 bielorus cu misiunea de a-l căuta pe Hitler, publică extrase dintr-o agendă-jurnal a lui… Bormann. Și tot autoarea ne explică: *Fusese găsită* (agenda – H.Z.) pe *o stradă, de un grup de ostași din serviciile de informații ale armatei învecinate.* (…)[4] Lovindu-te de aceste rânduri, îți vine imediat în minte întrebarea: Cum o fi ajuns jurnalul lui Bormann pe respectiva stradă, dacă el a murit în flăcările exploziei? Și cum s-a putut oare găsi un ac într-un Berlin cu cartiere întregi transformate în munți de moloz? Să fie oare la mijloc o simplă chestiune de hazard? Oricum, modul cum a fost găsit jurnalul sporește misterul în jurul morții sau al dispariției lui Bormann…

— Și o ultimă enigmă. Marele-amiral Karl Dönitz ne vorbește în memoriile sale despre un fapt, după opinia noastră, de-a dreptul senzațional la o analiză mai atentă, cu mari implicații în ultimele luni ale războiului. Încă din ianuarie 1945, vârfurile conducătoare ale Wehrmacht-ului intraseră în posesia unui document britanic (în copie) intitulat ordinul *Eclipse,* însoțit de o hartă a Germaniei cu zonele de ocupație ale celor trei mari puteri. Grație acestui document, generalii germani au aflat cu o lună înainte de Conferința de la Ialta (ce urma să ia în discuție și să aprobe harta cu zonele de ocupație, statutul ocupației)[5] cum va arăta teritoriul Reich-ului după capitulare.

Vom reveni asupra acestui subiect, dar mai înainte am dori să ne exprimăm nedumerirea: pe ce căi a ajuns în mâinile inamicului copia unui asemenea document, în condițiile în care Abwehr-ul și rețelele sale de agenți erau ca și inexistente, când Schellenberg, numit în locul lui Canaris, era mai interesat în purtarea unor tratative secrete cu aliații decât în culegerea de informații? Istoricii n-au răspuns încă la această întrebare și nici n-au

realizat necesarele conexiuni dintre documentul *Eclipse* și tactica militaro-politică a Wehrmacht-ului în etapa premergătoare prăbușirii Reich-ului și semnării capitulării necondiționate.

•

AM AUZIT odată, nu mai reținem în ce împrejurare, o formulare pe care o invocăm și noi ori de câte ori se oferă prilejul: „Între literatură și istorie, trebuie să existe un tandem permanent.” Cuvinte simple, exprimând un adevăr simplu. A fost o vreme când un grup de scriitori încerca să reconstituie, cu mijloacele specifice literaturii, file din istoria contribuției poporului român și a României în războiul antifascist al Națiunilor Unite. Frământări creatoare, generoase, în parte împlinite, în parte nu… Ne lipsea lumina adevărului, căci istoricii rămăseseră undeva, în „coada plutonului”. Un roman închinat armatei române, actului revoluționar de la 23 August 1944, unic prin particularitățile sale, participării armatei române la războiul antifascist, oricât de măiestrit ar fi realizat, nu poate, nu are cum să țină locul unei cărți de istorie… În ultimii ani însă, mai ales după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, în fruntea tandemului amintit mai sus au trecut istoricii… Animați de documentele de partid, de tezele tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la Istoria românilor, astăzi avem în biblioteci cărți de istorie care emană și răspândesc lumina. Au fost înfrânte nu numai dogme, ci și un nejustificat complex de inferioritate… Astăzi nu numai că afirmăm cu mândrie națională: „România este a patra țară a Coaliției antihitleriste în ce privește efectivele angajate în luptă”, ci o și demonstrăm, o și dovedim. Ca scriitor pasionat de istoria celui de-al doilea război mondial, mă simt mai îmbogățit în cunoștințele mele. Da, susțin astăzi istoricii, a existat în iunie 1944 marea debarcare a trupelor anglo-americane în Normandia, dar în august 1944 a existat și marea

acțiune politico-militară a românilor pe care B.B.C.-ul, la 24 august, ora 5:15, o aprecia astfel: *Fapta României constituie un act de mare curaj și acest act va grăbi sfârșitul războiului.*

Da, susțin astăzi istoricii, în vara anului 1944, pe frontul „Centru”, a avut loc victorioasa operație „Bagration”, dar tot în vara aceluiași an a mai avut loc și „catastrofa trupelor hitleriste din România”, cum va numi mai târziu istoricul german Kissel efectul provocat de întoarcerea surprinzătoare a armelor de către români. *Ieșirea României din Axă* – comenta Postul de radio Moscova la 27 august, ora 11:15 – *are o importanță covârșitoare nu numai pentru această țară, ci pentru întregul Balcan, deoarece prin această lovitură se prăbușește întregul sistem de dominație german din sud-estul Europei.*

Istoria victoriei marilor armate ale Națiunilor Unite se mândrește, pe bună dreptate, cu conducători de oști precum G.V. Jukov, D.D. Eisenhower, Charles de Gaulle, A.M. Vasilevski, R. Montgomery, G.S. Patton sau V.I. Ciuikov…

Da, astăzi, o asemenea istorie, oriunde ar fi ea realizată, va înscrie, cu siguranță, la loc de cinste și numele unor generali români, ca: Nicolae Dăscălescu, Gheorghe Avramescu, Vasile Atanasiu, Nicolae Șova, Costin Ionașcu (enumerarea ar putea continua!), pentru aportul lor nu numai la izbânda unor lupte, ci și pentru gândirea lor militară inedită. Să nu uităm că la marea victorie a Națiunilor Unite România a contribuit cu 17 divizii, un corp aerian, două brigăzi de artilerie antiaeriană, un regiment de care de luptă, unități de pontonieri și de geniu, o brigadă de căi ferate, forțe ce numărau 540 000 de ostași și ofițeri.

Și a bătut acel ceas al păcii când țara și-a numărat morții, răniții, dispăruții – *170 000 de oameni*. În opt luni de necontenit război antifascist… E mult, e puțin? Marca Britanie, în

șase ani de război antihitlerist, a înregistrat 264 443 morți, 277 077 răniți și 19 351 dispăruți (cifrele se referă exclusiv la pierderile armatei de uscat, aviației, marinei). Un total de 561 371 oameni. Împărțiți la șase ani de război, obținem date comparative cu privire la dinamica pierderilor în oameni raportată la populația țărilor respective. Ne oprim însă aici. Preferăm să cităm o filă din „Jurnalul de operații" al Diviziei 9 infanterie, datată 11 mai 1945:

> *În această zi se încheie războiul pentru viteaza Divizie 9 infanterie care, începând de la 23 august 1944, a fost prezentă acolo unde greutățile au fost mai mari, acolo unde era necesară prezența unui pumn de oțel care să izbească de moarte în punctul vital inamic. Peste tot Dobrogenii au fost la înălțimea misiunilor ce le-au revenit. Dovadă stau nenumăratele ordine de zi prin care i-a fost relevată acțiunea. Lungul șirag de morminte semănate de la Mureș și până la Nová Ves* (*Boemia*) *stau mărturie că divizia a adus din plin jertfă pe altarul patriei întru mărirea ei și asigurarea locului ce i se cuvine alături de marile națiuni și că nimic n-a fost precupețit pentru ca misiunea să fie îndeplinită. Niciodată izvorul de inspirație pentru acei ce vor căuta să imortalizeze faptele de arme ale Dobrogenilor nu va fi epuizat. Din ce va fi mai mult cercetat, din atât vor izvorî faptele inedite în mai multă măsură.*

•

PAGINI DE ISTORIE citite de un scriitor… De un scriitor care și-a închinat o viață făuririi romanului românesc de spionaj. De aceea nu trebuie să mire pe nimeni că *lectura* o fac și din

acest unghi de vedere. Numai așa se cere înțeles și judecat travaliul de față, sintetizat în paginile ce vor urma…

•

ÎN NOIEMBRIE 1944, Himmler, șeful RSHA-ului, alinia la Viena două comitete așa-zis naționale conduse fiecare de fasciști notorii – bulgarul A. Țankov, românul H. Sima, în timp ce la Zagreb, manipula un Consiliu de miniștri prezidat de ustașul Ante Pavelić. Acesta, povestește istoricul A. Hilgruber din Republica Federală Germania, a avut o convorbire cu Hitler care, printre altele, i-a mărturisit că în vara anului 1944, Wehrmacht-ul fusese confruntat cu trei crize: *deschiderea celui de-al doilea front în Franța, prăbușirea frontului Grupului de armate „Centru" în Bielorusia și situația rezultată de acțiunea României în luna august.*

•

ANUL NOU 1944 a început sub semnul tradiționalelor mesaje. Le aflăm în presa vremii. Goebbels, de pildă, nu se va sfii să transmită omenirii că: *Germania deschide cartea Anului Nou cu convingerea că va rezolva toate problemele ce le va aduce.*

La fel de sigur în rezolvarea tuturor problemelor se arată și Göring: *Noi pășim în anul acesta conștienți de enorma fală a Reich-ului, plini de încredere neclintită și având totodată răspunderea față de lumea civilizată de pe întregul glob. Calea noastră e limpede. Ea merge înainte spre victorie sau spre pieire*!

Hitler, în mesajul său, îl ia în brațe pe Dumnezeu: *Voința noastră de jertfă, străduința noastră nu-i sunt ascunse lui Dumnezeu. Suntem gata să-I dăm totul pentru a-L servi. Dreptatea sa nu va înceta până când El va putea rosti sentința. De aceea datoria noastră este de a ne îngriji să nu apărem în fața Lui drept ușuratici, ci să găsim în*

clemența Sa acea sentință care se numește victorie și care înseamnă viață.

Dumnezeu… sentință… viață… victorie… Führer-ul manifestă o oarecare îngrijorare, dar nu și disperare. În ciuda masivelor bombardamente ale aviației anglo-americane, fala Reich-ului mai strălucește încă și este convins că într-adevăr… *soarta lumii civilizate se va decide tot în buncărele O.K.W.-ului. Gott mit uns* (Dumnezeu e cu noi) îi amintesc mereu și cuvintele ștanțate pe catarama metalică a centiroanelor ostașilor germani.

Încrederea führer-ului, la începutul anului 1944, într-o sentință divină favorabilă „geniului" său își are explicația în configurația de atunci a hărții operaționale. În nord, blocada Leningradului continuă să reprezinte pentru sovietici o amenințare gravă. Încă puțin și orașul întemeiat de Petru cel Mare, leagănul revoluției bolșevice în secolul XX, părea că va capitula… (Două săptămâni mai târziu armata sovietică debloca Leningradul!) Ceva mai jos, către zona centrală a Rusiei, linia frontului desenează un imens intrând pe direcția est, al cărui punct îndepărtat îi arată în orice clipă că trupele sale nu au încetat să amenințe Smolensk-ul și Moscova. Iar între Smolensk și Berlin se interpun ținuturile Bielorusiei și ale Poloniei, o distanță de aproape 1500 km. Oricum, el e mai aproape de Kremlin decât Stalin de Porțile Brandenburg-ului.

Ce-i drept, spre sud, ofensiva necontenită a trupelor sovietice din iarna lui 1943 a înregistrat succese, împingându-l pe inamic spre zona subcarpatică și spre hotarele de nord ale României, dar Wehrmacht-ul mai controlează Crimeea, sudul Ucrainei, Marea Neagră…

În vestul Europei, situația militară este staționară. Perspectiva unei invazii anglo-americane peste Canalul Mânecii nu-l tulbură pe Hitler. Ba o așteaptă cu o bucurie machiavelică. Este ferm convins că orice tentativă a lui Churchill

de a debarca pe continent se va zdrobi de Zidul Atlantic-ului. Și apoi, le mai rezervă englezilor o surpriză, surpriza anului, „bombele zburătoare” care vor șterge de pe suprafața Angliei mari orașe și-l vor sili pe Churchill să îngenuncheze și să ceară nu numai pace, ci și alianță cu cel de-al treilea Reich împotriva Rusiei sovietice.

În Balcani, pozițiile militaro-politice ale Germaniei sunt trainice, prezența trupelor fasciste întărind în permanență soliditatea unor guverne ce și-au legat destinul de cel al nazismului. Excepție face Iugoslavia, unde partizanii lui Tito stăpânesc munții.

Lovitura din Badoglio din vara lui ’43 nu l-a speriat, e chiar convins că trădătorii de la Roma i-au făcut indirect un serviciu: l-au ajutat să ia decizia de a trece Italia sub controlul SS-ului și al Wehrmacht-ului. Desigur, menajase susceptibilitățile lui Mussolini atunci când îl încurajase să creeze un stat iluzoriu – Republica Socială de la Salo –, dar jocul tot el îl controla și nu Ducele.

Încrederea și speranțele lui Hitler că în anul 1944 va dobândi din partea Celui de Sus o sentință numită victorie își mai aveau sorgintea într-o realitate de necontestat: în ciuda marilor pierderi suferite, mai cu seamă pe frontul din răsărit, industria de război din Germania și din celelalte țări europene căzute sub ocupația sa militară lucra încă din plin, menținând forța de luptă a Wehrmacht-ului la un nivel înalt.

•

FÜHRER-UL ȘI SPIONII SĂI. La 1 septembrie 1939, când trupele hitleriste au invadat Polonia, Wehrmacht-ul deținea în tradiționala sa organizare un excelent serviciu de spionaj și contraspionaj – Abwehr-ul –, condus de faimosul amiral Canaris. Animată de planurile revanșarde ale lui Hitler, casta generalilor prusaci a aderat activ, cu mici excepții, la țelurile războinice și expansioniste ale

celui de-al treilea Reich: *Deutschland über alles*. În acest context, Abwehr-ul, prin informațiile furnizate de rețelele sale, a sprijinit victoriile Blitzkrieg-ului (nu ne referim la „coloana a cincea”, construită de R.S.H.A.). Generalii de elită îi valorificau pe hărțile operaționale ale anilor 1939-40 informațiile. În această importantă relație militară, simbioza s-a dovedit perfectă, fiind însă tulburată odată cu prăbușirea, în Est, a operației *Barbarossa.* Rezistența eroică și în timp a armatei roșii a pus capăt pentru totdeauna legendei Blitzkrieg-ului, umilindu-i pe marii strategi ai O.K.W.-ului. De la un anotimp la altul, înfrângerile au luat metodic locul victoriilor, măcinând puțin câte puțin încrederea în victoria finală a planurilor hegemonice ale lui Hitler. Mai întâi, înregistrăm nemulțumirile unor generali față de politica nazistă în teritoriile ocupate, apoi față de gândirea militară a Führer-ului, iar după dezastrul de la Stalingrad și catastrofa de la Kursk, observăm că aceste nemulțumiri iau forma unor conjurații.

Abwehr-ul nu a rămas în afara acestor frământări. Pregătit prin rețelele sale să facă față unor războaie-fulger, Canaris va intra într-o criză acută de informații, secretele de bază ale armatei sovietice dovedindu-se a fi bine ascunse dincolo de Volga și Urali. Sensibil la frământările Wehrmacht-ului și ale generalilor săi, Abwehr-ul, pe de o parte, încurajează conjurațiile și, pe de altă parte, caută contacte cu inamicul din Vest, prin mijlocirea unor canale specifice serviciilor de spionaj. În acest sens, am îndrăzni să susținem ipoteza că, încă din vara anului 1943, Abwehr-ul a început să facă „daruri masive” aliaților anglo-americani, pentru a le dobândi bunăvoința și a-i convinge să accepte platforma politică a conjuraților militari: doborârea lui Hitler, capitularea în Vest, continuarea războiului în Est. Documente britanice aflate în arhiva celui care a

condus Marea Debarcare și valorificate în ultimii ani de istoriograful american Stephen E. Ambrose în cartea sa „Spionii lui Ike”, apărută în 1981, printre alte fapte senzaționale ne dezvăluie și un episod major și semnificativ al războiului din umbră, până nu demult bine ferecat. Invocându-l pe Sir John Masterman, fost șef al BI-A (Secțiune pentru securitatea internă), autorul ne amintește de soarta rețelei de spionaj a Abwehr-ului din Anglia, ai cărei agenți – doisprezece la număr – au fost identificați și convinși să accepte condiția de agenți dubli…

Performanța contraspionajului britanic ar putea fi socotită de excepție dacă am ignora tehnica Abwehr-ului de a-și pregăti spionii de înaltă clasă. Aceștia, după cât se știe, urmau cursuri strict individuale, necunoscându-se între ei. După părerea noastră, contraspionajul Intelligence Service-ului putea să identifice un spion și sursele sale. Mai putea identifica și pe un al doilea, chiar și pe un al treilea. Dar identificarea și capturarea a doisprezece ași ni se par a fi o izbândă posibilă doar cu concursul unui agent britanic plantat în aparatul central al Abwehr-ului sau – de ce nu? – cu concursul și bunăvoința directă și indirectă a lui Canaris. Istoricul Ambrose ne mai amintește că toți cei doisprezece spioni dubli au fost folosiți în cadrul operației *Overlord,* cu misiunea de a-l „intoxica” pe Hitler și pe credincioșii săi generali de la O.K.W… Să nu omitem că cei chemați să valorifice informațiile transmise de Intelligence Service prin intermediul celor doisprezece agenți dubli și să le interpreteze erau ofițeri superiori ai Abwehr-ului, aceiași care, având încă din 1943 aprobarea lui Canaris, începuseră să sprijine conjurațiile. Iar conjurații germani, în anul de grație 1944, doreau deschiderea celui de-al doilea front cu ardoarea pe care numai sovieticii o mai avuseseră cu doi ani în urmă. Susținem deci că Abwehr-ul s-a distanțat treptat de interesele lui

Hitler, încetând de a mai fi pentru O.K.W., acel mecanism prețios de furnizare a informațiilor militare și politice… Himmler și al său R.S.H.A., sesizaseră mai de mult metamorfoza abwehriștilor. În consecință Gestapo-ul, descoperind o nouă conjurație în care erau amestecate și cadre din conducerea Abwehr-ului, a propus führer-ului destituirea lui Canaris. Hitler însă a dat curs propunerii abia în februarie 1944, când Canaris a făcut, probabil, Intelligence Service-ului încă un „dar" în persoana lui Erick Wermehren, rezident al Abwehr-ului la Istanbul. Acesta, împreună cu soția, a fugit la Londra și nu în America Latină și, desigur, nu cu mâna goală. Succesul lui Himmler nu va face altceva decât să adâncească ruptura dintre Abwehr și O.K.W., proces inițiat de altminteri chiar de Canaris.

Totuși, atât cât se mai ținea pe picioare, Abwehr-ul a încurajat și sprijinit planul conjuraților lui von Stauffenberg, favorizând în același timp și acțiunile Intelligence Service-ului de „intoxicare" a lui Hitler cu privire la ziua și locul debarcării anglo-americanilor pe continent. (*În cartea „Ziua cea mai lungă", C. Ryan arată că locotenent-colonelul H. Meyer, șeful secției informații a Armatei 15 germane, aflase, încă de la începutul lui ianuarie 1944, chiar din gura lui Canaris, amănunte în legătură cu un semnal pe care aliații aveau să-l folosească pentru a avertiza Rezistența franceză că bătuse ceasul debarcării. Ne îndoim de veridicitatea acestei dezvăluiri. Nu credem că în ianuarie 1944 planul Overlord-ului era atât de avansat încât să se fi stabilit încă de pe atunci formula exactă a semnalului.*)

Canaris, destituit din funcție, dar nu și din armata activă, bun navigator pe valurile spionajului, va continua să urmărească evenimentele în pregătire, reușind, în cele din urmă, cu sprijinul lui Himmler, să lase O.K.W.-ul fără „ochii și urechile" Abwehr-ului… În felul

acesta, Hitler va intra în campania anului 1944 fără un aparat de informații și contrainformații militare competent, credincios cauzei sale.

•

„OVERLORD” și „WALKYRIA”. În ziua de fi iunie 1944, pe când Hitler și O.K.W.-ul se așteptau mai puțin, inevitabilul s-a produs: Zidul Atlanticului s-a prăbușit sub loviturile combinate ale unor trupe ingenios organizate, nu numai prin varietatea de arme în cooperare, ci și prin unicitatea în sine a operației, rezultată din colaborarea creatoare a comandamentelor americane și britanice. În operația *Overlord* distingem ușor toate calitățile și slăbiciunile celor două națiuni, care, printr-un joc al istoriei, s-au pomenit de două ori în aceeași tranșee, luptând împotriva aceluiași inamic – armata germană.

În ultimii 40 de ani s-au scris multe cărți închinate operației *Overlord,* mai toate lăsând impresia că autorii i-au dezvăluit omului de rând tot ce era mai important. Acum însă, după apariția cărții „Spionii lui Ike”, cititorul nu poate să-și reprime întrebarea: operația *Overlord* o mai fi având și alte secrete bine zăvorite în seifurile arhivelor celor doi aliați occidentali? Un studiu atent al evenimentelor politico-militare din acea perioadă va înclina balanța către un răspuns afirmativ. De aceea, ne simțim și noi atrași de captivanta întrebare: nu cumva planul *Overlord* mai are un capitol ultrasecret, intitulat *Walkyria,* acțiune inițiată de conjurații militari germani și care dacă ar fi fost încununată de succes ar fi trecut sub controlul exclusiv al Wehrmacht-ului atât teritoriul statului german, cât și teritoriile ocupate?

Ce factori ne trimit cu gândul la o asemenea ipoteză? Iată-i:

a) În prezent, se cunosc contactele pe care conjurații din Germania hitleristă le-au avut cu reprezentanții aliaților occidentali.

b) Operația *Walkyria* reprezintă cel mai complet plan militar de răsturnare a regimului hitlerist.

c) Bomba lui von Stauffenberg trebuia să curme viața lui Hitler la 11 iulie, la Berchtesgaden și să declanșeze *Walkyria.* La această dată (trecuse o lună de la debarcare), trupele anglo-americane nu depășiseră încă linia capului de pod din Normandia, iar pe frontul „Centru”, trupele sovietice își continuau campania de vară, înaintând impetuos spre Vistula. După cum se știe, atentatul nu s-a produs. În ultimul moment, Hitler preferase buncărul de la Rastenburg conacului de la Berchtesgaden.

d) Trupele anglo-americane au debarcat la 6 iunie și au ocupat, după lupte crâncene, capul de pod prevăzut în planul inițial al SHAEF-ului. Operațiile pentru întărirea acestui cap de pod s-au încheiat către sfârșitul aceleiași luni…, cu o întârziere mare față de datele înscrise pe hărțile comandanților de mari unități, după care observăm că intervine o situație „statică”, nu fără ecou în Statele Unite, unde se exprimă temerea că se intrase într-un impas. Mai direct spus, deși până la 2 iulie forțele aliaților numărau circa 1 000 000 de oameni (plus tehnica de luptă), trecerea la marea ofensivă de pe aliniamentul Caen-Caumont-Saint Lô se ordonă abia la 25 iulie, adică cinci zile după atentatul de la Rastenburg… Desigur, memorialiștii și istoriografii debarcării nu lasă fără motivații militare „situația statică de la capul de pod”. Totuși, privind în urmă, îndrăznim a ne întreba: nu cumva, în realitate, SHAEF-ul aștepta să audă explozia bombei lui von Stauffenberg și să-i determine efectele? Se știe doar că Dulles, în Elveția, menținuse contacte variate cu conjurații. Încurajase mișcarea, o recunoaște chiar el, fără însă a se angaja, ceea ce se poate traduce și astfel: mai întâi treceți la fapte și, pe urmă, vedem noi…

e) Debarcarea începe în zorii zilei de 6 iunie… În aceeași dimineață, feldmareșalul Rommel,

comandantul Grupului de armate „Vest”, pleacă într-o permisie. Simplă coincidență? Poate… Numai că Rommel și Hans Speidel, șeful statului-major al acestui grup de armate, erau membrii conjurației. Să nu uităm apoi că în Franța semnalul *Walkyria* mai era așteptat de următorii conjurați: generalul von Kluge, comandant al întregului Front de Vest, generalul von Stülpnagel, comandant militar pentru Franța, generalul von Falkenhausen, comandant militar pentru Franța de Nord și Belgia… Lista conjuraților germani din Franța este lungă, iar o parte dintre ei, datorită confuziei create de știrea că Hitler a murit, a intrat în acțiune la parola telefonică Walkyria…

Așadar, de ce SHAEF-ul n-ar fi așteptat rezultatul complotului generalilor germani? Să ne închipuim ce s-ar fi petrecut numai pe frontul din Normandia dacă acțiunea lui von Stauffenberg ar fi fost încununată de succes. Dintr-o dată, trupele lui Eisenhower s-ar fi pomenit în fața unor căi deschise chiar de conjurați, care își propuseseră ca țel să-și plece steagul în vest. Tocmai această posibilă perspectivă, care ar fi dus la cruțarea a mii și mii de vieți (în trei săptămâni aliații anglo-americani au pierdut 60 771 oameni), ne încurajează să avansăm ipoteza că *Overlord*-ul mai cuprinde un capitol nedezvăluit încă opiniei publice. A dezvălui înseamnă, în ultima instanță, a recunoaște că „situația statică” din Normandia nu reprezenta altceva decât o așteptare deliberată, rezultată din cunoașterea prealabilă a operației *Walkyria.*

Precum se știe, acțiunea conjurației a eșuat. Represaliile Gestapo-ului au fost sângeroase. Casta militară prusacă a plătit scump tentativa de a salva Germania de la o prăbușire totală. Zeci de generali și ofițeri superiori au fost executați din ordinul lui Hitler, al politicianului pe care, o vreme, l-au divinizat și i-au acceptat fără rezerve planurile războinice și hegemonice. Istoricii însă ar fi

nedrepți cu memoria celor căzuți pe altarul *Walkyriei* dacă n-ar încerca să dovedească faptul că, și înfrântă, conjurația a adus coaliției antihitleriste mari servicii. Ne-am permite să punem în lumină două din ele:

1) După 20 iulie, Hitler a ordonat scoaterea Abwehr-ului din componența Wehrmacht-ului și transformarea lui dintr-un serviciu cu întinse rețele de spionaj în lume într-un simplu Birou, trecut sub controlul SD-ului și condus de *Brigadenführer*-ul SS W. Schellenberg. Măsura führer-ului a lăsat O.K.W.-ul fără un instrument informativ central, ceea ce a ușurat, indirect, operațiile inițiate de serviciile de spionaj ale armatelor coaliției antihitleriste. Dacă mai luăm în considerație și faptul că însuși Schellenberg, mâna dreaptă a lui Himmler în aparatul de spionaj al partidului nazist, pierduse orice speranță în victoria nazismului și căuta în ascuns legături salvatoare în Elveția și Suedia, vom obține imaginea reală a aparatului german de spionaj și contraspionaj militar după 20 iulie 1944.

2) Eșecul *Walkyriei* a adâncit și mai mult criza internă din Germania, precum și neîncrederea lui Hitler în generalii și ofițerii superiori ai Wehrmacht-ului, în soluțiile lor operaționale. Dinamica schimbării comandanților germani de fronturi, de grupe de armate, de divizii a înregistrat, după atentat, o creștere vertiginoasă. În ființa fălosului führer se vor instala, tot datorită bombei lui Stauffenberg, spaima și neîncrederea, stări ce vor atinge foarte repede un nivel paroxistic, împingându-l să-l învestească pe Himmler și cu funcția de comandant al trupelor Wehrmacht-ului din interior.

•

OPERAȚIA „BAGRATION”. La 6 iunie are loc debarcarea în Normandia. Cel de-al doilea front în Europa de Vest devine astfel un vis împlinit. La 12 iunie, în replică, Hitler apasă pe buton și

declanșează armele sale secrete. „Bombele zburătoare” încep să cadă deasupra Londrei, stârnind panică și îndoliind bucuria debarcării. Trei zile mai târziu, führer-ul vizitează Frontul de Vest și constată că armele secrete au ridicat moralul trupelor sale. Se înapoiază în buncărul de la Rastenburg ceva mai încrezător decât plecase, iar în incapacitatea anglo-americanilor de a-și lărgi capul de pod din Normandia deslușește un semn încurajator. E din nou optimist, nu pentru mult timp. La 23 iunie – în ajun se împliniseră trei ani de când *Barbarossa* pornise în marș triumfal să înfrângă „colosul cu picioare de lut” –, Hitler și generalii săi de la O.K.W., se văd siliți să se întoarcă din nou cu fața spre Răsărit. Frontul „Centru” de sub comanda feldmareșalului Busch, care îl mai menținea pe soldatul german aproape de Moscova, spre liniștea sufletească a führer-ului, raporta că trupele sovietice au trecut, în zorii zilei, la o puternică ofensivă pe un front de 1 000 km. Vestea surprinde O.K.W.-ul, dar mai ales pe Hitler, căci toate informațiile puse până atunci la dispoziție îl asigurau că, în cadrul campaniei de vară, Comandamentul sovietic hotărâse să nu atace pe direcția Frontului „Centru”. Motivațiile surselor de spionaj din răsărit erau plauzibile: sovieticii și-au dat seama la vreme că a ataca Grupul de armate „Centru” ar fi echivalat cu un act de nebunie sau de sinucidere: atacatorii aveau înaintea lor cursuri de apă, lacuri, mlaștini, păduri, deci condiții naturale favorabile unei apărări de netrecut, iar O.K.W.-ul folosise cu matură artă militară aceste condiții, transformând orașele Bielorusiei în zone fortificate, cu un sistem dezvoltat de tranșee, cazemate din beton, lemn, pământ, și toate astea pe o adâncime de 250-300 km.

Ah, rapoartele și sintezele serviciilor de informații! Ah, convorbirile cu feldmareșalul Busch! Hitler era dezolat și mânios. Abwehr-ul și serviciile de cercetare din est îl încredințaseră că

Stalin alesese Frontul de Sud ca obiectiv principal al campaniei de vară, pe direcția României, găsindu-l într-acolo vulnerabil. Timp de o lună de zile, cercetarea germană descoperise mișcări de trupe ale inamicului dinspre „Centru” spre „Sud”… Unele rapoarte erau însoțite de fotografii aeriene. Se vedea clar că mari unități de tancuri și de artilerie erau scoase din „Centru” și îndreptate spre fronturile comandate de Tolbuhin și Malinovski. Informația că sovieticii preferaseră sudul ca scenă principală a operațiilor de vară îl bucura pe Hitler, hotărârea inamicului corespunzând întru totul dorințelor și viziunilor sale strategice. Nu va afla însă niciodată cât de „intoxicat” a fost: ceea ce cercetarea germană luase drept tancuri și tunuri autopurtate, instalate pe platformele unor garnituri de trenuri în mișcare spre sud, erau doar simple machete de lemn sau de mucava.

Așadar, Comandamentul sovietic îl păcălise din nou… O ofensivă pe un front de 1 000 de kilometri?! Nu, nu, nu era cu putință, cu siguranță Busch înnebunise… Comandantul Grupului de armate „Centru” nu-și pierduse însă mințile: numai că războiul din răsărit îl confrunta, de astă-dată, cu o concepție operațională incredibilă… Intrândul cu o suprafață de 250 000 km^2 încredințat spre a-l apăra avea forma unui arc uriaș, în centrul căruia se afla Minsk, capitala Bielorusiei. Sistemul inexpugnabil de fortificații dispunea de 800 000 soldați și ofițeri, 9 500 piese de artilerie și aruncătoare, 900 tancuri și tunuri de asalt, precum și de 1 300 de avioane. Nimic până în dimineața zilei de 23 iunie nu trădase intenția sovieticilor de a executa „un salt” peste râurile, lacurile, mlaștinile, pădurile Bielorusiei. Dimpotrivă…

Nu știm dacă feldmareșalul Busch a supraviețuit războiului și dacă a apucat să afle că fusese confruntat cu o operație codificată *Bagration,* în memoria comandantului rus care, în 1812, pe

câmpiile de la Borodino, a înfruntat eroic oștile invadatoare ale lui Napoleon. Ingenioasa ofensivă sovietică, de o amploare fără precedent, compusă dintr-o succesiune de operații, a „mutat” în două luni frontul sovieto-german cu circa 600 km spre vest. La reușita ei au participat Frontul 1 baltic, fronturile 3, 2 și 1 bielorus, precum și 47 000 de partizani. Au fost zdrobite 70 de divizii hitleriste, inamicul pierzând peste 540 000 de luptători – morți, răniți sau prizonieri. Succesul răsunător al operației *Bagration* s-a soldat cu eliberarea Bielorusiei, curățirea de hitleriști a unei părți din teritoriul Lituaniei și Poloniei. Ajungând la malul Vistulei, trupele sovietice întrezăreau acum porțile Germaniei, iar de pe malul Neman-ului, frontierele Prusiei Orientale… Orice încercare a O.K.W.-ului de a opri ofensiva sovietică și de a salva rămășițele Grupului de armate „Centru”, comandate în decurs de două luni de feldmareșalul Busch, înlocuit apoi de feldmareșalul Model, la rândul său, înlocuit de generalul Reinhardt, a eșuat lamentabil, afirmând o dată în plus neputința lui Hitler și a strategilor săi de a mai face față evenimentelor militare în curs de dezvoltare.

•

„STEJAR – EXTREMĂ URGENȚĂ”. După atentatul de la Rastenburg, hotărârea lui Hitler de a rezista cu orice preț devenise de neclintit. Aruncase în luptă arme secrete. Altele, precum avioanele cu reacție sau submarinele cu motoare electrice, erau gata de acțiune. Pe „banc” mai așteptau și alte arme secrete. Încă din 1943 serviciile secrete din vest și din est intraseră în posesia unei informații îngrijorătoare: fizicienii hitleriști lucrau în laboratoare ascunse la fisiunea atomului. Deci prelungirea demențială în timp a războiului lui Hitler era previzibilă și de necontestat.

În ultima decadă a lunii august însă, în România este declanșată revoluția de eliberare socială și

națională antifascistă și anti-imperialistă, care, prin forța și amploarea sa, avea să determine pe teatrul de război al frontului din sud-estul Europei neașteptate și spectaculoase răsturnări de situații militare și politice. Iată cum apreciază ziarul elvețian „Neue Züricher Zeitung" din 24 august 1944, într-o corespondență transmisă din capitala Angliei, cursul războiului din Europa după evenimentele din România: *Urmările pasului făcut de români depășesc teritoriul Balcanilor… Se scontează pe o înaintare rapidă a armatelor lui Malinovski și Tolbuhin, prin Câmpia Dunării, spre Ungaria. Situația diviziilor germane din România este extrem de precară*: *ele se află acum între două focuri*… Iar ziarul american „The Evening Star" scria, tot la 24 august 1944, că acest act istoric... *a zdruncinat întregul front din Balcani, punând în primejdie forțele germane din Grecia, Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia și din sudul Poloniei.* La 1 septembrie 1944, revista sovietică „Voina i rabocii klass" publica un interesant articol din care cităm: ... *Înfrângerile suferite de germani pe flancul de sud și trecerea României de partea Aliaților sunt evenimente de o mare importanță pentru tot mersul războiului* (…) *Înfrângerile germane din România vor avea, de asemenea, pentru Germania, și cele mai grele repercusiuni economice. Odată cu aliatul român, nemții au pierdut și petrolul și grâul românesc.*

În prezent, istorici de prestigiu din țară și de peste hotare sunt unanimi în concluzia că Actul istoric de la 23 August 1944, denumit de generalul Friessner, comandantul Frontului Ucraina de Sud, „ziua cea neagră" pentru armata hitleristă, a grăbit cu cel puțin șase luni sfârșitul războiului. De aceea ni se par normale întrebările unor cercetători ai perioadei în discuție, rămase, din păcate, fără răspunsuri concludente: Cum de s-a lăsat Hitler surprins de evenimentele de la București? Să nu fi urmărit cele 11 oficine hitleriste de spionaj din

România evoluția situației interne a țării, să nu fi reținut ele niciun indiciu cu privire la activitatea Partidului Comunist Român sau a celorlalte partide din Blocul Național-Democratic în vederea scoaterii României din războiul antisovietic? Oare, în vara anului 1944, Hitler era sau nu la curent cu agravarea crizei interne din România? Întrebări pasionante, care așteaptă răspunsuri din ce în ce mai detaliate.

De fapt, cel ce se va apleca să studieze perioada va fi confruntat cu enigme ale războiului din umbră. De aceea suntem de părere că dezlegarea lor depinde, în ultimă instanță, de efortul cercetătorului de a stabili câteva particularități ale activității Secției a II-a informații și contrainformații a Marelui Stat-Major al armatei române între anii 1943 și 1944, de a fixa, în continuare, rolul jucat de Serviciul Special de Informații.

Fără doar și poate că toate părțile angajate în pregătirea istoricului act și-au propus, din capul locului, să respecte cu strictețe secretul întâlnirilor, discuțiilor, hotărârilor, desăvârșirii planului operațional. Și în această chestiune o contribuție de seamă au adus-o reprezentanții P.C.R., care, de-a lungul anilor de activitate ilegală, acumulaseră o bogată experiență a tehnicilor conspirative. Astăzi este cunoscut faptul că partidul nostru, în perioada de adâncă ilegalitate, a fost nevoit să-și perfecteze continuu tehnicile activității sale, comuniștii fiind supuși permanent prigoanei autorităților, în lupta lor împotriva fascismului, pentru dreptate socială și națională, pentru o Românie liberă și independentă.

Păstrarea secretului pregătirilor militare vizavi de activitatea rețelelor naziste de spionaj din România era o operațiune foarte dificilă. La această misiune plină de riscuri a participat și un grup foarte restrâns de înalți funcționari ai S.S.I.-ului, în colaborare rodnică cu reprezentanți ai

Secției a II-a informații și contrainformații a Marelui Stat-Major. Ei au fost și cei care au asigurat realizarea cu succes a acelui principiu militar atât de prețios în arta războiului – surpriza… Surpriza care a semănat derută la Legația germană din București, precum și la comandamentele Wehrmacht-ului și al SS-ului de pe teritoriul țării. Aceeași surpriză a creat confuzie, în cele din urmă, și în buncărul de la Rastenburg.

Așadar, cum a fost posibil ca Hitler și O.K.W.-ul, după ce au elaborat și pus la punct planurile *Margarethe 1* de ocupare a Ungariei (pe care l-au și aplicat) și *Margarethe 2* de ocupare a României, care n-a mai apucat să fie aplicat, rezultate tocmai din neîncrederea Reich-ului în regimurile din cele două țări aliate, să se lase surprinși de actul revoluționar de la 23 August 1944?

O analiză atentă a documentelor existente, germane și românești, ne va duce la constatarea că atât la Marele Stat-Major, cât și la S.S.I., s-a asumat răspunderea unui joc dublu față de aliatul german, eludându-se astfel nu numai acordurile existente, ci și ordinele severe ale lui Ion Antonescu. Șeful S.S.I.-ului, de pildă, încă din 1943 a apelat la o tehnică proprie tuturor serviciilor de spionaj din lume – „intoxicarea”. Și-a „intoxicat” aliatul cu care era obligat, printr-un acord, să colaboreze. Fiind într-un permanent schimb oficial de informații cu Abwehr-ul, câștigase bunăvoința și încrederea colonelului Roedler, cât și a ofițerilor germani de legătură. Aprecierile și concluziile sale erau, se pare, însușite de omologul nazist. Credem că tehnica de „intoxicare” era următoarea: se transmiteau aliatului german informații reale până la un punct cu privire la activitatea unor partide politice din opoziție, ce puteau fi lesne verificate de agenții germani din România; în concluziile unor sinteze sau rapoarte, se minimaliza activitatea respectivelor partide, punându-se mereu în lumină

ideea că mareșalul era stăpân pe situație și că oricând, la un ordin al său, organele represive ale statului sunt capabile să înăbușe orice mișcare primejdioasă; în diverse documente sau articole publicate în presa internă și externă, se mai sublinia ideea falsă că armata română este cu trup și suflet devotată mareșalului și alianței cu Reich-ul; operația de „intoxicare" se răsfrângea în forme variate și fără contenire și asupra unor ascunse oficine hitleriste de spionaj, identificate de S.S.I. și ținute sub strictă supraveghere.

Vom da câteva exemple. La 5 august 1944, SS *Reichsführer*-ul Himmler transmitea armatelor din vest, prin Secția militară a SD-ului (rămășițele Abwehr-ului), o informare privind situația politică și militară a României, din care extragem punctul 2: *În ce privește evenimentele politice interne, în ultimele patru săptămâni se manifestă, în mod vizibil, o deplasare a întregii opoziții către partidul comunist* […] *Diferitele convorbiri care au avut loc în ultimul timp între conducerea comunistă ilegală și cercurile opoziționale ar fi ajuns în faza finală. După cât se pare, se încearcă, sub conducerea comunistă, să se formeze în România un fel de guvern al Frontului Popular, care să cuprindă până și cercuri ale național-țărăniștilor. Scopul* […] *ar fi să se ajungă la convorbiri politice cu Uniunea Sovietică* […]

Informația, precum se vede, este aproape exactă… Dar, în același document, mai găsim și aprecierea: *Starea de spirit a trupei române este bună. Corpul de ofițeri este convins de necesitatea continuării luptei alături de Germania* […] *acum, ca și înainte, raporturile de putere politică se află exclusiv în mâna mareșalului. Opozițiile nu au în spatele lor o mișcare care să fie cu adevărat stăpânită de voința de a lupta și care să aibă posibilitatea de a smulge mareșalului puterea.*

Spionii „aliatului" nu izbutiseră să valorifice nicio informație cu privire la contactele Partidului

Comunist Român cu Mihai I, inițiate încă din septembrie 1943 prin intimii săi, și despre propunerea unui plan insurecțional care avea să fie acceptat în vara anului 1944.

Agenturile hitleriste de spionaj politic și militar, deși într-o continuă alertă, n-au reușit să afle mai nimic despre atmosfera reală ce se crease la Palatul regal, despre faptul că șeful statului își intensificase activitatea și legăturile sale cu conducătorii unor partide burgheze din opoziție, că dobândise adeziunea unor generali activi și de rezervă la o acțiune de scoatere a României din războiul purtat alături de Germania hitleristă.

În acest timp, așa cum rezultă din documente, Secția a II-a de informații și contrainformații a Marelui Stat-Major era angajată și în camuflarea acțiunilor secrete ale generalului Ilie Șteflea, șeful Marelui Stat-Major. În memoriul său datat 15.III.1945, acesta dezvăluie: *Am ascuns tot timpul Înaltului Comandament german adevărata situație materială a armatei noastre* (…) *Am luat această măsură*: *pentru a avea în țară rezerve de material de război necunoscute autorităților germane*; *pentru a consuma muniția fabricată în Germania și astfel să fie păstrată muniția fabricată în țară*; *pentru a refuza trimiterea de trupe pe front, pretextând că nu avem cu ce le dota.*

Din această politică profund patriotică, al cărei statut ultrasecret a fost respectat cu strășnicie de organele militare în drept, au răsărit în interiorul țării, în noaptea de 23 spre 24 august 1944, 30 de divizii plus echivalentul a 57 de batalioane (în acest ceas unic al istoriei, sub arme se aflau peste 1,1 milioane de luptători, ceea ce reprezenta circa 8,5% din întreaga populație a României), 23 de escadrile numărând 259 de avioane (în baze, centre și școli se mai găseau 1 131 de avioane de antrenament și școală), 163 de baterii de artilerie antiaeriană plus 14 baterii de proiectoare (1 263 de guri de foc și 163 de proiectoare), 37 nave, 17

baterii antiaeriene și 4 batalioane de infanterie marină. Aceste forțe s-au alăturat, din prima clipă a insurecției, forțelor Națiunilor Unite, luptând cu succes împotriva dușmanului țării, apărând frontierele de atacurile hitleristo-horthyste, eliberând apoi, în bătăliile purtate umăr la umăr cu armata sovietică, și ultima brazdă de pământ românesc și continuând lupta pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și a unei părți a teritoriului Austriei, până la victoria finală asupra celui de-al treilea Reich.

Un alt exemplu de „intoxicare" perfectă și convingătoare a aliatului german îl reprezintă operația *Authonomus* și modul cum organele române de specialitate au tratat cu spionajul german „cazul" celor trei parașutiști britanici, reținuți din decembrie 1943 până în noaptea de 23 august 1944 în clădirea Inspectoratului General al Jandarmeriei, cu toate presiunile hitleriștilor de a-i preda serviciilor lor secrete.

Să revenim însă la întrebarea inițială: deținea oare Hitler informații cu privire la o posibilă lovitură politică și militară în România? Elaborarea planului *Margarethe 2,* precum și alte numeroase documente germane confirmă că, pe baza unor informații luate în discuție, nu se excludea o eventuală tentativă a României de a ieși din alianța cu cel de-al treilea Reich. Așadar, informații au existat la Rastenburg, furnizate prin canale variate. Se știe însă că o informație se mai cere și interpretată, valorificată – poate cea mai dificilă operație pentru un organ de spionaj. În perioada la care ne referim, această interpretare se realiza într-un Abwehr mai mult al conjuraților decât al lui Hitler și al O.K.W.-ului, ceea ce a ușurat campania de „intoxicare" declanșată la București. Interpretarea informațiilor din România fixa în mintea lui Hitler imaginea unui aliat devotat, pregătit să-și rezolve rapid și cu fermitate

eventualele încercări ale opoziției de a scoate țara din Axa Roma-Berlin.

Atragem atenția asupra unui document edificator, care ne confirmă supozițiile. În luna mai 1944, Secția străinătate a Marelui Stat-Major al Wehrmacht-ului expedia comandamentelor militare din afara teritoriului Germaniei opiniile lui von Killinger cu privire la situația politică din România: *La o îndepărtare neprevăzută a mareșalului* […] *ar veni în discuție un guvern compus numai din generali de front și politicieni de încredere 100%* (*legionari*)*, în frunte cu regele*, *dacă va fi posibil, și fără el dacă va fi necesar. Regele reprezintă pentru țărani și soldați un simbol și împărtășește punctul de vedere al mareșalului cu privire la aliați* […]

În lumina acestei opinii diplomatice, generalul Gerstenberg, care se lăuda că, la nevoie, cu câteva salve trase de o baterie antiaeriană poate lichida în România un eventual puci al opoziției, ni se înfățișează ca un ins „intoxicat" cu succes de organele de spionaj din România…

La 14 august, cu 9 zile înainte de Actul istoric de la 23 August, Spalke, atașatul militar al Legației germane la București, raporta la Rastenburg: *Se observă o îmbunătățire a stării de spirit în rândurile militarilor și civililor, după înapoierea din Germania a mareșalului Antonescu.* El arăta și cauzele acestei îmbunătățiri: a) stabilizarea frontului de răsărit; b) încrederea în forța de rezistență a armatei germane; c) trimiterea în România a unor cantități de arme antitanc.

Nu încape nicio îndoială că la formarea unei asemenea „viziuni optimiste" a atașatului militar german și-a adus contribuția mai cu seamă Secția a II-a informații a Marelui Stat-Major al armatei române. În concluzie, analizând reacția lui Hitler provocată de revoluția de la 23 August 1944, remarcăm că până și în acea seară fierbinte membrii Legației germane au acționat în

conformitate cu opiniile lui Killinger, ale lui Gerstenberg și ale lui Spalke, citate mai înainte, rod al „intoxicării” inițiate de S.S.I. și de Secția a II-a a Marelui Stat-Major. Oare nu Gerstenberg a fost cel care a telefonat la Berlin, sugerând O.K.W.-ului propria-i soluție: câteva salve antiaeriene și Bucureștiul va îngenunchea? Oare nu Hitler a fost cel care, în spiritul „intoxicării”, i-a ordonat lui Gerstenberg să lichideze „puciul” de la palat și să formeze un guvern din generali români filogermani? (În fapt, după cum se știe, întreaga armată română, cadrele militare în totalitatea lor – generali, ofițeri, subofițeri – au asigurat din primul moment împreună cu forțele patriotice victoria revoluției de la 23 August). Oare nu Hitler, în memorabila noapte de 23 August 1944, a fost cel care i-a scos pe legionari din Germania, din lada de gunoi a istoriei, pentru a asigura guvernului născocit la Rastenburg „politicieni de încredere sută la sută”?

În această ordine de idei, se cuvine a sublinia o altă particularitate a reacției hitleriste. Mergând din capul locului pe linia unor soluții false – datorită procesului de „intoxicare” –, Hitler și O.K.W.-ul au pierdut mult timp pentru a înțelege strigătul de la București al lucidului general Hansen, care suna astfel: *Noul guvern român* (cel adus la putere imediat după declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și anti-imperialistă – H.Z.) *trebuie luat în serios. Nu trebuie să se cadă pradă iluziei că ar fi vorba de o mică clică de trădători. În spatele guvernului se află întregul popor român și, în special, toți generalii.*

Timpul însă a lucrat și în favoarea noului guvern, a Marelui Stat-Major, a Comandamentului Formațiunilor patriotice de luptă. Primul care avea, în fine, să priceapă pe pielea sa adevărul necruțător cuprins în raportul lui Hansen a fost chiar generalul Gerstenberg, ale cărui unități de artilerie antiaeriană, pornite în zorii zilei de 24 august să

lichideze „puciul” de la palat cu câteva salve, au fost oprite la Podul Băneasa de trupele române și de Formațiunile patriotice de luptă…

Și doar nu o informație, ci mai multe avertizaseră Rastenburg-ul că Partidul Comunist Român reprezintă fermentul principal al tainicelor pregătiri politice și militare. Numai că serviciile de spionaj ale lui Himmler, viciate de campania de „intoxicare”, au dat o interpretare greșită acestor avertismente, ceea ce a dus, automat, la dezinformarea lui Hitler. Judecând însă după istoricul american D. Irving, se pare că führer-ul a sesizat, la un moment dat, cauza eronatelor interpretări ale informațiilor din România. Reconstituind, pe baza unor documente provenite din surse germane, atmosfera din buncărul lui Hitler din ziua de 24 august, istoricul aduce în prim-plan mărturisirile unui martor ocular: *Hitler* […] *invectivează serviciul de spionaj al SS-ului și al Ministerului de Externe.*

Într-adevăr, führer-ul avea toate motivele să invectiveze în dreapta și în stânga, căci în războiul din umbră, serviciul german de spionaj din România a suferit o grea și ireparabilă înfrângere.

•

DOCUMENTELE AU UN GRAI al lor. Am spus-o și o s-o mai spunem. Trebuie doar să știi să-l deslușești, să ai răbdarea de a-l asculta până la capăt. Cu ani în urmă, am avut cinstea de a sta îndelung de vorbă cu regretatul general de corp de armată Costin Ionașcu. Oare câți tineri tresar la auzul acestui nume? Câți îi cunosc personalitatea? 23 August 1944 l-a găsit pe generalul Costin Ionașcu în Dobrogea, la comanda Diviziei 9 infanterie. A intrat în războiul antihitlerist din primele clipe ale declanșării lui. A străbătut apoi, prin lupte grele și sângeroase, drumul către victorie. I s-a încredințat, în plin efort de război, comanda Corpului 2 armată.

La capătul discuțiilor, generalul a dăruit autorului acestor rânduri un manuscris însoțit de numeroase hărți, intitulat „Operațiunile armatei române alături de armatele sovietice, 23 august 1944 – 12 mai 1945”. Lectura manuscrisului ne-a tulburat profund. Coperta – nu știm dacă a fost realizată de mâna generalului – are sus, în colțul drept, un desen reprezentând o sabie înfiptă în zvastica hitleristă.

Ne-am întors de multe ori la acest document pentru a-i asculta graiul. Uneori i-am adresat întrebări. S-a înfiripat astfel un imaginar dialog cu regretatul general.

— Ce ne puteți spune despre Actul revoluționar de la 23 August 1944?

— Întoarcerea armelor de către România în contra hitlerismului, la 23 August 1944, a adus o importantă modificare a raportului de forțe dintre Germania și Națiunile Unite pe teatrul de operațiuni sud și sud-est.[6]

— Cum vă argumentați afirmația?

— La 23 August 1944 Germania a pierdut, în mod direct, valoarea a:

• *circa 40 de divizii române* (*20 pe front, iar restul în interior*) *care reprezentau totalul posibilităților române dacă s-ar fi continuat lupta până la ultima extremitate*;

• *24 divizii germane angajate pe frontul român, care, sub presiunea armatelor sovietice și cu liniile de retragere tăiate prin acțiunea română, au fost nimicite*;

• *în plus, efectivele germane capturate sau anihilate de către forțele române pe teritoriul nostru în cele 3 zile care au urmat actului de la 23 August, efective ce se cifrează la 53 159 prizonieri și 5 000 morți, adică echivalentul a 6 divizii.*

În total deci, valoarea a 70 de divizii, la care, dacă se adaugă faptul că România a luptat, până

la capitularea Germaniei, în contra ei, cu o medie de 15 divizii, se vede că raportul general de forțe dintre Germania și Națiunile Unite a fost modificat cu valoarea de 85 de divizii în favoarea Națiunilor Unite.

— Ce probleme a pus armatei române revoluția de la 23 August?

— Problemele esențiale care s-au pus armatei atunci au fost, în ordinea importanței lor, următoarele:

• *acoperirea imediată a frontierelor de nord-vest ale țării contra atacurilor germano-maghiare din afară, care ar fi încercat să trimită întăriri pentru forțele germane de pe frontul din Basarabia și Moldova și celor de pe restul teritoriului român, cu care să poată închega rezistența pe pământul românesc, fie pe râurile din câmpia Munteniei, fie pe arcul carpatic, dacă ar fi ajuns la defileul acestuia*;

• *curățirea cât mai grabnică a teritoriului de forțele germane ce se găseau aici*.

Operațiunile acestea au trebuit să fie executate concomitent cu altele (*trecerea unităților pe picior de război, dotarea materială*) *ce nu se putuseră executa anterior, pentru a nu atrage atenția comandamentului german, ceea ce a dat naștere la multiple greutăți, înlăturate însă în condițiile cele mai bune, datorită spiritului de devotament al armatei, al poporului român și al forțelor sale democratice*.

— Suntem convinși că în prezent, mai mult decât în trecut, istoricii de peste hotare se vor ocupa cu mai multă obiectivitate și rigoare științifică de rolul jucat de România și armata sa în războiul antihitlerist. Se poate afirma că istoricul Act de la 23 August 1944 a deschis pe neașteptate o nouă poartă

spre bârlogul inamicului prin Europa Centrală?

— *Pentru a pătrunde în Europa Centrală* […] *direcția strategică cea mai favorabilă este valea Dunării. Pe această cale de invazie s-au succedat, în decursul istoriei, expansiunile sau pătrunderile cele mai multe din Europa – de la romani și până în secolul 19. Porțiunea Dunării de mijloc, între Linz și Vacz* (*Nord-Budapesta*)*, este de cea mai mare importanță strategică pentru stăpânirea Europei Centrale, deoarece comandă toate comunicațiile ce se îndreaptă spre Dunăre*.

— **Este o cale de acces ușoară sau mă înșel?**

— *Accesul către centrul Europei, pentru o ofensivă din est, este străjuit de o barieră tare, formată din arcul muntos Carpați, Alpi, Sudeți. Pătrunderile spre această regiune s-au făcut, în trecut, prin cele trei deschideri pe care le prezintă bariera și anume*:

• *de la sud, prin spărtura dintre Carpați și Alpii Dinarici*;

• *de la est, prin Pasul Tătarilor*;

• *de la nord-vest, prin Poarta Morava*.

— **Ce configurație avea acest nou și neașteptat teatru de operații?**

— *Configurația acestui teatru de război, în lungul căii de pătrundere – valea Dunării – prezenta aspecte diferite*:

• *reduitul transilvan, cu ultima barieră a Carpaților Apuseni către Câmpia Tisei, cu cele două depresiuni formând Poarta Someșului și Poarta Mureșului, iar la sud defileul Cerna-Timiș*;

• *reduitul Europei Centrale* (*Cadrilaterul Boemiei*) *și ramificațiile Alpilor Bavarezi*;

• *între aceste două reduite, legătura dintre ele – Carpații Păduroși cu ramificațiile lor spre sud* (*Mátra, Tatra, Fatra, Carpații Albi și Nitra*),

brăzdate de afluenții Dunării: *Hron, Nitra, Váh și Morava*;

• *în sud-est – Câmpia Dunării, străbătută de afluenții ei, cei mai mulți cu originea în Podișul Transilvaniei*.

— Cum au evoluat evenimentele militare după întoarcerea armelor de la 23 August?

— După zdrobirea rezistenței germane din regiunea Chișinău-Iași, misiunea fronturilor ucrainene (*2 și 3*) *era de a lichida forțele inamice din Balcani și de a scoate Ungaria din război, după care să pătrundă în Germania pe la sud-est.*

Pentru îndeplinirea misiunii încredințate, armatele sovietice trebuiau să depășească bariera Carpaților și să debușeze în câmpia ungară, făcând și joncțiunea cu forțele democrate iugoslave în cel mai scurt timp, spre a nu da inamicului posibilitatea de redresare.

La această acțiune au contribuit substanțial și forțele române, în primul rând prin efectuarea promptă și rapidă a curățirii teritoriului de trupele germane, ceea ce i-a împiedicat pe germani să mai organizeze vreo rezistență, să întârzie pe teritoriul românesc, și în al doilea rând prin executarea acoperirii în Ardeal (*călare pe masivul Bihorului*), *care i-a pus, de asemenea, în imposibilitate pe germano-maghiari de a ocupa defileurile Carpaților sau de a organiza vreo apărare în Munții Apuseni.*

Aceste contribuții au fost folosite de Înaltul comandament sovietic, așa încât în 40 de zile, după operațiile din zona Chișinău-Iași trupele sovietice au străbătut teritoriul nostru și s-au concentrat în Ardeal și Banat, la aproape 1 000 km de zona în care se găseau la 23 August 1944.

La sfârșitul primei etape a acțiunii care s-a terminat prin concentrarea forțelor sale (*în ziua de*

20 septembrie 1944), ofensiva Frontului 2 ucrainean a fost montată astfel:

• *dreapta frontului* (*2 armate sovietice și Armata 4 română*) *angaja puternic inamicul, care, profitând de terenul favorabil din Poarta Someșului, rezista cu îndârjire*;

• *restul dispozitivului* (*3 armate sovietice, Armata 1 română și un grup sovietic de cavalerie și blindate*), *pivotând pe dreapta, ataca în câmpia ungară, pentru a învălui forțele inamice din Ardeal și a le tăia comunicațiile spre vest*;

• *ulterior, a continuat ofensiva în lungul Dunării spre inima Austriei, rupând în două forțele germano-maghiare, separându-le de cele ce operau în Iugoslavia, și distrugându-le*.

[…] *În aceste lupte unitățile și subunitățile române, în condiții grele de regrupare, au dovedit bărbăție și dârzenie și au împlinit cu cinste misiunea înaltă ce li s-a încredințat*[7].

•

[…] Și documentele au un grai al lor. Trebuie să știi doar să-l deslușești și să le înțelegi mesajul.

CRONOLOGIE

29 octombrie 1944. Comandamentul suprem sovietic ordonă fronturilor 2 și 3 ucrainean să treacă la înfăptuirea operației „Budapesta” fără pauză operativă. Alături de Frontul 2 ucrainean luptau 15 divizii române.

25 noiembrie – 3 decembrie 1944. Comandamentul suprem sovietic definitivează planul operativ-strategic al forțelor sovietice până la sfârșitul războiului în Europa. În prima etapă: lichidarea grupărilor germane din Prusia Orientală, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Austria și ieșirea cu forțele

principale pe aliniamentul Vistula-Bydgoszez-Poznan-Breslau-Moravská Ostrava-Viena. În etapa a doua: cucerirea orașelor Praga și Berlin, efectuarea joncțiunii cu forțele aliate occidentale și încheierea războiului în Europa. Lovitura strategică principală se va executa de pe aliniamentul Ostrolenk-Cracovia spre centrul Europei, spre Berlin. Pentru eliberarea Poloniei și Prusiei Orientale se va desfășura operația din Prusia Orientală și Polonia cu fronturile 1 baltic, 3 și 2 bieloruse. Pentru operația „Berlin" vor fi angajate, în primul rând, fronturile 1 bielorus și 1 ucrainean.

Termen: 20 ianuarie 1945 (sublinierea noastră). Pentru eliberarea părții de nord și centrale a Cehoslovaciei va acționa Frontul 4 ucrainean, iar pe direcția strategică Viena, pentru eliberarea Ungariei, sudului Cehoslovaciei și Austriei – fronturile 2 și 3 ucrainean. Lichidarea grupărilor blocate în Kurlanda revenea fronturilor 2 și 3 baltice.

•

ACEST PLAN OPERATIV-STRATEGIC, conceput, definitivat și aprobat de Comandamentul suprem sovietic cu șase luni înainte de terminarea războiului, cuprindea, de fapt, ultimele campanii ale conflagrației din Europa.

Și SHAEF-ul își elabora în același timp planul campaniei de iarnă, a cărui definitivare a fost însă întârziată, așa cum se va vedea, de o surpriză pregătită de comandantul suprem al Înaltului comandament german.

Armatele 1 și 2 române, cu un total de 248 430 de militari, luptau zi și noapte în linia întâi, în

vederea îndeplinirii cu succes a obiectivului stabilit de Comandamentul suprem sovietic – încheierea războiului în Europa.

De remarcat că, la 3 decembrie 1944, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Iugoslavia și Italia erau doar parțial eliberate. Armata ungară și o parte a armatei italiene continuau să lupte împotriva Națiunilor Unite. Se mai aflau sub ocupația hitleristă: Austria, Olanda, Danemarca și Norvegia.

Mai observăm, ca o simplă curiozitate operativ-strategică, că joncțiunea trupelor sovietice cu cele anglo-americane s-a produs la 25 aprilie 1945 pe râul Elba, înainte de a fi fost eliberate Berlinul și Praga.

•

ÎN LUNA DECEMBRIE a anului 1944, trupele sovietice de pe frontul de est se mai găseau instalate pe malul stâng al Vistulei, având însă puternice capete de pod pe celălalt mal… În vest, trupele anglo-americane ajunseseră la frontiera franco-germană, în fața liniei Siegfried…

Linia Maginot?!… Linia Siegfried?!

În primele luni ale războiului, cele două fortificații, cetăți moderne ale primei jumătăți a secolului XX, n-au apucat să-și dovedească eficiența… Mașina de război hitleristă ocolise Linia Maginot, căzându-i în spate, demonstrând, printre altele, naivitatea unor politicieni și strategi francezi…

În cea de-a douăsprezecea lună a anului 1944, trupele hitleriste se concentrau din nou în forturile Liniei Siegfried, așteptând la adăpost ofensiva de iarnă a lui Eisenhower. Așa cum era și firesc, strategii germani întăriseră flancul drept al Liniei Siegfried, dovedind încă o dată că au învățat din erorile strategiei franceze…

Linia Siegfried! Construită din beton pe o lungime de 500 km, coborând cu etajele subterane de la 40 m până la 100 m… 16 000 de cazemate! Tunuri de toate calibrele! Arme de toate tipurile!…

Dormitoare… depozite de arme și muniții… popote și manutanțe… încălzire centrală și aer condiționat…

Eisenhower și Marele Stat-Major al său se gândeau cu îngrijorare la viitoarea înfruntare cu Linia Siegfried… Erau în căutarea unei idei menite să-l scoată pe inamic din adâncurile fortificațiilor și să-l silească să primească lupta în câmp, sub cerul liber…

Tot în luna decembrie 1944, trupele române, în cooperare cu trupele sovietice, ajunseseră și ele în fața unor… „*linii*”. E drept, nu răsăriseră de pe planșetele unor constructori geniali, nici nu fuseseră construite cu brațele sclave ale trupelor Todt… „Liniile” astea, unde cea mai înaltă „cazemată” a inamicului atingea cerul, pe care oșteanul român – îndeobște plugar obișnuit cu întinderile bărăganelor dătătoare de pâine – le privea cu neliniște și curiozitate, le înălțase Sfânta Natură și se numeau când masivele muntoase Hegyálja, Bükk, Mátra, când Munții Metalici Slovaci cu masivul Javorina sau Munții Tatra Mică cu înălțimi împădurite până la 2 000 metri…

După victoria trupelor anglo-americane din Ardeni, nu a mai fost necesară nicio ofensivă pentru a neutraliza Linia Siegfried. Curând, cele 16 000 de cazemate aveau să fie părăsite de luptătorii lor, căci se dovedeau neputincioase să apere și să salveze cel de-al treilea Reich…

În schimb, ostașului român i-a fost hărăzit ca timp de cinci luni să asalteze și să cucerească „linie” după „linie”… Fiecare stâncă – un cuib de mitraliere sau de aruncătoare, fiecare cotă – nu o cazemată, ci trei, patru, cinci… Cine a mai stat să numere cazematele, când n-aveai răgazul nici măcar să-ți îngropi morții metamorfozați în stane de gheață?!

Suntem convinși că marii istorici ai celui de-al doilea război mondial, în procesul lor firesc de documentare, au vizitat și Linia Maginot, și Linia

Siegfried, și fortărețele Brest ori Poznan, niciunul însă n-a măsurat încă cu ochii, cu pasul masivii muntoși asaltați cândva, în plină iarnă, de ostașul român.

În războiul antihitlerist, scrie colonelul (r) Mihai Cucu în studiul „Acțiuni de luptă caracteristice duse în munții din Ungaria și Cehoslovacia de către marile unități române", publicat în „File din istoria militară a poporului român" volumul 5-6[8], *armata română a fost chemată să acționeze pe un spațiu geografic caracterizat, în mare parte, prin zone cu lanțuri muntoase ce se succed pe o adâncime de peste 1 000 km, de la arcul Carpaților românești, până în valea Moravei. Așa se explică faptul că marile unități române de toate armele, acționând în strânsă cooperare cu trupele sovietice, au străbătut prin luptă circa 20 de masive muntoase, din care cele mai multe pe teritoriul Ungariei și Cehoslovaciei.*

În partea de nord-est a Ungariei se situează masivele muntoase Hegyálja, Bükk și Mátra, care fac parte dintr-un singur lanț, fragmentat de văile unor afluenți de pe dreapta Tisei.

[…] *Deși altitudinile lor sunt în general mici, sub 1 000 m, totuși, prin caracterul lor frământat, acoperiri și prin orientarea ce o au, constituie o importantă barieră naturală ce poate fi folosită pentru oprirea pătrunderilor în depresiunea Panoniei spre nord-vest* […] *Totodată, acest aliniament putea fi folosit de inamic pentru executarea unor riposte ofensive în flancul și spatele forțelor aliate care acționează spre Budapesta* […]

[…] *Munții Bükk se prezintă sub forma unui masiv compact, dar neomogen, fracționat de o mică depresiune în două părți cu caracteristici deosebite. Cea de est, frământată și acoperită cu păduri, este formată din înălțimi din care se resfiră numeroase creste, orientate în direcții*

diferite. Multe din aceste catene, fiind perpendiculare pe direcția de înaintare a trupelor noastre, puneau piedici serioase dezvoltării ofensivei lor și, pe de altă parte, constituiau un important sprijin al apărării trupelor hitleriste. În partea estică a masivului, creasta cu cota 718 ocupă cea mai mare suprafață, și prin poziția ei constituie un bastion înaintat care domină tot spațiul până la Tisa.

Din „Jurnalul de operații" al Corpului 4 armată român:

… operațiunile se desfășoară anevoios din cauza timpului ploios și rece și a greutății aprovizionării cu muniții […] *Starea vremii*: *În noaptea de 21/22 noiembrie 1944 ploaie cu intermitențe. Ziua cerul acoperit. Timp rece, starea comunicațiilor foarte rea din cauza noroiului* […] *Acțiunile inamicului s-au caracterizat prin sprijin puternic de arme automate, aruncătoare și artilerie grea, care trag sistematic.*

DOCUMENT

Radiogramă
TIGRU[{9}]
către
VERONICA[{10}]

După lupte grele, care au început la 29 noiembrie 1944, vânătorii de munte ai diviziilor 2 și 3 munte au cucerit și stăpânesc astăzi întregul masiv al munților BÜKK.

16 decembrie 1944

„LINIA" BÜKK, cu sute dacă nu mii de cazemate naturale de toate tipurile, a fost frântă pe o adâncime de 40 km. Când au început luptele,

diviziile 2 și 3 munte totalizau 825 de ofițeri, 932 de subofițeri și 18 785 de soldați. La 16 decembrie 1944, nu mai răspundeau la apel 172 de ofițeri, 140 de subofițeri și 4 960 de soldați.

O altă „linie” se înălța în calea ostașilor români: Munții Metalici Slovaci, încărcați de o iarnă interminabilă, deosebit de aspră.

DOCUMENT
– Extras –

Telegramă
REPRIZA[11]
către
COROANA[12] ȘI VERONICA[13]
Secția 3

Raport operativ din ziua de 13 decembrie 1944
ora 14:00

1) După încheierea cu succes a operațiunilor din munții Hegyálja și valea Hernád-ului, Repriza continuă înaintarea în Cehoslovacia. (…)

•

ULTIMA TURNANTĂ. La începutul lunii decembrie 1944, Hitler a părăsit adăpostul „Wolfschantze” („Vizuina lupului”) din pădurile Rastenburg-ului (Prusia Orientală). N-a făcut-o cu prea mare plăcere; se obișnuise, mai ales după atentatul de la 20 iulie (bomba explodase într-o baracă de la suprafață), cu siguranța ce i-o dădea „Vizuina” din beton. Renunțase de mult la exercițiile de gimnastică în aer liber sau la îndelungile plimbări pe potecile poetice ale pădurii. Vara trecuse repede, înghesuită și izgonită parcă de ofensiva trupelor sovietice din Bielorusia, de debarcarea armatelor anglo-americane în Normandia, de lovitura prin surprindere a românilor, care dusese la prăbușirea Balcanilor.

Nici nu observase când toamna se ivise în filele de calendar sau în pădure.

Programul de la Rastenburg îi intrase führer-ului în sânge. Se scula la ora zece, se îmbăia, servea în grabă micul dejun, mâncând nervos, cu gândurile duse la problemele curente ale războiului. Apoi își începea activitatea de comandant suprem al Wehrmacht-ului: analiza situația de pe fronturi în fața hărților, secondat, ca întotdeauna, de feldmareșalul Keitel și de generalul Jodl, ținea conferințe de lucru, unde dicta măsuri, directive, ordine, destituiri.

La ora prânzului, se așeza la masă stăpânit de o nesfârșită nerăbdare. I se serveau legume fierte și iarăși legume. Era vegetarian și o bucătăreasă specială îl însoțea ca o umbră ocrotitoare. Hitler își uimea comesenii nu numai cu bucatele neapetisante ce i se puneau în farfurii, ci și cu graba cu care mânca, obligându-i astfel și pe ceilalți să mențină același ritm. După masă, se retrăgea într-una din încăperile „vizuinii”, pentru a-și face siesta, după care își relua activitatea, manifestând o încredere nelimitată în destinul Reich-ului reconstruit de El, în armata germană reorganizată de El, în deznodământul victorios al războiului declanșat de El.

Noaptea, retras în dormitorul său, se lăsa învăluit de marile spirite ale artei militare prusace, citind pagini din cărți fundamentale ale istoriei Germaniei. Îl fascina figura lui Frederic cel Mare, găsea mari similitudini între planurile sale și cele ale înaintașului, și-i mai plăcea ca, ridicându-și ochii de pe paginile cărții, să întâlnească chipul idolului său.

Uneori, datorită inițiativelor Evei Braun, își mai permitea luxul unor minute de amor. Se dăruia în grabă, nervos, mai mult cu gândul la probleme militare decât la mângâierile lascive ale femeii iubite.

Da, Hitler nu și-ar fi părăsit „vizuina” dacă trupele rusești de sub comanda mareșalului K.K. Rokossovski n-ar fi atins în Polonia un aliniament care punea în primejdie Rastenburg-ul. Jurase însă să se răzbune, să le-o plătească rușilor cât mai curând, cu vârf și îndesat. Toate la vremea cuvenită… Mai întâi, le va administra anglo-americanilor o lecție unică, ce va schimba decisiv raportul de forțe de pe frontul de vest în favoarea sa. Pe urmă, va veni și rândul rușilor… Nu delira, nu bătea câmpii. În ultimele luni, sub directa sa supraveghere și în condițiile păstrării depline a secretului, elaborase operația *Herbstuebel*[14], în a cărei realizare angajase 30 de divizii, însumând 250 000 de luptători, 2 000 de tunuri, peste 1 000 de tancuri și autotunuri și 1 500 de avioane. Stabilise până și data declanșării marii contralovituri: 16 decembrie, ora 5:30…

Dintr-o „vizuină”, Hitler trece la începutul lui decembrie 1944 într-un „Cuib de vultur” – „Adlerhorst” – denumire codificată a unui alt sediu al Înaltului comandament al Wehrmacht-ului, situat într-o regiune pitorească, la 15 kilometri de stațiunea balneară Bad Nauheim. Și cum viața, prin legile sale misterioase, le rânduiește pe toate, Hitler s-a pomenit instalat din nou în adăpostul „Cuib de vultur” de unde, în primăvara anului 1940, condusese victoriosul război-fulger din Vest. Nu fusese o victorie în sine, ci una de mare prestigiu, noul imperiu german ce-l edifica sub steagul ideologiei naziste redobândind demnitatea știrbită de Tratatele de la Versailles și Trianon. O, ce vultur era el pe atunci și cât de bine i se potrivea Înaltului comandament denumirea de „Cuib de vultur”!

Pregătind cu tenacitate, încăpățânare și bucurie diavolească operația *Herbstuebel,* Hitler reedita în mod deliberat o pagină glorioasă, de neuitat, din propria sa tactică și strategie aplicată în primăvara anului 1940: pătrunderea în adâncimea frontului

inamic exact pe acolo pe unde acesta se aștepta mai puțin – prin Munții Ardeni.

16 decembrie 1944, ora 5:30… *Ora H* a contraloviturii lui Hitler fusese respectată.

•

INAMICUL NE SURPRINSESE categoric în două privințe importante – avea să declare generalul Dwight D. Eisenhower, în volumul său de amintiri „Cruciadă în Europa”, analizând, după război, particularitățile „ultimei cărți” jucate de Hitler (în Vest, căci a mai jucat „două cărți”, una în Est și alta în Sud, H.Z.). *Prima era programarea ofensivei*: *date fiind zdrobitoarele înfrângeri pe care i le provocasem la sfârșitul verii și în cursul toamnei* […] *A doua surpriză a constituit-o tăria loviturii* […] *Vremea l-a ajutat pe inamic să dobândească avantajul surprizei.*

•

VOM DA ANGLO-AMERICANILOR o lovitură de pe urma căreia nu se vor mai ridica – îl asigurase Hitler pe generalul Jodl. *Vom recuceri Anvers-ul. Ca-n ’40… Prin Ardeni… Vom cuceri podurile de pe Meusa, între Namur și Liège, apoi ne vom năpusti spre nord-vest până la Bruxelles și Anvers. Anglo-americanii vor fi lipsiți de portul de aprovizionare pe care se bizuie cel mai mult, iar armatelor lui Montgomery li se va tăia calea…*

Și ca totul să fie întocmai ca în 1940, executarea acestei operații a fost încredințată generalului von Rundstedt, comandantul care înscrisese pe steagurile oștirilor sale izgonirea britanicilor de pe continent și scoaterea Franței din război.

Planul elaborat de Hitler, care-l uimise pe inamicul din Vest prin cutezanța sa, se lovise încă în faza inițială de opoziția generalului Guderian, comandantul trupelor de uscat. Acesta nu șovăise în a-l înfrunta pe führer – ce-i drept, cam târziu pentru Germania, dar istoria reține această răzvrătire – și a-și expune punctul său de vedere:

„Nu de o ofensivă în vest avem nevoie, ci în răsărit, încă un salt și rușii vor fi la porțile Berlinului… De aceea, se cer retrase forțele noastre din vest și mutate în est.”

Ah, generalii aceștia din tată în fiu, care la începutul carierei cancelarului Hitler nu se jenau să-l privească de sus, cu un aristocratic dispreț, și care apoi, după ce i-a condus din biruință în biruință, nu mai pridideau în a-l adula! Ce greu sesizau acești generali esența politică a unor hotărâri militare!… El, Hitler, l-a ascultat pe Guderian cu răbdare, dar n-a renunțat la decizia de a lovi în vest cu o forță de izbire menită să-i trezească pe anglo-americani la o realitate politică bine conturată… „Cel de-al treilea Reich e încă puternic – trebuia să-i glăsuiască inamicului această realitate. Nu ignorați acest adevăr! Căutați o alianță cu Reich-ul împotriva Răsăritului, cât nu e prea târziu.”

În „Adlerhorst” führer-ul își recăpătase încrederea și siguranța de altădată; rapoartele din Ardeni consemnau zilnic mari victorii, iar ziarele și radioul lui Goebbels le preluau și le răspândeau peste ruinele Germaniei ca pe o mană cerească.

Sfârșitul anului 1944 îl găsea pe Hitler cu o cupă a victoriei în mână… Urmărind cu luciditate evoluția luptelor din vest, pregătise cu frenezie alte două lovituri, neuitând nicio clipă că armele rămân în continuare un argument greu în acțiunile diplomatice din culise… În cele din urmă, englezii și americanii vor fi obligați să-i recepționeze mesajul și, mai ales, să-l înțeleagă. Sorbea iarăși din cupa victoriei, mulțumit că le stricase aliaților occidentali sărbătorile Crăciunului, ale Anului Nou, și că fusese în stare să dăruiască germanilor noi iluzii.

Din „Cuib de vultur”, trăind intens reușitele din Ardeni, Hitler adresa poporului german tradiționalul mesaj de Anul Nou 1945. Din el reținem uzitata formulă de stil:

... aidoma păsării Phoenix, voința Germaniei s-a ridicat din cenușă. (…)

Singurul cuvânt din mesaj care mai avea un corespondent în realitatea Germaniei era *cenușă.*

Goebbels, reluând ideea führer-ului, scria exclamând cu optimism în „Das Reich”:

Cât de mult s-a schimbat tabloul general al războiului față de lunile august și septembrie ale anului trecut! *Germania și-a recăpătat puterea* […]

•

CĂTRE SFÂRȘITUL ANULUI 1944, Germania mai era totuși capabilă să ducă bătălii de apărare, să opună o rezistență activă. Forțele ei numărau încă 7 500 000 de luptători, din care numai 5 300 000 în armata de operații. Pe frontul de est erau menținuți 3 100 000 de luptători, 28 500 de tunuri și aruncătoare de mine, circa 4 000 de tancuri și tunuri autopurtate și aproximativ 2 000 de avioane de luptă. Linia frontului se scurtase la jumătate și, în consecință, densitatea apărării trupelor germane era mai mare.

Pe frontul de vest, Înaltul comandament german menținea 74 de divizii cu efective reduse (aproape *2* 400 000 de oameni), 1 600 de tancuri și tunuri de asalt și circa 1 700 de avioane de luptă. În spatele trupelor operaționale germane se constituiau puternice unități de rezervă, numărând peste 2 000 000 de oameni, 2 700 de tunuri, 1 090 de tancuri, 930 de avioane.

Mari uzine de război fuseseră descentralizate, dispersate sau ascunse în tuneluri de cale ferată ori în mine părăsite. Astfel, la Igling era amplasată o uzină în 150 de clădiri construite la suprafață, dar acoperite cu pământ și vegetație.

În anul de grație 1944, uzinele aeronautice germane au construit 25 860 de avioane de vânătoare, dar numai 1 200 au putut fi folosite. Celelalte, fie că au fost distruse la sol de bombardamentele anglo-americane, fie că n-au

putut fi folosite din lipsă de instalații sau de combustibil.

Tot în anul 1944, uzinele subterane de la Kahla și Kaufening, din apropierea frontierei cu Cehoslovacia, începuseră construcția în serie a avionului de vânătoare cu reacție „Messerschmitt-262” ce atingea o viteză de 900 km pe oră. Fusese pus la punct un nou tip de „Messerschmitt” cu rachete, care avea nevoie doar de trei minute pentru a realiza o altitudine de 11 000 m. Noi arme secrete au fost desăvârșite în 1944 și erau pregătite pentru debut: submarine, rachete telecomandate precum „Rheintochter” („Fiica Rinului”), „X 4”, „Herschel 298” și „Feuerlilie” („Crinul focului”).

•

EIN GUTES NEUES JAHR! La mulți ani! le-a urat Hitler supușilor săi în mesajul de Anul Nou 1945.

•

MERRY CHRISTMAS! Un Crăciun fericit! – urarea tradițională a englezului. Și Winston Churchill, ca orice englez de rând, tânjea după un Crăciun fericit. Ca și în anii trecuți, primise în dar de la președintele Statelor Unite un brad înalt și frumos. Fusese împodobit și membrii familiei premierului britanic așteptau cu emoție clipa solemnă, dar…

Aveam un pom de Crăciun – va povesti Churchill în memoriile sale –, *trimis de Președinte și ne gândeam cu toții la o seară plăcută* […] *Dar când am terminat de citit telegramele, eram convins că trebuie să plec la Atena, să văd situația la fața locului și, în mod special, să fac cunoștință cu Arhiepiscopul* (Damaskinos – *H.Z.*). *În consecință, am telefonat pentru a se aranja ca un avion să fie pregătit în acea noapte, la Northolt* […]

Premierul Marii Britanii continua să stea de veghe, poate cu mai multă încordare decât în vara anului 1940. Înzestrat cu tradiționala capacitate a

celor mai buni conducători ai Imperiului Britanic de a gândi și analiza la scară intercontinentală problemele Angliei, dar și ale mapamondului, știa mai bine ca oricare alt conducător din alianța occidentală că nu era suficient să se câștige războiul de pe fronturi, ci și cel politic, din culise. Sub ochii lui, când iscoditori și vicleni, când fermecători și ironici, văzuse dezvoltându-se, odată cu forța militară a Uniunii Sovietice, și o diplomație pe care n-o bănuise chiar atât de experimentată și atotcuprinzătoare. De aici, veghea sa neîntreruptă, necesitatea de a analiza totul la fața locului, de a anula prin acțiuni diplomatice sau prin mijloacele războiului din umbră compromisurile de la masa oficială a tratativelor.

În ajunul Crăciunului îl alarmase situația din Grecia, unde luptele pentru cucerirea puterii luaseră forma unui adevărat război civil, în care erau implicate și trupele britanice. La Atena se dădeau lupte de stradă. Stânga, după ani de dârză activitate clandestină, își cerea drepturile. Ca mai întotdeauna, britanicii, prin reprezentantul lor, aveau o soluție proprie: desemnarea arhiepiscopului Damaskinos ca regent în fruntea unui guvern fără comuniști… E.L.A.S.-ul însă stăpânea strada, mulțimile, ceea ce-l îngrijora pe Churchill în cel mai înalt grad. Războiul nu se încheiase, iar sud-estul Europei, pradă avântului revoluționar întreținut de comuniști, căpătase o nouă configurație politică, defavorabilă intereselor Imperiului Britanic. Deci prima zi de Crăciun (25 decembrie 1944) îl va găsi pe premierul englez în drum spre Atena, însoțit de Eden, ministrul său de externe. Va ajunge în capitala Greciei în aceeași zi, după o scurtă escală la Neapole… Două zile și două nopți îi va lua „studierea” la fața locului a „fenomenului grec”. Soluția cu arhiepiscopul Damaskinos ca regent și președinte al guvernului părea cea mai bună, dar regele George II al Greciei se afla în exil la Londra și respingea ideea unei

regențe. Monarhul grec trebuia neapărat convins să uite un timp de tronul de la Atena. Revenit la Londra în noaptea de 29 decembrie, Churchill va avea, încă în cursul aceleiași nopți, o lungă convorbire cu acesta, încheiată în zorii zilei de 30 decembrie, monarhul, în final, acceptând ideea de a anunța că nu se va întoarce în țară decât atunci când grecii își vor exprima liber voința de a-l avea din nou ca rege…

HAPPY NEW YEAR! LA MULȚI ANI!

Nici noaptea de Anul Nou n-a trecut liniștită pentru premierul britanic. Ofensiva lui Hitler din Ardeni n-a picat deloc bine, și pe front lucrurile păreau că se complică. Tocmai acum, cu câteva săptămâni înainte de conferința prevăzută a se ține la Ialta!… În plus, îl mai indispuneau fricțiunile ce se iviseră între partea engleză și cea americană la nivelul Comandamentului unic al trupelor aliate. Modul greșit în care Eisenhower înțelegea sau nu voia să înțeleagă subtilitățile bătăliei politice pentru Europa de mâine îl mâhnea, dar nu-l determina să fie concesiv. Va urca din nou în avion, va traversa Canalul Mânecii pentru a studia situația la marele cartier al lui Eisenhower. În ziua de 3 ianuarie 1945 va fi oaspetele lui Ike și va afla că Hitler, pentru a complica și mai mult lucrurile pe frontul din Ardeni, a declanșat, în prima zi a anului 1945, o nouă lovitură în Alsacia. De asemenea, salutând parcă prima zi a anului, 800 de avioane germane au executat cel mai puternic bombardament din ultima vreme asupra aerodromurilor din Franța, Belgia, Olanda, la care au participat – în premieră mondială – primele avioane cu reacție, producând grave pierderi… 156 de avioane ale aliaților au fost distruse.

Dar Churchill nu va fi singurul oaspete al americanului Ike. Pe neașteptate, își va face apariția și generalul de Gaulle… Îl aduseseră consecințele previzibile ale loviturii hitleriste din Alsacia și teama că americanii ar putea,

retrăgându-se, să cedeze inamicului orașul Strasbourg…

•

MERRY CHRISTMAS! Președintele Roosevelt și-a petrecut sărbătorile Crăciunului retras la reședința părinților, în statul New York, refugiul său preferat. Pentru câteva zile a încercat să uite de necazurile curente ale războiului. Se pare că familia, sărbătorile, cu micile și marile lor bucurii, au izbutit să-i descrețească fruntea. La 30 decembrie 1944 se va înapoia la Casa Albă, unde se va întâlni cu Edward R. Stettinius Jr., secretar al Departamentului de Stat. Citim în însemnările sale zilnice, publicate în 1975:

Președintele pare relaxat, cu o stare de spirit bună, a beneficiat de șederea sa la Hyde Park.

Datorită lui Stettinius Jr., mai aflăm că președintele a intrat în anul 1945 cu o agendă încărcată de probleme legate de pregătirea Conferinței de la Ialta…

Mesaje sosite din toate colțurile lumii îi vor ura președintelui Roosevelt „La mulți ani!” Dar la 12 aprilie 1945 se va stinge din viață. Și a fost unul din oamenii de stat care își cucerise printr-o trudă fantastică dreptul de a trăi bucuria Victoriei.

•

DIN MESAJUL generalului Charles de Gaulle rostit la radio Paris cu prilejul Anului Nou 1945:

Până la zdrobirea totală a inamicului și stabilirea definitivă a securității Franței de la un capăt la celălalt al Rinului, nicio zi nu va trece fără ca sabia noastră să fie mai grea. Victoria va găsi Franța cu armele în mână, în linia întâi […] *În momentul în care anul eliberării pălește în fața anului măreției, fie ca gândurile celor 106 milioane de bărbați și femei ai Franței și ai Imperiului să ne unească în încredere, lealitate și fraternitate.*

Nici generalul de Gaulle, din pricina aceluiași Hitler, nu s-a putut bucura în tihnă de sărbătorile

Crăciunului și ale Anului Nou. La 1 ianuarie 1945, generalul Juin, șeful Marelui Stat-Major al armatei franceze de uscat, a fost avertizat de cartierul general al lui Eisenhower că […] *trimiterea tuturor rezervelor aliate spre Ardeni era necesară, și încă fără întârziere, că, în consecință, atacul german în direcția Saverne făcea să planeze mari riscuri asupra Grupului de armate Devers* (căruia îi era subordonat generalul de Lattre – H.Z.) *și că generalul Eisenhower îi ordona retragerea spre Vosgi, în scopul securității frontului.*

O asemenea manevră dictată de cartierul general impunea de la sine retragerea din Strasbourg și cedarea fără împotrivire a orașului. Supărat peste măsură de generozitatea cu care strategii americani urmăreau să le ofere nemților orașul, de Gaulle se va grăbi să le comunice generalului Eisenhower și generalului de Lattre că, în cazul în care americanii se vor retrage, unitățile franceze vor rămâne pe loc și, orice s-ar întâmpla, vor apăra Strasbourg-ul.

•

POVESTEȘTE GENERALUL Dwight D. Eisenhower în cartea „Cruciadă în Europa”: *La 3 ianuarie, de Gaulle a sosit la cartierul meu general. I-am prezentat situația și el s-a declarat de acord că planul meu de a salva trupele din acea regiune era justificat din punct de vedere militar. De Gaulle a insistat însă asupra faptului că, încă de pe timpul războiului din 1870, Strasbourg-ul devenise un simbol pentru poporul francez. După părerea lui, o pierdere, chiar temporară, a orașului va duce la o totală demoralizare a Franței, poate chiar la o revoltă fățișă. Tratând problema cu o deosebită seriozitate, de Gaulle mi-a spus că, în caz extrem, ar prefera să apere Strasbourg-ul cu toate forțele franceze, luându-și până și riscul de a le pierde cu desăvârșire decât să cedeze orașul fără luptă* […] *I-am atras atenția că trupele sale nu vor căpăta muniție, materiale și*

alimente dacă nu vor asculta de ordinele mele și *am subliniat că o asemenea situație nu s-ar fi ivit dacă francezii ar fi lichidat punga de la Colmar.*

Și de data asta, demnitatea națională a generalului de Gaulle va înregistra un succes; se va găsi pe harta operațională o formulă de compromis care a dus, în cele din urmă, la păstrarea Strasbourg-ului.

În continuare, generalul D.D. Eisenhower va consemna:

Din întâmplare, la cartierul meu general se afla tot atunci și Winston Churchill, care venise într-o vizită. El a asistat la convorbirea noastră fără să scoată un cuvânt, dar, după plecarea lui de Gaulle, a observat pe un ton calm:

— Ai făcut lucrul cel mai înțelept și mai nimerit.

Numai că, după părerea noastră, premierul britanic nu nimerise la cartierul general al lui Eisenhower întâmplător, nu avea timp pentru vizite întâmplătoare. Războiul intrase pe „ultima turnantă”, iar în sprintul final orice secundă își avea valoarea sa intrinsecă… Văzut la fața locului, zbuciumul comandantului suprem al Comandamentului anglo-american de a-l zdrobi pe inamic în Ardeni îi sugerase o idee…

•

S NOVÎM GODOM! La mulți ani!

Noaptea de Anul Nou 1945 I.V. Stalin a petrecut-o în vila sa din Kințevo, nu departe de Moscova. Poate de aici și denumirea ei – „Blijneaia” („Apropiata”). La ora 23:30, în jurul tradiționalei mese de revelion, se adunaseră vreo douăzeci de invitați – membri ai Biroului Politic al P.C.U.S., militari cu rang superior din cadrul Marelui Stat-Major. Printre invitați, Palmiro Togliatti și soția. De altfel, singura femeie a serii.

I.V. Stalin își pofti invitații la masă, iar el se așeză la locul său, în capul mesei. Era calm, stăpân pe sine… Războiul se îndepărtase mult de hotarele Uniunii Sovietice și ajunsese în Vest, în apropierea

frontierelor cu Germania. Generalii Marelui Stat-Major și comandanții fronturilor elaboraseră planurile ofensivei de iarnă și de primăvară… La 20 ianuarie 1945, o uriașă și puternică mașină de război urma să fie pusă în mișcare, având un obiectiv suprem – zdrobirea inamicului în propriul său bârlog.

Începu un revelion sobru, fără concursul formațiilor muzicale sau al artiștilor. Bucatele erau rânduite pe masă. Nu existau chelneri sau valeți și fiecare se servea singur.

Printre militarii invitați de I.V. Stalin se număra și generalul de armată S.M. Ștemenko. Lui îi datorăm descrierea unui moment rar întâlnit în literatura de specialitate.

Când a început să bată pendula – povestește S.M. Ștemenko în cartea sa „La Marele Stat-Major” –, *comandantul suprem a rostit o scurtă cuvântare în cinstea poporului sovietic care a făcut tot ce i-a stat în putință pentru zdrobirea armatei hitleriste și apropierea ceasului victoriei noastre. El a toastat pentru forțele armatei sovietice și ne-a felicitat, urându-ne*:

— *La mulți ani, tovarăși*! […]

Au urmat și alte toasturi, apoi invitații, îndemnați de gazdă, au început să petreacă. Mareșalul Budionnîi a luat armonica adusă de acasă și a început să cânte valsuri, polci, cântece populare.

Când Budionnîi a încetat să cânte, Stalin a pus patefonul. Discurile le alegea el singur. Oaspeții au încercat să danseze, dar neavând decât o singură parteneră ne-am lăsat păgubași. Atunci gazda a pus un disc cu dansul „*Barînea*”. *Budionnîi nu s-a putut stăpâni și a început să joace.*

Revelionul s-a încheiat în zorii zilei. În drum spre casă, străbătând iarna rusească, autorul amintirilor de mai sus comentează:

Acest prim revelion petrecut într-o altă atmosferă decât cea de serviciu îndemna la meditații. Totul arăta că sfârșitul războiului nu e departe. Răsuflăm acum ceva mai ușor, deși știam că în viitorul apropiat avea să înceapă o nouă ofensivă grandioasă, că ne așteptau încă multe bătălii grele.

•

LA ÎNCEPUTUL ANULUI 1945, frontul sovieto-german se întindea pe o lungime de 2 200 km și traversa teritoriile Letoniei, Lituaniei, Prusiei Orientale, Poloniei, Cehoslovaciei, Ungariei și Iugoslaviei.

Închipuiți-vă o tranșee, săpată nu de cine știe ce mașini sofisticate, ci de brațe bărbătești, șerpuind pe traseul Tukumus-Liepaï-Memel-râul Neman până la Iurbarkas-Varșovia-Iasló-Kosice-Esztergom-lacul Balaton-râul Drava!… Dar pe acest traseu nu șerpuia în paralel doar o singură tranșee, ci mai multe. S-o fi găsit, oare, în lume vreun statistician trăsnit care să fi calculat câtă trudă au risipit oamenii săpând tranșee? Și ce valori materiale și spirituale, cu adevărat necesare omului, s-ar fi făurit din această energie umană obligată să sape zeci de mii, dacă nu chiar sute de mii de tranșee, măști și gropi individuale, șanțuri de comunicații, adăposturi!…

Așadar, dacă prin absurd, tranșeea ce cresta pământul Europei dinspre nord spre sud s-ar fi păstrat, un drumeț pus pe performanțe bizare, dar pașnice, ar fi putut porni la drum de la Marea Baltică și ar fi ajuns să se scalde în apele râului Drava… Sau invers…

La 1 Ianuarie 1945, armata sovietică din est și armatele anglo-americane din vest se aflau la o distanță aproape egală de Berlin, capitala celui de-al treilea Reich… Cum și în cât timp armatele Națiunilor Unite vor parcurge aceeași distanță, ultima, către ziua păcii pe bătrânul continent?

La începutul anului 1945, grandioasa ofensivă la care se referea generalul de armată Ștemenko și care, în concepția Comandamentului suprem al armatei sovietice, urma să antreneze toate fronturile, dar cu precădere cele din estul Germaniei, se va sprijini pe următoarea valoare combativă a Uniunii Sovietice:

Efective umane . . . 9 412 000
Trupe de uscat (*operaționale*) . 8 118 000
Efective în aviație 633 000
Efective în marină 452 000
Efective în artilerie antiaeriană . . 209 000
Tunuri și aruncătoare . . . 144 200
Tancuri și autotunuri 15 700
Avioane de război 22 600
Nave diferite 225

Serviciile, precum și armata de rezervă numărau 2 950 000 de oameni.[15]

Planurile ofensivei de iarnă ale armatei sovietice fuseseră definitivate și aprobate încă din luna noiembrie. Data declanșării: 20 ianuarie 1945.

•

ÎNALT ORDIN DE ZI al majestății sale regelui Mihai I către armată de Anul Nou 1945:

> „*Ostași,*
>
> *În pragul Anului Nou primul Meu gând și al întregului popor român se îndreaptă către voi care sunteți mândria Țării noastre.*
>
> *Prin devotamentul și spiritul de sacrificiu cu care la 23 august ați răspuns chemării Mele și a Țării, voi ați eliberat România prin strălucite fapte de arme. Prin curajul și avântul de care ați dat dovadă, alături de camarazii din glorioasa armată roșie, voi readuceți*

Transilvania la sânul patriei și cinstiți drapelul Țării.

Ostași,

Împreună cu armatele Națiunilor Unite voi luptați pentru o cauză care este a întregei omeniri. Patria recunoscătoare urmărește cu mândrie faptele voastre. Cu încredere desăvârșită în vitejia voastră, vă urez izbândă și LA MULȚI ANI!”

•

ÎN NUMĂRUL ÎNCHINAT noului an 1945, ziarul „Scânteia” publica, laolaltă cu Comunicatul zilnic al Marelui Stat-Major, un mesaj adresat de Partidul Comunist Român poporului român, oștirii sale:

Ne îndreptăm gândul, în pragul Anului Nou, către ostașii de pe front, pentru a le transmite încrederea și nădejdea noastră, cât și pentru a-i asigura de dragostea noastră, de grija noastră pentru ei […] *Iar urarea ce o transmitem ostașilor în acest prag de An Nou este aceea pe care țara întreagă o trimite. Încredere și vârtoșenie ca anul 1945 să vă încununeze cu gloria victoriei depline și pacea cucerită prin luptă să vă îndrepte pașii către ogoarele și vetrele dragi, din țara liberă, independentă și democrată, în care armata să fie Armata Poporului.*

•

ULTIMA NOAPTE a anului 1944 m-a găsit la periferiile Budapestei față în față cu inamicul – povestește maiorul (r) Ion St. Dăscălescu. *Noi, cei din Corpul 7 armată, simțeam în sufletele noastre mândria de a fi reușit să ajungem prin lupte până aici. Era un sentiment care ne dădea noi forțe, noi energii, care ne făcea să avem în continuare, ca și până acum, un moral ridicat, determinat în special de dreptatea cauzei pentru care luptam, de căldura cu care ne înconjura întregul nostru popor.*

Alături de aceste sentimente de mândrie patriotică își făcea loc bucuria firească a sosirii nopții de Anul Nou (…) *În acea noapte, m-am aflat la postul de comandă al Corpului 7 armată, instalat în localitatea Isaszeg. Ne adunasem cu toții într-o cameră simplă, cu câteva mese* […] *Aici ne-am petrecut revelionul. A fost un revelion modest, dar plin de o atmosferă caldă, reconfortantă. El n-a ținut decât foarte puțin timp, doar cât a trebuit să ne exprimăm ceea ce simțeam, în acele momente, unul față de celălalt și toți față de vitejii noștri soldați și ofițeri din linia întâi. Spre miezul nopții, în ultimele clipe ale anului 1944, comandantul Corpului 7 armată, generalul de armată Nicolae Șova, a dat citire Ordinului de zi adresat soldaților și ofițerilor de sub comanda sa cu ocazia noului an*:

[…] *De mai bine de patru luni sunteți în lupte grele, neîntrerupte, pentru doborârea dușmanului* – se sublinia în ordin, printre altele. *V-ați îndeplinit pe de-a-ntregul datoria, cu sacrificiul vieții voastre. Din Banat, peste Tisa, și până la poarta Budapestei ați luptat cu hotărâre și ați învins inamicul* […] *Acum, ultimele lui rămășițe se găsesc încercuite între zidurile Budapestei, fără posibilități de scăpare* […] *Țara întreagă vă este recunoscătoare pentru sacrificiul vostru, iar eu vă adresez cuvântul meu cald de mulțumire* […]

Pentru anul care începe – se arăta în încheierea ordinului –, *vă urez la toți sănătate și izbândă deplină spre binele Patriei și al vostru, al tuturor. Să terminăm, în acest nou an, victorioși și cât mai degrabă războiul, pentru a vă întoarce la casele voastre unde vă așteaptă o nouă datorie, aceea a reconstrucției țării* […] *Încă un pas înainte, cu hotărâre, cu vitejie* și *victoria va fi a noastră*!

•

ÎN ZIUA de 30 decembrie 1944, doi parlamentari ai Frontului 2 ucrainean, fluturând steaguri albe, au înaintat către pozițiile trupelor

hitleriste și horthyste, propunând comandamentului german din Budapesta să capituleze. Drept răspuns, partea germană, încălcând legile internaționale – oare pentru a câta oară? –, a deschis focul, răpunându-i pe cei doi parlamentari. Din nou zarurile fuseseră aruncate…

•

Într-un document al trupelor române se precizează: *Corpul 7 armată român, în strânsă colaborare cu Corpul 30 armată sovietic* (*la dreapta*) *și Corpul 18 armată sovietic* (*la stânga*)*, va ataca în dimineața zilei de 1 ianuarie în zona de acțiune limitată la nord de comunicația Mátyásföld-Rákosfalva inclusiv, iar la sud, de localitatea Rákoskeresztur și partea de nord a cartierului Köbánya.*

Atacul se execută cu diviziile 19 infanterie și 9 cavalerie în eșalonul unu […]

În noaptea de 31 decembrie 1944, între orele 18 și 22, Divizia 9 cavalerie a dus lupte aprige la aripa dreaptă, respingând ultimul contraatac inamic în fața postului de radio Budapesta de la Hatart – ne relatează într-o scrisoare fostul comandant al Diviziei 9 cavalerie, generalul-locotenent Ilie Antonescu. *Când ceasornicul a indicat ora 12 și s-a ivit Anul Nou 1945, comandanții de regimente au sosit la punctul de comandă al diviziei aflat într-o casă din Rákosliget. Ne-am îmbrățișat, ne-am urat „La mulți ani*!”. *Am ciocnit un pahar de rom cu bucuria unei izbânzi depline și cu gândul la cei dragi din patrie. De asemenea, am urat tuturor luptătorilor diviziei sănătate și ani mulți fericiți, urare care a străbătut adăposturile și tranșeele bravilor ofițeri, subofițeri și soldați.*

Anul Nou 1945 ne-a găsit la marginea Budapestei, convinși cu toții că cel mai târziu în vara acestui an vom obține victoria și mult dorita pace.

În noaptea Anului Nou am avut serios de lucru, statul-major îmi pregătise elementele principale pentru analiza situației tactice și a posibilităților de a duce lupta într-un oraș mare ca Budapesta, potrivit dispozițiunilor Corpului 7 armată. Când am terminat de dat toate indicațiile, se făcuse 4 dimineața. Fixasem ora „H" pentru ora 11 […]

•

POVESTEȘTE generalul-locotenent Leonard Mociulschi, fost comandant al Diviziei 3 munte:

Ostașii Diviziei 3 munte, ca și ceilalți ostași români și sovietici, au petrecut noaptea de Anul Nou în vuietul luptei, al exploziilor de proiectile de artilerie, de aruncătoare de mine și grenade, în timpul unei ierni aspre și al primejdiilor de tot felul.

Ne mutasem cu postul de comandă la Csákányháza, un sat de muncitori. Case răzlețe, din cărămidă, se întâlneau ici-colo, în lungul unei șosele ce șerpuia printre dealurile înzăpezite. Satul, peste care trecuse războiul cu câteva zile în urmă, părea aproape pustiu. După câteva ore însă locuitorii au apărut din beciuri, din adăposturi. Așteptau și ei Anul Nou […]

Coloanele de aprovizionare se pregăteau să transporte ostașilor pe poziții muniția, hrană caldă și odată cu ele și darurile de Anul Nou […] *Unele daruri pregătite prin grija batalioanelor și a diviziei, altele aduse din țară de o delegație a Apărării Patriotice încă de când ne găseam la Kisgyör* […]

Tocmai când mă ocupam de întâmpinarea Anului Nou, m-a sunat telefonul. Comandantul Corpului 4 armată mă invita la un punct de comandă apropiat, împreună cu comandantul Diviziei 2 munte. Ajunși la locul ordonat, după o scurtă orientare de ansamblu, generalul Boițeanu ne-a precizat că misiunea noastră era de a trece râul Ipel', astfel ca în prima zi a anului 1945 să ne găsim cu forțele principale la vest de râu […]

În vederea îndeplinirii acestei misiuni importante, au avut loc câteva atacuri locale efectuate de grupări, de batalioane și chiar de companii. În urma acestor acțiuni, elementele noastre înaintate au ajuns la malul de est al Ipel'-ului. Apropierea de râu s-a făcut pe un front larg. Rezistențele inamice atacate n-au mai putut să ne țină piept, fiind silite să se retragă […]

[…] *Noaptea de revelion, vânătorii, transmisioniștii, tunarii și pionierii de munte au petrecut-o în Slovacia față în față cu dușmanul* […]

Prima zi din anul 1945 a fost o zi de luptă. Tot necazul pornea de la râul Ipel', care se ivise tocmai în acest timp în calea noastră. Nici nu se crăpase bine de ziuă când telefoanele au început să sune. Urarea de Anul Nou era lapidară: „*La mulți ani*!" *Urma imediat, cu lux de precizări*: „*Treceți râul Ipel'*!… *Continuați apoi atacurile la vest de râu*!"

Studiam cursul Ipel'-ului pe hartă și reflectam: *Atunci când râul te însoțește, când merge alături de tine, pe drumul de atac, el îți este de cele mai multe ori un prieten, un aliat. Pătrunzi odată cu el în poziția inamicului. Dar, de astă-dată, râul era așezat ca o barieră. Trecerea lui prezenta mari greutăți. Inamicul ocupase o poziție tare pe malul opus și-o folosea ca pe un obstacol serios* […]

De Anul Nou se petrecuse cu Ipel' o minune: *înghețase stei. Tocmai ca-n poveste. Într-adevăr, gheața era compactă și rezistentă. Vânătorii de munte, neastâmpărați, dar și grijulii, îi făcuseră proba încă în cursul nopții. Ei m-au informat că podul de gheață este rezistent, că se poate trece fără bătaie de cap* […]

În această situație favorabilă trebuia ca Divizia 3 munte să-și treacă repede principalele sale forțe la vest de râul Ipel'[…] *să cucerească, în primul rând, înălțimea cu cota 241 și satul Veliká, iar*

apoi să pună stăpânire pe localitatea Jelšovec și pe cota 238 […]

Obiectivul ordonat de către comandantul Corpului 4 armată a fost atins. Am intrat în anul 1945 sub semnul surâzător al victoriei.

CRONOLOGIE

1 Ianuarie 1945. Armata 7 de gardă sovietică și Corpul 7 român, după ruperea celor trei centuri exterioare de apărare ale Budapestei, încep luptele de pe străzile capitalei ungare.

DOCUMENT

COMUNICATUL

Marelui Stat-Major al Armatei Române, din 2 ianuarie 1945

Forțele aliate sovietice, împreună cu trupele române de sub comanda generalului Șova, cu bravele divizii ale generalilor Lăcătușu Mihai, Antonescu [*Ilie*] *și Petru Voicu, după lupte grele, dar pline de succes, au sfărâmat dârza rezistență din jurul Budapestei, pătrunzând în oraș.*

În prezent, prin lupte de stradă, trupele române înaintează spre centrul capitalei maghiare.

DOCUMENT

4 ianuarie 1945

[...] *Până la orele 14, trupele noastre au atins linia pătratelor 2059-2085, câmpia de vest Rákóczifalva, grupul de*

case imediat nord hipodrom. Luptele de stradă care s-au dat au fost sângeroase, inamicul luptând din casă în casă.

La orele 14:30, după o puternică pregătire de artilerie, aruncătoare și tunuri antitanc, inamicul a executat un contraatac cu tancuri în sectorul Diviziei 9 cavalerie [...] *Trupele Diviziei 9 cavalerie repliindu-se, tancurile inamice au pătruns în flancul nostru, silind stânga să reculeze ușor* [...] *creând o situație foarte critică.*

Tunurile noastre anticar au rămas pe poziție, luptând cu eroism contra carelor de luptă inamice. Intervenind spontan, cu un curaj demn de admirat, căpitanul Sitaru Aurel, șeful biroului 3 operații, antrenează flancul stâng al diviziei la contraatac și, printr-un câmp bătut puternic de inamic cu tot felul de armament, linia este readusă pe obiectiv și inamicul respins cu pierderi mari, restabilindu-se complet situația.

Intervenindu-se cu toată energia, la orele 18, Gruparea colonel Mihăilescu reia atacul pentru a ajunge pe obiectivul zilei.

Pierderi: *morți – 10 trupă, răniți – 2 ofițeri* [...] *3 subofițeri și 40 trupă.*

(Din „Jurnalul de operații” al Diviziei 19 infanterie)

DOCUMENT

12 ianuarie 1945

În cursul nopții de 11/12 ianuarie crt., conform Ordinului de operații nr. 125, regimentele 94 și 95 infanterie se

deplasează în sectorul și la dispoziția Diviziei 9 cavalerie, intrând în gruparea de manevră de sub comanda generalului Antonescu [*Ilie*].

Misiuni:

Să atace în cadrul acestei grupări de la sud spre nord, pentru a cuceri Gara de est, după care, continuând atacul în cadrul corpului de armată, să cucerească Palatul administrativ al Budapestei.

Regimentul 96 infanterie își continuă atacul, [*reușind*] *după lupte grele să cucerească fabrica de măști de gaze și câteva blocuri, apropiindu-se de strada Hungaria* [...]

La orele 15, inamicul a contraatacat cu tanchete în sectorul Regimentului 96 infanterie și a fost respins.

S-au cucerit în total în cursul acestei zile 72 de clădiri.

Gruparea de atac (*regimentele 95 și 94 infanterie*) *care a acționat prin sectorul aliaților* (*la sud*) *a întâmpinat rezistențe extraordinar de puternice în cimitirul Kerepes. Acest cimitir a fost puternic ocupat de inamic și foarte bine organizat. Cimitirul a fost dat ca ocupat și atunci, în loc să se facă manevră pentru întoarcerea rezistențelor din fața diviziilor 9 cavalerie și 19 infanterie, s-a făcut un adevărat atac din cavou în cavou pentru cucerirea unui cimitir transformat într-un puternic centru de rezistență* (*Kerepes*)*, lung de 1,5 km și lat de 1 km, puternic ocupat de inamic și foarte bine organizat. Cavourile erau adevărate cazemate în care se închidea inamicul, iar zidul înalt și gros îl înconjura ca o cetate.*

În sfârșit, spre seară, după extraordinar de grele lupte, cimitirul este cucerit până la zidul de nord. Orice escaladare a zidului în această parte este imposibilă. Ostașul care încearcă o face cu prețul vieții sale. Din blocurile de la nord [*de*] *cimitir se bate cu foc puternic acest zid. Din această cauză pierderile noastre în această zi au fost foarte mari. Ele marchează dârzenia luptei. Morți – un ofițer* [...]*19 trupă*; *răniți 3 ofițeri* [...] *92 trupă.*

Prizonieri: *38 unguri din regimentele 6, 8 și 18 infanterie.*

(Din „Jurnalul de operații" al Diviziei 19 infanterie)

•

DOCUMENTE

Corpul 7 armată Postul de comandă Rákósliget
Stat-Major *13 ianuarie 1945, ora 7*
Biroul 3 operații
Nr. 27 537

RAPORT OPERATIV NR. 399

1) *Zefirul*[16] *a reluat atacul cu cele două grupuri de manevră pentru a cuceri Gara de Est și aliniamentul*: *Gara de Est – colțul sud al parcului orașului, la ora 24. Atacul a continuat în tot cursul nopții.*

Gruparea principală de la sud a reușit, între ora 1 și 2, să pătrundă printre zidurile de la marginea de nord cimitirul Kerepes și zidurile sud de gară și să înainteze până lângă gară. Inamicul a reacționat cu un foc foarte

puternic de armament automat, tancuri și aruncătoare, apoi a contraatacat puternic, unitățile fiind nevoite a ceda din terenul cucerit circa 50-100 m la sud de gară. La ora 2 s-a reluat atacul cu pregătire puternică de artilerie. Până la această oră nu s-a reușit a se ocupa încă gara, însă atacul este în curs pentru ocuparea ei.

Cu altă parte din forțe este în curs cucerirea fabricii de cauciuc punctul 125, unde inamicul opune încă o dârză rezistență, iar în cazarma Franz Joseph inamicul, care rezistă cu îndârjire, este în curs de curățire.

Gruparea de forțe de la nord se găsește în curs de atac în lungul străzii ce duce pe la nord de pătratele 2006, 2011 și 2014. Din cauza puternicelor rezistențe inamice atacul nu a putut obține o pătrundere prea mare. Acțiunea este în curs.

Unitățile care au acționat de front nu au putut obține progresiuni.

Atacul continuă pentru cucerirea obiectivului ordonat.

2) *Sunt pierderi care se vor raporta ulterior.*

Pentru comandantul Șeful de Stat-Major
Corpului 7 armată Colonel I. ILIESCU
General LĂCĂTUȘU

•

Corpul 7 armată Postul de comandă Rákósliget
Stat-Major *13 ianuarie 1945, ora 12*
Biroul 3 operații
Nr. 27 538

RAPORT OPERATIV NR. 400

1) *Zefirul a reluat atacul cu pregătire de artilerie la ora 9.*

2) Grupul de manevră de la sud duce lupte grele în atacul asupra Gării de Est. În prezent s-a ordonat ca atacul de la sud să fie combinat cu o manevră pe la vest de gară.

Cazarma Franz Joseph pătratul 2345 (*punctul 180*) *a fost complet curățată de inamic, luându-se circa 150 prizonieri și găsindu-se pe teren peste 100 morți.*

Cu o parte din forțe s-a încercuit fabrica de cauciuc punctul 125, unde inamicul rezistă cu îndârjire.

Cu alte forțe s-a atacat în lungul străzii de la vest careul 2021, 2020, 2017, pentru încercuirea inamicului din fața Alunului[17]. *Atacul a progresat de la sud la nord până la colțul de nord-vest pătratul 2017.*

3) *Topliția*[18] *la nord, este în curs de executare a manevrei de-a lungul străzii vest careul 2008, 2011, 2014, angajând la această oră colțul sud-vest pătratul 2008. Întâmpină rezistențe puternice.*

4) *Sunt pierderi care se vor raporta ulterior.*

5) *Atacul este în curs.*

Pentru comandantul Corpului 7 armată
General de brigadă
M. LĂCĂTUȘU

Șeful de Stat-Major
Colonel I. ILIESCU

•

Corpul 1 aerian român Postul de comandă Miskolc

Stat-Major *13 ianuarie 1945, ora 19:30*
Biroul 3
Nr. 4 301

RAPORT OPERATIV-INFORMATIV
pentru ziua de 13 ianuarie 1945

către
STATUL-MAJOR AL AERULUI

Secția 3-a
I. *Activitatea de luptă*
A) *Aviația de informație:*

[…]

3) *Escadrila 2 recunoaștere – 3 misiuni*: *2 misiuni recunoaștere din vedere* (*1 „IAR-39*" *și 1 „Ju*-88") în *zona Lučenec*; *1 misiune recunoaștere din vedere și foto în zona Budapesta.*

B) *Aviația de bombardament*:

1) *Bombardamentul greu – 2 misiuni*: *cu 9 avioane „S-79*" *a atacat gările Detva și Szalonna. Rezultate*: *gara Detva lovită în plin și calea ferată sud-est Szalonna lovită de 2 bombe.*

Cu 4 „Ju-88" *a atacat podul nr. 2 de peste Dunăre la Budapesta. Rezultat*: *podul lovit de 2 bombe.*

Bombe lansate: *14 100 kg.*

Ore de zbor: 30,49.

2) *Bombardamentul în picaj – 1 misiune*: *cu 7 avioane a atacat podul dublu nr. 3 de pe Dunăre la Budapesta. Rezultat*: *podul lovit de 2 salve.*

Bombe lansate: 3 150 kg.

Ore de zbor: 9,09.

C) *Asaltul*:

2 misiuni: *cu 9 avioane „Hs-129” a atacat baterii de artilerie în zona Tamas și 2 trenuri în gara Lonjabaňa. Rezultat*: *1 tren cu muniții lovit în plin și explodat.*

Bombe lansate: *2 700 kg.*

Ore de zbor: *10,40.*

D) *Aviația de vânătoare*:

1) *Grupul 9 vânătoare – 6 misiuni*: *cu 2 avioane recunoaștere meteo în zona Lučenec*; *cu 17 avioane* (*4 misiuni*) *protecția asaltului și bombardamentului greu*; *cu 4 avioane a atacat 1 tren la sud-est Detva. Rezultat*: *locomotiva avariată.*

Ore de zbor: *22,32.*

2) *Grupul 2 vânătoare. Nicio misiune.*

II. *Activitatea antiaeriană*

Regimentul 6 artilerie antiaeriană nimic de semnalat.

III. *Partea informativă*

Misiunea nr. 1 – recunoaștere la vedere – „IAR-39”, de la ora 12:*45 la 13*:*45. Itinerarul*: *Losonc – Gacsfálva – Ves Divin – Vámafalva – Breznica – Pinc. Informațiuni*: *Vámafalva – pe șoseaua est calea ferată – aproximativ 30 camioane auto cu direcția Losonc – capul liziera sud localitate*; *Tuhár – 200 în liziera vest – amplasamente* (*6-7*) *pentru artilerie*; *Abelová – către Poličná sud, 10 tancuri distanțate, capul la cota*

673; *Losonc – la bifurcația calea ferată – incendii mari.*

Misiunea nr. 2 – recunoaștere foto – „Ju-88” de la 12:*25, la 14*:*30. Itinerarul*: *Miskolc – Rimaszombát – Rim. Kokava – Dilbi – Chemnitz – Szentantal – Princujfalu – Némethy – Jeszer. Informațiuni*: *misiunea ratată, i s-a făcut rău observatorului și din defect de aparat foto filmul a fost neclar.*

Misiunea nr. 3 – „Ju-88” – de la 15:*30 la 17*:*55, verificarea rezultatelor bombardamentelor asupra podurilor atacate de avioanele „Ju-87” și „Ju-88”. Itinerar*: *Miskolc – Budapesta – Miskolc. Informațiuni*: *1 bombă piciorul de lângă malul stâng Dunăre*; *2 bombe lângă pod la mijloc*; *4 bombe partea imediat est pod*; *1 bombă lângă piciorul vestic al podului. Podul nu a fost rupt.*

IV. *Pierderi*

Avionul „Hs-129” nr. 236, sublocotenent Dimitriu și avionul „Hs-129” nr. 235 sublocotenent Nicolau Alexandru nu s-au întors din misiune.

Comandantul Corpului aerian român
General comandant aviator IONESCU EMANOIL

Șef Ul de Est

C
ăpitan-Major
comandor aviator
ZAHARES
AL.

C
U

•

Corpul 7 armată Postul de comandă Mátyásföld
Stat-Major 14 ianuarie 1945, ora 11
Biroul 3 operații Nr. 27 554

RAPORT OPERATIV NR. 404

Planul orașului Budapesta 1/15 000

1) *Zefirul a reluat atacul cu sprijin puternic de artilerie pe tot sectorul la ora 9.*

După lupte foarte grele, grupul de manevră de la sud a cucerit Gara de Est la ora 11:*30 printr-un atac de front de la sud și printr-un atac învăluitor pe la nord-vest și nord-est.*

La dreapta, prin manevră cu un grup puternic de forțe, prin lupte îndârjite, s-a cucerit colțul sud al parcului orașului și strada Arena.

Linia atinsă la ora 11:*30 este*: *colțul sud al parcului orașului* (*punctul 87*) – *strada Arena – strada Tokaj – marginea vest Gara de Est.*

2) *S-au capturat prizonieri, care se vor raporta ulterior.*

3) *Sunt pierderi care se vor raporta.*

4) *Măsuri luate*: *să se continue atacul spre vest pe direcțiile*: *Toplița pe strada István și Petőfi Sándor*; *Alunul către nord-vest pe strada Rotenbiller, pentru a încercui rezistențele de la est*; *Vărateculse axează în lungul străzii Rákoczi.*

5) *Atacul continuă.*

Pentru comandantul

Corpului 7 armată Șeful de Stat-Major
General M. LĂCĂTUȘU Colonel I. ILIESCU

•

Radio-cifrat

VERONICA
către
REPRIZA
Secția 3-a

Raport operativ din 14 ianuarie 1945, ora 20

1) *Zefirul, continuând atacul în interiorul orașului* [*Budapesta*], *a ajuns pe o linie nord-sud care ar trece prin încrucișarea 500 m vest Gara de Est, capturând 761 prizonieri dintre care 1 ofițer și 7 trupă germani, precum și 350 vagoane pline cu mașini, diverse materiale și echipament aflate în Gara de Est. Acțiunea este în continuare pentru a se ajunge la Dunăre.*

2) *Piscul*[19], *reluând atacul, a înaintat cu Floarea*[20] *circa 1 km la nord de cota 274* (*3 km vest Luboreč*), *iar cu Lupta*[21] *a cucerit la flancul drept fermele* Simová.

K. 35 R
Nr. 45 557 din 14 ianuarie 1945

BILANȚ. *În luptele pentru eliberarea Ungariei și a capitalei sale au luat parte 210 000 ostași români, care s-au angajat în 7 operații și 81 lupte importante,*

eliberând 1 237 localități și alte așezări, din care 11 orașe.

Morți, răniți sau dispăruți: *42 700.*

Numai în luptele pentru eliberarea Budapestei s-au jertfit peste 10 000 militari români, câți au căzut și în Războiul de Independență a României din 1877.

CRONOLOGIE

12 ianuarie 1945. Trec la ofensivă armatele 40, 27, 53 sovietice, alături de care luptă armatele 1 și 4 române –, dar întâmpină rezistența dârză a armatelor 6 și 8 germane, 2 ungară, organizate în defensivă pe Munții Metalici Slovaci și masivul Javorina (Cehoslovacia).

•

EXTRASE DIN manuscrisul generalului de corp de armată (r) Costin Ionașcu:

Operațiile trupelor române pentru cucerirea regiunii și centrului strategic Rožňava s-au încadrat în marea ofensivă a forțelor sovietice dezlănțuite pe întregul front, de la nord și sud de Carpații Păduroși […] *Bazinul Rožňava constituie poarta de pătrundere în Slovacia, apărată de lucrări defensive construite anterior în masivul Plešivec și Silica. Armata a primit misiunea să atace la 12.I.1945 pe direcția generală Rožňava* […] *În zilele de 21.I. și 22.I. a fost rupt frontul inamic, iar în noaptea de 22/23.I., la ora 1:30, a fost cucerit Rožňava. În oraș a pătruns Corpul 2 armată, pe la sud-vest. Comandantul apărării orașului a fost capturat cu întregul Stat-Major.*

În dimineața zilei de 23.I, armata a trecut la urmărire, fără întârziere, pătrunzând adânc în masivul Munților Metalici Slovaci […] *spre valea superioară a Hron-ului* […] *La 26.I., Corpul 2 armată* (*Divizia 9 infanterie*) *a cucerit importantul*

nod de comunicații Dobšiná, străbătând numeroase obstacole (*rețele de sârmă, câmpuri de mine etc.*) *și zăpada de aproape un metru.*

CRONOLOGIE

31 ianuarie 1945. Armatele 40 sovietică și 4 română ajung în valea Hron-ului și ocupă orașul Brezno. Se deschide calea spre Banská Bystrica.

•

LA 3 IANUARIE 1945, după o minuțioasă pregătire de luptă, trupele aliate din Vest – de sub comanda generalului D.D. Eisenhower – trec în Ardeni la o viguroasă ofensivă împotriva inamicului german, care-i dăduse, în ultima vreme, neașteptate bătăi de cap… Chiar în aceeași zi, așa cum am văzut, își va face apariția la Versailles (sediul SHAEF-ului), cu totul *întâmplător,* cum va aprecia generalul american în memoriile sale, premierul britanic Winston Churchill… Puțin mai târziu, se va mai ivi la Marele cartier și generalul de Gaulle.

Fără să vrea, cititorul memoriilor generalului Eisenhower constată că în timp ce convorbirii cu de Gaulle, conducătorul virtual al Franței, i se acordă un spațiu destul de mare, aflând astfel și scopul vizitei acestuia la Versailles, convorbirile cu premierul britanic sunt trecute sub tăcere sau, mai bine zis, sunt expediate diplomatic. Și totuși, din această vizită *întâmplătoare* la sediul SHAEF-ului a rezultat, câteva zile mai târziu, o acțiune politico-militară unică în desfășurarea războiului: așa cum bine se știe, la 6 ianuarie Churchill i-a adresat lui Stalin un mesaj în care, după ce arată situația grea a trupelor aliate pe frontul din Ardeni, solicită sprijinul armatei sovietice cât mai grabnic.

I.V. Stalin, căruia mesajul trebuie să-i fi produs o adâncă satisfacție (cum putea oare să uite cererile sale insistente adresate Occidentului de a

veni în sprijinul armatei roșii prin deschiderea în Europa a unui al doilea front?), a reacționat prompt și operativ, ordonând devansarea datei ofensivei de iarnă de la 20 ianuarie la 12 ianuarie. Asupra forței acestei ofensive vom reveni. Să reținem deocamdată faptul că la 12 ianuarie, în Est, s-au pus simultan în mișcare principalele fronturi ale armatei sovietice și că la 16 ianuarie, deci patru zile mai târziu, ofensiva din Ardeni se încheia prin zdrobirea inamicului. Au fost scoși din luptă 90 000 de germani, au fost distruse 600 de tancuri și tunuri de asalt, 1 600 de avioane și 6 000 de alte vehicule. În decurs de o lună cât a ținut bătălia din Ardeni, aliații occidentali au pierdut 77 000 de oameni, din care aproximativ 8 000 de morți, 43 000 de răniți și 21 000 de prizonieri și dispăruți. Au mai pierdut 733 de tancuri și…

De-acum înainte contam pe o rezistență mult mai slabă, din cauza pierderilor suferite de germani, ca și din cauza profundei demoralizări care, eram convins, va cuprinde trupele lor – apreciază generalul Eisenhower în memoriile sale. *În plus* – și faptul era foarte important – *rușii declanșaseră la 12 ianuarie puternica* […] *lor ofensivă de iarnă. Încă de pe acum, rapoartele arătau că sovieticii înaintau repede și era evident că, cu cât vom ataca mai prompt, cu atât vom fi mai siguri că inamicul nu se va putea organiza din nou pe frontul de vest în tentativa de a evita înfrângerea.*

Niciun cuvânt despre mesajul lui Churchill și despre efectul său asupra aliatului din Răsărit. Ba, mai mult, cuvintele „îndelung așteptata lor ofensivă de iarnă” nu sunt deloc în concordanță cu un adevăr evident.

Desigur, mesajul lui Churchill și răspunsul prin fapte al lui I.V. Stalin pot fi citite și interpretate exact în litera lor. Cei mai mulți istorici, atât din Vest, cât și din Est, chiar așa le și tratează. Fără a minimaliza însemnătatea unei asemenea

interpretări, am dori să demonstrăm că mesajul lui Churchill mai poate fi citit și altminteri… Dar pentru a ne reuși această demonstrație, trebuie mereu să ne amintim că politicienii englezi, fie că se numeau Chamberlain ori Churchill, s-au călăuzit în relațiile externe ale Imperiului britanic, după zicala *Cămașa mi-e mai aproape de piele decât haina.*

Așadar, ce l-a determinat pe Churchill să-și calce pe inimă și să-i ceară lui Stalin ajutorul? Să fi uitat el dintr-o dată valoarea ce o capătă în timp un document diplomatic? Greu de crezut. La 6 ianuarie 1945, data expedierii mesajului său către Moscova, să fi fost situația de pe frontul din Ardeni atât de dramatică? La ultima întrebare există un răspuns, nu al autorului acestor pagini, ci al faptelor. După ce a suferit șocul unei lovituri pe cât de puternice, pe atât de neașteptate, Comandantul trupelor aliate, în pofida terenului cedat și a pierderilor grele în oameni și în tehnică de luptă, a găsit în cele din urmă toate resursele pentru a opri înaintarea germană și a trece la organizarea unei puternice contralovituri, încheiate la 16 ianuarie 1945 cu o victorie concludentă… Și atunci ce motive l-ar fi putut împinge pe Churchill să-și pună semnătura pe un document care, prin conținutul său direct, leza oarecum mândria Angliei? Dacă mesajul nu mai are și un alt substrat, de ce arhivele, la atâția ani de la terminarea războiului, nu au scos la lumină stenograma sau minuta convorbirii din 3 ianuarie 1945 dintre Churchill și Eisenhower? De ce în memoriile generalului Eisenhower, unde întâlnim un capitol distinct consacrat Ardenilor, nu există nicio referire sau comentariu pe marginea mesajului premierului britanic, deși documentul ca atare se înscrie în istoricul respectivei bătălii? Nu cumva pentru că mesajul, în realitate, are la bază motivări mai mult politice decât militare?

După părerea noastră, Churchill trebuie să fi sesizat și înțeles ce a voit Hitler să-i transmită prin lovitura din Ardeni: „Negociați cu mine, sunt încă puternic, avem un dușman comun.” De asemenea, premierul britanic trebuie să mai fi sesizat și înțeles lipsa de experiență a SHAEF-ului, a militarilor armatei aliate într-o campanie de iarnă, și încă pe un front întins. Cele petrecute în Ardeni demonstrau elocvent că trupele hitleriste, chiar dacă nu mai erau în stare să câștige bătălii decisive, mai dețineau suficiente forțe ca, prin contraofensive, să frâneze sau să în- târzie mult înaintarea armatelor anglo-americane în interiorul Germaniei. Or, din punct de vedere politic, războiul intra într-o cursă contra cronometru, în care fiece zi căpăta o valoare incomensurabilă. De aici, probabil, o concluzie simplă și cât se poate de logică: va câștiga teren cel care se va lovi în calea sa de cât mai puține obstacole…

Solicitând ajutorul Uniunii Sovietice, iar Stalin făgăduindu-l, Churchill își vedea atinse cu opt zile mai devreme două țeluri militaro-politice importante:

a) După o acalmie relativă în est, Hitler și Înaltul său comandament se pomeneau din nou confruntați cu forța de izbire și de înaintare a armatei sovietice pe un front de sute de kilometri. Săgeata principală a ofensivei Frontului 1 bielorus indica direcția Oder-Berlin, ceea ce trebuie să-i fi reamintit lui Hitler că primejdia cea mare pentru Reich venea totuși dinspre Vistula și nu dinspre Rin.

b) Înaintarea impetuoasă a sovieticilor a determinat Înaltul comandament german să transfere urgent din vest în est numeroase efective și astfel numărul „obstacolelor” din fața trupelor de sub comanda lui Eisenhower a devenit mai mic, pe când cele din calea oștilor de sub comanda lui Jukov, Rokossovski și Konev au crescut…

Cămașa mi-e mai aproape de piele decât haina…

Oare din demonstrația ipotetică de mai sus trebuie să se înțeleagă că viclenia lui Churchill l-a tras pe sfoară pe Stalin? Nicidecum… Amintim că ofensiva de iarnă a fronturilor 1, 2, 3 bielorus și 1 ucrainean era pregătită încă din noiembrie și, indiferent de cererea premierului britanic, tot s-ar fi declanșat la 20 ianuarie și, în mod sigur, reacția O.K.W.-ului ar fi fost aceeași… În plus, pe această ultimă turnantă a războiului, neîncrederea politică în relațiile militare dintre Est și Vest începuse să-și croiască drum și aliații înaintau cu armatele lor în interiorul Germaniei, suspectându-și reciproc unele acțiuni. În această ordine de idei, fără doar și poate că șeful Comandamentului suprem sovietic trebuie să fi cumpănit îndelung înainte de a porni cu opt zile mai devreme ofensiva.

•

CHIAR ÎN ZIUA de 16 ianuarie 1945, pe când armatele anglo-americane consemnau victoria de la Ardeni, Hitler părăsi „Adlerhorst”, pentru a se înapoia – după o lungă absență – printre ruinele Berlin-ului. Era o iarnă mohorâtă, umedă, ningea cu fulgi cenușii. Intră în Capitală ca un anonim. Trâmbițele încetaseră de mult a-i vesti sosirea, ovațiile care-i însoțeau fiece mișcare muriseră de mult sub zidurile clădirilor năruite de bombe. Și de ceea ce i-a fost atâta teamă n-a scăpat: a zărit din viteza „Mercedes”-ului său blindat rănile sângerânde ale orașului ajuns în agonie. De când nu-l mai văzuse, Berlin-ul fusese transformat într-un vast cimitir… Cimitirul idealurilor sale politice. Acum își înțelegea și mai bine propriile spaime și rețineri, refuzul său de a da ochi cu ruinele Berlinului. Cum să te mai zbați, cum să mai încerci să înfrunți destinul și, supunându-l, să izbutești să cucerești totuși victoria spre slava celui de-al treilea Reich, într-o capitală de nerecunoscut, cu locuitori deprimați și pe jumătate învinși?

Găsi palatul noii cancelarii a Reich-ului lovit de bombe, dar nu într-atât încât somptuoasele sale încăperi să nu mai poată fi folosite… Câți ani trecuseră de când îl inaugurase în ovațiile berlinezilor și în fâlfâirea drapelelor cu zvastică? Patru sau cinci…! Ctitorise palatul ca pe un simbol al noului imperiu al Germaniei, al unei alte ordini în Europa și în lume. Între zidurile noii cancelarii se dezvoltase și se consolidase Axa Roma-Berlin-Tokio! Prin noua cancelarie trecuseră, pentru a consfinți de-a pururi Pactul anticomintern, Mussolini, Horthy, Antonescu. Ce îndepărtate i se păreau acum acele zile grandioase!

„Mercedes”-ul opri și Kempka, devotatul său șofer, sări să-i deschidă portiera. Niciunul, nici celălalt nu aveau cum să știe că, de fapt, nu treceau pragul unui palat, ci al unui cavou…

Cititorul, ajuns cu lectura la această pagină, se va întreba, probabil nu fără mirare: când, unde, prin ce mijloace a aflat autorul rândurilor de față gândurile sau simțămintele celui ce a fost Adolf Hitler? Iată o întrebare la care scriitorul s-ar pomeni, în mod cert, în imposibilitatea de a răspunde. Cu toate acestea, ține să-și asigure cititorii că la 16 ianuarie 1945 Hitler a revenit în cancelaria Reich-ului, de unde, două luni mai târziu, printr-un culoar subteran al clădirii, se va refugia în buncărul ce i se construise în ultimele luni, ca un imens cavou subteran. De aici, sub un planșeu gros de șase metri, va conduce până în ultima clipă lupta pentru salvarea celui de-al treilea Reich… Iar Kempka, așa cum se va vedea, i-a fost devotat până în ziua de 30 aprilie 1945, ora 15:30. Chiar și după, scriind cartea „Eu l-am ars pe führer”.

•

DACA AM ASEMUI VIAȚA lui Adolf Hitler cu cea a unui sportiv de performanță, am fi uimiți de „recordurile naționale și mondiale” înscrise de führer-ul Germaniei naziste în palmaresul său într-

un timp istoric relativ scurt – 12 ani –, între 1933, anul venirii sale la putere, și 1945, anul obștescului său sfârșit în buncărul subteran din grădina cancelariei. Să le trecem în revistă:

• A organizat cu sânge rece incendierea clădirii Reichstag-ului, pentru a da de știre întregii lumi că a instaurat dictatura fascistă și că nu-i este teamă să se joace… cu focul.

• A înăbușit cu fumul iscat de incendierea Reichstag-ului activitatea tuturor partidelor politice din Germania, lăsând cale liberă partidului său.

• A denunțat tratate… a semnat tratate… a denunțat tratate…

• A scos Germania din Liga Națiunilor și din Conferința internațională pentru dezarmare.

• A reintrodus serviciul militar obligatoriu și a trecut la înarmarea Germaniei într-un ritm necunoscut încă în Europa.

• A proclamat Berlin-ul, unde se elaborau planurile viitorului război, „capitala păcii” și a găzduit în anul 1936 Jocurile Olimpice.

• A inițiat, împreună cu Japonia, un Pact anticomintern, la care va adera și Italia, ca apoi să semneze un Pact de neagresiune cu Uniunea Sovietică – stat pe al cărui teritoriu se afla sediul central al Cominternului –, fără însă a-l denunța pe cel anticomintern.

• A făurit Axa Roma-Berlin-Tokio.

• A încălcat Convenția de la Locarno, introducându-și trupele în zonele renane, sub privirile dezorientate ale oamenilor politici din Occident.

• A semnat cu Anglia o convenție navală prin care se permitea Reich-ului să-și creeze o puternică flotă de război, inclusiv de submarine, interzisă Germaniei prin Tratatul de la Versailles. Flotă cu care „recordmanul”, câțiva ani mai târziu, va ataca și scufunda navele britanice.

• A patronat din umbră asasinarea lui Engelbert Dolfuss, cancelarul Austriei, a lui Alexandru, regele Iugoslaviei, a ministrului de externe al Franței Louis Barthou, a prim-ministrului României Armand Călinescu.

• A patronat și subvenționat organizarea în unele țări a „coloanei a cincea", cel mai flagrant și mai brutal amestec în treburile interne ale altor țări.

• A proclamat superioritatea rasei germane, dar a căutat să încheie acorduri secrete cu reprezentanți de culoare ai unor țări din Orientul Apropiat și din Africa.

• A ocupat Austria fără să tragă un foc de armă, incluzând-o în Marea Germanie a celui de-al treilea Reich.

• A obținut în același mod, însă cu sprijinul șefilor de guverne din Anglia, Franța și Italia, regiunea sudetă, care aparținea teritoriului național al Cehoslovaciei.

• A semnat cu premierul britanic Chamberlain o convenție prin care Germania și Anglia se angajau să nu rezolve prin forță nicio problemă litigioasă, ceea ce nu l-a oprit să invadeze imediat cu trupele sale Cehoslovacia, dezmembrând-o ca stat, ridiculizând astfel „convenția păcii" semnată cu Chamberlain.

• A încheiat cu Polonia, în 1934, un Pact de neagresiune, pe care în toamna lui 1939 îl va încălca, aprinzând astfel flăcările conflagrației.

• A elaborat tactica și strategia *Blitzkrieg*-ului, conform cărora a declanșat moderna sa mașină de război construită doar în câțiva ani, supunându-și printr-un victorios război-fulger aproape toate statele Europei.

• A atacat prin surprindere Uniunea Sovietică, încălcând, în numele făuririi Marii Germanii, Pactul de neagresiune. Va sfida de-acuma încolo toate convențiile internaționale privind tratamentul prizonierilor de război, al populației civile.

• A ordonat și patronat, în numele imperiului nazist, crime de război, lagăre de exterminare în masă.

• A scăpat cu viață din câteva atentate, spre continua nenorocire a poporului german și a Germaniei, al căror führer a fost până la prăbușirea totală a țării.

„Performanțele” războinice ale lui Hitler au însemnat în Europa – și este necesar să amintim acest lucru – atragerea în conflictele militare a 110 000 000 de oameni. Numai pe continentul nostru numărul morților – militari și civili – s-a ridicat la circa 50 000 000.

Să ne închipuim un cimitir unic în felul său, cu 50 000 000 de morminte, cu cruci sau fără, cu eroi cunoscuți sau necunoscuți, străjuit de un uriaș obelisc ce s-ar înălța de pe locul unde Hitler construise cancelaria Reich-ului! Doamne, ce imensă suprafață din Europa ar cuprinde un asemenea cimitir!

CRONOLOGIE

31 ianuarie 1945. La aripa dreaptă a Frontului 2 ucrainean armatele 40 sovietică și 4 română ating aliniamentul vest Brezno-Krivaň-Nemce-râul Hron.

10 februarie 1945. Armatele 40 sovietică și 4 română acționează pe valea Hron-ului pe axul Brezno-Banská Bystrica; armatele 53 sovietică și 1 română străbat masivul Javorina (Cehoslovacia).

MĂRTURIE

Munții Javorina – ne va lăsa în scris generalul-maior (r) Damian Rașcu, fostul șef de Stat-Major al Armatei 1

română – *prezentau o importanță deosebită în sistemul de apărare al inamicului din sud-estul Cehoslovaciei*; *împreună cu ramificațiile sale sudice el constituia o barieră naturală față de înaintarea de la est la vest. Acest masiv muntos se prezintă ca un trapez având baza mică pe cursul superior al râului Ipel'*; *baza mare pe tăietura delimitată de calea ferată Zvolen, Kruzina, Satry, latura de nord pe râul Slatina, iar la sud pe cursul mijlociu al râului Ipel'. Înălțimile cresc brusc de la sud la nord, ajungând pe distanța de 3-4 km să urce de la 600 la 1 100 metri, majoritatea împădurite în proporție de* 70%. *Terenul este deci favorabil apărării, oferind sub acest aspect un avantaj net inamicului, care-și amenajase pozițiile încă din cursul lunilor septembrie-octombrie. Comunicațiile, orientate în general de la sud-est spre nord-vest, converg către Pliešovce, având o singură comunicație de la est la vest*: *Šula, Turie Pole, Oremov Laz, Pliešovce, care ocolește pe la sud nodul orografic 1044, punct dominant, cu bune observatoare și acoperișuri naturale, care a constituit pivotul rezistenței în sistemul de apărare al inamicului, asigurându-i stăpânirea asupra întregii regiuni de la poalele sudice ale Munților Tatra* […]

Prin păstrarea acestui masiv, inamicul avea posibilitatea interzicerii unei pătrunderi a trupelor române și sovietice de la est la vest, spre cursul mijlociu al râului Hron, respectiv spre Zvolen. Tot de aici se putea dezlănțui o contralovitură spre sud, în flancul și spatele forțelor române și sovietice ce

acționau la Budapesta și pe Hron-ul inferior […]

La această descriere, generalul-locotenent (r) Leonard Mociulschi, fost comandant al Diviziei 3 munte, va adăuga:

După cum se vede, ne așteptau lupte grele și foarte grele. Din punct de vedere operativ, Munții Javorina aveau o importanță deosebită, pentru că prin pătrunderea forțelor sovietice române spre Zvolen ar fi fost lovite în flanc și în spate forțele inamice din fața Armatei 4 române și Armatei 40 sovietice.

MĂRTURIE

La 1 februarie se primește prin comandamentul Armatei 4 române un ordin în care se precizează: „*Divizia 21 infanterie română va fi dirijată în marș forțat pe itinerarul Tisovec-Rimavbána-Lucěnec și către ora 21 din 2 februarie 1945, va fi concentrată în zona Tomasovici-Galič Vidina*”, – povestește colonelul (r) Mândru Costachi, fost șef al biroului 3 operații, Divizia 21 infanterie. *Distanța până acolo, măsurată în „zborul păsării”, era de circa 110 km, care trebuiau să fie parcurși în plină iarnă, pe povârniș de munte, în mai puțin de 48 de ore. Unde erau timpurile când chibzuiam pe hartă ca etapele de marș zilnice să nu depășească 24 km?*

[…] *Așa începe pentru noi ceea ce am putea numi „epopeea celor 35 de zile și*

nopți de lupte apocaliptice, pentru eliberarea Zvolen-ului".

Înainte de a „porni" la luptă, sunt, cred, necesare câteva preciziuni…

Satul Podkriváň, de unde vom începe lupta, se află la capătul de răsărit al depresiunii în care șerpuiește domol și sinuos pârâul Slatina, care, curgând spre vest, se varsă în Hron, la marginea de sud a localității Zvolen. Dispunând de o șosea pietruită și o cale ferată normală, valea Slatinei este cea mai convenabilă cale de pătrundere, prin lungul „capului de pod" amintit, către depresiunea Hron-ului mijlociu. Strânsă între doi versanți în genere împăduriți și împânziți cu o puzderie de case izolate, dominată de ambele părți de înălțimi între 500 și 700 metri, lipsită de comunicații sau posibilități laterale de manevră, valea Slatina, lungă de aproximativ 25 km, obligă la un atac „permanent" de-a lungul ei.

[…] *Inamicul construise cazemate și transformase puzderia de case despre care am amintit în tot atâtea puncte de sprijin întărite.*

În desperarea lor, pentru a ne bara drumul spre Zvolen, hitleriștii au folosit și unele mijloace condamnate de cea mai elementară etică umană. Neevacuând populația din localitățile în care luptau, ei puneau copiii să circule printre case, obligând astfel pe atacatorii noștri ca din considerațiuni umanitare să-și modifice deseori manevra și planul de foc. Tot aici ei au folosit ca luptători oameni din așa-zisele „Ohren batalionen" (*batalioane de surzi*)*, care, neauzind zgomotul luptei, nu se*

impresionau de tirul atacurilor și luptau în neștire până ce puteau fi scoși cu baioneta din adăposturi.

Divizia noastră și-a făcut datoria și de această dată.

CRONOLOGIE

15 februarie 1945. Armatele 40, 53, 7 de gardă, 6 tancuri de gardă, Gruparea hipomecanizată, în cooperare cu armatele 1 și 4 române luptă pe aliniamentul Brezno-Zvolen-râul Hron-Dunăre cu Armata 8 germană din Grupul de armate „Sud”. Trupe sovietice și române eliberează orașele Zvolen și Banská Stiavnica.

•

EXTRASE DIN manuscrisul generalului de corp de armată (r) Costin Ionașcu:

Prin bătălia pentru Zvolen înțelegem ansamblul operațiilor ce au durat aproape două luni, având ca scop înfrângerea rezistențelor inamice din regiunea muntoasă a Slovaciei în zona Sud-Est de cursul mijlociu al râului Hron. Bătălia a comportat:

• *operațiile Armatei 4 române pe valea superioară a Hron-ului, în Munții Tatra Mică și în Munții Metalici ai Slovaciei*;

• *operațiile Armatei 1 române în masivul Javorina;*

• *operațiile Marilor Unități române* (*2. M.U.*) […] *pe valea râului Slatina.*

[…] *La 31.I, orașul Brezno a fost cucerit printr-un atac frontal al Corpului 2 armată. Forțele române au întâlnit însă în calea lor o rezistență inamică puternică, organizată pe înălțimile de la Nord-Vest și Sud-Vest de Brezno, a căror altitudine era cuprinsă între 800 și 1300 în, formând umerii puternici ai defileului Hron-ului. Corpul 2 armată,*

după cucerirea orașului Brezno, a început imediat acțiunea pentru întoarcerea defileului Hron […] *Aceste acțiuni au adus, până la 10. II., numai mici progresiuni și au dat naștere la lupte de uzură de lungă durată și cu rezultate uneori neschimbătoare* […] *În plină iarnă, pe geruri mari, zăpadă și ninsori însoțite de viscole, trupele noastre au trebuit să atace continuu, zi și noapte, la altitudini care au variat între 900 și 1400 m.*

CRONOLOGIE

17 februarie 1945. Comandamentul suprem sovietic ordonă fronturilor 2 și 3 ucrainene să execute operațiile „Bratislava-Brno” și „Viena”. Termen: 15 martie.

•

O ISTORIE ADEVĂRATĂ a acțiunilor din umbră a serviciilor secrete aparținând celor trei mari puteri ale Coaliției antifasciste pe ultima sută de metri a războiului nu s-a scris încă și nici nu se va scrie atât de curând.

Așa cum am mai arătat, marele-amiral Karl Dönitz, cel care va deveni succesorul lui Hitler la conducerea Reich-ului, dezvăluie în memoriile sale un fapt de-a dreptul senzațional: încă din luna ianuarie 1945, generalii Wehrmacht-ului se aflau în posesia documentului *Eclipse,* provenit din sursă britanică, intitulat „Planificarea și măsurile ce se cer întreprinse după ocuparea Germaniei”, și care avea anexată harta Germaniei împărțită în zone de ocupație.

Dönitz nu povestește cum au izbutit agenții germani să intre în posesia unui asemenea document cu o lună înainte de Conferința de la Ialta, care avea să-l aprobe cu unele amendamente. Nici n-ar avea ce povesti. Dar cercetătorului de istorie nu poate să nu-i fie limpede că, datorită „neglijenței” unei secții de spionaj din zona

Frontului din vest, unii conducători ai Reich-ului, precum și unii generali ai Wehrmacht-ului și-au putut forma cu cinci luni mai devreme de capitulare imaginea Germaniei înfrânte și împărțite, în esență, în două mari zone de ocupație. Totodată, și-au mai putut forma o idee în legătură cu modul cum învingătorii își propuseseră să administreze zonele, pentru a asigura într-un viitor apropiat renașterea unei Germanii noi, democratice, pașnice.

Acest document, interpretat și comentat – după opinia noastră – insuficient, a exercitat în cercurile conducătoare ale Reich-ului și ale Wehrmacht-ului o înrâurire greu de măsurat, generând, în ultima instanță, o tactică militară și politică cu multe particularități, vag determinate de specialiști.

„Poftiți! Studiați!" trebuie să-i fi îndemnat documentul pe toți cei ce l-au ținut în mână. „Aveți înaintea ochilor tabloul țării voastre așa cum va arăta imediat după război… Vă acordăm de pe acum posibilitatea să optați. Reflectați! Hotărâți! Acționați în spiritul hotărârilor voastre!"

Să-i dăm Cezarului ce-i al Cezarului și să recunoaștem că „așii" înfruntărilor din umbră, concepând și manipulând operația de „rătăcire" și de „dirijare" a unei copii a ordinului *Eclipse,* au dat dovadă de o perfectă cunoaștere a războiului psihologic. Judecând după însemnările lui Dönitz, primele reacții germane au fost pur psihologice: de mânie, de indignare. Cum de-au putut puterile occidentale, se întrebau generalii germani, să subscrie la un asemenea plan diabolic de împărțire a Germaniei în zone militare de ocupație? „Altă cale de ales n-am avut, părea a le glăsui criptic documentul. Când ați pornit și extins războiul era de datoria voastră și nu a noastră să luați în considerație și un asemenea deznodământ. Nu vă creați iluzii în legătură cu o capitulare separată în fața anglo-americanilor, ea este categoric exclusă, în schimb, o separare a voastră de zona de ocupație

ce intră în incidența aliatului din Est, da, asta se poate. Studiați cu atenție instrucțiunile și harta-anexă și o să vedeți că nu vă răpim șansa de a vă pleca vremelnic capetele în fața noastră”.

Această șansă, într-adevăr, exista. De aceea, nu mult după apariția documentului britanic „ultrasecret” în tabăra germană, generalii Wehrmacht-ului, depășind primele reacții ostile față de Occident, au început să se gândească din ce în ce mai serios la zonele de ocupație anglo-americane ca la o țară a făgăduinței, unde se vor putea pune la adăpost toți cei care îl sprijiniseră pe Hitler și militaseră pentru înfăptuirea Marii Germanii, a planurilor sale hegemonice, subscriind sau chiar sprijinind crimele și jaful din țările cotropite, și, în consecință, au adoptat două atitudini definitorii:

a) Rezistență îndârjită pe frontul din răsărit, pentru a frâna, pe de o parte, înaintarea armatelor sovietice, iar, pe de alta, pentru a asigura toate condițiile evacuării în Apus a supraviețuitorilor de pe front, a locuitorilor și a unor bunuri materiale.

b) Rezistență pe frontul apusean până la *ora H* a capitulării, deoarece o slăbire a apărării ar favoriza o înaintare rapidă a anglo-americanilor, permițând trupelor acestora să atingă mai devreme „frontierele” zonelor de împărțire a Germaniei, ceea ce, conform înțelegerilor de la Ialta, ar fi dus automat la „închiderea porților” și la întoarcerea din drum a celor ce încercau să ajungă pe malul apusean al Elbei.

În cartea sa, marele-amiral Dönitz expune foarte limpede această tactică, precum și inițiativele sale de a o aplica fără șovăire și cu maximum de eficiență. Calea urmată de marele-amiral care, în numele lui Hitler și al celui de-al treilea Reich, a purtat războaie pe mări și oceane, este, cu mici excepții, cea urmată de mai toți generalii activi ai Wehrmacht-ului. Se poate deci afirma fără teama de a greși că politica Germaniei în ultimele luni de război a stat sub semnul înrâuririi exercitate de *Eclipse,* ajuns pe masa O.K.W.-ului datorită „slăbirii vigilenței" spionajului armatei britanice.

Întrebarea care se ridică în continuare este următoarea: Cunoștea oare Hitler acest document, văzuse el harta Germaniei înfrânte și împărțite în zone de ocupație? Noi credem că devotații săi generali nu i-au ascuns documentul și, ceva mai încolo, ne vom strădui să și probăm această afirmație.

•

LA TREI SAU PATRU ANI de la terminarea războiului, în Germania apuseană au început să apară nenumărate cărți consacrate dramei celui de-al treilea Reich nazist și a poporului german. Generali, ofițeri, șefi de servicii de spionaj, personalități care au trăit în intimitatea führer-ului și au colaborat cu el au început subit să-și scrie și să-și publice memoriile. De pildă, comandanți de oști precum Guderian sau Dönitz, foști miniștri, dar și slujbași ai cancelariei Reich-ului, ca șoferul Kempka sau stenografa Gertrud Junge. Cărțile – bune, rele, interesante sau stupide – au avut la vremea lor succes de public, fiind automat traduse în mai multe limbi. Fenomenul nu-l socotim anormal. Cititorii germani, dar nu numai ei, erau dornici și mai sunt încă și astăzi să cunoască adevărul istoric. Walter Schellenberg nu era un oarecare în ierarhia Reich-ului, ci mâna dreaptă a lui Himmler în problemele spionajului nazist, iar din 1944, după destituirea amiralului Canaris, a

preluat și șefia Abwehr-ului – atât cât mai rămăsese din acest faimos aparat de spionaj al Wehrmacht-ului. Așa că Schellenberg, publicându-și memoriile (cenzurate de „Intelligence Service”), a înregistrat un scontat succes de librărie. Cine să-i confirme sau să-i infirme mărturisirile? Himmler? Nu mai avea cum… Se otrăvise, iar de pe urma lui se pare că n-a rămas niciun caiet cu însemnări, ci doar documente de arhivă. Un *bestseller* a făcut și cartea aviatoarei Hanna Reitsch, care a avut prilejul să stea un număr de zile și de nopți în buncărul de sub grădina cancelariei Reich-ului, despărțindu-se de Hitler în ajunul sinuciderii. Cine să confirme sau să infirme adevărul memorialisticii sale când toți cei care ar fi putut s-o facă s-au sinucis? Inclusiv generalul Ritter von Greim, ultimul comandant al Luftwaffei, cu care aviatoarea efectuase zborul în zorii zilei de 29 aprilie 1945.

Multe, chiar foarte multe cărți, unele din ele semnate de generali de vază ai Wehrmacht-ului, au urmărit să impună lumii postbelice imaginea unui Hitler psihopat, prăbușit – în ultimul an de război – psihic și intelectual, bântuit de crize de furie vecine cu nebunia și, natural, deloc receptiv la sfaturile „sănătoase” ale generalilor prusaci. Ni se sugerează astfel cauza „adevărată” a tragediei Germaniei.

Cum să n-o crezi pe aviatoarea Hanna Reitsch, când scrie că l-a văzut pe Hitler în buncăr „[…] *bălăbănind o hartă de voiaj care se ferfeniișise aproape în întregime din pricina mâinilor sale care-i nădușeau groaznic, exprimându-și oricui se întâmpla să-l asculte planurile pentru campania lui Wenck*”? Sau când povestește: „[…] *își ieșise* (*Hitler*) *din minți ca un nebun. Chipul i se congestionase și devenise de nerecunoscut. Apoi se prăbușise într-o stare de prostrație totală*”?

Sau cum să nu-l crezi pe Guderian, în luna martie 1945 încă șef al Marelui Stat-Major al

trupelor de uscat, când scrie negru pe alb cum i-a reproșat führer-ului greșelile strategice săvârșite în ultima etapă a războiului, dând clar de înțeles cititorului că dacă ar fi fost ascultat și führer-ul ar fi concentrat mai multe divizii în răsărit, soarta războiului și a Reich-ului, și chiar a lui Hitler ar fi fost alta?

Pentru ceea ce urmărim a demonstra ni se pare plină de semnificații replica lui Hitler, în martie 1945, la reproșurile generalului Guderian: „Bag de seamă că nu mi-ați înțeles gândirea militară!”

„Răzvrătitul” general, înfăptuitor al planurilor războinice ale führer-ului mai întâi în Apus, apoi în Răsărit, după care iarăși în Apus și așa mai departe, n-a fost destituit și nici arestat precum alți camarazi de-ai săi, ci pus doar în retragere. Se bucura astfel de mărinimia führer-ului.

În linii mari, memorialistica foștilor generali ai Wehrmacht-ului, cu mici excepții, a cultivat una și aceeași idee: altul ar fi fost sfârșitul războiului dacă șeful suprem al armatei germane ar fi ținut seama de sfaturile generalilor și nu le-ar fi impus executarea unor planuri militare ilogice. Până și generalul Eisenhower, în cartea „Cruciadă în Europa”, se arată convins de un asemenea punct de vedere:

Îi datoram mult lui Hitler. Nu încăpea îndoială că dacă ar fi avut mână liberă în domeniul operațiilor militare, Statul-Major General german ar fi prevenit inevitabilul dezastru de pe malul de vest (al Rinului – H.Z.) *și și-ar fi retras forțele cel mai târziu, probabil, la începutul lunii ianuarie.*

Este adevărat că Guderian nu a împărtășit planul *Herbstuebel* al lui Hitler de a ataca în Ardeni, propunând, în schimb, ca forțele germane să transforme malul estic al Rinului în sector fortificat, eliberându-se astfel un mare număr de divizii ce ar fi putut fi transferate pe frontul de răsărit. Führer-ul s-a încăpățânat însă să opună o rezistență tenace pe malul de vest al Rinului,

neglijând (oare?) întărirea malului de est al fluviului, drept care, la 26 martie 1945, cu peste o lună înainte de capitulare… Dar mai bine să aflăm aprecierile generalului Eisenhower:

Traversasem acum Rinul în toate coridoarele principale alese de noi pentru invadarea Germaniei. Ușurința cu care obținusem aceste succese și pierderile mici cu care le plătisem contrastau puternic cu ceea ce s-ar fi întâmplat, desigur, dacă inamicul s-ar fi retras în cursul iernii de pe malul de vest și ar fi opus o rezistență de-a lungul fluviului.

Se poate oare conchide din situația de pe Rin că gândirea führer-ului era în suferință? După opinia noastră, superioritatea postbelică a strategului Guderian constă în faptul că führer-ul n-a supraviețuit și nu-și poate apăra vederile politice care-i dublau planurile operaționale, că de pe urma lui nu ne-a rămas niciun jurnal intim… Ar fi fost, fără îndoială, interesant și instructiv dacă am fi putut afla dintr-o filă de jurnal ce a urmărit, de fapt, Hitler în Ardeni, în Alsacia, prin organizarea apărării pe malul vestic al Rinului și nu pe cel estic, cum aprecia contribuția generalilor la reușita ideilor sale militaro-politice. Da, istoriografilor le lipsește exact o filă de jurnal sau pagina unei stenograme autentice, pentru a explica de ce Hitler a lăsat malul estic al Rinului nefortificat.

Ce ecou ar fi avut după război cărțile de memorialistică ale generalilor germani dacă, prin absurd, fostul comandant suprem ar fi rămas în viață și s-ar fi înscris la replică? Dar să acceptăm ipoteza că Hitler ar fi aprobat propunerile lui Guderian și și-ar fi retras trupele încă din ianuarie, fără lupte, pe malul estic fortificat al Rinului. Ar fi opus aceste trupe, la 26 martie 1945, o rezistență serioasă trupelor anglo-americane? Realitatea militară a acelor zile este plină de dovezi că pe frontul de apus rezistența inamicului hitlerist slăbise, în timp ce pe cel de răsărit crescuse… Nu

cumva Hitler, căzut și el sub influența documentului *Eclipse,* ar fi urmărit în mod deliberat să lase malul de est al Rinului nefortificat, pentru a oferi generalilor săi, în ceasul al 12-lea, o șansă? Oare Guderian, fortificând malul estic al Rinului, ce-ar fi ordonat, la 26 martie, apărătorilor?

Dorim a ne exprima părerea că führer-ul, criminalul de război nr. 1, a fost până în ultima clipă a vieții în deplinătatea facultăților sale mintale, încercând, atât cât l-au ținut puterile, să-și apere ctitoria – cel de-al treilea Reich. În acest sens, invocăm argumentele:

• A controlat în permanență producția de război și a armelor secrete;

• N-a pierdut niciun moment din vedere sursele și rezervele de petrol și a dispus apărarea lor cu orice sacrificii;

• A introdus în luptă, în momentele cele mai potrivite, arme secrete;

• A știut să descopere erorile inamicului din vest și, în ciuda superiorității aeriene a acestuia, a găsit soluțiile tactice și resursele militare pentru a-i produce pierderi grele, pentru a-i opri sau încetini înaintarea, pentru a întârzia definitivarea planurilor ofensivei de iarnă;

• A ordonat tot timpul armatelor sale să organizeze în calea inamicului din răsărit sisteme de apărare puternic fortificate;

• A decretat, încă din vara anului 1944, mobilizarea totală a poporului german, de la mic la mare, a indicat organizarea „Volkssturm”-ului;

• N-a șovăit să înece într-o baie de sânge insurecția din Varșovia și din Slovacia;

• A stat în permanență la cârma armatei și a preferat să moară în buncărul din Berlin decât să fugă în nord, în sud sau aiurea;

• Intuiția sa de strateg militar fără studii a dat de furcă inamicului: a descifrat pe hartă punctul vulnerabil – Ardeni – și n-a pregetat în a pregăti o

contralovitură cu elemente inedite de inducere în eroare a inamicului;

• Stând zi și noapte cu ochii pe hărțile operaționale ale Înaltului comandament și urmărind cum progresează ofensiva armatelor sovietice din răsărit pe direcția centrală Berlin, a intuit încă la sfârșitul lunii ianuarie că generalii sovietici sunt pe cale de a comite o eroare, lăsându-și flancurile din Pomerania descoperite.

În legătură cu această problemă dificilă, ivită dincolo de Vistula, pe direcția fluviului Oder, iată ce ne mărturisește generalul de armată S.M. Ștemenko în cartea „La Marele Stat-Major".

Flancul întins nu permitea Frontului (1 bielorus – H.Z.) *să constituie pe direcția principală o grupare de izbire suficient de puternică, iar rezistența crescândă a inamicului ascundea pericolul unei pătrunderi a acestuia în spatele nostru. Acest pericol devenise foarte real, fiindcă între fronturile 1 și 2 bielorus exista un interval uriaș care nu era asigurat aproape deloc.*

Hitler și-a frecat mâinile de bucurie, descoperind vulnerabilitatea flancurilor sovietice. În nefericirea sa reală, pe care o trăia intens, socotise că, în sfârșit, îi venise din nou apă la moară și a trecut, în mare taină, la pregătirea unei lovituri care urmărea să dea peste cap tot frontul sovietic.

În situația creată – povestește mai departe S. M. Ștemenko –, *germanii ne puteau smulge inițiativa și zădărnici operația proiectată,* (cucerirea Berlinului – H.Z.) [...] *inamicul reușise, prin măsuri extraordinare, să schimbe, într-un termen scurt, raportul de forțe în favoarea lui pe direcția Berlin, în special la flancul său din Pomerania Orientală, și să pună trupele noastre într-o situație extrem de nefavorabilă.*

[...] *Marele Stat-Major primise, concomitent cu datele despre marile regrupări ale trupelor inamicului, informații că Înaltul comandament*

fascist german intenționa să profite de situația nefavorabilă pentru apărare a armatelor Frontului 1 bielorus, mult avansate, pentru a le izola prin lovituri de întâlnire [...] *Dimensiunile pericolului care apăruse la aripa dreaptă a Frontului 1 bielorus erau analizate sub toate aspectele la Moscova.*

Așadar, după ce în luna decembrie 1944 Hitler a dat de furcă Marelui Stat-Major al lui Eisenhower, izbutind, printre altele, să întârzie definitivarea planului ofensivei de iarnă, iată-l în februarie 1945 creând probleme și comandamentelor sovietice, planurilor lor operaționale pe direcția Berlin. Dar spre deosebire de Marele Stat-Major al armatei sovietice care deținea informații cu privire la intențiile inamicului, Înaltul comandament german era cu totul lipsit de date privind forța eșaloanelor fronturilor 1 și 2 bielorus și ale Frontului 1 ucrainean. De aici, o subapreciere a adversarului. Realitatea câmpului de luptă îl interesa pe comandantul suprem al armatei germane până la un punct. Dincolo de acest punct el refuza cunoașterea, bănuind instinctiv primejdia, existența unor factori descurajanți, care ar fi putut să-i curme avântul primordial și să-i încurce planurile. Lipsa informațiilor nu-l irita, dimpotrivă, îi întărea încrederea în sine. Ne lovim aici de limitele gândirii sale militare, hărțuită de presiunea necontenită și variată a armatelor Națiunilor Unite, exercitată pe mai toate fronturile. Lansează un cuvânt de ordine: „Rezistați!”, organizează contraofensive, dar, după eșuarea lor, nu disperă, ci se mulțumește să aștepte cu ochii pe hărți conjuncturi potrivite inițierii unei noi contralovituri.

Într-o zi de februarie, Hitler va descoperi pe frontul sovietic din Ungaria un punct vulnerabil, identic cu cel din Pomerania, și în mintea sa căutătoare de soluții salvatoare se va naște ideea sincronizării a două mari contraofensive: una

dinspre nord, cealaltă dinspre sud. Pe hărțile sale, operațiile iau forma ademenitoare a două brațe aparținând unui singur clește uriaș, care, unindu-se la Lodz, în Polonia, zdrobeau pentru totdeauna vitalitatea armatelor sovietice.

Precum se știe, ambele contraofensive au avut loc, dar nu simultan, cum își propusese Hitler inițial. Mai întâi a declanșat la 17 februarie 1945 ofensiva din Pomerania, care l-a prins pe mareșalul Jukov pe picior greșit: își regrupa forțele pentru a-i administra inamicului, la 19 februarie 1945, o nouă lovitură.

Încă la 17 februarie – consemnează S.M. Ștemenko în memoriile sale –, *inamicul a declanșat o contralovitură puternică din raionul Schtargard împotriva trupelor Frontului 1 bielorus și le-a împins spre sud cu 8-12 km* [...] *Inamicul avea posibilitatea reală de a folosi această armată* (Armata 2 germană – H.Z.) *în vederea dezvoltării unei lovituri în flancul și în spatele armatelor noastre care înaintau pe direcția Berlin. Acest pericol era agravat de faptul că tocmai atunci Frontul 1 bielorus își regrupa forțele.*

Ce s-a întâmplat însă cu contraofensiva germană din Ungaria? Pregătită în mare secret, ca și cea din Ardeni, a fost pornită la 5 martie 1945 cu o întârziere de trei săptămâni față de cea din Pomerania. Puținele documente existente nu ne explică prea logic și argumentat cauza acestei întârzieri. Știm doar că încă mai suntem în plină iarnă și că, pe direcția loviturii, trebuiau concentrate 30 de divizii, din care 8 de blindate, transfer greu de realizat în condițiile iernii. În legătură cu această nouă acțiune, istoria a reținut cuvintele lui Hitler:

De data aceasta îmi pun mari speranțe în Armata 6 SS *tancuri comandată de Sepp Dietrich.*

Cine a fost acest general, pe numele său Joseph Dietrich poreclit și Sepp? Un măcelar bavarez care a devenit unul dintre primii admiratori fanatici ai

lui Hitler. Acesta l-a numit șef al gărzii sale personale, ceea ce i-a permis să joace un rol hotărâtor în eliminarea lui Röhm și a celorlalți conducători ai S.A.-ului la 30 iunie 1934. General Waffen SS în timpul campaniei din Rusia, a recucerit Harkov-ul la 15 februarie 1943, victorie de prestigiu. A luptat în Ardeni, în Pomerania. Tanchiștii SS de sub comanda sa își cuceriseră faima unor luptători excelenți și cutezători.

La 2 martie 1945, Goebbels nota în jurnalul său: *Am vorbit cu Sepp D.* (la Berlin – H.Z.) *și mi-a relatat despre noua misiune încredințată de führer. El speră să fie în măsură să înceapă operațiunile în Ungaria, care au fost atât de des dezbătute, în circa 6 zile. El gândește că operațiunile vor dura 10-12 zile* [...] *Deocamdată, noi am izbutit să ascundem* cu *succes concentrarea Armatei 6 SS de tancuri în Ungaria fără ca inamicul să prindă de veste*; *cel puțin, pentru moment, nu s-au raportat contramăsuri ale inamicului.*

Contraofensivei din Ungaria, pornită, așa cum arătam, la 5 martie, în timp ce în Pomerania continuau să se dea lupte sângeroase, Hitler îi stabilise ca obiectiv încercuirea din trei direcții a forțelor sovietice aflate la vest de Dunăre – între Drava și Lacul Balaton – și nimicirea lor.

Privind în urmă, ne punem întrebarea: aveau aceste contraofensive concepute de Hitler vreun temei logic, rațional? Aveau la bază vreun concept militar sau politic? Au fost ele de folos cu ceva Reich-ului înainte de capitulare sau după?

Goebbels, al cărui jurnal a fost găsit și publicat parțial, ne propune un răspuns senzațional la întrebările enunțate mai sus. La 11 martie 1945, după o lungă convorbire de seară cu Hitler, el va nota opiniile acestuia:

Forța ofensivei noastre trebuie centralizată în răsărit. Răsăritul este hotărâtor. Sovieticii trebuie să verse fluvii de sânge; *atunci ar fi posibil de a aduce Kremlin-ul la rațiune. Totul depinde de*

trupele noastre ca să rămână pe pozițiile deținute și să învingă oroarea bolșevică. Evoluțiile în Ungaria, considerate de führer promițătoare, arată că dacă noi ne concentrăm, într-adevăr, pentru o ofensivă, atunci reușim.

[...] *În ceea ce privește situația inamicilor noștri, führer-ul este convins că alianța dușmană se va destrăma. Dacă am izbuti să ajungem la un aranjament în răsărit, atunci am obține posibilitatea de a da Angliei un* coup de grâce[{22}] *și acest război și-ar atinge adevăratul scop* [...] *O schimbare a politicii de război este foarte dificilă, dacă nu imposibilă în Marea Britanie sau în S.U.A. deoarece Roosevelt și, într-o măsură mai mare, Churchill trebuie să țină prea mult cont de opinia publică. Cu Kremlin-ul alta-i situația*; *Stalin este în poziția de a schimba politica de război cu 180° într-o singură noapte. În consecință, scopul nostru trebuie să fie de a-i împinge pe sovietici în răsărit, provocându-le pierderi extraordinar de mari, atât în oameni cât și în materiale. Atunci Kremlin-ul s-ar putea arăta mai maleabil față de noi. O pace separată în răsărit, în mod natural, va modifica fundamental cursul războiului. În această pace separată, firește, noi nu ne vom atinge țelurile din 1941*; *totuși führer-ul speră într-o împărțire a Poloniei, reținerea Ungariei și Slovaciei sub suveranitate germană și libertate de manevră împotriva Vestului.*

Acestui program-speranță al marelui deznădăjduit i se adaugă un comentariu uimitor de realist al șefului propagandei hitleriste:

Singura obiecție (la cele formulate de führer – H.Z.) *este că nu avem mijloace de a le mai realiza. În primul rând, condițiile se cer create în răsărit de către soldații noștri.*

Desigur, era o nerozie să crezi că în primăvara lui 1945 poți dobândi pe câmpul de luptă ceea ce, în august 1939, s-a dobândit în culisele politice.

Dar precedentul istoric a existat și el a jucat un rol de neignorat în desfășurarea ulterioară a evenimentelor. Contraloviturile puse de Hitler la cale au reprezentat mijloace realiste de a-i provoca inamicului pierderi și de a-l împinge înapoi spre răsărit. Chiar dacă n-au avut finalitatea mult visată, Hitler a impus inamicului său din răsărit lupte deosebit de crâncene. Poate-poate, va interveni acea schimbare de 180°.

Lichidarea grupării din Pomerania Orientală s-a terminat la 4 aprilie – scrie S.M. Ștemenko –, iar în continuare conchide: *Amânarea forțată a operației de la Berlin n-am putut-o evita, ne-a garantat însă o victorie absolută.*

În Ungaria, în sectorul Drava-Lacul Balaton, trupele hitleriste au străpuns liniile de apărare ale sovieticilor. Tancurile generalului SS Sepp Dietrich au fost la înălțimea misiunii și poate ar fi fost și pe mai departe, dacă la 15 martie, când îi mai despărțeau de Dunăre doar câțiva kilometri, n-ar fi intrat în criză de combustibil. Și astfel, carele blindate, încremenind locului, au devenit ținte fixe pentru vânătorii sovietici de tancuri.

Încercând să producă o cotitură în favoarea sa – subliniază S.M. Ștemenko –, *inamicul a trecut la contraofensivă împotriva Frontului 3 ucrainean. Lângă Lacul Balaton a avut loc* o *bătălie deosebit de îndârjită, care a durat zece zile. Această nouă aventură a lui Hitler s-a soldat cu încă un eșec. Imediat după sfârșitul ei, trupele sovietice au declanșat ofensiva spre Viena.*

Iar Goebbels, după ce va constata cu dezamăgire că generalul Sepp [...] *nu este un strateg, ci doar un comandant de trupă,* consemnează la 27 martie 1945 deznodământul rușinos al acestuia:

[...] *Hitler l-a expediat pe Himmler, cu avionul, pentru a se duce să le smulgă* (luptătorilor din formațiunile SS Leibstandardte – H.Z.) *însemnele distinctive. Aceasta, desigur, va fi și cea mai mare dezonoare pentru Sepp Dietrich. Generalii*

Wehrmacht-ului își freacă mâinile pentru lovitura administrată rivalilor lor. Formațiile SS din Ungaria nu numai că au eșuat, dar s-au retras și, în unele cazuri, s-au târât înapoi [...] *Ceea ce este acum un și mai mare rău e că terenurile noastre petrolifere* (din Ungaria și Austria H.Z.) *sunt în cel mai mare pericol. Trebuie făcut totul pentru a păstra barem această bază a strategiei noastre.*

Dorința din ultima vreme a lui Hitler, de a nu i se mai furniza informații (nu mai avea încredere în ele), l-a determinat să evalueze eronat potențialul de luptă al dușmanului, rezervele sale. Îl mai încurajau în acest sens informațiile „toxice" pe care serviciile de spionaj ale inamicului izbuteau să le strecoare Wehrmacht-ului.

•

EXTRASE DIN MANUSCRISUL generalului de corp de armată (r) Costin Ionașcu:

Bătălia pentru Banská Bystrica și Kroměřiž. După pierderea zonei Zvolen, inamicul a mai păstrat un cap de pod important peste Hron, la sud-est de Banská Bystrica. Acest cap de pod se sprijinea pe zona Pod Brezno și Valasškó (*la vest de Brezno*)*, versantul de vest al Munților Metalici Slovaci și Banská Bystrica, era apărat de 4 divizii inamice, din care 3 germane și una maghiară.*

În această bătălie, Armata se găsea în executarea misiunii primite din bătălia anterioară (*pentru Zvolen*) *și anume*: *de a flanca acțiunea forțelor sovietice pe valea râului Slatina, atacând pe direcția generală nord-vest, pe la nord de Zvolen, către Banská Bystrica, pentru a întoarce rezistențele inamice din partea de vest a Munților Metalici și de pe valea superioară a Hron-ului. Această bătălie se înscrie în ofensiva generală declanșată pe tot frontul la 20. III.1945.*

[...] *La 26.III, centrul Banská Bystrica a fost cucerit de forțele româno-sovietice, iar la 3.IV, Corpul 2 armată* (*român* – H.Z.) *a cucerit Kroměřiž-ul. Cucerirea orașelor Banská Bystrica*

și Kroměřiž înseamnă lichidarea totală a rezistențelor inamice din valea mijlocie și superioară a Hron-ului.

•

DOCUMENT

19 martie 1945

La orele 8, după o pregătire de artilerie și aruncătoare, se pornește la atac. În prim salt, regimentul sfarmă rezistențele inamice […] *Inamicul reacționează puternic, disputând terenul pas cu pas.*

Continuându-se înaintarea, se reușește după lupte grele să se ocupe, către orele 10, ferma Trebulea, unde inamicul era bine organizat și hotărât să reziste. De aici inamicul se retrage în debandadă.

Când regimentul ajunge la 300 în sud satul Kalinovek, este primit de un foc puternic de pe înălțimile sud și vest de sat. După o pregătire de aruncătoare de calibru 81,4 mm, se pornește la asalt pentru a se cuceri satul Kalinovek. Se manevrează satul pe la vest, de unde inamicul flanca valea pe unde trebuiau să se scurgă unitățile. Cu toată rezistența îndârjită a inamicului, către orele 18:30 primele elemente pătrund în sat. Inamicul continuă să reziste, dar, simțind manevrarea satului pe la vest, se retrage în debandadă pe înălțimile imediat nord de sat. Către orele 19:30 satul este complet curățat de ultimele rezistențe.

(Din „*Jurnalul de operații*” *al Regimentului 2 Călărași*)

23 martie 1945

La orele 5:45 începe trecerea Hronului cu batalionul 2/Regimentul 23 infanterie pe sedinuri și cele câteva bărci. Trecerea se execută la plaja din dreptul nord satul Tekovská Breznica și colțul pădurii. Până la ora 7, se reușește a se trece o parte din batalion prin surprindere, însă inamicul începe reacțiunea cu tot armamentul. Trecerea nu se mai poate face din cauza tragerilor inamice. Sedinurile sunt scoase din serviciu. Din bărci au mai rămas 2, în care intră însă apă, unele din ele fiind distruse, altele luate de curent, iar altele răsturnate.

Sunt trecuți 18 oameni cu 3 ofițeri peste Hron. Legătura cu acest batalion nu se poate ține, așa că rămân izolați. Încercându-se să se scoată cele două bărci de la mal, inamicul reacționează puternic și produce pierderi. Situația se menține aceeași până seara.

Trecerea s-a executat cu foarte mare greutate, căci noaptea este lună, Hron-ul este mare și repede, iar mijloacele puse la dispoziție insuficiente și rău construite (*intrând apă*)*, iar inamicul a reacționat cu toate mijloacele.*

În tot cursul zilei, inamicul a tras cu artilerie și *armament de infanterie asupra sectorului și lizierei nord Tekovská Breznica* […]

(Din „*Jurnalul de operații*” *al Diviziei 10 infanterie*)

•

ÎNTORCÂNDU-NE LA IDEEA că șeful Înaltului comandament al armatei germane, în ciuda oboselii sale fizice și psihice, și-a păstrat capacitatea de a gândi, am dori să mai arătăm că, în forul său intim, Hitler n-a omis să ia în considerare și un eventual eșec atât în Pomerania, cât și în Ungaria, pregătind din vreme trecerea resturilor armatei germane sub umbrela protectoare deschisă de… documentul *Eclipse.*

Încă de la începutul lunii aprilie, analizând perspectivele luptelor de pe toate fronturile, Hitler a citit pe hărțile stat-majoriste, expuse în buncăr într-o încăpere specială, sfârșitul tragic al celui de-al treilea Reich, al propriei sale temerități. Viena se afla în mâinile sovieticilor, dinspre Cehoslovacia trupele aliate sovieto-române se apropiau de frontiera de sud a Germaniei. În vest, armatele anglo-americane atinseseră Elba, iar în răsărit, ostașii Frontului 3 bielorus ajunseseră la 70 kilometri de Berlin. Citind pe hărți propriul său necrolog, Hitler a recunoscut că la orizont s-a ivit primejdia ca ofensiva sovietică, dezvoltându-se pe direcția Berlin, să secționeze în două teritoriul Germaniei, separând partea de nord a țării de cea de sud. În consecință, a semnat, la 15 aprilie 1945, un ordin prin care se poate spune că, în sfârșit, acorda unor generali ai Wehrmacht-ului mână liberă. Cităm:

Cu privire la organizarea comandamentelor în teritoriile separate din nordul și sudul Germaniei, führer-ul ordonă:

1) *În teritoriul separat în care persoana mea nu este prezentă, operațiile militare vor fi comandate de un comandament superior numit de mine, căruia îi vor fi subordonate, în teritoriul în cauză, toate forțele celor trei armate*: *ale Wehrmacht-ului, de pe toate fronturile, ale armatei de rezervă, ale Waffen-ului SS, ale poliției și organismelor dependente.*

2) *În caz că eu însumi mă voi afla în sudul liniei de întrerupere a comunicațiilor, se desemnează în funcția de comandant superior în teritoriul de nord marele-amiral Karl Dönitz* […]

3) *În cazul în care eu m-aș afla la nord de linia de întrerupere, se desemnează în funcția de comandant superior al teritoriului de sud feldmareșalul Kesselring* […]

4) *Comandanții superiori desemnați pentru teritoriile indicate în paragrafele 2 și 3 dirijează ansamblul apărării Reich-ului în sectoarele lor în mod independent. În cazul în care din cauza situației transmisiunilor și radioului ordinele și directivele mele nu pot ajunge în timp util* […] *În rest nimic nu se schimbă, atâta vreme cât situația transmisiunilor permit, ca și până acum, să conduc personal operațiile. Datoria de a prezenta în permanență rapoarte rămâne în vigoare.*

Se înțelege, respectivul ordin este mult mai amplu și nu este locul de a-l reproduce în întregime. Subliniem, documentul a fost semnat la 15 aprilie. Cincisprezece zile mai târziu, Hitler își va pune capăt vieții.

Deși führer-ul atrage atenția că *în rest nimic nu se schimbă,* vor interveni, până la încercuirea Berlinului de către trupele sovietice, încă foarte multe schimbări, exact în spiritul ordinului.

• Marele-amiral Dönitz își va muta Comandamentul flotei militare din Berlin în nordul Germaniei, în orașul Plön.

• *Reichsmarschall-ul* Hermann Göring își va muta Comandamentul aviației în sudul Germaniei, în localitatea Obersalzberg.

• La rândul său, *Reichsführer-ul SS* Heinrich Himmler, comandantul trupelor SS și șef al RSHA-ului, își va organiza un comandament tot în nord, mai aproape de Suedia contelui Bernadotte, cu care intrase în tratative secrete.

• În ultima decadă a lunii aprilie, Keitel și Jodl – umbrele führer-ului – vor părăsi buncărul și vor

muta sediul Înaltului comandament și al Marelui Stat-Major în nordul Germaniei.

În cele din urmă, constatăm că prin delimitarea nord și sud se conturează zonele ce vor intra sub ocupația armatelor anglo-americane. Mai constatăm că toate aceste strămutări se fac cu aprobarea führer-ului. Este darul cel mare pe care comandantul suprem al Wehrmacht-ului îl face de pe „patul de moarte” generalilor și colaboratorilor săi. „Plecați!… pare a grăi gestul său. Împrăștiați-vă! Căutați soluții! Eu rămân pe loc… Mă voi descurca.” E un mesaj adresat cu precădere militarilor, nu și camarazilor din partid, cu care a împărțit puterea în Reich-ul ce se mistuia în flăcări sub ochii lui și ai lor. Aceștia, în viziunea sa fanatică, aveau datoria să rămână, pentru poporul german, modele de credință supremă față de El și de Reich, iar pentru dușmanii din Apus și Răsărit, oameni politici incoruptibili inabordabili. Numai așa ne explicăm furia la aflarea știrii că Himmler nu s-a dat îndărăt de a trata cu inamicul din vest capitularea Reich-ului, sau atunci când a primit radiograma lui Göring, prin care acesta își revendica succesiunea pentru a intra, cu puteri depline, în negocieri de capitulare separată.

Reținem însă că generalii Wehrmacht-ului, exact în spiritul bunăvoinței führer-ului, au intrat în contact cu comandanți din Vest în vederea realizării capitulării separate a unor armate germane în fața unor armate anglo-americane.

În concluzie, rezultă că führer-ul celui de-al treilea Reich, care are pe conștiință în primul rând distrugerea Germaniei și moartea a peste zece milioane de compatrioți, a fost un criminal de război în toate facultățile mintale, responsabil până în ultima clipă de viață de faptele sale.

•

DIN PUNCT DE VEDERE militar – precizează generalul D.D. Eisenhower în „Cruciadă în Europa” –, *lucrul cel mai înțelept pe care l-ar fi*

putut face germanii în momentul acela ar fi fost să capituleze. Situația lor era fără ieșire și, chiar dacă nu ar mai fi putut salva nimic pe plan politic, ar fi cruțat măcar viețile a mii dintre ai lor pe câmpul de luptă și ar fi evitat distrugerea în continuare a industriei și orașelor germane.

Cuvintele fostului comandant al SHAEF-ului se referă la conjunctura militară a fronturilor la sfârșitul lunii martie 1945.

[…] *lucrul cel mai înțelept pe care l-ar fi putut face germanii*… Dar nu l-au făcut… Capitularea necondiționată a Germaniei nu se putea realiza decât trecând peste cadavrul führer-ului, dar niciunul dintre generalii Wehrmacht-ului nu voia să-și asume misiunea de a-l reduce pe Hitler la tăcere. În buncărul de sub grădina cancelariei Reich-ului, Hitler, Goebbels și Bormann puteau fi eliminați ușor din viața politică. Și totuși generalii Wehrmacht-ului sau locatarii militari ai adăpostului, în frunte cu Keitel și Jodl, n-au schițat nici măcar un gest ostentativ împotriva stăpânului. Le-a venit mult mai ușor să trimită, în continuare, la moarte zeci și sute de mii de ostași (tineri și bătrâni), să supună distrugerilor orașe și mari centre industriale decât să deschidă Germaniei calea către „lucrul cel mai înțelept” de care pomenea Eisenhower. Solidaritatea aceasta criminală a generalilor Wehrmacht-ului – singurii în măsură să scoată țara din catastrofă cu un ceas mai devreme – cu punctul de vedere al lui Hitler rămâne un fenomen greu de înțeles.

Nu avem la îndemână o statistică generală și totală a pierderilor suferite de germani în perioada 1 ianuarie – 8 mai 1945, în diverse bătălii, dar datele și cifrele parțiale pot cutremura pe oricine:

- *ianuarie* 100 000 morți, răniți și dispăruți;
- *februarie* 210 000 morți, răniți și dispăruți; 70 000 căzuți în prizonierat;

135 000 morți și tot atâția oameni răniți la Dresda, unde aviația anglo-americană a lansat 650 000 de bombe (2 978 tone) drept represalii pentru lansarea deasupra Angliei a rachetelor V1 și V2;

• *martie* 270 000 morți, răniți, dispăruți; 127 000 căzuți în prizonierat.

Ne oprim aici, amintind doar că și numărul morților, răniților și dispăruților fără urmă din rândurile armatelor Națiunilor Unite se ridică la cifre impresionante. În luna aprilie și începutul lunii mai, pierderile germane în vieți omenești sunt și mai mari. De pildă, numai în luptele pentru apărarea Königsberg-ului (încercuit și asediat, deci cu un deznodământ clar) au pierit 42 000 de militari germani, la care se adaugă viețile celor de pe crucișătorul „General von Steuben” și de pe nava „Goya”.

[…] *lucrul cel mai înțelept pe care-l puteau face germanii* […]

•

O „SCHIJĂ” DESPRINSĂ din bomba lui von Stauffenberg s-a „înfipt” în sufletul lui Hitler, adâncindu-i până la paroxism neîncrederea în conducătorii tradiționali ai Wehrmacht-ului. Ideea, într-o foarte mică măsură îndreptățită, cum că a fost și este trădat de către generalii prusaci, aristocrați din tată în fiu, care, în realitate, nu s-au împăcat niciodată cu gândul că se găsesc sub comanda unui fost caporal, devine tot mai agresivă, activând înlăuntrul său vechi complexe de inferioritate. „Schija” îl face să sângereze:

frământările, spaimele îl dor și, ciudat, e o durere care nu numai că-i place, dar o și caută; grație ei ajunge să-și explice eșecurile de pe front. Este din ce în ce mai convins că planurile și directivele sale operaționale sunt sabotate de generali. Generalii ăștia, senatori de drept ai Wehrmacht-ului, îl sabotează, trădându-l!… Acest mod simplist și comod de a-și explica insuccesele, oricât ar părea de neverosimil, îi redă, în cele din urmă, încrederea și siguranța în acțiune. Dușmanul din interiorul Germaniei capătă dintr-o dată chip și uniformă și nu șovăie să ia măsuri împotriva acestuia. Fără a cumpăni prea mult, ordonă destituiri, arestări, execuții; zeci de generali și de ofițeri sunt astfel spânzurați, ghilotinați sau împușcați. Familiile lor sunt supuse represaliilor. Teroarea împotriva comandanților superiori, conjugată cu desele destituiri, are ca efect nu numai criza acută a unor comandamente, ci și slăbirea moralului soldatului din linia întâi.

Boxul cu umbra neîncrederii în generali îl aduce pe führer, după 20 iulie 1944, în situația de a descoperi în rândurile membrilor partidului făurit de el și ale trupelor SS cadrele de bază ale victoriei. După ce, imediat după atentat, îl va numi pe Himmler comandantul trupelor din interior ale Wehrmacht-ului, îi va încredința, la începutul anului 1945, și comanda Grupării de armate „Vistula”, nepăsându-i că fostul vânzător de păsări în uniformă neagră nu avea nicio pregătire militară superioară. Pe generalul SS Schörner îl va avansa la gradul de feldmareșal (de la von Paulus, în 1942, niciun general german nu mai fusese înnobilat cu acest titlu) și-i va încredința comanda Grupării de armate „Centru”, apoi „Sud”.

Neîncrederea ce i-o inoculase până în măduva oaselor explozia bombei lui Stauffenberg îl va determina să mai aprobe o nouă măsură de îmbunătățire a comandamentelor active, transformată de Guderian în ordin:

Orice ofițer de Stat-Major trebuie să fie un ofițer național-socialist. El va fi un îndrumător și un director pentru ceilalți ofițeri nu numai prin cunoștințele sale de tactică și strategie, ci și prin atitudinea sa model față de problemele politice și prin cooperarea sa activă în a insufla tinerilor ofițeri doctrina politică absolut conformă ideilor führer-ului.

O altă „schijă" desprinsă din bomba lui Stauffenberg se va înfige adânc și în ființa Înaltului comandament al lui Hitler, provocându-i o rană care, de la o zi la alta, va deveni tot mai profundă și mai dăunătoare.

Împuternicit cu ancheta organizației conjuraților, Himmler îi va prezenta führer-ului dovezi cum că, în pregătirea atentatului de la 20 iulie 1944, au luat parte și ofițeri superiori din conducerea Abwehr-ului, ceea ce nu era departe de adevăr. Va mai dovedi că amiralul Canaris, îndepărtat de la șefia Abwehr-ului încă la începutul anului 1944, nu era străin de activitatea conspirativă a conjuraților. În fața unor asemenea acte de trădare, Hitler, fără a se gândi prea mult, dictează desființarea Abwehr-ului ca serviciu central de spionaj și contraspionaj al Wehrmacht-ului și îl transformă într-un simplu Birou al R.S.H.A.-ului, condus de generalul SS Walter Schellenberg; mai dictează apoi arestarea lui Canaris și a altor ofițeri ai Abwehr-ului.

Consecințele? Din momentul acesta, Înaltul comandament german al Wehrmacht-ului va fi lipsit de un serviciu propriu de spionaj și contraspionaj. Se poate spune că, ros de morbida sa neîncredere în generali, Hitler și-a extirpat singur unul dintre plămâni. Abwehr-ul, gloria de altădată a Wehrmacht-ului, se va destrăma, iar represaliile lui Himmler îi vor determina pe mulți rezidenți ai lui Canaris să treacă în tabăra adversă și să se pună în slujba acesteia. Așadar, mânia lui Hitler se va întoarce împotriva O.K.W.-ului ca un

bumerang, aducând Înaltului comandament german prejudicii incomensurabile. Așa cum am mai arătat, se va intra pe de o parte într-o criză acută de informații, iar, pe de alta, vor fi favorizate, indirect, acțiunile de spionaj și de diversiune inițiate de serviciile secrete ale celor trei mari puteri.

•

EXTRASE DIN MANUSCRISUL generalului de corp de armată (r) Costin Ionașcu:

„*După operațiile pentru eliberarea regiunii Banská Bystrica, Armata 4 română a continuat ofensiva spre nord-nord-vest, angajându-se în Munții Tatra Mică și Carpații Albi. La 5 IV, se afla pe frontul Liptovska-Osada-nord Handlova, cu Corpul 6 armată la est, iar Corpul 2 armată la vest de râul Turiec.*

Inamicul opunea rezistențe puternice în masivul Tatra Mică și Carpații Albi, în scopul de a câștiga timpul necesar pentru evacuarea industriilor de război de pe valea râului Váh.

[…] *Până la 10 IV, Corpul 2 armată a ajuns pe creasta Munților Tatra Mică, în regiunea Čičmany și sud-est Fačkov.*

[…] *Pentru a cădea în flancul drept al inamicului ce se retrăgea din fața Corpului 6 armată și a Frontului 4 ucrainean, Corpul 2 armată a fost pus în situația grea de a opera pe două direcții separate, la 18 km una de alta și despărțite printr-un masiv împădurit și fără comunicații. Pentru remedierea tuturor greutăților în conducere și pentru impulsionarea unităților, însuși comandantul Corpului 2 armată a fost tot timpul la teren, la observatoare și în mijlocul trupelor, având ca rezultat reușita deplină a operațiilor* […] *În întreaga regiune a Munților Tatra Mică, cu înălțimi de peste 1 300 metri, inamicul a continuat să reziste cu îndârjire, barând puternic toate căile de acces și defileele spre valea Váh-ului.*

[…] *La 20 IV, Armata trece la atac pe tot frontul și până la 30 IV, acțiunea forțelor româno-sovietice de la vest de Váh făcându-se simțită, rezistențele inamice din fața Corpului 6 armată au început să cedeze, astfel că în seara zilei dreapta Armatei* (*C.6.a*) *a ajuns pe Váh.*

[…] *Ca încheiere a acestui ciclu de lupte grele din zona râului Váh, merită să menționăm că în numai 2 săptămâni de sforțări supraomenești, Corpul 2 armată a dat următorul tribut de sânge*; *73 ofițeri, 96 subofițeri, 1 405 trupă, dintre care morți identificați*; *11 ofițeri, 10 subofițeri și 293 trupă.*

În aceste lupte înverșunate nu s-au precupețit nici odihna și nici sângele, pentru a contribui cât mai larg la zdrobirea cu un moment mai devreme a trupelor hitleriste.

CRONOLOGIE

2 aprilie 1945. Trupele armatelor 1 și 4 române ies pe linia râului Nitra.

3 aprilie 1945. Trupe ale Armatei 4 române eliberează orașul cehoslovac Kremnica, fiind din nou citate prin ordin de Comandamentul suprem sovietic.

DOCUMENT

2 aprilie 1945

[…] *Atacul, început în dimineața zilei de 1 aprilie 1945 pentru cucerirea localității Kremnica, s-a continuat și în cursul nopții de 1/2 aprilie 1945, reușindu-se ca până la 2 aprilie 1945, ora 5, să se cucerească satul Hor Ves, iar unitățile atacatoare să progreseze către nord, cucerind linia la 1 km sud de*

gara Kremnica, localitatea Kremnica, cota 609.

Atacul a continuat fără întrerupere și în cursul zilei de 2 aprilie 1945, contra unui inamic bine organizat la teren și cu foarte bune observatoare. Cu toată rezistența dârză, unitățile noastre atacatoare au câștigat teren, iar la căderea serii se găseau pe linia: cazarma de la sud-est Kremnica, 300 m sud gara Kremnica, 200 m sud marginea de sud Kremnica, cota 609. Inamicul a opus atacului nostru o rezistență dârză, acționând încontinuu cu focuri de armament automat, branduri de toate calibrele, artilerie și chiar tunuri de asalt […]

3 aprilie 1945

Atacul pentru cucerirea orașului Kremnica, început în dimineața zilei de 1 aprilie, a fost continuat și în cursul nopții de 2/3 aprilie 1945, introducându-se în linie toate regimentele. Trupa fiind extrem de obosită, după eforturi neîntrerupte de zile în șir, divizia a ordonat ca reluarea acțiunii să se facă la 3 aprilie 1945, ora 3, dându-se astfel posibilitatea ca oamenii să aibă un repaus de câteva ore. Cercetarea de luptă întreprinsă până la ora 3 a constatat numai slabe reacțiuni din partea inamicului […]

La ora 3, s-a trecut la atac, reușind să se pătrundă în oraș cu Regimentul 1 vânători pe la gara orașului, Regimentul 30 dorobanți pe la intrarea de sud, în timp ce Regimentul 4 dorobanți continua înaintarea în lungul crestei cu cotele 609-938 […]

(Din „*Jurnalul de operații*” al Diviziei 3 infanterie)

CRONOLOGIE

4 aprilie 1945. Unități din Armata 7 de gardă sovietică și Regimentul 2 care de luptă român pătrund în orașul Bratislava, curățindu-l de inamic […]

DOCUMENT
– extrase –

5 aprilie 1945

[…] *Pentru a treia oară de la forțarea Hron-ului, regimentul citat prin ordin de zi dat chiar de mareșalul Stalin. Prin aceste citări, regimentul se înscris definitiv în istoria acestui război ca un element hotărâtor în acțiunile purtate de Armata 7 de gardă* (*sovietică*). *De la comandantul de regiment și până la ultimul ostaș, elanul tuturor este stimulat de dorința vie de a câștiga un argument în plus pentru binele patriei. Vitejia tanchiștilor din Regimentul 2 care de luptă este trâmbițată în întreaga lume. Se afirmă astfel onoarea patriei și a tanchiștilor români. Pierderile pricinuite inamicului nu pot fi calculate* […] *Rezultatele sunt pozitive și recunoscute, așa cum s-a amintit mai sus. Satisfacția cea mai mare pentru regiment este că drapelul regimentului a fluturat pe câmpurile de luptă în zilele și în sectoarele cele mai grele* […]

(Din „*Jurnalul de operații*” al Regimentului 2 care de luptă)

•

LA 24 APRILIE 1945, mari unități ale Frontului 1 bielorus au făcut joncțiunea lângă canalul Teltow cu trupe ale Frontului 1 ucrainean, încercuind și pecetluind soarta Berlin-ului.

Și din nou, pentru nu știu a câta oară – își amintește mareșalul V.I. Ciuikov, fost comandant al Armatei 3 de gardă sovietice, în cartea sa „Sfârșitul Reich-ului hitlerist” –*, în fața mea și a tovarășilor mei se punea una și aceeași întrebare*: *pe ce se bizuiau, oare, cârmuitorii Germaniei*? *Acum nu mai exista nicio speranță, acum niciun fel de super-armă secretă nu mai era în stare să salveze de la înfrângere armata germană.*

[…] *Mai puteau fi încă salvate viețile a sute, mii, zeci de mii de tineri germani, de soldați germani pe care soarta îi cruțase deocamdată în acest război lung și fără ieșire pentru ei.*

[…] *Din punct de vedere strict militar, profesional,* acum pot face o apreciere asupra *celor petrecute în primăvara anului 1945 la Berlin. Inamicul nu avea nici cea* meu *mică posibilitate, nici cea mai mică speranță de a opune o rezistență cât de cât însemnată pentru a obține succes.*

Cuvinte, în esența lor umană, asemănătoare cu cele ale generalului D.D. Eisenhower: […] *lucrul cel mai înțelept care-l puteau face germanii în momentul acela ar fi fost să capituleze* […]

Așa cum s-a văzut, generalii germani au refuzat să subscrie la un act de înțelepciune și de responsabilitate față de propriul lor popor. Le lipsea, oare, îndrăzneala politică? Găseau, oare, că a trimite la moarte zeci de mii de ostași pentru o cauză pierdută e un act mult mai demn decât a ridica steagul alb? O, și câte vieți de militari, copii, femei și bătrâni (aceștia din urmă, civilii, și-au căutat adăpost în stațiile de metrou și au murit înecați din ordinul führer-ului) ar fi putut fi salvate de acel steag alb care, în cele din urmă, a fost înălțat!

Când te animă dorința de a reconstitui o pagină din istoria ultimului război mondial după metoda mozaicului introdusă de Gehlen în tehnica spionajului total, nu poți să nu descoperi, desigur cu stupoare, că în „perioada buncărului" (martie-aprilie) soarta Germaniei era mai curând în mâna feldmareșalului Wilhelm Keitel și a generalului-colonel Alfred Jodl decât în cea a lui Hitler, Goebbels sau Bormann. Primul deținea de ani de zile funcția de șef al Statului-Major al Înaltului comandament german al Wehrmacht-ului, iar al doilea era șef al Secției de operații a Înaltului comandament. Încă din prima zi de război l-au însoțit pe führer pe toate drumurile victoriilor și ale înfrângerilor, au trăit grandoarea și decadența noului imperiu german; din birourile, adăposturile, buncărele lor, expediau la moarte armate (milioane de militari), iar în hârtiile lor poposeau zilnic cifrele pierderilor care jalonau dezastrul, înfrângerea. Au fost primii care au deslușit din rapoarte și hărți apropiata sentință a Istoriei, dar n-au întreprins nimic pentru a salva mii și mii de vieți omenești, orașe și sate, ci au preferat ca, părăsind buncărul la 22 aprilie, să țină în continuare, din nordul Germaniei, legătura cu Hitler, să contabilizeze la nesfârșit înfrângerile, numărul morților, ca apoi, siliți totuși de Istorie, să-și pună semnătura pe Actul capitulării necondiționate. Ambii au sfârșit prin a fi judecați de Tribunalul de la Nürnberg pentru crime de război, în absența criminalului nr. 1 pe care l-au ocrotit cu aceeași obtuzitate cu care au refuzat să ocrotească Germania.

•

BUNCĂRUL FÜHRER-ULUI. Doi arhitecți și-au legat numele de construcția noii cancelarii a Reich-ului – Troost și Speer. Ultimul, un bărbat tânăr, inteligent și capabil, a intrat repede în grațiile führer-ului, care nu îl va numi mai marele arhitecților din cel de-al treilea Reich – așa cum

era de așteptat –, ci ministru pentru armament și muniții.

Noua cancelarie – edificiu modern, conceput și realizat în epoca dezvoltării bombardierelor – era prevăzută și cu un imens adăpost de apărare antiaeriană, format din 40 de încăperi. Inaugurată într-o epocă de mari victorii a nazismului, nimeni nu-și închipuia că, într-o bună zi, viața și activitatea cancelariei se va muta sub pământ.

Curând însă, mai ales după intrarea S.U.A. în marea conflagrație, războiul aerian a câștigat în pondere, îmbogățind gândirea militară a epocii. Singurul mijloc eficient al Angliei de a lovi în inamicul fixat dincolo de Canalul Mânecii s-a dovedit a fi aviația de bombardament, la a cărei forță destructivă s-a adăugat destul de repede și aviația americană. Treptat, odată cu perfecționarea tehnicii de zbor a avioanelor, a tacticii și strategiei războiului aerian, s-a extins și raza de acțiune a bombardierelor în adâncimea teritoriului inamic.

Bombele cădeau acum și asupra unor centre industriale și militare îndepărtate, situate la mare distanță. Bombardarea din ce în ce mai intensă a Berlin-ului devenise, cu timpul, pentru echipajele anglo-americane o misiune de rutină. În ciuda întețirii raidurilor, Berlin-ul, cu clădirile sale mutilate, terorizat de vuietul alarmelor aeriene false și reale, a mai dus totuși până în cea de-a doua jumătate a anului 1944 o viață cât de cât normală. Între două bombardamente, berlinezii mai ieșeau la promenadă, la un film sau la un spectacol de teatru. Goebbels nu ordonase încă închiderea localurilor de noapte. Ministerele nu se evacuaseră, dar funcționarii acestora se vedeau în situația de a coborî tot mai des în adăposturile antiaeriene. Liderii Reich-ului, funcționarii superiori ai cancelariei erau și ei obligați să părăsească somptuoasele interioare ale noii clădiri, decorate după schițele desenate de führer, pentru a se adăposti în subsoluri.

Adolf Hitler, probabil, se gândea că își legase prea mult viața de înălțarea Reich-ului, ca să nu și-o prețuiască. Lui, ca simplu fiu al unui biet funcționar din Linz, îi era indiferent unde și cum l-ar fi somat soarta să-și dea obștescul sfârșit – pe front sau în spatele frontului. Însă ca führer al imperiului german, al cărui arhitect se considera de drept, nu-și putea permite să-și riște viața sau să și-o piardă copilărește. Era convins că cel de-al treilea Reich, intrat în al doilea deceniu de existență, mai avea nevoie de El, de ideile, gândurile și faptele Sale. La plebiscitul din 1934 poporul german, în unanimitate, se pronunțase liber împotriva unei politici de supunere față de tratatele de pace, față de Liga Națiunilor, pentru obiectivele politico-militare ale programului Său, pentru o politică de cutezanță. Poporul l-a aprobat și-l urma cu credință, arătându-se pregătit să se jertfească pe altarul făuririi Marii Germanii. Și oare nu Reichstag-ul, printr-o memorabilă hotărâre, îl înălțase deasupra legilor țării, învestindu-l cu puteri nelimitate, fără a trebui să dea socoteală cuiva? Poporul îl urma, iar El îl vârâse în război. Și numai El, Führer-ul, îl mai putea scoate victorios la liman, în ciuda înfrângerilor temporare. Nu-și putea risca viața, trebuia pusă, cu grijă și vigilență, la adăpost: când la vila de la Obersalzberg, când în adăposturile sau buncărele construite la sute de kilometri de linia frontului. În anul 1944 rareori a mai trecut prin Berlin, mulțumindu-se să conducă treburile statale din „Vizuina lupului” de la Rastenburg.

În realitate însă, marelui führer – omului care cu un singur cuvânt trimitea la moarte divizii de militari germani – îi era frică de moarte ca oricărui muritor de rând. Îl înfricoșau fronturile stăpânite de armamentul modern ce răspândea moartea fără discernământ. De aceea, când vizita trupele – dacă le vizita! – alegea momentele de acalmie. Îl înfricoșau raidurile aeriene, și gândul că putea

sfârși strivit chiar sub zidurile cancelariei îl convingea tot mai mult să se pună la adăpost.

În postura sa de șef suprem al armatei germane trecuse semeț și sfidător, cum îi șade bine unui învingător, printre ruinele Poloniei, Franței, Ucrainei, Rusiei, dar când războiul l-a pus în fața ruinelor orașelor germane și în primul rând ale Berlinului, semeția îi pierise, după cum îi pierise și curajul de a le privi „în ochi”. Descifra în ruinele orașelor germane începutul sfârșitului, ceea ce îl deprima până la suferință, iar Lui nu îi era permis să cadă pradă deprimării, colaboratorii săi cei mai apropiați aveau nevoie de încrederea și optimismul Lui. Considera deci normal să evite vizitarea orașelor germane distruse de bombele inamicului.

Să revenim la adăpostul de sub noua cancelarie, la apărarea antiaeriană a Berlinului și a teritoriului Germaniei. Întețirea bombardamentelor a dus, în mod firesc, la dezvoltarea și perfecționarea aviației de vânătoare de zi și de noapte (apariția aparatelor de zbor cu reacție), la elaborarea și construirea unui sistem de prevenire din timp a raidurilor inamice.

Berlinul, de pildă, își organizase un sistem de apărare antiaeriană cu un post de comandă asemănător celui britanic, așa-numitul Operations Room. Într-un vast amfiteatru subteran, cadre auxiliare ale Luftwaffei, specialiști în telecomunicații, în permanență cu căști la urechi, primeau din minut în minut mesajul centrelor de informare – „Flukos” – răspândite pe întreg teritoriul Reich-ului și însărcinate să trieze, să interpreteze comunicatele posturilor de pândă privind apariția bombardierelor inamice. Apoi, cu ajutorul unor baghete, urmăreau continuu, pe niște hărți imense, înaintarea avioanelor, un dispozitiv cu oglindă, prins în baghetă, proiecta un fascicul de lumină pe o hartă din sticlă mată cu o latură de zece metri, pe care se materializa itinerarul formațiilor. La postul de comandă se afla

întotdeauna un general, el urmărea harta și transmitea ordinele de rigoare.[23]

Alte cadre auxiliare ale Luftwaffei primeau rapoarte de la bazele aeriene, precum și de la escadrilele de vânătoare decolate în întâmpinarea formațiilor inamice și proiectau pe hartă puncte luminoase, reprezentând culoarul de zbor al avioanelor germane. În felul acesta, comandantul de la pupitrul operativ cunoștea în orice moment situația aeriană și forțele care se înfruntau în aer.

Nu există o evidență a bombardamentelor anglo-americane prin care ar fi trecut Hitler după 16 ianuarie, dată când s-a înapoiat la Berlin, dar în mod cert a trecut prin cel efectuat de inamic la 3 februarie 1945, când 1 500 de „fortărețe zburătoare”, escortate de 900 de vânători, au bombardat capitala celui de-al treilea Reich. Cu acest prilej, bombardierele RAF-ului au lansat asupra orașului mai mult de 50 000 tone de bombe, iar cele ale Armatei 8 aeriene ale Statelor Unite, 23 000 tone de bombe.

Întorcându-ne însă la punctul de plecare al prezentului capitol, trebuie să arătăm că dacă știm cine au fost arhitecții noii cancelarii, numele celui care a proiectat „Führerbunker”-ul, de fapt o prelungire ingenioasă a subsolurilor lui Speer, a rămas necunoscut. Despre această construcție de sub grădina cancelariei deținem următoarele date: construirea buncărului personal al lui Hitler a început în 1943 și a luat sfârșit în iarna 1944-1945. Constructorii? Muncitorii din „unitățile Todt”. Betonul nu se uscase încă, când Hitler s-a decis să coboare în noul său „apartament”, dar acest mic și neînsemnat amănunt nu reprezenta o primejdie.

Istoricul german Earl F. Ziemke a încercat în lucrarea sa „Căderea Berlin-ului” o descriere a acestei variante subterane a Cancelariei Reich-ului.

„Führerbunker”-ul era îngropat în parcul cancelariei Reich-ului, parc învecinat cu fosta cancelarie situată la o oarecare distanță, în spatele

noii clădiri, și era legat de aceasta printr-un tunel lung. Buncărul führer-ului făcea parte integrantă dintr-un întreg ansamblu subteran. Pivnițele noii cancelarii reprezentau elementul cel mai important (puteau adăposti circa 600-700 persoane din corpul de gardă al lui Hitler și din personalul birourilor). De acolo, un alt tunel ducea la „Vorbunker” (așa-numitul buncăr din față, mai exact, de deasupra buncărului lui Hitler), un adăpost de serviciu, unde erau amenajate bucătăriile, cămările pentru alimente, camerele personalului.

Din „Vorbunker”, o scară cobora la „Führerbunker”, care era prevăzut cu două ieșiri pentru cazuri de pericol, prima dădea în parc, după ce treceai printr-un corp de pază, a doua dădea într-un turn de pândă, construit la suprafață, însă rămas neterminat.

„Führerbunker”-ul dispunea de 13 camere, ce se constituiau în apartamentele lui Hitler. Cu excepția sălii mașinilor și a două încăperi mai mari care serveau drept hol central, toate celelalte încăperi aveau aceeași dimensiune, cam 2.70 3,50 metri. Doar holul central era mai mare, compus din două camere măsurând fiecare 2,70/6.50 metri. Camera ce unea „Führerbunker”-ul cu trecerea către „Vorbunker” servea drept sală de așteptare. Cealaltă era destinată consfătuirilor. De aici, ușile dădeau direct în încăperile de lucru și de odihnă ale lui Hitler, care, luate la un loc, ocupau cea mai mare parte a uneia din laturile adăpostului. În camerele rânduite pe latura opusă locuiau valetul și aghiotanții führer-ului; tot aici se mai găseau o centrală telefonică, precum și două mici birouri destinate lui Goebbels și Bormann.

Descrierea lui Ziemke nu este completă; nici nu e de mirare. Puțini istorici ai perioadei – occidentali sau răsăriteni – se pot lăuda că au pătruns în buncăr după război și și-au putut forma cât de cât o imagine proprie despre această construcție subterană cu o istorie scurtă, dar atât de

zbuciumată. Nu știm dacă înainte de a fi aruncat în aer, conform obligațiilor postbelice asumate de cele trei mari puteri, „Führerbunker”-ul a fost filmat metru cu metru sau fotografiat. Însă din alte descrieri mai aflăm că la acest etaj inferior – destinat în întregime lui Hitler și Evei Braun – mai existau un cabinet medical, o cameră ocupată de doctorul Theodor Morell, o nișă pentru Blondi, câinele führer-ului. Nu se poate afirma că cel sau cei care au luat inițiativa construirii unui buncăr sub grădina cancelariei Reich-ului n-au avut intuiție: în fond, i-au pregătit stăpânului celui de-al treilea Reich scena pe care urma să-și joace ultimul act al tumultuoasei sale existențe de aventurier politic.

•

ÎN BUNCĂR, aproape pe nesimțite, se crease un triumvirat politic: Hitler, Goebbels, ministru al propagandei și al mobilizării totale, și Bormann, secretar al cancelariei partidului hitlerist (i-a urmat lui Rudolf Hess). Mai determinăm și un triumvirat militar: Hitler, Keitel, șef al Înaltului comandament al Wehrmacht-ului, și generalul Jodl, șef al secției de operații al Înaltului comandament al Wehrmacht-ului.

Într-o primă etapă a apărării Berlin-ului, Joseph Goebbels a continuat să doarmă în patul său: locuia împreună cu familia într-o vilă construită recent pe Hermann Göringstrasse. Soția sa Magda și cei șase copii îl așteptau la orice oră cu nerăbdare, îndulcindu-i existența cotidiană. Desele alarme aeriene nu-l îngrijorau – vila fusese prevăzută cu un adăpost solid și confortabil, pe măsura personalității și rangului ce-l deținea în Reich. Va bate însă un ceas când Goebbels – nazistul care, printre altele, dirijase și patronase în piețele Berlin-ului marile și rușinoasele ruguri ale culturii germane – își va lua nevasta și copiii și se va muta în încăperile strâmte și umede ale buncărului, pentru a-și lega definitiv destinul de

cel al führer-ului, al omului politic pe care l-a proslăvit, dar căruia i-a și organizat proslăvirea.

Martin Bormann își expediase de mult familia din Berlin, așa cum expediase din Berlin și arhivele partidului hitlerist, și-și instalase viața intimă într-una din camerele de la subsolul cancelariei. Ca și Goebbels de altfel, avea amenajat un mic birou lângă apartamentul führer-ului.

Mai locuiau în subsolul cancelariei feldmareșalul Keitel, generalul Jodl, precum și alți generali și ofițeri superiori, deși Înaltul comandament își avea sediul central în complexul de clădiri din pădurea de la Zossen, o localitate situată la 30 kilometri sud de Berlin. Nu era un punct de comandă oarecare, amenajat în grabă, sub presiunea evenimentelor de pe front. Războiul hitlerist pe hărți și în directive s-a născut la Zossen. Pe când la Berlin se înălța noua cancelarie întru slava Reich-ului nazist, în pădurile de la Zossen se construia din beton armat un șir de clădiri bine camuflate, legate între ele prin coridoare subterane. Acestea, la rândul lor, cunoșteau două departajări codificate: „Maibach 1” – sediul Înaltului comandament al forțelor terestre, OKH – și „Maibach 2” – sediul Înaltului comandament al Wehrmacht-ului, OKW.

Un puternic centru de telecomunicații numit „A.M.T.-500” unea complexul militar de la Zossen într-un tot organizat științific. De aici porneau cabluri subterane secrete, care legau toate fronturile cu cartierul Înaltului comandament.

1 septembrie 1939, prima zi de război, a însemnat și inaugurarea întregului angrenaj „Maibach” și „A.M.T.-500”. Cinci ani mai târziu, într-un sfârșit de aprilie, tancurile sovietice aparținând Frontului 1 ucrainean vor intra victorioase în Zossen și vor consemna în hrisovul unităților lor ultima zi a sediului principal al OKH-ului și OKW-ului.

Își mai găseau adăpost în subsolurile noii cancelarii, fiind detașați pe lângă comandantul suprem, următorii:

• Generalul Heinz Guderian, comandantul armatelor germane de pe frontul de est, destituit în luna martie 1945 și înlocuit cu generalul Hans Krebs, care va rămâne în buncăr până în fatidica zi de 2 mai 1945, când se va sinucide, spărgând între dinți o fiolă de cianură.

• Vice-amiralul Hans Erich Voss, reprezentantul marelui-amiral Karl Dönitz, comandantul marinei germane de război. Capitularea Berlin-ului îl va prinde pe străzile orașului. A supraviețuit războiului și captivității din Răsărit.

• Generalul Karl Koller, reprezentantul *Reichsmarschall*-ului Hermann Göring, comandantul aviației germane de război. A părăsit buncărul în ziua de 23 aprilie. A supraviețuit evenimentelor.

• *Gruppenführer*-ul *SS* Fegelein, reprezentantul *Reichsführer*-ului SS Heinrich Himmler și comandantul trupelor SS din buncăr. Cumnat al Evei Braun. Va fi împușcat la 29 aprilie 1945, din ordinul lui Hitler, bănuit că ar fi fost la curent cu tratativele secrete purtate de Himmler cu contele Bernadotte. Eroare judiciară!

N-ar fi exclus ca unii cititori să se întrebe: dar ministrul de externe al Reich-ului, Joachim von Ribbentropp, pe unde își mai avea sediul? Scurta istorie a buncărului îi semnalează de două ori prezența. Prima oară, pentru a-l informa pe Hitler că protejatul său, Speer, și-a exprimat opinia defetistă că războiul era pierdut. Iar a doua oară, la 20 aprilie 1945, cu prilejul aniversării zilei de naștere a führer-ului. Încolo, Ribbentropp a „bântuit” mai mult prin nordul Germaniei, căutând o „ieșire la mare”. El a supraviețuit războiului, dar nu și sentinței Tribunalului internațional de la Nürnberg: a fost executat prin spânzurătoare.

Enumerarea personalităților hitleriste care au „călătorit” cu buncărul führer-ului prin istorie ar putea să continue, ne-am oprit doar la câteva nume de generali și ofițeri superiori, deoarece funcțiile acestora sugerează modul cum Hitler menținea din adăpost legături permanente cu principalele comandamente ale Wehrmacht-ului.

•

PROGRAMUL FÜHRER-ULUI în buncărul de la Berlin nu se deosebea întru nimic de cel din „Vizuina lupului” sau din „Cuib de vultur”. Ca și înainte, lucra intens în cursul nopții, citind sau ascultând rapoarte, studiind hărți, convocând consfătuiri la care luau parte Keitel, Jodl, Krebs și reprezentanții comandamentelor, emitea ordine, semna directive. Într-un cuvânt, retras sub pământ, nu încetase nicio clipă să caute soluții salvatoare, privind din ce în ce mai deznădăjduit când spre Apus, când spre Răsărit. Deasupra se năruia o țară, apropiindu-l tot mai mult de clipa finală. Însă el, führer-ul, din „coșciugul” turnat în beton armat, continua fără răgaz să conducă lupta… În virtutea inerției și a desperării…

A fost, desigur, și o vreme – primele luni ale anului 1945 – când ieșea din buncăr să-l plimbe pe Blondi prin spațiul răscolit de bombe al grădinii cancelariei Reich-ului; umbla mai mult tras și călăuzit de câinele său credincios; erau poate singurele momente din complexa sa activitate când se mai lăsa condus și de o altă ființă. În clipele acelea nutrea față de câinele său o milă profundă, nedisimulată. Ce se va întâmpla mâine cu Blondi? Dar cu Germania?

Alteori, ieșea în grădină însoțit de Goebbels sau de Bormann: se pierdeau atunci în lungi convorbiri cu privire la problemele războiului și ale păcii, fără să excludă eventualitatea unei capitulări. În sumbrele viziuni ale lui Hitler, capitularea nu era sinonimă cu prăbușirea Reich-ului, a partidului nazist, ci cu o răfuială a lui Stalin, Churchill și

Roosevelt cu persoana sa, cu credincioșii săi colaboratori. Dar până la o eventuală ridicare a steagului alb, trupele Națiunilor Unite din apus, est sau sud mai aveau de străbătut un drum lung, bătut de gloanțe. Capitularea se va face – dacă se va face – cu prețul pieirii lui și a Germaniei. Mai important decât orice era ca inamicul, de oriunde încerca să se apropie de Germania, să se lovească de o rezistență legendară din partea germanilor, să plătească cu râuri de sânge fiece palmă de pământ cucerită. De ce nu le-ar reuși și germanilor ceea ce le-a reușit rușilor? Vor izbândi dacă, bineînțeles, îl vor asculta așa cum l-au ascultat întotdeauna și vor sări ca un singur om întru apărarea Reich-ului nazist.

În martie, înaintarea armatelor anglo-americane în vest fusese încetinită. Un exemplu de rezistență activă o ofereau trupele germane din Cehoslovacia, unde rușii și românii, escaladând munții, plăteau scump fiece creastă cucerită. În răsărit, ofensiva de iarnă a lui Jukov fusese oprită. „Cum am izbutit să-i oprim pe ruși pe Vistula și pe Odor? se întreba Hitler în timp ce Goebbels era numai ochi și urechi. Nu există decât un singur răspuns: rușii au ajuns la capătul puterilor, la fundul sacului.” Era un răspuns reconfortant pentru cei ce-l ascultau, dar mai ales pentru sine, refuzând să mai caute și alte explicații. Analizând evoluția războiului din răsărit, führer-ul găsea similitudini esențiale între situația rușilor până la Stalingrad și Kursk și cea a armatelor sale după aceste bătălii cumplite. Oare trupele sale de elită, odată ajunse la Stalingrad, nu se distanțaseră prea mult de bazele lor de aprovizionare și-și secătuiseră rezervele exact în clipa efortului suprem? Oare nu se petrecuse la fel și în iarna lui 1941, când încercase să desferece, pe un ger de minus 25 de grade, porțile Moscovei? Trupele sale, măcinate de rezistența feroce și dârză a rușilor, au

ajuns în cele din urmă în pragul obiectivului principal, dar vlăguite și cu moralul scăzut.

De ce rușii ar face acum excepție de la regulă? se va fi întrebat el. Oare armatele bolșevice, înaintând spre hotarele Germaniei, nu s-au depărtat și ele de bazele lor de aprovizionare? Cu mii de kilometri s-au depărtat, fiind puse în situația de a-și dispersa trupele pe un front de peste două mii de kilometri! Oare stagnarea rușilor între Vistula și Oder nu era un semn clar și încurajator? Nu era rezultatul normal al tacticii de apărare și rezistență până la ultimul soldat impusă de el comandanților și armatelor sale? Fără îndoială, da!… Deci, tactica asta e cerea aplicată și pe mai departe cu încăpățânare și credință în victorie, însoțită, oriunde se ivea ocazia, de contralovituri nimicitoare. Nu a fost asta și tactica lui Stalin? N-au lansat propagandiștii acestuia îndemnurile: „Moarte cotropitorilor fasciști!”, „Să stăm în fața morții!”, „Niciun pas înapoi!”? Nu a ridicat Stalin întregul popor la luptă, de la mic la mare, pentru apărarea patriei? N-a declarat el orașele Moscova, Leningrad orașe-erou? Nu i-a împins el pe bolșevici în primele rânduri ale luptei? N-a organizat el în spatele trupelor germane detașamente de partizani? Dacă tactica lui Stalin de apărare a Rusiei s-a dovedit eficace, de ce n-ar aplica-o și el, Hitler? De ce n-ar reuși și el, conducând un popor de rasă superioară, acolo unde a reușit un popor de rasă inferioară? De aici un șir de măsuri. Să le amintim:

• Mobilizarea generală și totală întru apărarea patria. Organizarea „Armatei poporului” („Volkssturm”), a „Infanteriei poporului” („Volksgrenadier”), a detașamentelor de Hitlerjugend.

Iată și un pasaj concludent dintr-o proclamație a führer-ului adresată „Volkssturm”-ului:

(…) *Fiecare kilometru străbătut în Germania va fi plătit cu râuri de sânge. Fiecare casă, fiecare*

fermă, fiecare șanț, fiecare tufiș vor fi apărate de bărbați, femei și copii. Niciodată și nicăieri un om al „Volkssturm”-ului nu are dreptul și nici voie să capituleze.

• În februarie 1945, Hitler inițiază mișcarea „Wehrwolf” („Vârcolacul”), care, în concepția lui, reprezenta o sinteză a detașamentelor de partizani și a comandourilor de diversiune și sabotaj. „Vârcolacii”, în fruntea cărora s-ar fi situat membrii partidului național-socialist, ar fi urmat să-și recruteze luptătorii din rândurile militarilor și civililor – bărbați, femei, tineri și tinere, chiar și copii. Aceștia având misiunea să declanșeze, în spatele inamicului, un război total de hărțuire.

Din declarația führer-ului:

Nu vom capitula niciodată. Chiar și învinsă din punct de vedere militar, națiunea germană îl va hărțui pe invadator.

Sau:

Orice bolșevic, orice britanic sau american întâlnit pe pământ german constituie un vânat bun pentru mișcarea „Vârcolacilor”, care nu trebuie să țină seama de restricțiile impuse combatanților din trupele noastre regulate.

• Hitler a semnat un ordin care introducea în operațiunile curente din răsărit, ca și în cele din vest, tactica „pământului pârjolit”.

La 16 martie 1945, într-un mesaj adresat către gaulleiteri, Hitler le ordona să fie ras de pe suprafața pământului german tot ceea ce i-ar fi putut fi de folos dușmanului: centralele electrice și uzinele de gaz, fabricile de tot soiul, minele, căile ferate, canalele, instalațiile de aducțiune a apei, stocurile de îmbrăcăminte și hrană.

Generalii, la rândul lor, au primit ordin să transmită mai departe tuturor comandanților de unități ca regiunile germane cedate inamicului după moartea ultimului apărător să fie transformate în pustiuri, să fie distruse

rezervoarele de apă, hambarele cu cereale, vitele, brutăriile.

Hitler, izolat în buncăr de realitatea Germaniei care sângera abundent pe toate fronturile, trăia cu iluzia că mulțimile în uniformă, care-l ovaționaseră și se lăsaseră târâte într-un război cotropitor ce se dovedise catastrofal, vor găsi în ele forțe morale și politice de a se ridica la o luptă totală întru apărarea Reich-ului. În închipuirea führer-ului, fiecare sat și oraș se transformau în localități de netrecut. De aceea ritmul în care trupele sale se retrăgeau sub loviturile armatelor inamice, cedând poziție după poziție, îl jignea, îl înfuria, stârnindu-l să profereze amenințări la adresa compatrioților.

Dacă poporul german se dă bătut – tuna și fulgera führer-ul într-o circulară din 24 februarie 1945 –, *va dovedi că nu are un moral vrednic de numele său și, în cazul acesta, merită să fie nimicit.*

Pentru a întări capacitatea de luptă a combatanților de pe front, Hitler a înfățișat acestora, într-o altă circulară, datată 16 martie 1945, imaginea Reich-ului de mâine, dacă războiul va fi pierdut.

Femeile germane vor fi răpite de fiare cu chip de om, violate și asasinate. Copiii germani vor fi smulși de lângă părinți, deportați și educați să devină bolșevici. Poporul german, în calitate de comunitate organică, va fi literalmente asasinat. Cei care vor supraviețui nu vor avea nimic de sperat de la viață. Suferințele și nevoile ivite în situația prezentă nu înseamnă nimic pe lângă scopurile de exterminare ale inamicilor noștri. Întreaga populație din Germania se va ridica împotriva acestui destin și va lupta unită într-o singură armată, a național-socialismului.

Dincolo de avertismentul cuprins în amenințarea lui Hitler, deslușim, de fapt, o mare și foarte omenească frică. Frică pentru propria sa soartă.

Aflase că Eden, ministrul de externe al Marii Britanii, informase Camera Comunelor că el, Adolf Hitler, führer-ul Germaniei, figura primul pe lista criminalilor de război. Știa deci că după capitulare va bate implacabil ceasul marilor socoteli…, ceasul judecății supreme pentru crimele fără precedent săvârșite în țările și în teritoriile ocupate.

•

LA UN MOMENT DAT Hitler, alergic la exploziile obuzelor și bombelor, n-a mai ieșit din buncăr. În niciun document, în nicio filă de jurnal, în nicio carte închinată vieții din buncăr, nu întâlnim vreo referire la hotărârea führer-ului de a nu mai urca scara ce dădea în grădină, pentru a-și plimba câinele ori pur și simplu pentru a mai vedea culoarea cerului, lumina soarelui sau sclipirile stelelor. Ce s-o fi petrecut totuși în sufletul lui de führer? Și-o fi descoperit deodată neputința de a îngenunchea istoria? O fi înțeles brusc că poporul german nu mai are „un moral vrednic de numele său”?

Privind în urmă, constatăm că, după patruzeci de ani de la terminarea războiului, ne lipsește din biblioteci o carte – nu neapărat de istorie – care să surprindă la scară umană spaimele inșilor care au populat până în ultima clipă cele 40 de încăperi ale „Führerbunker”-ului. Totodată, mai constatăm că în tratarea temei „Viața în buncăr” s-au făcut simțite două tendințe: caricaturizarea și minimalizarea.

La începutul primăverii anului 1945, cel de-al treilea Reich, născut laolaltă cu conducătorul său în saloanele palatului lui Hindenburg, se stingea puțin câte puțin în adâncul unui buncăr umed, mirosind a mormânt.

DOCUMENTE
Ministerul de Război
Cabinet

ORDIN DE ZI
nr. 16 din 3 aprilie 1945

După victoria de la Rožňava, trupele armatei române de sub comanda generalului de corp de armată Dăscălescu Nicolae înscriu o altă pagină de glorie în istoria neamului românesc, prin câștigarea importantei bătălii de la Banská Bystrica.

Bătălia a început la 21 martie, în strânsă colaborare și camaraderie cu vitezele trupe ale armatei sovietice, și s-a terminat în ziua de 26 martie, prin cucerirea orașului Banská Bystrica, important centru strategic și nod de comunicații la cotul superior al Hronului, unde converg toate comunicațiile care străbat munții Tatra Mică și Tatra Mare.

Peste 50 de localități, zeci de fabrici, mari cantități de materii prime pentru industria grea, numeroși prizonieri și mult material de război au rămas în mâinile noastre.

Din cauza terenului muntos și împădurit, a lipsei comunicațiilor, a intemperiilor, a dârzeniei inamicului și distrugerilor făcute de el, luptele au fost grele și sângeroase. Atacând însă, zi și noapte, cu deosebită vitejie și mari sacrificii, trupele noastre au învins greutățile terenului și au înfrânt toate rezistențele germano-maghiare. Marele exemplu a fost dat de însuși comandantul armatei, generalul de corp de armată Dăscălescu Nicolae, care deși rănit în luptele pentru cucerirea orașului

a rămas mai departe în fruntea trupelor sale.

Pentru aceste strălucite fapte de arme, evidențiate și de comandantul suprem al armatei sovietice, mareșalul Stalin, prin ordinul de zi din 27 martie 1945 adresat mareșalului Malinovschi. Comandantul Frontului 2 ucrainean, toate marile unități de sub comanda generalului de corp de armată Dăscălescu Nicolae se citează prin ordin de zi pe întreaga armată.

Ministru de război,
General de divizie C. VASILIU-RĂȘCANU

APEL

Românce, români,

La iureșul năprasnic ce s-a abătut asupra armatelor lui Hitler participă cu avânt și vitejie de legendă bravii noștri ostași. Împreună cu glorioasele armate aliate și alături de camarazii de arme, ostașii armatei roșii, ei fugăresc neîncetat fiara încolțită, eliberând sate și orașe, dezrobind din sclavia hitleristă popoarele vremelnic subjugate. I-am urmărit luptând și încununându-se de glorie în nordul Ardealului, pe câmpiile Ungariei și în munții Cehoslovaciei, prin ploi, furtuni și viscole, ne-am bucurat de vitejia lor și ne-am îndurerat aflând lipsurile lor și ale celor scumpi ai lor rămași acasă.

Față de ei și pentru aceasta, avem o sfântă datorie:

În sprijinul armatei și pentru victoria care trebuie să ne aducă pacea

binefăcătoare suntem datori să mobilizăm toate energiile curate, pe toți cei cu dragoste de țară, pe toți cei care vor să vadă înfrântă cu un minut mai devreme fiara setoasă de sânge: fascismul.

Cu acest scop, comitetul „Totul pentru front” al sectorului IV Verde cheamă pe toți fiii țării, de la marele industriaș la lucrătorul din uzină, de la intelectual la muncitorul de la brazdă, de la cel mai în vârstă la cel mai tânăr, să pună mână de la mână pentru sprijinirea frontului. Fiți activi și permanent alături de comitetul „Totul pentru front”, al cărui scop: susținerea efortului pentru victorie trebuie să fie ținta noastră a tuturor. Dați pentru front din prisosul muncii voastre! Dați pentru victorie din prisosul agoniselii voastre! Aliniați-vă în rândurile celor care vă cheamă la sacrificii prin acest apel, cu entuziasm și cu convingerea că e singura cale pe care vă faceți datoria.

Adeziunea și obolul vostru, al tuturor, le așteptăm la sediul comitetului „Totul pentru front”, str. Berzei nr. 9, între orele 4-6 p.m.

„Scânteia”, an. II, nr. 192. din 8 aprilie 1945

Armata 4-a Pravno	Cartierul general Nem
Stat-Major	*30 aprilie 1945, /ora/ 22:30*
Secția 3-a	
nr. 31 643	

ORDIN DE OPERAȚII NR. 267

I. Inamicul cedează în fața dreptei armatei și rezistă dârz în fața stângii, reacționând prin foc și contraatacuri.

Până la ora 19 în ziua de 30 aprilie 1945, armata atinsese linia Váh-ul până la Piehov, apoi cotele 362, 308, 347, 382, liziera sud Dolna Súča, Dolna Zavrska, 1 km nord Stary Hrozenkov, 300 m sud Krgov, liziera sud Zákorovče, liziera nord pădurea sud Nezdenice, 2 km sud Sumice.

II. Cercetarea de luptă se va executa în tot cursul nopții de 30 aprilie/1 mai 1945, iar rezultatele se vor raporta armatei până la ora 6 în ziua de 1 mai 1945.

III. În ziua de 1 mai 1945, ora 7, armata continuă atacul pe tot frontul, după cum urmează:

1) *Corpul 6 armată* (*cu Divizia 18-a infanterie, Sectorul 54 fortificat și Divizia 11-a infanterie*), *după ce realizează în noaptea de 30 aprilie/1 mai 1945 capete de pod la vest de Váh, conform ordinului special nr. 266, continuă înaintarea în direcția generală Ilava – Horni Lideč, urmărind viguros pe inamic.*

2) *Corpul 2 armată, grupându-și majoritatea forțelor la stângă, va rupe rezistența inamică și va înainta în direcția generală Zákorovče-Zadveřice-Slušovice, după cum urmează*:

a) *Divizia 1-a cavalerie pe direcția Pitin-Slavičin-Blahovice*;

b) *Divizia 21-a infanterie pe direcția Bojkovice-Rudikov – cota 519 – cota 635* (*2 km vest Lipovec*) *– Loučka-Vyšovice*;

c) *Divizia 6-a infanterie pe direcția Nezdenice – cota 514* (*1,5 km nord-vest*

Petruvka) – *bifurcația de șosele sud-vest Zehradice-Zadveřice-Slušovice*;

d) *Divizia 8-a purtată pe direcția 1 km vest cota 323* (*2 km sud-vest Sumice – cota 376 Luhacovice–Provodov-Zelechovice*).

3) *Obiective succesive de cucerit*:

a) *Nosice* (*5 km nord-vest Puchov*), *Bukovany, Lednické, Lehota, Cerveny Kamén, Bilnice, Beruslavice, Slavicin, Petruvka, Ludkovice*;

b) *Predhora, Senice, Pozdéchov, Hrașteșov, Březovo, Fryšták.*

4) *Consumul de muniții se va fixa de către corpurile de armată în raport de disponibilități și valoarea rezistențelor inamice ce se atacă.*

IV. Posturi de comandă:

Armata la Trenčin, cu începere de la 1 mai 1945, ora 11;

Corpul 6 armată la Ilava;

Corpul 2 armată la Banov.

Comandantul Armatei 4-a,
General de corp de armată N. DASCALESCU

Șef ul de Stat-Ma

j
o
r
,
G
e
n
e
r
a
l
I
.
S
P
I
R
E
A

Comunicat:
Corpul 2 și 6 armată – executare
Grupul de armate /general/ Jmacenko – știință
Marele Stat-Major – știință
Comandamentul artileriei
Secția 4-a
Comandamentul transmisiuni

MĂRTURIE

DUBNICE NAD VÁHOM
extrase

În anul 1930 a început construirea actualei noastre fabrici […] *În fabrică lucrau aproximativ 6 000 de muncitori.*

În aprilie 1939, pe cei din Dubnice îi aștepta o surpriză foarte neplăcută. Toată conducerea întreprinderii, până și paza, a fost preluată de germani.

Întreprinderea a început să lucreze cu întreaga ei capacitate. Producea motoare de avion, tunuri „flak” și […] *grenade. În așa-numita hală „Bolinská”, muncitorii fabricau torpile. Produsele erau transportate numai noaptea, fiind expediate direct spre mări, iar celelalte, pe fronturi terestre* […]

Printre muncitorii slovaci a început să se dezvolte o puternică mișcare de rezistență, condusă de câteva celule comuniste. Comuniștii păstrau legătura cu unitățile de partizani din munții Belansky […]

În a doua jumătate a lunii mai 1944, aviatorii americani au bombardat întreprinderea. Deasupra Dubnicei au zburat atunci cam 300 de avioane, îndreptându-se în direcția Moravská-Ostrava […] *La întoarcere, ultima escadrilă a lansat deasupra Dubnicei aproximativ 250 de bombe, care au distrus și incendiat o parte din instalațiile fabricii, precum și trei barăci de locuit* (…)*, unde și-au găsit moartea un mare număr de muncitori* […]

Către sfârșitul anului 1944, brutalitățile SS-ului au atins apogeul. La Üdolí, în așa-zisul „cimitir al câinilor”, SS-iștii au executat pe partizanul František Šusta și pe doctorița Eliška Resová […] *Din așa-numita grupă a opta, germanii au mai împușcat 24 de oameni* […] *Un alt loc de execuție a fost la Pod Hlinkami*; *acolo SS-iștii au împușcat patru persoane* […]

Era la începutul anului 1945, când din direcția Omšeni au început să se audă împușcături și bubuituri de tun. Ele au durat vreme de trei săptămâni și constituiau semnele unor lupte grele pe care unitățile române le purtau împotriva armatei germane care se apăra cu înverșunare.

Trupele române au apărut pe direcția Velký Kolačin. Unitățile au sosit la noi într-o noapte de sâmbătă spre duminică.

Lupta pentru Dubnice[24] *a durat aproape o zi întreagă. Unitățile române au eliberat orașul de*

hoardele fasciste. Cu trei săptămâni înainte de acest eveniment, germanii au început să distrugă unele părți ale întreprinderii […] *Au introdus în principalele obiective aproximativ două vagoane de materiale inflamabile, au legat de stâlpi mănunchiuri de grenade, pe care le-au pus în legătură cu altele și le-au dat apoi foc, distrugând astfel întreaga întreprindere* […]

De altfel, în luptele de eliberare, armata română înainta cu atâta repeziciune, încât n-au fost înregistrate pierderi în rândurile populației civile din Dubnice.

La scurtă vreme după eliberare, pentru care suntem și astăzi recunoscători românilor, fabrica a fost reparată și servește și acum ca întreprindere de seamă în industria grea de mașini din Republica Socialistă Cehoslovacia.

(Din „*Cronica orașului Dubnice nad Váhom*”)

MĂRTURIE

Un moment dramatic l-am trăit la cucerirea fabricilor «Škoda» din Cehoslovacia – își amintește lt. Col. (*r*) *Vasile Pătrășcoiu, fost comandant de batalion în Regimentul 2 dorobanți. Venisem în marș forțat de la circa 60-70 kilometri sud-vest de localitatea Zliechov, unde ne găseam în strâns contact cu inamicul. Regimentul nostru de sub comanda colonelului Radu Marin fusese înlocuit și primise misiunea ca, odată ajuns pe noile poziții, să atace pe direcția Velký Kolačin-Dubnice și fabricile «Škoda», unde nemții organizaseră un puternic centru de rezistență. Regimentul avea numai două batalioane, unul fiind batalionul meu, care fusese împins pe direcția de efort arătată mai sus.*

Era în 20 aprilie 1945. După ce am înlocuit un batalion din Regimentul 27 infanterie, la ora, 16 am primit ordinul să atacăm. Artileria a executat

câteva trageri, insuficiente însă pentru a neutraliza o poziție inamică atât de bine organizată. La ora H *am pornit la atac. Trebuia să trecem o vale îngustă, prin mijlocul căreia curgea un pârâiaș ce intra în localitatea Malkó Kolačin. Nemții ne-au lăsat să ne furișăm și, după ce am trecut un fir de apă al văii, au deschis focul cu tot felul de armament de pe pantele din față, acoperite de brazi. Am oprit imediat batalionul*; *a înainta împotriva unui inamic bine amplasat și camuflat de pădure era o absurditate. Am ordonat replierea pe baza de plecare. Se făcuse noapte. Companiile s-au retras cum au putut și și-au ocupat amplasamentele inițiale.*

În noapte, se auzeau de pe fundul văii strigătele și gemetele răniților: „*Sanitar*!…”, „*Sanitar*!…” *Deși se făcuse întuneric, fasciștii continuau să bată pădurea cu aruncătoare de mare calibru. Când focul s-a potolit, am făcut controlul fiecărei companii, stabilind lipsurile în oameni și necesarul în armament și muniții, pe care le-am raportat la regiment și am cerut completarea lor. În luptă, în fundul văii, căzuse lângă mine locotenentul Tița Vasile, comandantul companiei 5, învățător, originar din Drăgășani-Vâlcea.*

Luptele în această zonă au durat până pe 28 aprilie 1945, când au căzut Dubnice și fabricile „*Škoda*”, *cele care furnizau armament și muniție trupelor hitleriste.*

DOCUMENT

Sâmbătă, 28 aprilie 1945

[…] *La ora 8, cota 536 a fost asaltată de Regimentul 2 dorobanți și înaintarea a fost reluată spre Dubnice cu întreg regimentul, lăsând o siguranță pe cota 536.*

Primele rezistențe întâlnite la sud de oraș au fost lichidate și atât Regimentul 3 dorobanți, cât și Regimentul 2 dorobanți au pătruns în orașul Dubnice cu primele elemente. Artileria inamică execută fără întrerupere trageri în zonele atacate […]

Localitatea Dubnice a fost cucerită în întregime […] *Inamicul s-a baricadat în fabricile de la nord și nord-est de oraș* […]

O zi grea de luptă a luat sfârșit […]

(Din „*Jurnalul de operații*" al Diviziei 11 infanterie)

•

TOTUȘI, LA 20 APRILIE 1945, Hitler a ieșit în grădină, la „gura" adăpostului, unde îl aștepta o formație de Hitlerjugend, aliniată acolo de Arthur Axmann, pentru a-i da onorul și a-l felicita cu prilejul zilei sale de naștere și a-l asigura încă o dată că puștii sunt gata să-și dea viața pentru El.

Istoria în imagini a celui de-al doilea război mondial păstrează din lunile martie-aprilie 1945, perioada de agonizare a Reich-ului, doar două fotografii berlineze. Una din ele ne înfățișează un Hitler îmbătrânit, cu gulerul mantalei de campanie ridicat, purtând pe cap o caschetă, al cărei cozoroc îi umbrește fruntea și-i îngroașă negura din ochi; se reazemă de un zid al cancelariei lovit de un proiectil și, secondat de unul din aghiotanții lui, privește prin cenușa unei zile de martie în depărtare, probabil tot către niște ruine. Cealaltă fotografie, realizată la 20 aprilie 1945, ni-l prezintă față în față cu formația de Hitlerjugend; mângâie înduioșat obrazul unui puștan de vreo paisprezece ani, ce ține pe un umăr cam firav un *faustpatron*. Desigur, mai apar în fotografie și alte chipuri, ale altor „vajnici apărători" ai Reich-ului. Expresii de semeție juvenilă, teribilistă! În acea zi, führer-ul

lor, iubitul lor führer, i-a onorat, împărțindu-le nu bomboane, ci „Cruci de Fier”…

Ori de câte ori ne răsare înaintea ochilor această fotografie, nu ne putem reprima un șir de întrebări: Oare câți din acei băiețandri, fotografiați împreună cu Hitler, au supraviețuit războiului? Pe unde-or fi putrezit oasele unora? Iar cei rămași în viață, acum părinți cu copii mari și nepoți, oare cum își judecă amintirile?

•

JURNALUL LUI GOEBBELS, tipărit în limba engleză sub îngrijirea istoricului H.R. Trevor-Roper, cuprinde doar o parte din însemnările zilnice ale ministrului propagandei Reich-ului de la 27 februarie 1945 la 9 aprilie 1945. De ce 9 aprilie și nu 30? Richard Otte și Otto Jacobs, foști stenografi ai lui Goebbels, ne asigură că șeful lor a continuat să le dicteze „însemnările zilnice” până în ziua de 22 aprilie 1945. Și atunci unde sunt aceste pagini? De ce n-au fost găsite alături de celelalte? Au fost distruse? Au fost ascunse? Păcat! Mare păcat că n-au cunoscut lumina tiparului! Stenografii lui Goebbels susțin că în urma acestui lider nazist au rămas circa 20 000 de pagini de însemnări zilnice…, de fapt, adevăratul „jurnal de bord” al partidului hitlerist al celui de-al treilea Reich.

Interesul nostru pentru jurnalul lui Goebbels este multiplu. Anumite notații ce privesc România ne determină să credem că ministrul propagandei urmărea cu atenție evoluția politică și militară din țara noastră după 23 August 1944.

Din capul locului, mărturisim că am fi fost curioși să-i citim însemnările din 20 aprilie 1945, când führer-ul împlinea 56 de ani. Fără îndoială că ochiul său de ziarist versat a reținut multe, iar condeiul ne-ar fi lăsat câteva file-document de o valoare incontestabilă, ce-ar fi întregit până și fotografia comentată mai înainte.

20 aprilie… Zi înscrisă pe atunci în calendarele germane cu roșu! Ziua de naștere a führer-ului, sărbătoare știută și de artileriștii sovietici, care au ținut să „salute” evenimentul cu obuze grele.

Din agenda lui Bormann luăm cunoștință că 20 aprilie 1945 căzuse într-o zi de vineri. Neîmpăcându-se, probabil, cu scrisul, secretarul cancelariei partidului hitlerist s-a limitat să consemneze succint:

Ziua de naștere a führer-ului, dar, din păcate, starea de spirit nu este sărbătorească. S-a ordonat ca un detașament de avangardă să plece cu avionul.

Atât și nimic mai mult; dacă ar mai fi adăugat două cuvinte după „cu avionul”, indicând destinația avangărzii, istoricii nu și-ar mai fi bătut astăzi capul să stabilească la ce avangardă se referea Bormann și de ce a fost expediată pe calea aerului.

(E drept, unii istorici sunt de părere că Bormann avea în vedere o avangardă împuternicită să organizeze primirea führer-ului la Berchtesgaden, dacă Înaltul comandament s-ar fi retras în Alpii Bavarezi. Alții, care după terminarea războiului n-au tratat cu indiferență zvonul că Hitler a izbutit să fugă din Germania, au emis ipoteza că avangarda a părăsit Germania cu un avion spre o destinație pe care Bormann, din motive justificate, n-o dezvăluise, pentru a-i pregăti führer-ului ascunzătoarea.)

Pe noi însă ne interesează deocamdată ceva mai mult sărbătorirea în buncăr a zilei de 20 aprilie 1945. Nu punem sub semnul îndoielii laconica relatare a lui Bormann, dar suntem siguri că „starea de spirit” la care se referă trebuie să fi fost totuși sesizată în cadrul acelei sobre festivități și de alte personalități ale Reich-ului, sosite anume acolo, în subteran, pentru a-i aduce führer-ului tradiționalele urări. Din datele culese rezultă că, în afară de obișnuiții buncărului, s-au mai aliniat în

fața lui Hitler, pentru a-i strânge acestuia mâna: Göring, Himmler, Ribbentropp, Axmann, Dönitz, Speer și alții, desigur. Oprindu-ne asupra momentului, mărturisim că am încercat să ne închipuim desfășurarea acelei ciudate sărbătoriri de sub pământ. În efortul nostru imaginativ am izbutit să-i vedem cu ochii minții pe oaspeții buncărului strângând mâna führer-ului și invers… Și atât… nimic mai mult. Și tare am mai fi dorit să „auzim" urările rostite de fiecare oaspete în parte…

Ne vine însă în ajutor o pagină din memoriile lui Albert Speer, pe care o reproducem:

Ultima aniversare, propriu-zis, nu s-a mai sărbătorit. Cândva, la 20 aprilie, vedeai de obicei un mare număr de mașini defilând, o gardă de onoare prezentând onorul, vedeai demnitarii Reich-ului și cei din străinătate veniți să-l felicite; *de astă dată se înstăpânise o tăcere totală* […] *Cei mai mulți dintre noi, prezentându-ne la consfătuirea Statului-Major, am evitat încurcătura în care ar fi intrat obligația de-a trebui să-i prezentăm urările. Nimeni nu știa precis ce voia să spună. Hitler a primit felicitările aproape fără să le dorească, cu un aer glacial, ceea ce* se *potrivea circumstanțelor* […]

Deci, aceasta era atmosfera din buncăr la 20 aprilie 1945, văzută și trăită de unul din cei prezenți la sărbătorire și descrisă după aproape cincisprezece ani de la eveniment.

Scriitorul francez Georges Blond, apelând la surse ce nu le indică, descrie astfel momentul sărbătoririi:

Hitler s-a sculat la ora 11. De pe la douăsprezece au început a sosi înalte personalități care să-i prezinte felicitări pentru aniversare […] *S-au aliniat în galerie* (a buncărului – H.Z.), *iar Hitler a trecut prin fața lor strângând tuturor mâna și vorbindu-le* […]

Așadar, Speer scrie „negru pe alb”: *Hitler a primit felicitările.* Blond (ca și alți autori de altfel) întărește spusele lui Speer, atrăgând atenția: […] *au început a sosi înalte personalități care să-i prezinte felicitări* […]

De fapt, ceea ce ne interesează este dacă s-au rostit felicitări. Dacă führer-ul le-a primit cu un „aer glacial” ori cu o „satisfacție ascunsă” ne interesează mai puțin sau chiar deloc.

Dacă înalții demnitari s-au aliniat în galerie după rânduielile protocolului, Göring, cu siguranță, trebuie să fi fost primul care să-i fi adresat führer-ului felicitările de rigoare. Speer susține că Göring, omul nr. 2 în Reich, numit, prin decret, chiar de Hitler, în ajunul războiului contra Poloniei, ca succesor al său […] *adusese ținutei sale vestimentare modificări demne de reținut. Spre marea noastră surprindere uniforma sa nu mai era croită din stofa gri-argintie obișnuită, ci din una gri-maronie, ca cea a uniformelor americane. În același timp, în locul epoleților de cinci centimetri lățime și brodați cu fir de aur apăruseră epoleți simpli, din stofă, pe care își fixase un vultur de aur, însemnele gradului său de REICHSMARSCHALL. Un adevărat general american* […] *Hitler părea că nu observă această schimbare.*

Göring, luând mâna führer-ului și privindu-l în ochi, ce i-o fi urat: „La mulți ani!”, sau „Să ne trăiești și să ne conduci spre victorie!”?! Oricum, spectacolul trebuie să fi fost jalnic, sinistru, grotesc. Cu atât mai mult, cu cât astăzi știm că Göring, în momentele acelea, spera ca într-una din următoarele zile să poată realiza o întrevedere cu generalul Eisenhower, în vederea discutării unei capitulări separate. (Dacă povestea lui Speer cu uniforma lui Göring nu-i inventată, atunci își are originea în această speranță neîmplinită a omului nr. 2 în Reich.) Reichsmarschall-ul ar fi discutat cu Eisenhower ca de la militar la militar.

(Comandantul suprem al armatelor anglo-americane a respins fără echivoc toate propunerile comandantului suprem al aviației militare germane – H.Z.) Desigur, nădăjduia Göring, dacă la gradul său și-ar adăuga și titlul de führer al celui de-al treilea Reich, tratativele cu americanii ar dobândi deîndată o pondere definitorie. Dar, pentru atingerea acestui țel, se cerea împlinită una din condiții: fie ca Hitler să se retragă de bună voie și să-i cedeze succesiunea, fie ca mult zeificatul führer să-și dea obștescul sfârșit.

Totuși ce i-o fi spus Göring lui Hitler în timp ce-și strângeau mâinile? În 1933 își începeau amândoi opera de edificare a Reich-ului nazist dând foc Reichstag-ului, ca apoi să dea foc înseși Germaniei… Ceea ce știm în mod cert este că în acea zi de 20 aprilie cei doi camarazi se vedeau pentru ultima oară. Mai știm că în ziua de 23 aprilie 1945, influențat de generalul Koller, șeful de Stat-Major al Luftwaffei, proaspăt sosit din buncăr la Obersalzberg, Göring îi va cere führer-ului, printr-o telegramă-ultimatum, să-i cedeze „coroana" de führer: *Dacă până în seara aceasta la ora 22 nu va sosi niciun răspuns, voi socoti că ați pierdut libertatea de acțiune și că, prin urmare, condițiile fixate prin decretul dumneavoastră sunt îndeplinite și voi acționa cât voi putea mai bine, în interesul patriei și al poporului.* Hitler va reacționa violent, iar pentru a-i dovedi că *nu și-a pierdut libertatea de acțiune* îi va cere să-și dea demisia din toate funcțiile, ordonând apoi să fie arestat. Și doar nu trecuseră mai mult de trei zile de când nr. 2 îl felicitase pe nr. 1 cu prilejul zilei de naștere! Strânsese oare Göring mâna unui mort, de se lăsase atât de repede convins de generalul Koller să-și revendice succesiunea? Nicidecum! Reacția promptă și lucidă a führer-ului o găsim cuprinsă în telegrama de răspuns: *Voi fixa eu însumi momentul în care legea din 29 iunie 1941 va intra în vigoare.*

Nu cumva cineva din umbră manipulase jocul, împingându-l pe führer să-și îndepărteze sau să-și lichideze vechii camarazi – Göring și Himmler? Nu cumva Göring, prin stăruința de neînțeles a generalului Koller, s-a lăsat atras într-o capcană? Singurele explicații ale surprinzătorului conflict Göring-Hitler sunt furnizate chiar de „Jago”, în persoană, adică de generalul Koller, în memoriile sale, scrise și publicate, bineînțeles, după ce și-a lămurit trecutul de luptă aeriană, „ariană” și… terestră în fața „Intelligence Service”-ului. Cu toate acestea, explicațiile sale par astăzi puerile.

Așadar, ce i-o fi spus *Reichsmarchall*-ul Göring în urarea sa? Dar *Reichsführer*-ul *SS* Himmler? Cum să fii scriitor, să te pasioneze istoria celui de-al doilea război mondial și să nu dorești să afli cum suna în ziua de 20 aprilie 1945 urarea nazistului în uniformă neagră și cu cap de mort la caschetă?! Nu de alta, dar Himmler sosise în buncăr direct din Holenlychen, unde, cu ajutorul lui Schellenberg, stabilise contacte cu suedezul Folke Bernadotte, iar prin el, mai departe, cu englezii. Și această urzeală – fără știrea și aprobarea celui sărbătorit. Să se fi simțit SS *Reichsführer*-ul, în timp ce îl felicita pe führer, întocmai ca o femeie fidelă soțului ani în șir și căzută deodată în păcat? O fi murmurat și el câteva cuvinte nedeslușite, iar Hitler, sclav al automatismelor festive, i-o îi mulțumit călduros?…

În prezent știm că și Himmler îl vedea atunci pe Hitler pentru ultima oară și că judecata Istoriei le hărăzise verdicte identice… La 29 aprilie 1945, Hitler avea să-l condamne pe Himmler la moarte în… contumacie, deoarece condamnatul se găsea refugiat în Holenlychen, unde, sub presiunea evenimentelor, jucase cartea cea mare a vieții și aștepta răspunsul englezilor, tot prin contele Bernadotte, la propunerile sale de capitulare separată. Avea să aștepte mult și bine, căci odată

picat în capcana așa-numitelor tratative, conducătorii „Intelligence Service”-ului, excelenți jucători de biliard la propriu și la figurat, au reușit două lovituri dintr-o singură mișcare. Una cu repercusiuni în „Führerbunker”, a doua cu repercusiuni chiar în Holenlychen. Să urmărim cum a fost administrată această lovitură de… „tac”.

Hitler avusese mulți camarazi de nădejde în conducerea Reich-ului, însă printre aceștia, cei mai credincioși – Göring și Himmler. Și iată acum *amândoi îl trădaseră.* Amărăciunea îi fusese fără margini, și trecând cu luciditate să-și pregătească moartea, va dicta două testamente – unul politic și altul personal. În cel politic, va aduce la cunoștința partidului, a succesorilor săi, a întregului Reich, că cei doi trădători au fost condamnați la moarte, nu mai înainte de a fi excluși din NDSAP. Era singurul mijloc ce-l mai avea la îndemână pentru a răzbuna o camaraderie înșelată. Cu siguranță, Hitler a murit având convingerea că cei învestiți de el prin testament cu mandatul de a executa sentința îi vor îndeplini ultima sa dorință. Nu i-au îndeplinit-o.

Pe la mijlocul lunii mai 1945, Himmler, pe cale de a fi arestat de către poliția britanică de ocupație, s-a otrăvit cu cianură. Nu se știe nici până astăzi dacă înainte de a fi înhumat (sau incinerat, de ce nu?) organele de resort ale „Intelligence Service”-ului nu cumva au filmat sau fotografiat cadavrul celui care avea pe conștiință milioane de vieți ale unor oameni în haine civile, nevinovați, și cărora li se răpise, odată cu libertatea, și posibilitatea de a se apăra.

În schimb, Göring a devenit nr. 1, nu în Reich, ci în cadrul Tribunalului internațional de la Nürnberg. Condamnat la moarte prin spânzurătoare, va găsi o fiolă de cianură (cum i-a fost procurată a rămas un mister) și se va otrăvi, ducându-și singur la îndeplinire sentința

tribunalului. Astfel, ajungem la o constatare interesantă: atât Hitler, cât și cei mai apropiați colaboratori ai lui – Goebbels, Göring, Himmler – au avut parte de aceeași otravă, de aceeași moarte.

Dar să nu mergem mai departe fără a lămuri cum au devenit publice tratativele secrete ale lui Himmler. Pe căi simple, apelându-se, aș zice, la regulile jocului de biliard. Prima lovitură de tac i-a aparținut lui Anthony Eden, care, în zilele acelea, se afla la San Francisco în fruntea unei delegații britanice, pentru a participa la lucrările de constituire a Organizației Națiunilor Unite. Chiar la prima ședință intimă cu membrii delegației sale, ținută la hotelul „Mark Hopkins", Eden a menționat în treacăt, ca pe un fapt divers, știrea primită de la Londra cum că Himmler propusese, prin contele Bernadotte, capitularea necondiționată a Germaniei în fața Marii Britanii și a Statelor Unite.

Informarea fusese făcută de Eden pe un ton detașat – scrie autorul american John Tholand în cartea sa „Ultima sută de zile a lui Hitler" –, *așa că majoritatea auditorilor n-a prea fost impresionată de știre. Doar Jack Winocur, un tânăr atașat de presă…*

Ei bine, tocmai acest tânăr atașat de presă, după o nu prea lungă „frământare" hamletiană, s-a hotărât să divulge știrea Agenției Reuter, cu rugămintea expresă de a nu fi dezvăluită sursa. Agenția a transmis mai departe informația, care, nu se știe prin ce minune, a scăpat necenzurată, ajungând în paginile marilor ziare. Una din bilele atinse de lovitura inițială de „tac" de la San Francisco se numește B.B.C., care nu va prelua știrea direct din surse londoneze, ci de peste Ocean, prin Reuter, și o va răspândi în eter ca pe o informație oarecare:

În cursul zilei de ieri, în cercurile oficiale s-a afirmat, din sursă autorizată, că, după o informație trimisă lui Sttetinius, Eden și Molotov,

un mesaj al lui Himmler garantând o capitulare germană necondiționată a fost transmis guvernelor britanic și american, dar nu și celui al Rusiei. Tot din sursă autorizată se afirmă că Himmler a informat aliații occidentali că era în puterea lui să încheie capitularea necondiționată, el însuși fiind în favoarea acestei soluții […]

Intra în obligația B.B.C.-ului să controleze informația transmisă de Agenția Reuter? Desigur, dar n-a făcut-o. De ce? Mister… De ce s-a preferat difuzarea știrii sosite printr-un canal de la San Francisco, când Ministerul de Externe de la Londra se afla la doi pași? Răspunsul e limpede și concludent. Nu erau englezii acei diplomați care, în ultimele zile de război, să-și piardă timpul în tratative cu patronul lagărelor de exterminare și al holocaustului, condamnat de mult la moarte și în agendele lor… În schimb, „l-au dat în gât”, cum se spune în argou. B.B.C.-ul a transmis o știre ce a „scăpat” cenzurii britanice, stârnind astfel mânia führer-ului.

•

DINTRE CEI PREZENȚI la sărbătorirea austeră a zilei de naștere a führer-ului doar două personalități ale Reich-ului au mai apucat după război să-și scrie memoriile, Dönitz și Speer. Desigur, după ce și-au ispășit condamnările pronunțate la Nürnberg. Primul nu ne spune nimic în legătură cu ziua de 20 aprilie 1945. Al doilea, așa cum am mai arătat, ne lasă o mărturie utilă, dar omite să ne mai informeze ce i-a urat el führer-ului când i-a venit rândul să-i strângă mâna. A preferat oare Speer să tacă? Sau i-o fi spus totuși „La mulți ani, *mein Führer*! Să ne trăiești”!, ceea ce ar fi însemnat culmea cinismului, căci nimeni altul decât Albert Speer ne dezvăluie cum în urmă cu câtva timp a încercat să curme viața celui care-l ajutase să facă o carieră strălucită. O inițiativă strict personală, mărturisește el spășit. Fostul ministru al producției de război găsise chiar și

formula atentatului – asfixierea cu gaze, în buncăr, a lui Hitler. Atentatul ar fi urmat să se producă prin lansarea unei încărcături cu gaze în orificiul de aerisire de la suprafața adăpostului. Dar vai! când se identificase pe deplin cu ideea atentatului, a descoperit cu stupoare că gura de aerisire fusese modificată și făcea imposibilă lansarea încărcăturii. În plus, povestește năstrușnicul atentator, se ivise în acel punct vulnerabil al buncărului și o santinelă. Spre fericirea lui Speer" își pot permite unii istorici să adauge.

Așadar, iată-l pe Albert Speer (dacă Reich-ul ar fi câștigat războiul, ministrul s-ar fi întors la profesiunea sa de arhitect, pentru a construi la Linz marele complex muzeistic „Adolf Hitler") stând, la 20 aprilie 1945, în fața celui pe care, cu nicio lună în urmă, intenționase să-l omoare în buncăr ca pe un șobolan… Cum să nu fii curios, tu, scriitor sau istoric, să afli cam ce cuvinte strecurase Speer în felicitarea adresată führer-ului?

•

OPERAȚIA BERLIN a început la 15 aprilie 1945. Cu o intensitate nemaiîntâlnită, raportul de forțe sovieto-german fiind pe acest front următorul:

T
r
u
p
e

T
r
u

p
e

s
o
v
i
e
t
i
c
e
g
e
r
m
a
n
e

Efective umane	2 500 000	1 000 000
Tunuri și aruncătoare	41 000	10 400
Tancuri și autotunuri	6 250	1 500
Avioane de război	7 500	3 300

•

20 APRILIE 1945 mai poate fi trecută în istoria „Führerbunker”-ului ca o zi a marilor despărțiri și opțiuni. Pus în fața alternativei: a pleca în sud sau în nord, Hitler decide să rămână în Berlin, conștient că optează pentru propriul său deznodământ. De la o zi la alta, pe măsură ce trupele sovietice strâng cercul, înaintând spre centrul capitalei Germaniei, tot mai mulți locatari părăsesc buncărul. De reținut: cu aprobarea amfitrionului!

Toate eforturile führer-ului de a împiedica încercuirea ori de a prelungi apărarea orașului eșuează rând pe rând. Se prăbușea în felul acesta

ultima mare speranță a lui Hitler: de a apăra capitala Reich-ului până la ultimul luptător, de a-și asigura sieși și orașului o aureolă de legendă. Resemnat în fața nemilosului destin, începe să se pregătească de moarte destul de omenește; își va scrie testamentele, se va căsători, va indica improvizaților ciocli ca trupul său și al soției să fie arse. E drept, există în căsătoria führer-ului cu Eva Braun – statornica sa legătură amoroasă – o regie ca de operetă, dar acțiunea ca atare se înscrie pe linia actelor sale șocante, teatrale. Se va dovedi, în felul acesta, consecvent cu sine…

•

TREI ARMATE sovietice de gardă asaltau Berlin-ul casă cu casă, cartier după cartier. Abia după război s-a aflat că la nivelul fiecărei armate, secțiile respective de informații și contrainformații organizaseră comandouri speciale cu misiunea de a da de urma lui Hitler și de a-l captura, misiune, se înțelege de la sine, foarte complexă, căci nu se știa cu certitudine dacă führer-ul se mai afla în Berlin, iar tainele buncărului erau aproape necunoscute.

Comandoul Armatei 3 sovietice de gardă, din care făcea parte și translatoarea Elena Rjevskaia, autoarea cărții „Miros de migdale amare”, de care am mai amintit, a avut șansa de a se înscrie cu investigațiile pe o direcție ce i-a încununat cu succes eforturile.

•

O ISTORIE FĂRĂ REVELAREA unor sublime coincidențe ar fi ca un cozonac fără stafide. Încă înainte de a fi fost adus la putere, Hitler nutrea o mare admirație pentru ducele Mussolini, pentru programul partidului său, pentru oratoria lui plină de obrăznicii la adresa democrației, a marilor puteri garante ale tratatelor de la Versailles și Trianon. Dictatorul de la Roma dezgropase hărți vechi cu frontierele Imperiului Roman și visa ca prin luptă să transforme Italia secolului al XX-lea într-un întins imperiu modern, din care, natural, nu

puteau lipsi coloniile pierdute după primul război mondial. Ducele se înarma, amenința, sfida, iar „cămășile negre” erau gata de luptă. O atmosferă pe placul viitorului cancelar al Germaniei.

Da, ducele Benito Mussolini îl fascinase pe Hitler, care văzuse în el un model, o dovadă concretă că o dictatură personală poate fi instaurată, în consecință, un viitor aliat. Apropierea n-a fost lipsită de obstacole. Într-o bună zi, când viața l-a pus față în față cu ducele, Hitler a fost fericit. Dar și mai fericit a fost când au creat împreună Axa Roma-Berlin. Cu câtă trufie ieftină va declara führer-ul, la 23 mai 1939, generalilor săi convocați la Obersalzberg pentru a le aduce la cunoștință hotărârea de a ataca Polonia:

Invoc ca motive: *propria mea personalitate și cea a lui Mussolini* […] *Cel de-al doilea factor personal este Ducele. Și existența sa este hotărâtoare. Ducele este omul cu nervii cei mai tari din toată Italia* […]

De fapt, prin aprecierile sale, Hitler urmărea să-și convingă generalii că, găsind în personalitatea lui Mussolini un aliat de nădejde, nu mai avea de ce să ezite în declanșarea războiului.

Mai târziu, după ce mașina de război fusese pusă în mișcare, führer-ul descoperea treptat că Mussolini era departe de imaginea ce și-o făurise în tinerețe și în ultimii ani, că dictatorul de la Roma nu era decât un palavragiu. Totuși, în 1943, atunci când s-a produs în Italia lovitura generalului Badoglio, iar Mussolini a devenit prizonierul acestuia, Hitler n-a șovăit în a iniția poate cea mai spectaculoasă operație de comando din timpul războiului, încheiată cu răpirea lui Mussolini de pe Gran Sasso.

Iată-ne ajunși la prima coincidență: După salvarea sa din captivitate, Mussolini va pleca la Rastenburg cu un tren special, să se întâlnească în „Vizuina lupului” cu salvatorul său. Va ajunge acolo la câteva ore după comiterea atentatului.

Hoffmann, fotograful personal al lui Hitler, ne-a lăsat o cronică în imagini a vieții și activității führer-ului. Printre fotografii, bineînțeles și câteva făcute în „Vizuina lupului” după atentat. În prim-plan, un Hitler în uniformă, îmbătrânit, cu ochii încă speriați de flacăra orbitoare a exploziei, îi dă explicații unui Mussolini jigărit, într-o uniformă pe care n-a mai avut când s-o ajusteze, interesat de ce îi este dat să audă. Mai sunt imortalizați în fotografie Bormann și Ribbentropp.

Cea de-a doua coincidență o descoperim în evenimentele din dimineața zilei de 30 aprilie 1945, cu câteva ore înainte ca Hitler să-și pună capăt vieții… Führer-ului i se aduce din partea Ministerului Propagandei un plic, îl deschide și găsește în el o știre de ultimă oră: ducele Benito Mussolini și Clara Pettacci, amanta lui care i se devotase până la sacrificiu, au fost prinși de partizani, împușcați și spânzurați de picioare într-o piață publică, împreună cu alți fasciști, pentru ca mulțimile să-i poată scuipa și batjocori.

Coincidența o găsim de-a dreptul fantastică… La capătul celor șase ani de război, Mussolini, omul cu nervii de oțel, personalitatea care-l întărise în hotărârea de a declanșa ostilitățile, sfârșise ca un animal. Ducele îi servea drept model și în această ultimă zi a vieții…

Mussolini și Clara Pettacci! Hitler și Eva Braun! Suntem de acord cu acei istorici care susțin că știrea morții lui Mussolini a fost stropul care a umplut paharul. Câteva ceasuri mai târziu, Eva și Adolf Hitler treceau prin otravă și flăcări pe cealaltă lume.

•

DIN TOATE DOCUMENTELE aflate în… libertate, dar mai ales din mărturiile unor supraviețuitori ai „Führerbunker”-ului, știm că Adolf Hitler și Eva Braun (între timp îi devenise soție) și-au pus capăt vieții la 30 aprilie 1945, între orele 15:30 și 16, pe când trupele sovietice

ajunseseră la vreo 500-600 de metri de cancelaria Reich-ului. Pe cupola Reichstag-ului flutura de-acum steagul victorios al Uniunii Sovietice. Totuși luptele de stradă nu încetaseră încă.

Nu vom insista asupra unor fapte sau situații arhicunoscute în legătură cu moartea lui Hitler, ci vom încerca să punem în lumină câteva curiozități, dacă nu chiar enigme legate direct sau indirect de sfârșitul führer-ului.

De pildă, marele-amiral Karl Dönitz, numit de Hitler prin testament succesor al său la cârma Reich-ului, nu a apucat să vadă… testamentul în cele zece zile cât a guvernat. Așa cum mărturisește în ale sale memorii, numirea primită la Comandamentul marinei de război din Plön prin mijlocirea unor radiograme l-a uluit, dar, fără să se piardă cu firea, a acceptat cu bărbăție noua învestitură. Radiogramele (Comandamentul marinei de război, ne asigură Dönitz, deținea o rețea de emisie și recepție, un cod bine pus la punct, prin care a comunicat cu buncărul führer-ului până în ultima zi) au ajuns pe biroul lui în ordinea următoare:

30 aprilie 1945, ora 18:35 (cam la trei ore de la moartea lui Hitler – H. Z.)

În locul mareșalului Reich-ului de până acum, Göring, führer-ul vă numește pe dv., domnule amiral, ca succesor. Împuternicirile scrise sunt pe drum. Cu începere din acest moment, veți lua toate măsurile ce decurg din actuala situație.

Bormann

Dönitz povestește într-un stil sec, cazon, că a luat de îndată toate măsurile, fiindu-i foarte limpede ce trebuia să întreprindă pentru destinele Reich-ului, al cărui conducător devenise pe neașteptate. Toate măsurile, în afară de una, am adăuga noi: de a cere explicații care să-i risipească uluirea. (Cel puțin așa rezultă din memoriile sale.)

Între timp, Berlinul îi va expedia a doua radiogramă:

1 Mai 1945. Ora 7:40
Către marele-amiral Dönitz
Testamentul rămâne în vigoare. Voi veni cât mai curând cu putință. Până atunci sunt de părere ca testamentul să nu fie făcut public.

Bormann

Dönitz însă nu primise niciun document de investitură, nici testamentul semnalat de radiograma lui Bormann, deci nu avea ce să facă public. Totuși, lipsit de perspicacitate nu era și a înțeles că führer-ul a încetat din viață. Nu-i va semnala lui Bormann că nu primise niciun testament și nici nu-i va cere lămuririle de rigoare. Va mai primi, în schimb, o radiogramă, a treia, datată 1 mai, ora 15,18. Iată conținutul ei:

[…] *Ieri, la orele 15:30, führer-ul a decedat. Testamentul din 29 aprilie vă transmite dv. funcția de președinte al Reich-ului, lui Goebbels, funcția de cancelar al Reich-ului, Reichsleiter-ului Bormann funcția de ministru al partidului, ministrului Reich-ului Seyss-Inquart, funcția de ministru de externe al Reich-ului. Reichsleiter-ul Bormann încearcă să vină chiar astăzi la dv., pentru a vă explica situația. Forma și momentul aducerii la cunoștința trupei și ofițerilor rămân la latitudinea dv.*

Goebbels, Bormann

S-ar putea conchide că avem de-a face cu ultimul document transmis de buncăr în eter. Să reținem data și ora: 1 mai 1945, ora 15:18. Și să mai reținem un amănunt: noului șef al Reich-ului nu i s-a comunicat lista completă cu membrii guvernului așa cum o definitivase Hitler în testamentul lui politic. Motivul? Ar fi rezultat,

probabil, un text mult prea lung pentru o radiogramă în timp de război.

Să urmărim însă ce va întreprinde Dönitz de-acum încolo. Tratând cu toată seriozitatea conținutul ultimei radiograme, va transmite în seara zilei de 1 mai 1945, la ora 22:30, prin postul de radio Hamburg, un prim comunicat către țara sa în flăcări:

De la Cartierul general al führer-ului se anunță că astăzi după-amiază führer-ul nostru Adolf Hitler, luptând până la ultima suflare împotriva bolșevismului, a căzut pentru Germania la postul său de comandant din cancelaria Reich-ului. La 30 aprilie, führer-ul l-a numit ca succesor pe marele-amiral Dönitz.

La o analiză mai atentă a comunicatului constatăm că el cuprinde câteva neadevăruri deloc sau puțin semnalate în cărțile de specialitate. Să le trecem în revistă:

• precizându-se „astăzi după-amiază”, rezultă că führer-ul ar fi murit în ziua de 1 mai;

• führer-ul l-a numit pe Dönitz succesor nu la 30 aprilie, ci la 29 aprilie, când și-a scris testamentul;

• Adolf Hitler n-a murit luptând până la „ultima suflare”, ci s-a sinucis;

• führer-ul n-a luptat numai împotriva bolșevismului, ci și împotriva unor state capitaliste, mai mari și mai mici. În primăvara anului 1945, Germania lui Hitler se afla în război cu principalele state capitaliste din lume și cu singurul stat la a cărui cârmă se aflau bolșevicii. Acesta-i și marele paradox al politicii anticomuniste a celui ce a fost führer-ul celui de-al treilea Reich.

•

O ALTA CIUDĂȚENIE: În literatura de specialitate se menționează că testamentul führer-ului a fost bătut la mașină în trei exemplare[{25}]. Numărul lor nu este întâmplător, acestea având o destinație precisă: un exemplar pentru Dönitz, noul

președinte al Reich-ului, al doilea pentru feldmareșalul Schörner (și el, prin testament, numit comandant al trupelor de uscat). Al treilea urma să rămână spre păstrare în arhivele NSDAP-ului, mutate la Obersalzberg. Imediat după moartea lui Hitler, curieri speciali au părăsit Berlin-ul, plecând spre Dönitz și Schörner, cu prețioasele documente asupra lor. Nu vor mai ajunge însă la destinație; socotind probabil că pielea lor valora mai mult decât testamentul führer-ului, au dezertat, dar n-au distrus documentele, ci le-au ascuns. Povestea curierilor a lămurit-o mai târziu poliția trupelor occidentale de ocupație, care, arestându-i, au intrat totodată și în posesia celor două exemplare ale testamentului. Așa se explică faptul că Dönitz, cât a guvernat, nu a cunoscut conținutul „istoricului" act care-l avansase führer peste ruinele Germaniei.

Iată acum și marea ciudățenie… Un exemplar din testamentul lui Adolf Hitler a ajuns, în dimineața zilei de 1 mai 1945, în mâinile generalului V.I. Ciuikov. Așadar, generalul sovietic a fost primul reprezentant al inamicului care a aflat de sinuciderea lui Hitler, a ținut în mână testamentul, a luat act de conținutul lui, de constituirea, în nordul Germaniei, a unui nou guvern, sub conducerea lui Dönitz. Cum de s-a putut întâmpla o asemenea ciudățenie? Ne răspunde mareșalul V.I. Ciuikov, în cartea sa de amintiri „Sfârșitul Reich-ului hitlerist":

În sfârșit, la ora 3 și 55 minute (1 mai 1945 – H.Z.), *ușa s-a deschis iar în cameră a intrat un general german cu Ordinul Crucea de fier prins la gât și cu zvastica fascistă pe mânecă*; […] *cu mâna stângă îmi întinde legitimația militară. Este șeful Statului-Major General al trupelor de uscat ale Germaniei, generalul Krebs. Împreună cu el au sosit șeful Statului-Major al Corpului 56 tancuri, von Dufving, colonel în Statul-Major General, și*

un translator. Krebs nu a așteptat să i se pună întrebări.

— Vreau să vă comunic un fapt strict secret – a declarat el. SUNTEȚI PRIMUL STRĂIN (sublinierea noastră – H.Z.) *căruia îi aduc la cunoștință că la 30 aprilie Hitler a plecat de bună voie dintre noi punându-și capăt zilelor.*

[…] *Apoi, după ce am păstrat o clipă de tăcere* – povestește mai departe mareșalul V.I. Ciuikov –, *l-am rugat pe Krebs să precizeze când s-a întâmplat acest lucru.* […]

— S-a întâmplat astăzi la ora 15 – a răspuns el. Și, observând că mă uit la ceas, s-a corectat precizând: *Ieri, 30 aprilie, pe la ora 15.*

După aceea, Krebs a început să citească mesajul lui Goebbels adresat Comandamentului suprem sovietic, în care se spunea:

„*În conformitate cu testamentul führer-ului, care a plecat dintre noi, îl împuternicim pe generalul Krebs să vă transmită următoarele*:

Informăm pe conducătorul sovietic că astăzi, la ora 15 și 50 de minute (mesajul a fost scris în noaptea de 30 aprilie 1945 spre 1 mai 1945 – H.Z.), *führer-ul s-a sinucis. În temeiul dreptului său legitim, führer-ul a transmis întreaga putere, prin testamentul lăsat, lui Dönitz, mie și lui Bormann. Sunt împuternicit de Bormann* (noul șef al partidului hitlerist – H.Z.) *să stabilesc legătura cu conducătorul poporului sovietic. Această legătură este necesară pentru organizarea tratativelor de pace între puterile care au suferit cele mai mari pierderi.*

Goebbels”

Krebs mi-a înmânat încă două documente: *împuternicirea sa de a purta tratative cu Comandamentul suprem rus* (*un formular al șefului cancelariei Reich-ului cu sigiliu, semnat de Bormann la 30 aprilie 1945*) *și testamentul lui Hitler, cuprinzând un tabel cu membrii noului*

guvern al Reich-ului și ai Înaltului comandament al forțelor armate ale Germaniei (*acest document, semnat de Hitler și confirmat de câțiva martori, era datat 29 aprilie 1945, ora 4:00*).

Ajunși în acest punct, suntem îndreptățiți să ne întrebăm câte exemplare din testamentul lui Hitler au existat în realitate, trei sau patru? Să nu mai fi apucat Bormann să expedieze la Obersalzberg exemplarul destinat arhivelor partidului nazist? Unii istorici susțin că a fost expediat. Rezultă deci că a mai existat un exemplar, al patrulea. Totuși, dincolo de numărul exact de exemplare ale testamentului, se pune întrebarea de ce Goebbels și Bormann au remis inamicului, într-un moment când solicitau armistițiu și nu capitulare necondiționată, un document, prin datele sale, anticomunist? Ce așteptau de la un asemenea gest?

Nu cumva cineva din umbră, acel Sorge al Germaniei, a găsit calea cea mai scurtă pentru a transmite serviciilor de care aparținea un foarte important document?

•

AȘA CUM ERA ȘI NORMAL, apariția lui Krebs la comandamentul Armatei 8 sovietice de gardă a fost raportată mareșalului G.K. Jukov, comandantul Frontului 3 bielorus. Acesta, la rândul său, s-a văzut nevoit să-l scoale din somn pe I.V. Stalin și să-i raporteze despre misiunea generalului Krebs și vestea morții lui Hitler… Este de presupus că și Comandamentul suprem a adus la cunoștința serviciilor de specialitate știrea sinuciderii führer-ului. Dar respectivele servicii, așa cum aflăm din cartea Elenei Rjevskaia, n-au transmis informația jos, la nivelul comandourilor organizate de armatele operaționale din Berlin, lăsându-le să-și vadă mai departe de misiunea lor, ca și când, în dimineața zilei de 1 mai 1945, la comandamentul Armatei 8, nu ar fi intervenit nimic menit să-i intereseze.

Conținutul tratativelor purtate de Ciuikov și generalul de armată Sokolovski cu Krebs – scrie Elena Rjevskaia – *este acum cunoscut. Însă atunci nu aflasem despre sosirea lui Krebs decât foarte puține lucruri.*

Tactica adoptată de serviciile de specialitate ale Uniunii Sovietice pare a fi fost una adecvată. Nu e suficient să intri în posesia unei informații de primă mărime, mai trebuie s-o și verifici. Întreruperea încă în aceeași zi a tratativelor cu Goebbels și Bormann a curmat și posibilitatea de a verifica imediat în teren respectiva informație. Într-o asemenea conjunctură numai comandourile sovietice cu misiuni speciale în Berlin își mai puteau aduce contribuția la stabilirea adevărului: a murit Hitler sau nu?

•

ENIGMA, SIMPLĂ ciudățenie? În agenda lui Bormann întâlnim însemnarea:

1 mai.

Tentativă de a ieși din încercuire.

Dar, în afară de tentativa de a ieși din încercuire, a mai existat și tentativa de a trata cu inamicul. De ce Bormann nu s-a ostenit să noteze ambele evenimente? Documente atestă că în ziua de 1 mai 1945, începând de la ora 3:55 și până la ora 13:08, Krebs a tot purtat tratative. În acest răstimp, s-a tras și un cablu telefonic între Comandamentul sovietic și buncărul de sub grădina cancelariei. Krebs i-a transmis direct, la telefon, lui Goebbels și Bormann condițiile capitulării Berlin-ului. La ora 11:00, părăsind sediul Comandamentului sovietic pentru a se înapoia în buncăr, Krebs n-a întrerupt tratativele, rămânea însă dator cu un răspuns… răspuns ce nu l-a mai dat niciodată. Nu din vina lui, ci a celor care-l împuterniciseră cu o misiune diplomatică (Krebs știa rusește, fusese atașat militar la Moscova). De aici presupunerea că în după-amiaza zilei de 1 mai 1945 Bormann se mai afla în buncăr împreună cu Goebbels.

Presupunerea noastră este întărită și de ultima radiogramă expediată din buncăr lui Dönitz, datată *1 mai 1945, ora 15:18.* Așadar, la ora 15:18 semnatarii radiogramei mai erau în adăpost vii și sănătoși. Dönitz îi aștepta, iar în „onoarea" sosirii lor emisese… două mandate de arestare… Avea de-acum această cădere.

Goebbels nu a mai pornit la drum, s-a sinucis în seara acelei zile, comițând astfel primul act de nesupunere față de testamentul führer-ului, căci în viziunea testamentară a lui Hitler el trebuia să rămână și pe mai departe unul din stâlpii Reich-ului… postbelic. Cu toate acestea, Joseph și Magda Goebbels s-au otrăvit în seara zilei de 1 mai 1945, între orele 21 și 22. Trupurile lor au fost stropite cu benzină și arse. Cantitatea de combustibil s-a dovedit insuficientă, ca urmare carbonizarea a fost superficială, ceea ce a ușurat procesul de identificare ulterioară a cadavrelor.

Să ne întoarcem însă la agenda lui Bormann. Probabil, însemnarea: *Tentativă de a ieși din încercuire* a fost făcută de Bormann înainte să părăsească buncărul, după lăsarea întunericului, deci după moartea lui Goebbels. De ce, dacă tot a mai avut timp să-și scoată agenda ca să noteze o acțiune ce intenționa să o întreprindă, creionul ori stiloul nazistului nu a consemnat două evenimente deja petrecute: tentativa de a trata un armistițiu cu sovieticii și moartea lui Goebbels, noul cancelar al Reich-ului?

Martin Bormann a dispărut. Cadavrul lui nu a fost găsit, dar nici nu se poate susține că a fost căutat cu insistență. Mărturii contradictorii au întreținut și continuă să întrețină misterul în jurul dispariției sale.

•

30 aprilie 1945, zi în care Adolf Hitler, führer-ul celui de-al treilea Reich, și-a pus capăt vieții… Circumstanțele morții lui au ridicat semne de întrebare ce aveau să primească un răspuns abia

după mulți ani de la terminarea războiului… Cu gândul la cele petrecute în buncărul führer-ului, nu o dată ne-am întrebat pe ce aliniament se aflau oare trupele române la 30 aprilie, prin ce îi era dat ostașului român să treacă în timp ce flăcările unui rug aprins în grădina cancelariei Reich-ului mistuiau trupul celui ce declanșase marea conflagrație? Curiozitatea ne-a fost, de fiecare dată, satisfăcută de graiul nemuritor al documentelor. Ascultați-l și dumneavoastră:

Luni, 30 aprilie 1945.

Trecerea se execută foarte greu. Râul Váh are în această zonă 3 brațe […] *Este cea mai grea trecere executată în toate campaniile. Un râu, în aparență mic, în realitate adânc de 4-5 metri, cu 3 brațe, fiecare braț peste 150 metri lățime, cu un curent foarte repede, cu un fund stâncos. Mijloacele puse la dispoziție pentru această operațiune au fost insuficiente, dacă se ține seama de ritmul operațiunilor și urgența transporturilor. În tot cazul, divizia a reușit să treacă și acest ultim obstacol, apropiindu-se de frontiera dintre Slovacia* și *Moravia.*

Viitorul promite mult. Situația celorlalte fronturi este foarte bună. Un sfârșit victorios al războiului se poate întrevedea într-un timp foarte scurt […]

Spargerea frontului de la nord de Banská Bystrica, fortăreața munților Tatra, până la Ružomberok, lichidarea forțelor inamice din zona Trenčianska Teplá, Dubnice, Ilava sunt tot atâtea acțiuni unde, deși divizia a fost pusă în situația grea de a lupta pe fronturi largi, cu efective reduse și în teren muntos, printr-o conducere perfectă, a avut cele mai frumoase succese, inamicul simțind din plin loviturile grele date de infanteriștii diviziei[…]

(Din „Jurnalul de operații” al Diviziei 11 infanterie)

30 aprilie 1945

[…] *compania căpitan Duceag are ordin să atace la ora 9:20, cu misiunea de a străpunge poziția inamică organizată puternic pe sectorul și regiunea satului Pasohlávky* […]

Sub protecția focului tras de carele companiei căpitan Duceag, infanteria Diviziei 409 (*sovietică*) *reușește să ajungă pe linia atinsă de care.*

La ora 16, inamicul declanșează un contraatac cu sprijin de care (*de luptă*) *din direcția localității, vizând flancul drept al atacului. Contraatacul, dat cu o deosebită violență, reușește să respingă atât infanteria, cât și carele brigăzii.*

Compania căpitan Duceag se retrage 500 m, apoi ocupă o poziție de tragere, de unde reușește să oprească contraatacul inamic. Datorită rezistenței hotărâte a acestei companii, infanteria Diviziei 409 reușește să reocupe obiectivul atins în prima fază a atacului.

La ora 17, inamicul încearcă să atace direct compania căpitan Duceag cu care (*de luptă*) *de tip Pantera. Compania nu părăsește poziția și, grație unui foc precis și foarte violent, zădărnicește și această încercare. Inamicul, fiind hotărât să câștige teren, își concentrează carele tip Pantera și Tigru, cu care reușește să se infiltreze prin dispozitivul infanteriei și să atace din flanc și spate compania căpitan Duceag. Față de această situație foarte riscantă, compania este retrasă încă 300 m, unde rămâne până la căderea serii, când se primește ordin de regrupare pe vechea poziție de plecare.*

Comandantul Brigăzii 27 tancuri de gardă, domnul general Brijinov, aduce companiei elogii și mulțumiri asupra felului demn și brav în care s-a comportat în acțiunea din ziua de 30 aprilie 1945.

(Din „Jurnalul de operații” al Regimentului 2 care de luptă)

În hrisovul Armatei 1 române găsim consfințită următoarea apreciere:

Căpitan Duceag Arcadie, comandant compania care.

S-a remarcat în luptele de la: *Andrevce, Dolný Pial, Ireg, Mlady Háj, Zam. Bab – Pusta Kert și Pasohlávhy. Veșnic în fruntea companiei, a antrenat-o la victoriile cele mai frumoase, distrugând la inamic*: *25 autovehicule, un tractor, 8 tunuri diferite, 7 aruncătoare* […]

(Să ne fie iertată paranteza pe care o deschidem, dar autorul ciclului de cărți „Pe urmele agentului B-39” nu poate să treacă peste unele aspecte legate de sinuciderea lui Hitler. S-au scris pe această temă nenumărate cărți, unele de referință, altele simplă maculatură. Evenimentele petrecute în buncărul führer-ului, în ziua de 30 aprilie, continuă să suscite interes. De aceea, ne simțim atrași să citim și câteva file din dosarul privind circumstanțele morții celui ce se credea nemuritor prin fala unui Reich ce-l vedea navigând intangibil de-a lungul secolelor, și chiar îndrăznim a formula o ipoteză care, ca orice ipoteză, rămâne un necesar joc intelectual.

•

FĂRĂ ÎNDOIALĂ că pe măsură ce armatele sovietice și cele ale aliaților occidentali înaintau în interiorul Germaniei, capturarea lui Hitler devenea una din preocupările majore ale comandamentelor respective. Deși până la ora actuală niciunul din serviciile secrete ale celor trei mari puteri n-a luat inițiativa publicării unei cărți pe tema: „Lupta pentru capturarea de viu a lui Hitler”, ne place să bănuim că o asemenea înfruntare din umbră a existat, având la bază o tactică și strategie

specifice. Ne mai place să ne imaginăm că acei combatanți din umbră, desemnați să execute, poate, una din cele mai temerare și responsabile misiuni, trebuie neapărat să fi luat în discuție câteva ipoteze în legătură cu un eventual deznodământ al führer-ului:

• să cadă de viu în mâinile unui comando (ar fi fost un deznodământ ideal);

• să dispară în ultimele minute ale războiului și să se ascundă în așa-numita fortăreață a Bavariei, de unde să organizeze și pe mai departe rezistența;

• să fugă din Germania și să se ascundă fie într-o țară din Europa, fie într-o țară de peste mări și oceane;

• să se sinucidă;

• să fie asasinat de unul din adversarii săi politici.

Suntem convinși că luptătorii din umbră ai celor trei mari servicii secrete doreau cu ardoare capturarea de viu a lui Hitler și aducerea lui pe banca criminalilor de război. Ostenite de război, popoarele Europei, mai ales ele, aveau nevoie de o certitudine. Nicicând în istorie un conducător de stat n-a fost mai blestemat la o scară atât de întinsă precum a fost Hitler. Dar criminalul nr. 1 al celui de-al doilea război mondial a preferat să iasă din joc sinucigându-se, confirmând astfel una din ipotezele serviciilor secrete în luptă pentru capturarea lui. Așadar, până aici nimic nou, nimic surprinzător. Problema însă s-a complicat brusc pentru serviciile secrete în acțiune când s-a aflat că, punându-și capăt vieții, führer-ul a cerut fanaticilor lui colaboratori să-i ardă trupul. Ultima dorință i-a fost îndeplinită. Trupul lui Hitler și cel ai Evei Braun au fost arse în grădina cancelariei Reich-ului chiar în după-amiaza zilei de 30 aprilie 1945. După ce flăcările hrănite cu circa 180 litri de benzină s-au potolit, cele două cadavre carbonizate au fost mai curând abandonate printre alte multe cadavre decât îngropate. De aici au rezultat pentru

comandourile sovietice două probleme deloc ușor de rezolvat:

• Căutarea și găsirea cadavrelor;

• Identificarea lor.

Pentru a înțelege mai exact în ce au constat marile dificultăți ale acestei operații, trebuie să amintim că în noaptea de 1 mai spre 2 mai, în urma refuzului lui Goebbels și Bormann de a capitula necondiționat, trupele sovietice și-au reluat asaltul. Lupte îndârjite s-au dat în grădina și în clădirea cancelariei, în adăposturile subterane, apoi și în buncăr. Printre armele folosite de grupele în asalt s-au numărat și aruncătoarele de flăcări…

În ziua de 2 mai 1945, grupa cu misiuni speciale a Armatei 3 sovietice, condusă de locotenent-colonelul I.I. Klimenko, s-a pomenit față în față cu tainele unei clădiri și ale unui buncăr, cu o grădină devastată de lupte, împânzită cu cadavre, unele din ele carbonizate. S-a mai pomenit confruntată și cu greutăți din afara Germaniei.

La 30 aprilie 1945, ziarul suedez „Svenska Dagbladet” publica o corespondență din Berna. Un titlu cules cu majuscule anunța moartea lui Hitler: acesta s-ar fi sinucis la „cartierul său general subteran din Tiergarten”. Sursa: cercuri militare din capitala Elveției…

Buncărul führer-ului se afla „îngropat” nu departe de Tiergarten, însă, conform declarațiilor lui Krebs, Hitler s-ar fi sinucis în după-amiaza zilei de 30 aprilie 1945, între orele 15:30 și 16:00. Cum a fast posibil ca „cercurile militare” din Berna să afle încă din ajun un fapt care avea să se petreacă abia a doua zi după-amiază?

Un serviciu secret, oricare ar fi el, este obligat să rețină o asemenea informație, mai ales când era urmată și de o alta, pe aceeași temă: în portul Rostock a avut loc o revoltă a marinarilor, în cursul căreia Goebbels ar fi murit, iar Hitler ar fi fost grav rănit.

Cum să interpretezi o asemenea știre dacă iei în considerație și comunicatul oficial transmis de postul de radio Hamburg și semnat da marele-amiral Dönitz, comandantul marinei germane de război, deci al marinarilor ce „s-au răsculat” la Rostock, și în care se afirmă cu totul altceva? Nu cumva cele comunicate de Krebs generalului Ciuikov cu privire la sinuciderea führer-ului nu urmăreau altceva decât să ascundă manevra lui Hitler de a fugi din Germania?

La 3 mai, Agenția Reuter lansa versiunea cum că Hitler, Goebbels și Göring ar fi fost asasinați cu cinci-șase zile în urmă de partizanii unui grup condus de Dönitz și Himmler.

În aceeași zi, ziarul londonez „Daily Mail” scria derutant: *Faptele par să confirme că Hitler a murit ori de o hemoragie cerebrală provocată și grăbită chiar de prietenii lui, ori s-ar fi sinucis*.

După un timp, aceeași Agenție Reuter va răspândi în lume declarația lui Hergesel, unul din stenografii lui Hitler: *Cred că Hitler a fost ucis, în cele din urmă, de Sturmbannführer-ul SS Guensche, comandantul corpului de gardă al cancelariei Reich-ului*.

Dacă la asemenea știri se mai adaugă și zvonurile din ce în ce mai insistente cum că Hitler a scăpat cu viață și a reușit să fugă din Germania refugiindu-se într-o ascunzătoare sigură, începem să realizăm cam cu câte contradicții trebuie să se fi confruntat factorii de decizie ai Serviciului sovietic de informații și contrainformații în operația de identificare a unor cadavre carbonizate.

De aceea, răspunsul pe care mareșalul G.K. Jukov îl va da la Berlin, la 9 iunie 1945, în cadrul unei conferințe de presă cu ziariștii străini va intriga, fiind totodată luat și în serios:

[…] *Dispariția lui Hitler este foarte misterioasă și nu pot să fac o declarație definitivă asupra sorții sale. Nu am descoperit până acum niciun cadavru care să poată fi identificat ca fiind al lui*

Hitler. S-ar fi putut ca el să fugă în ultima clipă, deoarece avea un aerodrom la dispoziție.

Într-adevăr, în zona Berlin-ului mai existau spații de unde avioanele puteau decola sau ateriza. În noaptea de 29 aprilie, un asemenea avion misterios, semnalat și de trupele sovietice, a decolat din centrul Berlin-ului. Ar fi putut Hitler să se afle în carlinga acestui avion? Fără îndoială, da! Se cuvenea ca ofițerii sovietici învestiți, la diverse nivele, cu elucidarea „cazului Hitler" să ia în considerație și o asemenea ipoteză? Fără îndoială, da! Câteva luni mai târziu, adevărul avea să iasă la iveală datorită mărturisirilor făcute în Occident de aviatoarea Hanna Reitsch. La bordul acelui avion misterios, decolat în zorii zilei de 29 aprilie de pe bulevardul Unter den Linden, nu se afla Hitler, ci mareșalul Ritter von Greim, proaspăt numit de Hitler comandant al Luftwaffei în locul lui Göring. Și se mai găsea o persoană – aviatoarea, care a și pilotat avionul.

La aceeași conferință de presă din 9 iunie 1945, din capitala Germaniei, generalul sovietic Berzarin – comandantul militar al Berlinului – avea și el să declare:

Am găsit mai multe cadavre care ar fi putut să fie socotite, unul sau altul, ca fiind al lui Hitler, dar nu avem nicio probă că Hitler este mort. Părerea mea este că Hitler a fugit și se ascunde în Europa, poate la generalul Franco.

Elena Rjevskaia povestește și ea că în zilele ce au urmat după 2 mai 1945, scotocitorii sovietici se împiedicau destul de des, în grădina cancelariei, de câte un cadavru al lui… Hitler. A fost și în caz în care un diplomat sovietic care-l cunoscuse îndeaproape pe Hitler a sosit anume de la Moscova pentru a ajuta la identificarea unui asemenea cadavru. Nu, nu era… Cuvântul diplomatului fusese hotărâtor.

La 12 iunie 1945, după o întâlnire cu mareșalul Jukov, generalul Eisenhower va ține și el, la

Londra, o conferință de presă, unde, la întrebarea „Hitler trăiește sau e mort?”, va răspunde:

Am fost mirat văzând că mulți dintre prietenii mei ruși se îndoiesc de faptul că Hitler a murit. Eu socotesc drept un fapt real că el este mort. Cred că ar fi imposibil să se fi întâmplat altceva cu el. Dacă totuși trăiește, el trebuie să fie într-o stare deplorabilă […]

Trei zile mai târziu, într-un interviu acordat ziarului „Times”, opinia sa va deveni mai nuanțată: *Până acum am admis că Hitler e mort, dar recent i-am întâlnit pe mai marii șefi ruși care aveau multe îndoieli*. Ca, după câteva luni, la Utrecht, să declare că […] *are motive să creadă că* (Hitler) *trăiește*.

Așadar, ce s-a întâmplat? Cum s-a ajuns la această dilemă? Cum au evoluat, în continuare, opiniile?

După părerea noastră, ne aflăm în fața unui bizar episod al războiului din umbră. În mod normal, statele aliate, care, în anii războiului, găsiseră multe forme mixte de cooperare în probleme mult mai delicate și mai explozive, s-ar fi cuvenit să inițieze și în acest caz o comisie mixtă împuternicită să elucideze o dată pentru totdeauna circumstanțele morții sau dispariției lui Hitler. Dar o asemenea comisie n-a fost inițiată, iar popoarele lumii n-au primit un răspuns clar și ferm în această chestiune. Un răspuns care ar fi putut veni oficial din partea Coaliției antifasciste.

În vara anului 1945, animat de dorința de a elucida cazul, „Intelligence Service”-ul a încredințat unui ofițer al său – istoricul H.R. Trevor-Roper – misiunea de a întreprinde investigațiile de rigoare. Drept urmare, timp de câteva luni, istoricul britanic va sta de vorbă cu mai toți cei ce au locuit și lucrat în buncăr, cu excepția celor căzuți în captivitatea armatei sovietice.

În toamna anului 1945, istoricul a prezentat „Intelligence Service”-ului un raport detaliat privind circumstanțele morții lui Adolf Hitler. În aparență, conducătorii spionajului britanic n-au făcut un secret din rodul trudei competentului ofițer, publicând, în noiembrie 1945, o variantă prescurtată a raportului semnat de acesta. O vreme, a tot circulat zvonul că, de fapt, cercetările investigatorului au fost materializate în două rapoarte: unul destinat arhivelor ultrasecrete, al doilea destinat publicului. Și, surpriză!, doi ani mai târziu va fi pusă în circulație o formă nouă a raportului, cu multe detalii care creau și mai multe confuzii în jurul morții lui Hitler.

În fine, în anul 1947[{26}], în librării apărea cartea lui H.R. Trevor-Roper intitulată sugestiv „Ultimele zile ale lui Hitler”, în care istoricul demonstra, pe baza unor declarații și a unor conexiuni logice, că führer-ul celui de-al treilea Reich nu a fugit din Germania, ci a murit la 30 aprilie 1945, la orele 15:30, în următoarele circumstanțe:

• Hitler s-a sinucis împușcându-se în gură.

• Eva Braun s-a sinucis cu o fiolă de cianură.

• După ce au fost arse, rămășițele pământești ale celor doi sinucigași au fost îngropate într-un loc rămas necunoscut.

Această ultimă concluzie îl va determina pe prestigiosul istoric britanic să conchidă cu o comparație plastică:

Într-un fel sau altul, Hitler a ajuns să-și atingă ultimul țel. Întocmai ca și Alaric, gotul care a distrus Roma în anul 410 și care a fost înmormântat în secret de către credincioșii săi în apropiere de râul Buzento, în Italia, destructivul nostru contemporan a fost ascuns pentru totdeauna de ochii omenești.

Frumos, dar… neadevărat, și nu din vina istoricului. Mai bine de două decenii el a tot așteptat o replică la rapoartele sale – substanță pentru viitoarea sa carte, devenită de referință.

ÎN VOLUMUL 12 din ciclul „The Second World War”. Winston Churchill scrie:

El (Hitler) *s-a împușcat în gură*.

Ea (Eva B.) *s-a otrăvit*.

ISTORICUL AMERICAN W.L. Shirer, în celebra sa lucrare, The Rise and Fall of The Thierd Reich”, tipărită în 1959, consemnează: *El* (Hitler) *s-a împușcat în gură*. *Ea* (Eva B.) *a înghițit otravă*.

Shirer, într-o notă de subsol la aceeași pagina, face însă precizarea:

Osemintele n-au fost găsite niciodată și aceasta a dat naștere, după război, ideii că Hitler ar fi supraviețuit. Dar interogarea separată a câtorva martori oculari de către ofițeri de informații britanici și americani nu lasă dubii asupra acestei chestiuni. Kempka, șoferul lui Hitler, a furnizat o explicație plauzibilă întrebării de ce osemintele carbonizate n-au fost găsite. „Urmele au fost șterse – *a răspuns el celor care l-au interogat* – de neîntreruptul foc al artileriei rusești”.

AȘADAR, CONCLUZIILE istoricului Trevor-Roper cuprinse în rapoartele „Intelligence Service”-ului au devenit publice nu întâmplător. Circulau zvonuri variate și năstrușnice răspândind ideea că Hitler trăiește sub ocrotirea experimentatei organizații britanice de spionaj.

Desigur, eforturile istoricului englez de a stabili adevărul sunt merituoase, iar lucrarea sa „Ultimele zile ale lui Hitler”, în ciuda unor limite, are o valoare incontestabilă. El este primul cercetător al istoriei celui de-al doilea război mondial care, dornic să reconstituie ultimele zile ale Reich-ului, a stat de vorbă cu principalele personalități ale buncărului, cu stenografele și secretarele lui Hitler, cu slujitorii personali ai führer-ului. Respectul nostru față de truda sa este sincer și nu de circumstanță. Cu toate acestea, nu putem să nu

sesizăm în cartea sa formulări categorice acolo unde prudența ar fi fost un sfetnic bun. De pildă, să luăm concluzia: „Hitler s-a împușcat în gură”. De unde atâta siguranță în formularea concluziei? Poate că führer-ului i-ar fi fost mai ușor să-și tragă un glonț în tâmplă… Poate că nici n-a pus mâna pe armă… Poate că Hitler a fost „ajutat” să se împuște…

Prin presupunerile de mai sus dorim, de fapt, să subliniem că, în absența unor expertize medico-legale ale celor două cadavre, istoricul britanic ar fi dat dovadă de mai mult realism dacă și-ar fi înconjurat concluziile și ca o anumită rezervă.

Fiind la fel de categoric ca și cei care până mai ieri susțineau că Hitler trăiește ascuns în Spania sau în America Latină, Trevor-Roper se va lăsa convins că, după ce Hitler și Eva Braun au fost arși, rămășițele lor carbonizate au fost îngropate cu grijă și în mare secret într-un loc rămas nedescoperit, și în felul acesta va ajunge să compare destinul führer-ului german cu cel al gotului Alaric.

Astăzi, prin mijlocirea a două cărți semnate de autori sovietici: „Moartea lui Adolf Hitler” de Lev Bezîmenski – tipărită în 1968 la Hamburg și Paris – și „Berlin, mai 1915” de Elena Rjevskaia – apărută la Moscova în 1975 –, luăm cunoștință că investigatorii sovietici, încă din ziua de 4 mai 1945, au găsit trupurile carbonizate ale lui Hitler și Evei Braun. Nici vorbă de vreun mormânt secret care să mitizeze actul funerar el unor naziști fanatici.

Așadar, după o lungă tăcere (23 de ani în cazul cărții lui Bezîmenski și 30 de ani în cazul volumului Elenei Rjevskaia), arhivele sovietice au dat curs public unor documente datate mai 1945, precum și declarațiilor unor supraviețuitori ai buncărului, aflați în captivitatea armatei sovietice. Aceștia sunt:

• Viceamiralul Hans Erich Voss

• Johann Rattenhuber, șeful gărzii personale a führer-ului

• Otto Guensche, ofițer SS în garda personală a führer-ului

• Heinz Linge, valetul personal al lui Hitler

• Hans Baur, pilotul personal al führer-ului

• Harry Mengershausen, din corpul SS de gardă al cancelariei Reich-ului și al lui Hitler.

Unii dintre ei au supraviețuit și captivității, iar odată eliberați, s-au stabilit în R.F. Germania.

Subliniem că Lev Bezîmenski, reputat publicist și istoric sovietic, în anii războiului a fost translator pe lângă mari comandamente militare. În această calitate va activa până în primăvara anului 1935 în cadrul Frontului 1 bielorus, având gradul de căpitan. El este cel care i-a tradus mareșalului Jukov testamentul lui Hitler, al cărui conținut a fost transmis prin fir secret mai departe, la Moscova, comandantului suprem al armatei sovietice.

Mărturiile Elenei Rjevskaia au o valoare documentară aparte, căci aparțin unui investigator care, începând din dimineața zilei de 3 mai 1943, a participat nemijlocit la principalele acțiuni de căutare a lui Hitler, a cadavrului său, apoi la complexa operație de identificare a cadavrului. A cercetat grădina cancelariei, a pătruns în clădire și în subsoluri, în buncăr. A chestionat pe slujbașii cancelariei, a citit documentele găsite acolo. A descoperit o parte din caietele cu însemnări zilnice ale lui Goebbels. A fost primul cititor al jurnalului ministrului nazist al propagandei.

Elena Rjevskaia a publicat cartea în 1975, la treizeci de ani de la terminarea războiului. Remarcăm că atât Lev Bezîmenski, cât și Elena Rjevskaia vor încerca să explice tăcerea ce s-a așternut în jurul morții lui Hitler. Cităm din versiunea franceză a cărții lui Bezîmenski:

Medicii (sovietici – H.Z.) *au studiat în profunzime împrejurările morții lui Hitler, ale lui*

Goebbels și ale celorlalți […] *Rezultatele au fost comunicate imediat la Moscova, dar n-au fost date spre publicare. De ce*? *În niciun caz pentru că ar fi existat îndoieli cu privire la adevărul celor stabilite de experți. Încă de la sfârșitul lunii mai, rezultatele au fost transmise înaltelor autorități ale statului și ale armatei. Ele au fost considerate valabile și s-a dispus încheierea definitivă a anchetei medico-legale. În consecință, cadavrele au fost complet incinerate și cenușa lor împrăștiată în vânt*. (Faptul ca atare nu trebuie să mire, și autoritățile britanice, în mai 1945, au înhumat – oare? – cadavrul lui Himmler într-un loc necunoscut, pentru ca nimeni, niciodată, să nu-i afle mormântul – H.Z.).

Nu încape îndoială că Stalin a manifestat un viu interes pentru soarta lui Hitler. Jukov își amintește că Stalin i-a pus deseori întrebări în această chestiune și i-a dat de înțeles că cercetările trebuie continuate. În acest sens s-a exprimat și mareșalul Jukov cu prilejul conferinței de presă cu ziariștii străini din iunie 1945, la Berlin.

Scepticismul lui Stalin își avea, oare, originea în faptul că nu se împăca deloc cu ideea că Hitler ar fi „scăpat” de la pedeapsa meritată? *Cei care au participat la cercetări își amintesc că un rol important l-au jucat și alte considerente. Mai întâi s-a hotărât să nu se publice rezultatele autopsiilor, dar să fie păstrate „în rezervă”, în eventualitatea că ar apărea cineva în rolul „unui führer salvat ca prin minune”. Pe urmă, s-a hotărât să se continue cercetările, cu scopul de a se elimina orice posibilitate a unor erori.*

Pe de altă parte, cercetările nu trebuiau să se rezume numai la datele culese la Berlin, ci trebuiau comparate și cu alte informații. Organul însărcinat cu ancheta dispunea de un mare număr de persoane care au locuit în buncărul cancelariei și voia să afle de la ele dacă Hitler ar fi putut să părăsească Berlinul în perioada aceea.

Elena Rjevskaia va da și ea cititorilor următoarele lămuriri:

Nădăjduiam tot timpul că va veni o vreme când aceste probe incontestabile (rezultate din cercetările întreprinse în mai 1945 – H.Z.) *vor fi date publicității. Poporul nostru, care sacrificase totul pentru înfrângerea fascismului, era îndreptățit să afle că i se pusese acestui război și ultimul punct*.

[…] *Între timp, unul dintre factorii de răspundere începuse să nu mai manifeste interes pentru elucidarea circumstanțelor morții lui Hitler și nu prea încuraja zelul cu care ne străduiam să obținem dovezile necesare*.

Odată cu apariția cărții lui Lev Bezîmenski, cititorul, printre altele, ia cunoștință pentru prima dată de textul integral al proceselor-verbale rezultate de pe urma autopsiilor, în mai 1945, a cadavrelor lui Hitler, Eva Braun, Goebbels, a soției acestuia, Magda Goebbels, și ale copiilor lor, de concluziile investigatorilor și medicilor legiști sovietici.

• Cadavrul lui Goebbels și al soției sale au fost găsite în ziua de 2 mai 1945 în parcul cancelariei, nu departe de ieșirea din adăpost în caz de pericol; cadavrele celor șase copii au fost descoperite în buncăr.

• Cadavrele soților Goebbels au putut fi ușor identificate, deoarece, din lipsă de benzină suficientă, fuseseră arse doar parțial.

• Autopsia a fost efectuată în ziua de 9 mai 1945, la spitalul din Buch-Berlin, de către o comisie de medici condusă de medicul locotenent-colonel F.I. Șkaravaski, medic șef legist al Frontului 1 bielorus. Cauza morții lui Goebbels și a familiei sale: otrăvire cu cianură.

• Cadavrul lui Adolf Hitler și cel al Evei Braun au fost descoperite în ziua de 4 mai, în parcul noii cancelarii a Reich-ului, în apropierea buncărului.

• Aceste două cadavre, cărora li s-a dat foc tot cu benzină, au fost greu de identificat, din cauza profunzimii arsurilor.

• Autopsia a avut loc în ziua de 8 mai 1945, la spitalul din Buch-Berlin, și a fost făcută de către o comisie de medici militari condusă de doctorul locotenent-colonel F.I. Șkaravaski. Cauza morții: Adolf Hitler s-a otrăvit cu cianură; Eva Braun, de asemenea.

Expertiza n-a găsit nicio urmă provocată de vreo împușcătură de armă. (Sublinierea noastră – H.Z.).

• Identificarea cadavrului lui Hitler s-a efectuat după protezele dentare și dantura führer-ului, pe baza fișei de asistență dentară, a radiografiilor păstrate de profesorul stomatolog personal al lui Hitler, precum și a depozițiilor asistentei acestuia – Käthe Heusermann – și a tehnicianului dentist Fritz Echtmann.

Așadar, concluziile specialiștilor sovietici susțin că Adolf Hitler nu s-a împușcat în gură, ci pur și simplu s-a otrăvit cu cianură.

Fără doar și poate că cititorul zilelor noastre, pus în fața celor două concluzii diametral opuse, este îndreptățit să exclame: „Ce importanță mai are acum, la patruzeci de ani de la război, dacă Hitler s-a împușcat sau s-a otrăvit? Bine că-i mort… că n-a scăpat ca doctorul Mengele…”

Istoricului nu-i plac ambiguitățile și încearcă fără contenire să pună în lumină fața ascunsă a unor evenimente. Și astăzi, istoricii continuă să se contrazică în privința circumstanțelor morții lui Napoleon pe insula Sfânta Elena. A murit de moarte naturală? A fost ucis? Mijloacele ultramoderne de investigație le vin în ajutor.

Oricât ar putea să le pară unora de ciudat, sau, poate, hilar, cele două concluzii enunțate pe seama decesului lui Hitler exprimă, în cele din urmă, poziții politice.

Marele-amiral Karl Dönitz, în comunicatul adresat armatei și poporului german, a încercat să răspândească ideea că führer-ul a murit eroic, luptând pentru Germania până la ultima suflare. În realitate, în ultimele zile ale războiului, Hitler, depășit total ce dezastrul de pe fronturi, lupta intens și dramatic cu ideea morții. A fi sau a nu fi? A muri pe baricadele cancelariei laolaltă cu fanaticii săi apărători sau a-și trage un glonț în tâmplă, conform tradițiilor generalilor prusaci puși în situația de a-și apăra onoarea? Hitler a ales calea sinuciderii. Dar, oare, ducându-și arma la gură, s-a situat el, prin acest ultim gest, pe linia marilor tradiții ale onoarei prusace? Da! răspunde concluzia lui Trevor-Hoper, de vreme ce, în ultimele clipe ale Reich-ului nazist, camarazii săi l-au onorat îngropându-l în taină, într-un loc ascuns pentru totdeauna de ochii vrăjmașilor. Da!, ne-am declara și noi de acord cu un asemenea punct de vedere, dacă realitatea nu s-ar fi dovedit alta. Într-adevăr, trupul lui Hitler a fost ars într-o pâlnie scurmată de un obuz în apropierea buncărului. Însă, după acest prim moment funerar, cadavrul carbonizat al führer-ului (ca și cel al Evei Braun) a fost târât într-o altă groapă, unde zăcea încă din ajun leșul câinelui Blondi, și acoperit în grabă cu un strat subțire de pământ. Așadar, până aici nimic demn de legenda mormântului lui Alaric. Ba, dimpotrivă, modul cum au fost îngropate cele două trupuri vădește indiferența celor din buncăr față de resturile pământești ale fostului șef de stat. De ce oare? Nu cumva între actul funerar și cel sinucigaș există o concordanță?

Nu cumva Hitler a dezamăgit, murind ca orice om de rând, înfricoșat de spectrul morții, și nu ca un führer?

Așa cum am mai arătat, ultima ieșire a lui Hitler din buncăr istoria o înregistrează la 20 aprilie 1945. Niciodată führer-ul, care a elaborat și a semnat atâtea directive de luptă, nu a fost mai

aproape de grozăviile războiului ca în clipele acelea. Să ne amintim: i-a lăudat pe puști, le-a înmânat „Cruci”, dar s-a grăbit să se întoarcă în adâncul buncărului. Sus, copiii înarmați cu *faust-patroane* luptau, iar El, în adăpost… Când poate s-ar fi cuvenit să fie invers, acum, când „nava” începuse să se scufunde.

Hitler nu a mai ieșit din buncăr. Auzea și simțea războiul cu fiecare obuz explodat în împrejurimile cancelariei. Auzea și simțea războiul din rapoarte și convorbiri telefonice. E drept, între 21 și 22 aprilie a mai făcut un ultim efort pentru a împiedica încercuirea Berlin-ului. Dar Grupul de armate al generalului Steiner, în care führer-ul își pusese ultimele speranțe, avea să fie spulberat de forța de foc a trupelor sovietice…

Din ziua când i s-a raportat că Steiner nu va mai intra niciodată în Berlin, zbuciumul lui Hitler s-a accentuat. La 30 aprilie 1945, somat de exploziile obuzelor și bombelor din zona buncărului, surescitarea a atins un prag-limită. Mai era însă capabil să judece și să opteze… să iasă pe baricadele cancelariei și să-și îmbărbăteze oștenii până în ultima clipă. Nu și-a părăsit însă buncărul.

Se pune întrebarea: dacă i-a lipsit cutezanța de-a ieși din adăpost la realitatea sângeroasă a războiului, de ce ar fi avut curajul să-și tragă un glonț, sfârșind în spiritul onoarei generalilor prusaci? De pildă, ca generalul Model…, care s-a împușcat într-o pădurice de lângă Duisburg, în fața ofițerului său cu informațiile… Ori ca generalul Burgdorf…

El s-a sinucis împușcându-se în gură!, glăsuiește verdictul lui Trevor-Roper.

El s-a sinucis otrăvindu-se cu cianură!, glăsuiește verdictul medicilor legiști sovietici.

Așadar, Hitler, sinucigându-se, ce a ales: arma sau fiola de cianură? Iată întrebarea…

Spre deosebire de un istoric, un scriitor, datorită gândirii sale artistice, deci și a unui alt mod de

documentare, va îi îmboldit, asemenea unui criminalist chemat „la fața locului”, să pătrundă în universul intim al unui cuplu de sinucigași, să încerce să descopere și să înțeleagă logica lui interioară, eventual, să se identifice cu ea…

Căpitanul SS Heinz Linge, timp de zece ani valetul personal al führer-ului, după ce s-a întors din captivitate (1965), va descrie astfel momentul inițial al morții lui Hitler:

În dimineața zilei de 30 aprilie 1945, către ora 10, Hitler a apărut într-o uniformă nouă, pe care străluceau insigna de partid din aur, „Crucea de fier” și Medalia răniților din războiul 1914-1918. Și-a luat micul dejun cu Eva Braun. A mâncat ceva frugal, căci lipseau alimentele. După ce-au mâncat, führer-ul a ieșit din apartament pentru a-și lua rămas bun. Eram cu toții acolo, de la cel mai mare, până la cel mai umil dintre colaboratorii lui […] *Hitler și soția sa s-au retras în apartamentul lor. Conform instrucțiunilor, am pus acolo două pistoale pe care eu însumi le-am încărcat. Unul era un „Walther PP” de 7,65 mm, cum are poliția. Celălalt, de un calibru mai mic, de 6,35 mm, era destinat Evei Braun sau să fie folosit în cazul că primul pistol s-ar fi blocat*.

Analizând o asemenea mărturie-document, scriitorul dar și criminalistul (mai puțin istoricul) se vor întreba: „Ce s-a întâmplat între cei doi din momentul în care au intrat în apartament și s-au lovit cu ochii ce cele două pistoale? Cum au reacționat la vederea lor? Ce și-or fi spus?

Eva Braun s-a sinucis otrăvindu-se cu cianură. Concluzie întărită și de cercetările lui Trevor-Roper. Ce trebuie să înțelegem din opțiunea Evei Braun? Că în apartament mai aveau pregătite, în afară de arme, și fiole de cianură. Linge nu ne dezvăluie dacă odată cu cele două pistoale a pus pe masă și două fiole cu cianură. Deși și el recunoaște că Eva Braun s-a otrăvit.

Ce și-or fi spus cei doi când s-au pomenit în fața dilemei: „Tu, Eva, ce preferi, fiola sau pistolul?” Sau: „*Mein führer, lasă-mă pe mine mai întâi să iau fiola și pe urmă tu…*”

A avut, oare, Hitler, tăria de a urmări cum femeia (singura care l-a iubit cu fanatism) se retrage într-un colț al sofalei și-și dă sufletul, strivind între dinți fiola?

Hm… Cum s-o fi desfășurat opțiunea? Iar dincolo de ușă, camarazii săi așteptau! Și iată cum scriitorul, încercând să traducă în imagini documentul lui Linge, înclină să creadă că cel doi, pentru a se ocroti reciproc, deciseseră mai de mult să se otrăvească, să strivească în același timp fiolele. S-au așezat amândoi pe sofa. Poate s-au sărutat… după care s-au privit în ochi și și-au spus: „Acum!”

Dar…

Elsa Krueger, fostă secretară a lui Martin Bormann, își amintește:

[…] *S-a auzit un singur foc de armă. Goebbels și Bormann au așteptat un timp, apoi au intrat în cameră. Hitler era întins pe sofaua pătată de sânge. Eva Braun era și ea moartă, întinsă pe sofa. În dreptul ei era un revolver, nu se servise de el, întrucât se otrăvise. Erau orele trei și jumătate după-amiază*.

De observat că Elsa Krueger nu precizează dacă Hitler și-a tras un glonț în gură sau în tâmplă.

Șoferul personal al führer-ului, SS-istul Erich Kempka, sosit la fața locului imediat după ce drama se consumase, povestește în cartea sa „Eu i-am dat foc lui Hitler”:

Din sala de conferințe, Goebbels și Bormann, Guensche și Linge au auzit o împușcătură. Au șovăit o clipă, apoi s-au precipitat în anticamera führer-ului. Guensche l-a văzut prăbușit peste masă. Tulburat, a revenit în sala de conferințe.

— Pentru numele lui Dumnezeu, ce s-a petrecut aici?! *am exclamat* […]

Guensche a închis ușa vestiarului, ca nimeni să nu intre. A închis și ușa de la anticamera apartamentului führer-ului, apoi a zis:

— *Șeful a murit*!

Am crezut că Hitler decedase de pe urma unei crize cardiace. Guensche însă a întins un deget sugerând un pistol și l-a dus la gură.

În mărturisirile lui Kempka – SS-istul care a pregătit benzina necesară arderii celor două cadavre –, Guensche devine unul din martorii oculari. Acesta nu i-a declarat că führer-ul s-a împușcat în gură, ci doar i-a sugerat.

Să revenim însă la declarația lui Heinz Linge, valetul lui Hitler:

Deodată, am auzit că s-a tras un foc de armă. Era aproximativ ora 15:*35. Un al doilea foc n-a mai răsunat. Cam după un sfert de oră, când am avut certitudinea că totul s-a sfârșit, am intrat în apartament. Führer-ul ședea pe sofa. Își trăsese un glonț de 7,65 mm în tâmpla dreaptă și nu în gură, cum s-a povestit atât. Pistolul căzuse la picioarele sale și sângele cursese pe covor. Lângă el, pe sofa, Eva Braun, pe jumătate culcată, preferase să se otrăvească*.

Declarația ar fi deopotrivă de revelatoare și de senzațională. Doar este semnată de către SS-istul care afirmă că a pregătit cele două pistoale și a intrat primul la „locul faptei”. Dar același valet, nu cu mult timp înainte susținuse în coloanele revistei „Der Spiegel” (nr. 22-1965) o cu totul altă variantă: După ce Hitler și Eva Braun s-au retras în apartament ca să-și pună capăt zilelor, Linge, impresionat și dezorientat, a intenționat să iasă din buncăr, urcase de-acum scara, când a auzit exploziile obuzelor sovietice, ceea ce l-a determinat să coboare și să se îndrepte spre ușa apartamentului führer-ului, s-o întredeschidă. A simțit atunci un miros de pulbere. S-a dus să-l caute pe Bormann și au intrat amândoi în încăpere. *L-am văzut pe Hitler și pe Eva Braun așezați în*

colțurile opuse ale canapelei plasate lângă perete. În dreptul lui Hitler, pe masă, se găsea un pistol „Walther” calibru 7,65. Un alt pistol, calibru 6.35, zăcea pe parchet. Se vedea o gaură în tâmpla stângă a lui Hitler, de unde nu ieșea nicio picătură de sânge.

Avem, astfel, două variante ale aceluiași tablou, descrise de unul și același ins:

a) Hitler împușcat în tâmpla stângă fără nicio picătură de sânge;

b) Hitler împușcat în tâmpla dreaptă, cu sângele scurs pe covor.

Pus în fața declarațiilor sale contradictorii, Linge-valetul, decis parcă să încurce și mai rău datele problemei, a optat definitiv pentru varianta b.

Un criminalist – cel închipuit de scriitor – nu se va grăbi să tragă din povestea asta vreo concluzie, ci va continua să-și pună întrebări… Una din ele, suntem siguri, ar suna cam așa: de ce secretara lui Bormann susține că Goebbels și șeful ei au fost primii care au intrat în camera sinucigașilor, iar Linge susține că el ar fi intrat primul, omițând să-i menționeze pe cei doi conducători naziști?

Își va pune întrebări și va încerca să și-l imagineze pe Hitler așteptând moartea Evei – doar n-o fi fost într-atât de crud încât să se împuște sub ochii încă vii ai femeii –, apoi, dându-și seama că otrava și-a făcut efectul, cu mâna dreaptă ce-i tremura a dus pistolul la tâmplă și a apăsat pe trăgaci. Oare mâna aceea tremurândă putea să-i asigure führer-ului siguranța de care avea nevoie? „Cine știe, va gândi criminalistul, poate s-a ajutat cu mâna stângă…” Dar toți cei din anturajul lui Hitler susțin că mâna stângă îi tremura mai rău ca cealaltă.

Dosarul morții lui Hitler va aduce sub ochii închipuitului nostru criminalist un nou document – declarația SS-istului Johann Rattenhuber, șef al Corpului de gardă al führer-ului, dată în captivitate și menținută și după ce s-a înapoiat în Germania apuseană.

Spre ora 15, am trecut să fac o nouă inspecție a posturilor – scrie J. Rattenhuber –, *și cam în jurul orei 16 am ajuns în buncărul führer-ului. Acolo, Linge mi-a declarat că führer-ul* […] *își pusese capăt zilelor și că el însuși a avut de executat ordinul cel mai penibil din viața sa. Anterior, aflasem de la dr. Stumpfegger că-i procurase führer-ului și soției sale cianură. Știrea dată de Linge m-a tulburat* […], *m-am așezat pe un scaun. Linge mi-a povestit cum corpurile celor doi au fost învelite în cuverturi și arse în grădină, lângă ieșirea în caz de pericol a buncărului. Mi-a mai spus că pe covor era o pată de sânge. Știind că Hitler își procurase cianură, l-am privit mirat.*

Hitler – a continuat Linge –, i-a ordonat să iasă din încăpere (locul unde urmau să se sinucidă – H.Z.) *și să se reîntoarcă după vreo zece minute, când nu se va mai auzi nimic, pentru a-i executa ordinul. Cum Linge pusese pe masa din vestibul revolverul lui Hitler, i-am spus că înțeleg la ce „ordin penibil" se referise*.

Această declarație dată de Rattenhuber în captivitate, neretractată la revenirea sa acasă, și care modifică datele problemei cu 180°, ar putea să pară fie fantezistă, fie dirijată de cineva, pentru a se potrivi cu ceva… În același timp, Linge, aflat și el în captivitate, confruntat cu fostul său camarad, n-a dat îndărăt nici măcar cu o iotă de la versiunea sa inițială, ceea ce a sporit nu numai contradicțiile, ci și misterul legat de circumstanțele morții führer-ului.

Dar de ce Hitler i-ar fi dat lui Linge un ordin atât de penibil? Tot Johann Rattenhuber este cel ce precizează:

Am ajuns la concluzia că Hitler nu era prea sigur de efectul otrăvii asupra organismului său și, în consecință, a ordonat valetului său Linge de a reveni în birou după o bucată de timp, pentru a trage în el un glonț […] *Axmann, conducătorul Hitlerjugend-ului, care era de față la discuția noastră, a luat revolverul lui Hitler, spunând că-l va ascunde*.

Se afla oare Arthur Axmann în buncăr în ziua de 30 aprilie 1945, între orele 15:30 și 18:00? Dintr-o depoziție făcută de el la Procesul de la Nürnberg aflăm:

L-am văzut pe führer șezând pe divan. Eva Braun ședea alături, cu capul pe umărul lui Hitler. Führer-ul avea corpul aplecat înainte și era limpede că murise. Maxilarul inferior îi atârna, iar pe podea zăcea revolverul.

La auzul unei asemenea depoziții, un criminalist, mai curând decât un scriitor, ar fi izbucnit în râs. Cum o fi izbutit Eva Braun,

strivind între dinți fiola cu otravă, să-și așeze capul pe umărul unui corp aplecat înainte?

Să ne întoarcem însă la dosarul morții lui Hitler – sinuciderea sa prin împușcare cunoaște patru variante:

• s-a împușcat în gură;

• s-a împușcat în tâmpla stângă;

• s-a împușcat în tâmpla dreaptă;

• a fost „sinucis” cu un glonț, după ce s-a otrăvit cu cianură.

Fiecare variantă în parte conține contradicții flagrante. Să vedem cazul primei variante. Elsa Krueger, fosta secretară a lui Bormann, scrie: *Hitler și Eva Braun au strâns mâna tuturor celor adunați: Bormann, Goebbels, Burgdorf, Krebs, Hewel, Naumann, Voss, Rattenhuber, Hoegl, Guensche, Linge, Frau Christian, Frau Junge, Fräulein Manziali și subsemnata. Apoi, cei doi au reintrat în apartamentul lor. S-a auzit un foc de armă. Goebbels și Bormann au așteptat un timp. Apoi au intrat în cameră*.

Constatăm că împușcătura a răsunat în timp ce Linge aștepta în rând cu ceilalți să se producă deznodământul și că nu el a fost primul care a intrat în încăperea sinucigașilor, ci Goebbels și Bormann. În ce măsură însă te poți încrede în mărturiile fostei secretare a lui Bormann? Tot ea, de exemplu, îl plasează pe Rattenhuber printre cei prezenți la solemnitatea de „rămas bun”, în timp ce acesta declară, că a sosit în buncăr după consumarea dramei.

Totuși, criminalistul plăsmuit de imaginația noastră ar reține un amănunt: *focul de armă s-a auzit în timp ce toți cei citați de ea așteptau la ușă*. În continuare, el ar îndrăzni, credem noi, să formuleze chiar și o ipoteză: *nu cumva Hitler, după ce a văzut-o pe Eva Braun trecând în lumea umbrelor, a încercat să se împuște, dar a dat greș și atunci a apelat la fiolă și s-a otrăvit*? *Iar cei de față, martori ai unei tentative eșuate, au jurat –*

fanatici cum erau – să păstreze secretul morții führer-ului?

Variantele a doua și a treia, datorită oscilațiilor lui Linge, sunt, din capul locului, neserioase și derutante. Cum poți tu, martor principal, să vezi, în cazul împușcăturii în tâmpla stângă, sânge pe covor, iar în celălalt caz – tâmpla dreaptă – să nu mai vezi nici măcar un strop?

Un martor, fapt verificat de sociologi și criminaliști, poate uita multe detalii, însă o rană care, pe deasupra mai și sângerează abundent, va șoca și nu va fi uitată niciodată. E limpede, Linge minte, și minte în ambele versiuni pe care le-a vehiculat în presa germană occidentală. „De ce valetul lui Hitler minte? se va întreba criminalistul. Ce urmărește? Să ascundă ceva? Ce anume?”

A treia variantă pare ceva mai complicată numai în aparență, într-adevăr, mai toate mărturiile confirmă că führer-ul a verificat efectul cianurii pe Blondi, câinele său credincios. A obținut astfel dovada că otrava este eficace. Referindu-se la acest moment, Gertrud Junge, secretara lui Hitler, va declara:

Apoi el, führer-ul, ne-a împărțit fiole cu otravă pentru a ne folosi de ele în caz de nevoie. Ne-a spus că regretă că nu poate să ne facă alt dar și ne-a felicitat pentru curajul nostru.

Într-un cuvânt, Hitler se convinsese că poate avea încredere în fiolele cu cianură. Să acceptăm însă informațiile lui Johann Rattenhuber cum că Hitler s-ar fi temut că organismul său suprasolicitat de drogurile doctorului Morell nu va reacționa prompt și pe deplin la efectul otrăvii și, în consecință, i-a ordonat devotatului său Linge să fie el cel care să-i dea ultima lovitură. „Un ordin penibil”, s-ar fi exprimat Linge…

Orice criminalist ar fi sesizat imediat punctele vulnerabile ale acestei variante. Iată-le:

a) Conform acelui „ordin penibil”, Linge ar fi trebuit să tragă în Hitler numai în condițiile în care

otrava nu și-ar fi făcut pe deplin efectul. Rezultă că führer-ul se hotărâse să se sinucidă cu otravă. În condițiile unui ordin clar, dar „penibil”, ce rost mai aveau cele două pistoale pregătite din vreme în camera unde Hitler și Eva Braun urmau să spargă în dinți fiolele de cianură?

b) După zece-cincisprezece minute de așteptare, Linge a intrat să execute ordinul. Trebuie să fi fost însoțit de privirile celor care așteptau în fața ușii. Când au auzit împușcătura: înainte de intrarea lui Linge sau după? Dacă valetul a tras, așa cum susține Rattenhuber, executând un „ordin penibil”, înseamnă că cianura nu și-a făcut pe deplin efectul. Rezultă că Linge a tras într-o ființă încă în viață.

c) Nici în captivitate, nici după ce s-a eliberat și s-a stabilit în R.F.G., Linge n-a recunoscut că ar fi avut de executat un ordin special încredințat de führer. Dacă luăm însă în considerație presupunerea că ar fi tras într-o ființă care mai trăia încă, refuzul lui Linge de a recunoaște că a tras în führer – singura împușcătură ce s-a auzit pornind din arma lui – mi se pare logic. Ce interes l-ar mâna pe valet să recunoască, atâta timp cât nu există probe? Niciunul, căci în primul rând ar contrazice concluzia lui Trevor-Roper, dovedind că lui Hitler i-a lipsit curajul să apuce pistolul, că, ordonându-i lui Linge să tragă în el (în tâmpla dreaptă sau stângă, n-are importanță pentru dialectica respectivei ipoteze), n-a urmărit altceva decât să lase impresia că totuși s-a împușcat. Și încă un amănunt: dacă Linge s-ar hotărî să vorbească, s-ar pomeni în situația de a recunoaște indirect că a tras într-un führer… în viață. Una e să intri în istorie ca SS-istul care l-a ars pe führer (vezi cartea lui Kempka, șoferul personal al lui Hitler) și alta e să intri ca SS-istul care l-a împușcat pe führer.

Să fi avut, oare, Hitler tăria de a-i cere valetului să execute un „ordin penibil” nu numai pentru acesta, ci și pentru El, marele führer al marelui

Reich? Scriitorul acestor rânduri, ca și criminalistul său imaginar au îndrăzneala de a susține supoziția că lui Hitler nu i-a lipsit această tărie. Dacă a avut atâta sânge rece ca să ceară celor din jur să fie ars, ca nu cumva cadavrul său să ajungă trofeu în mâna inamicului (soarta lui Mussolini și a devotatei sale amante îl îngroziseră), de ce să nu fi avut tăria să-i ceară lui Linge să-i dea lovitura de grație?

Așadar, iată-ne din nou în fața dilemei: Hitler s-a împușcat sau s-a otrăvit? Analizând variantele enunțate mai sus, până și un criminalist real, dacă ar fi făcut parte din una din comisiile de anchetă, ar fi ajuns la părerea că numai o autopsie ar mai putea elucida laturile obscure ale morții führer-ului…

O ASEMENEA AUTOPSIE a avut loc la 8 mai 1945. Stranie coincidență! În timp ce la Berlin se făceau pregătirile pentru istorica solemnitate de semnare a capitulării necondiționate, în spitalul din Buch, o suburbie a capitalei germane, o echipă de medici militari ai Frontului l bielorus, condusă de medicul locotenent-colonel Faust Iosifovici Șkaravaski, realiza autopsia unui cadavru carbonizat, presupus a fi Adolf Hitler. Presupus, căci corectările de identificare nu se încheiaseră încă.

În zilele acelea – povestește Elena Rjevskaia –, *nu acordasem o prea mare importanță modului la care apelase Hitler pentru a se sinucide. Ne era indiferent. Însă doctorul Faust I. Șkaravaski și competenții săi colegi efectuaseră o minuțioasă examinare medico-legală*.

Lev Bezîmenski reproduce în cartea sa câteva documente legate de moartea lui Hitler, printre care și textul integral al procesului-verbal[127], încheiat de medicii sovietici militari în urma efectuării autopsiei.

La „Capitolul A” – „Aspect extern” – al procesului-verbal, se consemnează:

Ne-au fost prezentate rămășițele unui bărbat, în parte carbonizat, așezat într-o ladă de lemn (*lungă de 1, 63 m, lată de 55 cm, înaltă de 53 cm*). *Pe corp s-a găsit o bucată de țesătură galbenă, arsă pe margini, de 25x8 cm, asemănătoare cu un maiou tricotat*.

Corpul fiind foarte mutilat, este dificil să i se stabilească vârsta. Se presupune că vârsta ar fi între 50 și 60 de ani. Înălțimea este de 1,65 cm (*măsurătoarea nu este precisă din pricina țesuturilor carbonizate*), *lungimea tibiei drepte este de 39 cm. Corpul este foarte calcinat și miroase a carne arsă*.

O parte a cutiei craniene lipsește. S-au conservat o parte a osului occipital, osul temporal stâng, o parte a oaselor malare și nazale, și, de asemenea, maxilarul superior și inferior. Arsurile sunt mai accentuate pe partea dreaptă a craniului decât pe cea stângă. În cutia craniană se văd părți din creier și meninge deteriorate de foc. Pielea a dispărut complet de pe față și de pe corp; n-au rămas decât resturi de mușchi carbonizați. Pe osul nazal și pe maxilarul superior există mai multe fisuri mici. Limba este carbonizată, având vârful înțepenit între dinții celor două maxilare […]

Nu intenționăm să reproducem textul complet al procesului-verbal, însă nu putem merge mai departe fără a sublinia atenția cu care, de pildă, printre altele, au fost studiate maxilarul superior și inferior, descrise starea și particularitățile danturii celui autopsiat, ceea ce s-a soldat cu extinderea cercetărilor pe teren, și, în cele din urmă, cu identificarea cadavrului lui Hitler și al Evei Braun.

Dacă führer-ul s-ar fi împușcat în gură, sau și-ar fi tras un glonț în tâmpla dreaptă, sau ar fi fost împușcat, medicii legiști ar fi descoperit, cu siguranță, plumbul fatal, efectele împușcăturii. Explozia revolverului în gură ar fi deteriorat în

mod vizibil maxilarele și dantura. Or, se știe, maxilarele au fost extrase și puse la dispoziția anchetatorilor pentru a efectua operația de identificare a cadavrului.

În schimb, experții au găsit în cavitatea bucală sfărâmături de sticlă, părți ale peretelui și ale fundului unei fiole foarte subțiri.

La capitolul „Cauza morții”, procesul-verbal conchide:

În corpul puternic mutilat din cauza focului nu s-a descoperit niciun indiciu al unei răni sau al unei boli care să fi provocat moartea.

Prezența rămășițelor unei fiole de sticlă sparte în gură […] *mirosul clar de migdale amare emanat de corp* […] *și examinarea medico-legală a organelor interne unde a fost descoperită cianura* […] *permit Comisiei să tragă concluzii că, în acest caz, moartea se datorează unei otrăviri cu cianură.*

Îndelungata tăcere a istoriografiei sovietice în legătură cu circumstanțele morții lui Hitler i-a determinat pe unii hitlerologi să trateze cu suspiciune concluziile procesului-verbal. Tăcerea a fost spartă abia în 1968, iar cartea lui Bezîmenski, ca și cea a Elenei Rjevskaia au fost de îndată traduse în câteva limbi occidentale. Oricum, documentele scoase la iveală de cele două volume se cuvin studiate cu atenție și, eventual, asociate sau confruntate cu cele existente.

În cartea sa de excepție „Hitler, führer-ul”, în două volume, apărută în 1975[{28}], cunoscutul istoric și publicist german Joachim Fest, cu toate că a luat cunoștință de documentele publicate în cartea lui Bezîmenski, descrie totuși moartea lui Hitler astfel:

30 aprilie 1945, puțin înainte de ora trei și treizeci. Nu s-a putut stabili niciodată cu exactitate momentul precis când s-a produs moartea. După declarațiile celor mai mulți dintre supraviețuitorii buncărului, nu s-a auzit decât un singur foc de

armă. Apoi, comandantul corpului de gardă SS Rattenhuber a intrat în încăpere, Hitler zăcea lângă soția sa, pe canapea, cu fața însângerată, pe genunchii ei se afla un revolver nefolosit, ea se otrăvise.

Refuzul de a aprofunda noile documente îl împiedică pe prestigiosul autor german să sesizeze că, până la Rattenhuber, în camera sinucigașilor au mai intrat primii, conform unor mărturii făcute în Occident, Goebbels, Bormann, Linge, Guensche. Și de ce tocmai Rattenhuber, când el declară că a aflat de moartea führer-ului de la Hoegl, adjunctul său, și de la Linge?

La urma-urmei, cine a intrat primul în încăperea celor doi sinucigași și a văzut fața însângerată a lui Hitler? De ce Arthur Axmann afirmă că l-a văzut pe führer împușcat în gură, iar Linge împușcat când într-o tâmplă, când în cealaltă?

Ne lovim apoi de alte „mici" contradicții. Așa de pildă, pistolul nefolosit al Evei Braun… când e pe covor, când e pe masă, ca în cartea lui Fest să ajungă pe genunchii femeii. O întrebare pe care și-o pune un criminalist și-o poate pune oricând și un scriitor. Dacă există o părere unanimă că Eva Braun s-a sinucis cu cianură, de ce a mai avut nevoie să-și pună pistolul pe genunchi? Sau cum a ajuns pistolul ei pe covor?

Fest este convins că tăcerea istoricilor sovietici își are cauza în tendința lor de a minimaliza personalitatea lui Hitler, de a-l socoti inapt pentru un gest ce ține de apărarea onoarei militare. Să presupunem că arc dreptate. Chiar și în cazul acesta, procesul-verbal de expertiză medico-legală se cerea analizat, cum analizate se cercau și condițiile politico-militare din perioada 2 mai-15 mai 1945. În care au avut loc expertizele.

Să încercăm noi o asemenea analiză, poate vom ajunge să subscriem la punctul de vedere exprimat de Fest…

a) La începutul lunii mai, atât cercetătorii din Vest, cât și cei din Est nu cunoșteau încă circumstanțele morții lui Hitler: a fost asasinat, s-a sinucis? Nu știau nici măcar dacă a murit sau a scăpat cu viață. Deci nodul gordian – sinucidere prin împușcare sau otrăvire – încă nu fusese scos la suprafață. Abia în noiembrie 1945, raportul lui Trevor-Roper va pune în circulație varianta sa, care va fi și prima: *Hitler s-a sinucis împușcându-se în gură. Eva Braun s-a sinucis otrăvindu-se cu cianură*.

Deci la 8 mai 1945, data efectuării autopsiei, experții sovietici nu aveau niciun motiv să minimalizeze gestul lui Hitler, pentru că nimeni încă nu-l formulase ca pe un act sinucigaș atât de concret descris.

b) Ipoteza că Hitler trăiește și că s-a refugiat în Spania sau în America de Sud a fost inițial exprimată la cel mai înalt nivel de către Stalin abia pe la mijlocul lunii iunie-iulie, așadar expertiza n-a avut cum să fie înrâurită de o ipoteză pe care, ulterior, chiar istoricii sovietici au infirmat-o.

c) În ziua de 8 mai 1945, în fața modicilor sovietici, au fost aduse două cadavre carbonizate pentru a li se face autopsia; ele nu fuseseră încă identificate. Așa că experții de la Buch-Berlin, chiar dacă ar fi urmărit, la un „sfat dat de sus în jos”, să „minimalizeze” personalitatea lui Hitler, nu aveau siguranța că au pe masa de autopsie cadavrul führer-ului. Iar operația de identificare s-a încheiat la data de 11 mai 1945.

d) Presupunând că experții sovietici în medicină legală ar fi găsit urmele unei împușcături și chiar glonțul, ce interes ar fi avut să le treacă sub tăcere? Doar circula și zvonul că Hitler a fost asasinat!

e) Dacă expertiza medico-legală este suspectată de a fi denaturat încă din start constatările, de ce nu i s-a dat curs documentului încă înainte de apariția concluziilor lui Trevor-Roper, în vederea atingerii unui prezumtiv scop obscur?

Ne vine greu să credem că istoricii sovietici au ieșit din tăcere numai pentru a propune specialiștilor documente incompetente sau contrafăcute. Ne scapă utilitatea unei asemenea acțiuni.

f) Și un ultim argument în favoarea competenței și spiritului de responsabilitate manifestate de echipa de medici condusă de doctorul Faust I. Șkaravaski: în procesul-verbal privind expertiza medico-legală a cadavrului de sex feminin (al Evei Braun – H.Z.), la punctul 2 „Cauza morții”, citim:

Pe corpul carbonizat s-au constatat răni la cutia toracică cu hemothorax, o rană la un plămân și la pericord și s-au găsit șase schije metalice.[29]

În afară de aceasta, s-au mai descoperit rămășițele unei fiole de sticlă subțire în cavitatea bucală.

Dat fiind că asemenea fiole au fost găsite și la celelalte cadavre […] că la autopsie s-a degajat un miros de migdale amare […] *și că a fost constatată prezența cianurii* […] *Comisia a ajuns la concluzia că, în ciuda rănilor grave de la cutia toracică, cauza imediată a morții se datorează otrăvirii cu cianură*.

Deci, acolo unde experții au descoperit și alte elemente care ar fi putut provoca moartea nu le-au ascuns, ci le-au semnalat, stabilind rolul lor în circumstanțele decesului.

•

DIALOG IMAGINAR (II) cu generalul de corp de armată (r) Costin Ionașcu.

— **Precum se știe, în cursul zilei de 30 aprilie 1945, Hitler s-a sinucis. Unde v-a găsit această zi și celelalte ce au urmat**?

— *După înfrângerea rezistențelor inamice din Munții Tatra Mică și debușarea în valea râului Váh cu toate forțele, la 30 aprilie Armata 4 română a continuat fără întrerupere să*

urmărească inamicul între Váh și Morava, participând la operațiile din Morava […] *În zilele de 3-4 mai, când s-a desfășurat ofensiva sovieto-română pe direcția generală Ung. Brod-Zlin, Armata 4 a progresat circa 18 km spre Nord*.

— **Cum erau aceste zile premergătoare Victoriei, mai liniștite, mai agitate**?

— *Începuseră operațiile la vest de Morava. Corpul 2 armată român, după 2 zile de atacuri, rupând rezistența inamicului dintre Morava și Zlin, se găsea în plină înaintare la est de Morava în Kroměříž și Golesov, când, la 6 mai, orele 14, primește ordin să rupă lupta și să se pună în marș către vest, pentru a trece râul Morava pe la Napajedla și să ajungă la Německá în seara zilei de 7 mai*.

— **Cu ce misiune**?

— *Pentru a înlocui Divizia 133 sovietică și Divizia 8 cavalerie română. Mișcarea a început chiar în după-amiaza zilei, cu excepția unităților aflate în contact* (cu inamicul – H.Z.), *care nu s-au putut decroșa decât în noaptea de 6/7.V.1945. Această operație a cerut eforturi supraomenești*.

— **Din ce cauze**?

— *Marile unități se aflau în strâns contact cu inamicul, iar decroșarea s-a putut face numai noaptea*; *trupele erau obosite din cauza eforturilor din zilele precedente*; *ploua, terenul era desfundat, ceea ce a îngreunat foarte mult marșul*; *lipsa de carburanți împiedica deplasarea cu mijloacele auto; trecerea Moravei s-a executat cu tot Corpul de armată* (*diviziile 3 și 9 infanterie*) numai *pe podul de la Napajedla*, *în același timp cu alte unități*; *au trebuit să străbată pe jos o distanță de peste 80 km, într-o singură zi, pe ploaie, pe comunicații foarte grele și aglomerate, cu trupa*

obosită, scoasă din luptă, și la sfârșitul marșului fără odihnă au trebuit să atace din nou.

Până în dimineața zilei de 8.V., Corpul 2 armată a intrat complet în dispozitiv de atac […] *În noul sector, a luat sub ordine și Divizia 21 infanterie aflată în zona Pivin.*

— La 8 mai?! **În ajun, la Reims, avusese loc primul rund al semnării capitulării necondiționate a Wehrmacht-ului și a Germaniei. Ați intrat în dispozitiv de atac, dar ați și atacat**?

— *La ora 6, a atacat* (Corpul 2 armată – H.Z.) pe tot frontul, pe direcția generală Vranovice-Misloсiovice. *Inamicul a opus o rezistență îndârjită, în special în zona cotei 310. Până în seara zilei nu s-au realizat decât mici progresiuni, prin lupte îndârjite*; *inamicul rezista cu disperare, ajungându-se la lupta la baionetă. La căderea serii, inamicul ținea puternic linia Dovdec-Goverjice-cota 310-sud Vrjstesovice-sud Skalka* […] *Pe frontul de vest încetase focul. În zona noastră de acțiune, inamicul însă rezista cu aceeași înverșunare.*

— Noaptea de 8 spre 9 mai 1945 ar fi trebuit să fie și ultima noapte de război. A fost ea oare pe frontul ocupat de Corpul 2 armată?

— *Inamicul, nerespectând condițiile capitulării, Comandamentul superior a dispus ca în noaptea de 8/9.V trei brigăzi slovace să depășească trupele Corpului 2 armată și să dezarmeze inamicul. Trupele slovace au atacat, dar, la scurt interval, Corpul 2 armată a primit din nou ordin ca tot el să continue operațiile, depășind trupele slovace, care trebuiau să se alinieze în urma Corpului 2 armată pentru altă misiune* […] *În dimineața de 9.V.1945, Corpul 2 armată cu diviziile 9, 10, 11 și 21*

infanterie au trecut la urmărirea cu detașamente rapide.

— **Când au încetat operațiile de urmărire**?

— *Armata* (4 – H.Z.) *a încetat operațiile de urmărire la 12 mai, ora 5, a intrat în zonele de concentrare și a continuat, până la 18.V, curățirea teritoriului de trupele izolate ale inamicului* […] *Cu toate eforturile prelungite și greutățile întâmpinate, fără niciun moment de răgaz, ofițerii, subofițerii și trupa Corpului 2 armată au urmărit cu toată tăria inamicul în retragere* […]

Cu aceste fapte de arme vrednice de relevat, s-a încheiat un lung șir de lupte grele și sacrificii mari, peste care Corpul 2 armată a trecut cu eroism, învingând toate piedicile naturale și obstacolele create de inamic. Cu sacrificii mari, dar cu o voință dârză și cu eroismul legendar al soldatului român, Corpul 2 armată a contribuit în mare măsură la câștigarea victoriei finale.

Manifestațiile de simpatie ale populației cehoslovace față de ostașii români au fost încă un îndemn pentru continuarea eforturilor fizice până la nimicirea definitivă a inamicului.

— **În efortul pentru eliberarea Cehoslovaciei și cucerirea victoriei asupra Germaniei hitleriste la câte bătălii au luat parte forțele române**?

— *Forțele române au luat parte la ofensiva generală de eliberare a Cehoslovaciei* […] *contribuind efectiv la distrugerea forțelor germano-maghiare în 7 mari bătălii însumând 259 de lupte importante*.

(…) *Recunoașterea valorii aportului adus de Marile Unități române alături de cele sovietice în operațiile pentru eliberarea Cehoslovaciei a fost consemnată prin 7 ordine de zi ale generalissimului Stalin, precum și în numeroase*

scrisori de mulțumire adresate comandamentelor române de către diferiți comandanți ai armatei sovietice.

Dar cea mai înaltă prețuire a valorii aportului românesc îl constituie decretul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. din iulie 1945, de decorare a M.S. Regelui cu Ordinul „VICTORIA", pentru „actul curajos al cotiturii hotărâtoare a politicii României spre ruptura cu Germania hitleristă și alipirea la Națiunile Unite în clipa când nu se precizase clar înfrângerea Germaniei".

DOCUMENT

Extrase din hrisovul Armatei 1 române:

1. Operațiunile din Cehoslovacia au următoarele caracteristici:

• au durat 138 de zile, din care 124 de atac;

• s-a atacat în mod continuu, pe o adâncime de 220 km din 350 km de operațiuni;

• s-au dezvoltat în partea cea mai grea a teatrului de operațiuni, pe direcția care antrena cele mai mari eforturi și pe care se luau în piept toate obstacolele;

• s-a operat cu o viteză extraordinară, caracteristică cursei finale;

• rapiditatea succesiunii operative și jocul permanent de forțe ce trebuia făcut de la dreapta spre stânga, pentru prelungirea continuă a stângii, a impus deplasări mari, marșuri forțate de lungă durată și oboseli enorme;

• dârzenia rezistenței inamice a impus de nenumărate ori acte de forță în care s-a concentrat marea majoritate a mijloacelor pentru a se produce *ruptura*

necesară, din care cauză am avut cele mai mari pierderi […]

2. Ofensiva din Cehoslovacia s-a desfășurat cu toate forțele Armatei (1 română) între 24.XII.1944 – 12.V.1945, printr-un efort neîntrerupt, prelungit, de 138 zile, în care 90% din timp s-a atacat zi și noapte, făcându-se în acest interval de 4 ori jocul succesiv al Marilor Unități de la un flanc la altul al Armatei, prin marșuri forțate de câte 60-80 km, în timp de câte 24-36 ore.

b) Cucerirea prin atacuri neîntrerupte a orașelor Bánovce, cu Divizia 2 munte, Kroměříž, cu Corpul 4 armată (Divizia 19 infanterie, Divizia 10 infanterie și Divizia 2 infanterie) și Kojetin cu Divizia 10 infanterie, Regimentul 95 din Divizia 19 infanterie și regimentele 1 și 7 artilerie.

c) Marșul forțat al Armatei 1 din zona Brno în zona Jglău, pe o distanță de 120 km, parcursă, cu toată oboseala trupelor, în 2 zile (10 și 11.V), ultimele din acest război.

•

Bilanțul luptelor purtate de armata română pe teritoriul Cehoslovaciei a fost deosebit de bogat. Timp de cinci luni, 17 divizii de infanterie, munte, cavalerie și artileria antiaeriană, Corpul 1 aerian, Brigada de căi ferate, Regimentul 2 care de luptă și alte unități române cu un total de 248 430 de militari, au pătruns peste 400 km în dispozitivul inamic, au forțat 4 cursuri de apă (Hron, Nitra, Váh și Morava), au străbătut prin lupte 10 masive muntoase (Silická, Metalici Slovaci, Javorina, Nitra, Tatra Mică, Tatra Mare, Fatra Mică, Inovec, Carpații Albi, Beschizii Apuseni etc.), au eliberat 1 722 de localități, între care 31 de orașe. Pe frontul din Cehoslovacia trupele române au provocat

inamicului pierderi care s-au cifrat la 22 803 de militari (morți și prizonieri). Pierderile proprii s-au ridicat la 69 995 de militari (morți, răniți și dispăruți), adică aproximativ 30 din totalul efectivelor angajate în lupte.

•

MINISTERUL PROPAGANDEI condus de Goebbels a fost instituția care a rămas pe baricadele Berlin-ului până în ultima clipă. Dotat cu aparatură ultramodernă de ascultare, ministerul era la curent cu informațiile transmise de posturile de radio Moscova, Londra, Paris. Își avea propriile buncăre de apărare antiaeriană, așa că funcționarii ministerului se găseau zi și noapte la datorie. Printre aceștia se număra și unul dintre cei mai devotați colaboratori ai lui Goebbels – doctorul Hans Fritzsche. Și este demn de reținut faptul că acolo unde șeful propagandei naziste șovăise – capitularea –, drept pentru care își pusese capăt vieții, Fritzsche s-a arătat ceva mai hotărât. Ce-i drept, în ceasul al doisprezecelea, cu toate astea istoria capitulării Berlin-ului îl va integra în episoadele sale.

În dimineața zilei de 2 mai 1945, la ora 5:50 (ora Moscovei), generalul V.I. Ciuikov este trezit din somn și i se raportează că la comandament s-a prezentat o delegație din partea lui Goebbels – trei civili și un soldat echipat de luptă – purtând un steag alb. La ceasul acela ministrul propagandei Reich-ului trecuse de vreo zece ore, cu întreaga sa familie, pe cealaltă lume, dar comandantul Armatei 8 sovietice de gardă nu avea de unde să știe acest amănunt. Rămăsese cu imaginea generalului Krebs, primul mesager al lui Goebbels și Bormann, care promisese un răspuns pentru după-amiaza zilei trecute și uitase să-l mai trimită sau să-l aducă. Să-l fi trimis abia acum?

— Ce doriți și cu ce vă pot fi de folos? i-a întrebat generalul Ciuikov pe cei trei civili, după

ce i-a ordonat soldatului cu steagul alb să părăsească încăperea.

Unul dintre nemți s-a recomandat: „Heinersdorf, consilier guvernamental la Ministerul Propagandei” –, și i-a înmânat generalului Ciuikov o mapă cu coperte roz, în care se afla următorul mesaj:

După cum ați fost informat de generalul Krebs, fostul cancelar al Reich-ului, Hitler este inabordabil. (Formulare de milioane! ar exclama ștrengarii zilelor noastre – H.Z.) *Doctorul Goebbels nu se mai află printre cei vii. Eu, ca unul dintre cei rămași în viață, vă rog să luați Berlin-ul sub ocrotirea dumneavoastră. Numele meu este cunoscut.*

Director în Ministerul Propagandei,
dr. H. Fritzsche

În felul acesta, generalul V.I. Ciuikov este iarăși primul străin care află că și Goebbels s-a sinucis…

Tratativele au fost relativ scurte. Partea sovietică își dădea consimțământul ca doctorul Fritzsche să se adreseze prin radio, în numele guvernului german, și să dea ordin trupelor să capituleze cu tot armamentul și tehnica de luptă. Acesta a fost primul pas către încetarea ostilităților în condițiile când Berlin-ul era ca și cucerit.

•

AL DOILEA PAS a fost făcut de generalul Weidling, comandantul garnizoanei Berlin, care a declarat generalului Ciuikov că a dat ordin de capitulare unităților Corpului aflat sub comanda sa. I se va cere să ordone capitularea întregii garnizoane. Weidling va accepta și va întocmi următorul ordin:

La 30 aprilie führer-ul s-a sinucis și ne-a lăsat astfel singuri pe toți cei care-i juraserăm credință.

Potrivit ordinului dat de führer, noi, trupele germane, ar fi trebuit să ne mai batem încă pentru Berlin, în pofida faptului că rezervele de muniții s-au *epuizat și în pofida situației generale care face ca continuarea rezistenței să nu mai aibă niciun sens.*

Ordon: *încetați imediat rezistența*!

Weidling, general de artilerie,
fost comandant al zonei de apărare a Berlinului

La textul de mai sus redactat de partea germană, partea sovietică, prin glasul generalului Sokolovski, va avea o singură observație: „Nu trebuie să scrieți *fost,* dumneavoastră încă mai sunteți comandant”.

În cursul zilei de 2 mai, numărul militarilor ce se vor preda se va ridica la 135 000. Dintre aceștia, 70 000 de militari fac parte din Corpul 56 tancuri, de sub comanda generalului Weidling.

În operația „Berlin”, armata sovietică a distrus 70 de divizii de infanterie, 12 de tancuri, 11 de motomecanizate. Au fost luați 480 000 de prizonieri, distruse sau capturate 11 000 tunuri, și aruncătoare, 1 500 tancuri și autotunuri, 4 500 avioane. Armata sovietică și cea poloneză au pierdut în această operație 102 000 morți, răniți și dispăruți.

•

NU GREȘISE Hitler când îl desemnase pe Karl Dönitz drept succesor. În zece zile cât a guvernat o Germanie ce agoniza, marele-amiral – spaima mărilor și oceanelor – s-a dovedit și un iscusit comandant terestru. A intrat în luptă cu lecția bine învățată. Studiase profund toate aspectele legate de aplicarea ordinului britanic *Eclipse.* E drept, nu apucase să-și formeze niciun cabinet de război, niciunul de pace. N-avea timp de pierdut cu consultări politice: „nava” lua apă și amenința să se scufunde de la o zi la alta. Încă din noaptea de 1

mai 1945, când s-a adresat prin radio poporului german și armatei, și-a precizat fără echivoc programul, desigur unul minimal:

Führer-ul m-a numit succesorul lui. În această clipă grea pentru destinele Germaniei preiau, cu conștiința răspunderii care apasă asupra mea, îndatoririle de șef al guvernului. Cea dintâi sarcină a mea e să-i salvez pe germani ca să nu fie nimiciți de bolșevicii aflați în ofensivă. Numai în acest scop continuă acțiunile militare. Atâta timp cât în îndeplinirea acestei sarcini întâmpinăm obstacole din partea englezilor și americanilor, suntem nevoiți să ne apărăm și împotriva lor.

Despre debutul noului președinte al Reich-ului, generalul Eisenhower avea să scrie: [...] *marele-amiral Dönitz luase pe umerii săi mantia zdrențuită a autorității supreme. El a dat ordin armatelor sale de pe toate fronturile să depună armele în fața aliaților occidentali.*

La 3 mai 1945, noul führer al celui de-al treilea Reich dezagregat de exploziile obuzelor și ale bombelor armatelor unite sub steagul Coaliției antifasciste i-a convocat la Flensburg pe comandanții armatelor care continuau să lupte, precum și pe gauleiterii țărilor ocupate. În fața acestora, Dönitz și-a expus planul său destinat să salveze ce mai putea fi salvat.

În Cehoslovacia, Grupul de armate „Sud” de sub comanda feldmareșalului Schörner numără 900 000 de luptători. Mai puteau fi repliați spre vest pentru a se preda anglo-americanilor?

Schörner absentează de la consfătuire. Nici el, nici Dönitz nu știu că Hitler, prin testamentul său, îl numise și pe el într-o funcție nouă – comandant al trupelor de uscat în locul lui Keitel. Era cel de-al doilea cadou pe care i-l făcea führer-ul în decursul ultimelor cinci luni. În ianuarie îi avansase la titlul de feldmareșal. Poate că dacă Schörner ar fi fost prezent la Flensburg, și-ar fi expus planul său de a-și retrage forțele în așa-numitul reduit alpin din

Bavaria și de a organiza de pe crestele munților Erzgebirge o rezistență îndelungată. Îl reprezenta însă un aristocrat, von Natzmer, șef al statului său major, de altfel, un militar iscusit.

În cadrul convocării s-a discutat nu problema rezistenței în fața inamicului, ci a retragerii, a salvării luptătorilor și a tehnicii de luptă, o dovadă în plus că Dönitz analizase cu luciditate soarta războiului. În Cehoslovacia, 900 000 de luptători germani, sprijiniți de 9 700 de tunuri și aruncătoare, 1 900 de tancuri și autotunuri și 1 000 de avioane, aveau în față un inamic ce număra 2 028 000 de luptători (trupe sovietice – 1 770 600; trupe române – 139 500; trupe poloneze – 69 500; trupe cehoslovace 48 400), sprijiniți de 30 452 de tunuri și aruncătoare, 1 960 tancuri și autotunuri și 3 014 avioane.

Dönitz insistă asupra unei retrageri grabnice din Cehoslovacia. Generalul von Natzmer nu este însă sigur că feldmareșalul va fi de acord cu ideea retragerii. Dar dacă Schörner, ne întrebăm noi, ar fi apucat să-și ocupe postul de comandant al trupelor de uscat, ar fi împărtășit propunerea lui Dönitz?

Suntem însă la Flensburg, în ziua de 3 mai 1945. Și atât marele-amiral, noul șef al Reich-ului, cât și von Natzmer par a fi uitat că mai există și un popor ceh, și o capitală a Cehoslovaciei… La 5 mai 1945, la Praga, va izbucni memorabila insurgență a praghezilor. Ea va grăbi un alt eveniment.

Să revenim însă la operația de la Praga – scrie mareșalul I.S. Konev în volumul său de amintiri „Anul ’45”. *După cum am mai arătat, deși termenul fixat pentru pregătirile în vederea acestei operații a fost* și *așa extrem de scurt, a trebuit* să *începem operația în loc de 7 mai în ziua de 6 mai. Cauza principală a acestei schimbări au constituit-o insurecția din Praga, izbucnită la 5 mai, și cererea de ajutor pe care frații noștri cehoslovaci ne-au adresat-o prin radio.*

Revenit la comandament, von Natzmer îi raportează feldmareșalului Schörner concluziile consfătuirii de la Flensburg – retragerea în vest. Acesta însă este de părere să fie întrebați comandanții de armată. Ce vor, rezistență sau retragere?

Șeful de Stat-Major al Grupului de armate „Sud” găsește, în cele din urmă, o soluție de compromis: în spatele unei apărări dârze, va fi retras grosul forțelor… Soluția venea însă prea târziu. Viteza operației „Praga”, la care luau parte trupele fronturilor 1, 2, 3 și 4 ucrainene, va spulbera speranțele lui Schörner și ale lui von Natzmer.

Tot la consfătuirea din 3 mai, Dönitz mai pune în discuție soarta trupelor armatelor 16 și 18 germane din Kurlanda, comandate de generalul Hilpert, și care din luna martie, izolate de armatele din Prusia Orientală, continuă să lupte… Cei peste 30 000 de luptători nu au decât o singură salvare, pe valurile Mării Baltice. Generalul Hilpert, absentând de la convocare, este reprezentat de generalul von Foertsch. Se aprobă măsurile de evacuare: toți trebuie să ajungă în vest. Timpul însă va lucra împotriva lor. Frontul se depărtase de Țările Baltice, în interiorul Germaniei, cu 300 de kilometri. Întreaga grupare se va preda unităților sovietice.

Conchidem prin a sublinia că, de fapt, în con de-a treia zi a guvernării sale, marele-amiral Dönitz a elaborat și a pus la punct ultima operație a Wehrmacht-ului înainte de a-și pleca steagul. Și ceea ce nu i-a izbutit în est, îi va izbuti parțial în vest.

Încă în ziua de 3 mai 1945, amiralul Hans Georg von Friedeburg, urmașul lui Dönitz la comanda marinei germane de război, s-a prezentat la cartierul general al feldmareșalului Montgomery pentru negocieri într-o problemă delicată: trei armate germane, care luptaseră în est împotriva

trupelor sovietice, doreau să se retragă rapid și să capituleze în vest; în același timp, mai cerea autorizația englezilor ca refugiații civili să treacă în apus prin liniile armatelor occidentale. Îndemnul către încălcarea unor convenții între cei trei mari aliați era prea grosolan și Montgomery a respins o asemenea capitulare, propunând, în schimb, capitularea forțelor germane din zona sa de operații, precum și a celor existente în Olanda și Danemarca.

Încă dinainte îi indicasem lui Montgomery – scrie generalul D. Eisenhower în „Cruciadă în Europa" – *să accepte ca oricare dintre forțele aflate în zona sa de operații să-și depună armele, o asemenea acțiune având un caracter tactic și fiind de competența comandamentului local.*

În ziua următoare, 4 mai 1945, amiralul von Friedeburg s-a prezentat din nou la cartierul general al lui Montgomery, având acordul lui Dönitz să ofere capitularea tuturor trupelor germane din nord-vestul Germaniei. „Și a celor din Olanda și Danemarca", i-a amintit generalul englez. Marele-amiral a dat din colț în colț, dar a acceptat. În consecință, au fost semnate documentele de rigoare, iar la ora 18:20 trupele germane din nord-vestul Reich-ului, din Olanda și Danemarca, de sub comanda generalului Lindemann, totalizând peste un milion de oameni, s-au predat trupelor britanice.

Din momentul acesta, capitulările pe frontul de sud-vest se țin lanț. Numai în ziua de 5 mai, începutul sfârșitului va înregistra următoarele date:

• feldmareșalul Kesselring se va preda generalului american Devers;

• generalul Brandenberger se va preda americanilor la Innsbruck;

• generalul Löhr și generalul Vietinghoff vor capitula în fața generalului englez Alexander.

Și astfel, în aproximativ 32 de ore, un nou lot de peste un milion de luptători germani a ieșit din

tranșeele lungului război pentru a fi așezați în lagăre de prizonieri.

În memoriile sale, Dönitz povestește cum încă de la începutul anului 1945 și, mai ales, după ce a cunoscut documentul „ultrasecret” *Eclipse* a tot făcut calcule în legătură cu problemele ce vor fi ridicate de hrănirea în zona de ocupație occidentală a milioane de prizonieri germani, precum și a populației civile.

•

LA 5 MAI 1945, începutul sfârșitului mai înregistrează un eveniment. Încurajat de rezultatele dobândite de amiralul von Friedeburg, Dönitz îi încredințează acestuia o nouă misiune, mult mai dificilă și delicată decât cea anterioară. Îl trimite la Marele Cartier al armatelor anglo-americane de la Reims pentru a trata capitularea separată a Germaniei, nu însă înainte de a da ordin submarinelor germane, ca un semn de bunăvoință, de a se înapoia la bazele lor.

Eu am transmis imediat această informație Comandamentului suprem al armatei sovietice – povestește generalul D.D. Eisenhower în cartea sa –, *cerându-i să desemneze un ofițer care să vină la cartierul meu general pentru a participa ca reprezentant rus la eventualele negocieri propuse de Dönitz. Am anunțat, de asemenea, pe sovietici că nu voi accepta o capitulare care să nu se producă simultan pe toate fronturile.*

La Reims va sosi imediat, ca reprezentant al lui I.V. Stalin, generalul-maior Ivan Suslaparov.

Amiralul von Friedeburg nu a ajuns, așa cum spera, la generalul Eisenhower, comandantul suprem al SHAEF-ului. Interlocutor i-a fost generalul W.B. Smith, șeful Statului-Major al lui Eisenhower. Acesta l-a pus pe amiral în fața unui răspuns ferm: capitularea necondiționată pe toate fronturile. Von Friedeburg înțelege că, de data asta, marelui-amiral Dönitz, care-și împovărase umerii cu „mantia zdrențuită a autorității supreme” nu-i

mai rămânea decât să înalțe steagul alb la catargul „navei” sale guvernamentale. „Nu am împuternicire să discut capitularea necondiționată pe toate fronturile – a înălțat von Friedeburg din umeri, neputincios și dezamăgit. Dați-mi voie să iau legătura cu șeful statului.” I se acordă permisiunea. Amiralul cheamă Flensburg-ul și i se răspunde că generalul Jodl în persoană este în drum spre Reims.

L-am instruit pe generalul Smith – povestește generalul Eisenhower –, *să comunice lui Jodl că, dacă autoritățile germane nu vor renunța imediat la orice pretext și tărăgănare, voi închide complet frontul aliat, împiedicând prin forță trecerea refugiaților germani prin liniile noastre, și nu voi mai tolera nicio amânare.*

Poziția fermă a SHAEF-ului i-a determinat pe Jodl și pe von Friedeburg să-i expedieze șefului statului german următoarea radiogramă:

Generalul Eisenhower insistă să semnăm chiar astăzi. În caz contrar, fronturile aliate vor fi închise și pentru persoanele care încearcă să se predea individual și toate tratativele vor fi întrerupte. Nu văd altă ieșire decât haosul sau semnarea.

A mai fost nevoie de două zile – după părerea noastră, „strategice” – pentru ca Dönitz să rostească acel „Da!” definitoriu. Instrumentele de capitulare au fost semnate de generalul Jodl în zorii zilei de 7 mai 1945, la ora 2:41, de același Jodl care a semnat și primele ordine ale *Blitzkrieg*-ului, al cărui eșec începuse să se întrevadă pe măsură ce războiul se transformase într-o conflagrație mondială. Cariera militară a lui Jodl avea să ia sfârșit pe ingeniosul eșafod înălțat de Tribunalul internațional de la Nürnberg.

Conform instrumentelor de capitulare de la Reims, ostilitățile de pe toate fronturile urmau să înceteze la miezul nopții de 8 spre 9 mai… Ultima noapte de război… Va fi oare?

În legătură cu ceremonia de la Reims, atrag atenția rândurile scrise de generalul Dwight D. Eisenhower:

Pentru a da posibilitatea corespondenților de presă americani și britanici să relateze pe larg capitularea de la Reims, am invitat un număr dintre ei la ceremonie. Acceptând invitația, ei au convenit să nu publice nimic până ce știrea nu va fi anunțată oficial, conform acordurilor dintre aliați. (Documentul capitulării de la Reims, așa cum cereau clauzele sale, urma să fie ratificat în ziua de 9 mai, la Cartierul general sovietic din Berlin. Bineînțeles, după ce ar fi fost semnat de comandanții forțelor de uscat aeriene și navale ale Germaniei – H.Z.) *Dar un ziarist american și-a publicat reportajul înainte de ora stabilită, ceea ce i-a scos din sărite pe ceilalți gazetari, care își respectaseră promisiunea.*

În timp de război, ca și în timp de pace, se va găsi întotdeauna un ziarist „indisciplinat" care, cu „de la sine putere", va divulga un secret… Nu acest amănunt dorim să-l menționăm în mod deosebit, ci faptul că, în „Jurnalul de război al Armatei 1 române" găsim imortalizate pentru viitorime, într-o traducere liberă, următoarele:

8 Mai 1945

Extras din Buletinul radio din ziua de 8 *mai, ora 15:00*

Londra (în limba engleză):

Președintele Consiliului de miniștri britanic W. Churchill se adresează poporului britanic din Metropolă și Dominioane.

Ieri dimineața, 7 mai 1945, la orele 2:41, la Cartierul general al generalului Eisenhower, în prezența generalului francez Sever, a generalului rus Sașa Sarow (corect: Suslaparov – H.Z.) *a generalului german Jodl, reprezentantul Germaniei și al amiralului Dönitz, s-a semnat capitularea totală a Germaniei față de Aliați.*

Acest act se va ratifica în cursul zilei de astăzi la Berlin […]

Un minut după miezul nopții de 8 spre 9 mai va înceta focul […] *Dacă totuși forțele germane vor continua acțiunile militare după această oră, ele se vor face vinovate de violarea legilor războiului. Aceste acțiuni vor necesita o intervenție imediată a tuturor forțelor aliate.*

La 8 mai 1945, postul de comandă al Armatei 1 române de sub comanda generalului de armată V. Atanasiu se afla în localitatea Pozorjica din Cehoslovacia și avea misiunea să-și regrupeze forțele în vederea atacului ordonat pentru ziua de 9 mai 1945, atac ce trebuia să fie executat cu Corpul 7 armată în linia întâi și Corpul 4 armată în linia a doua, pe frontul cuprins între Veverska-Batisča și halta Babice.

Ciudat mai e și faptul că știrea ce trebuia să apară în presă abia după solemnitatea de la Berlin o descoperim și în presa română. La 9 mai 1945, ziarul „Universul" publica sub semnătura lui Marschall Jarow, corespondentul Agenției Reuter, următoarele:

Școala industrială din Reims. O clădire cu ziduri din cărămidă roșie. Aici e Statul-Major al generalului Eisenhower. Într-una din clase are loc evenimentul. Pe pereți, hărți ale operațiilor militare. În mijlocul încăperii o masă simplă, neacoperită, lungă de șapte metri și lată de trei metri. În capul mesei, două scaune […]

[…] *La Reims, generalul Jodl a sosit cu un avion „Dakota". Avea un chip lipsit de expresivitate. S-a îndreptat mândru, chiar arogant, către mașina ce avea să-l ducă la Marele Cartier.*

[…] *În clasă domnea o liniște adâncă. Doar aparatele de fotografiat fulgerau și țăcăneau. Nimeni nu fuma.*

[…] *Semnăturile au fost făcute cu două tocuri de aur*[30] *pe care generalul le adusese cu sine, în*

vederea acestui scop, chiar de la începutul campaniei din Africa.

Cu tocul acela – fie el și din aur – reprezentantul lui Dönitz și-a pus semnătura sub textul intrat în istorie: *Subsemnatul general-colonel german Jodl predau Comandamentul german atât forțelor armate aliate cât și Comandamentului suprem sovietic, în condiții de capitulare. Comandamentul suprem german va emite imediat ordinul de încetare a tuturor operațiilor active.*

Însă ultima scenă a capitulării se va consuma la 9 mai, imediat după miezul nopții, într-un cadru solemn și sobru, și tot în clădirea unei școli, de astă-dată militare, la Berlin.

•

ÎN LEGĂTURĂ CU EVENIMENTUL de la Reims am dori să mai semnalăm un alt document sovietic, notat cuvânt cu cuvânt în „Jurnalul de operații" al Armatei 1 române. Este vorba de un apel adresat trupelor germane din fața trupelor sovietice și române, împrăștiat din avioane:

Către

ofițerii și soldații armatei germane!

La 7 mai 1945, Comandantul suprem al armatei germane a semnat la Reims (*Franța*) *o cerere prin care toate trupele germane și întreaga forță armată din vest și de pe frontul de est capitulează fără condiții.*

Această cerere de capitulare fără condiții intră în vigoare la 8 mai 1945, ora 23, după ora Europei Centrale.

Ordinul de capitulare fără condiții pentru trupele germane va fi dat de comandantul suprem al armatei germane, marele-amiral Dönitz.

Pe baza acestei cereri, vă somez să depuneți armele și să vă predați armatei roșii. Trupele armatei roșii cu primit instrucțiuni în acest sens. Dacă această somație făcută pe baza cererii de capitulare fără condiții nu va fi însușită și dacă în

zorii zilei de 9 mai 1945 nu va înceta orice rezistență, dacă trupele germane nu depun armele și nu se predau prizonieri armatei roșii, atunci voi da trupelor germane ce se opun o lovitură distrugătoare cu toate forțele și mijloacele ce-mi stau la dispoziție.

Fixez următoarele ordine de capitulare: armele se vor depune; echipajele carelor de luptă și ale avioanelor, precum și servanții artileriei se vor retrage de la mașinile și piesele lor la o depărtare de 300 metri, vor ridica drapelul alb și se vor preda organizați pe grupe.

Comandantul Frontului 2 ucrainean
Mareșal al U.R.S.S., R. MALINOVSKI

•

ÎN ACEASTA ZI de neliniști și speranțe, cronicarul Armatei 1 române va mai nota un ordin semnat de comandantul armatei. În el se spune:

În cursul nopții de 8.V., se va transmite de pe linia frontului, prin grija comandamentelor noastre, actul de capitulare.

Transmisiunea se va face prin megafoane din punctele Bucownica, Proseč, Babice, Soběšice, Mokrà, Racikovice, Janovice și la 2 km sud – Veverska-Batisča.

Dați ordin până la linia I-a ca începând de la 8.V.1915, ora 21, să nu se tragă din niciun fel de armament.

Conform actului de capitulare, la 8.V.1945, ora 24,00 încetează orice ostilitate.

Soldații germani care vor trece în rândurile noastre, după această oră, nu vor fi primiți cu foc.

Pentru eventualitatea că s-ar refuza capitularea, în parte sau pe tot frontul, operațiile continuă conform ordinului.

Comandantul Armatei 1
General de armată V. ATANASIU

•

TREI ORE HOTÂRÂTOARE. Li se va înfățișa, oare, ostașilor, în ultima secundă a zilei de 8 mai și în prima secundă a zilei de 9 mai, chipul PĂCII? Până atunci liniște, acalmie, stăpânire de sine. Avioane sovietice împrăștie manifeste ce aduc la cunoștința trupelor hitleriste semnarea la Reims a actului de capitulare necondiționată a forțelor armate ale Germaniei…

Pe atunci nu se răspândise încă în lume formula numărătorii inverse. Exista însă în mod obiectiv și independent de voința oamenilor; o clepsidră nevăzută măsura scurgerea minutelor, timp în care hronicarul „Jurnalului de operații" al Armatei 1 române va nota din nou, așa cum obișnuia să facă noapte de noapte:

Divizia 19 infanterie, morți: *1 ofițer, 8 trupă*; *răniți*: *3 ofițeri, 3 subofițeri, 38 trupă*; *bolnavi evacuați*: *1 ofițer, 6 trupă*…

Apoi hronicarul va mai consemna pierderile la Divizia 2 munte… Divizia 2 infanterie… Divizia 9 cavalerie.

Suntem convinși că această operație de calcul se efectua în fiecare noapte, la ore diferite, pe tot frontul Coaliției antihitleriste. Oare se va găsi cândva un om înarmat cu un calculator, dornic de a calcula numărul militarilor morți în ultima noapte de război și în prima zi oficială de pace?

Numărătoare inversă! Pentru unii, iluzia că timpul s-ar scurge încet se risipește. Tunurile au cedat locul megafoanelor. Doar pentru trei ceasuri. Până nu de mult, mai toți credeau în forța de convingere a unor ciocane de foc ale artileriei, acum, pe neașteptate, au început să creadă în efectul copleșitor al cuvântului. Pe tot frontul trupelor române din Cehoslovacia se trece la organizarea capturării trupelor inamice. În acest sens, generalul Nicolae Dăscălescu, comandantul Armatei 4 române, semnează Ordinul de operații nr. 32001279, în care, printre altele, se stabilește tehnica preluării trupelor capitulate:

1. Fiecare divizie va constitui o grupă de parlamentari compusă din:

• *un ofițer superior sau căpitan, bun cunoscător al limbii germane și cu cunoștințe politice, care să aibă noțiuni asupra modului în care trebuie tratate unele chestiuni*;

• *un subofițer care să cunoască limba germană*;

• *2 ostași români bine înarmați, care vor asigura paza grupei de parlamentari*;

• *2 ostași români cu două drapele albe*;

• *1 gornist.*

Aceste grupe de parlamentari ar fi urmat să anunțe și ele liniilor inamice, în limba germană, ordinul marelui-amiral Dönitz.

O notă semnată tot de comandantul Armatei 4 române aduce parlamentarilor un plus de precizări tehnice. Reținem pentru cititorii noștri următoarele puncte:

a) *Îi întreabă* (pe nemți) *dacă li s-a adus la cunoștință acest ordin* (al lui Dönitz) *și dacă îl execută sau nu.*

b) *Dacă răspund afirmativ, li se va comunica faptul că li se garantează viața și avutul personal*; *harnașamentul și vehiculele de orice categorie, documente, hărți, scripte cu caracter militar trebuiesc predate* […]

Nu este ignorată o eventuală reacție a inamicului, de aceea, generalul român atrage atenția: *unitățile vor fi foarte vigilente, în cadrul planului de foc stabilit, ca să poată acționa imediat cu tot armamentul, iar infanteria gata să asalteze.*

După ce în paragraful V al amintitului Ordin se atrage atenția că: *Atitudinea parlamentarilor, a grupelor de inventariere și a tuturor unităților va fi cât se poate de ostășească și demnă, ca a unor soldați învingători* […] paragraful VI conchide: *Depunerea armelor de către trupele inamice în fața unităților noastre învingătoare constituie actul cel mai înălțător din întreaga campanie.*

De felul cum vom acționa și din atitudinea demnă, sobră și disciplinată a ofițerilor și trupelor noastre vom arăta aliaților că suntem ostași și camarazi desăvârșiți până la sfârșit și știm cum să ne comportăm față de viața și avutul celor învinși conform legilor și drepturilor internaționale.

Numărătoarea inversă continuă… Ordinele nu mai contenesc. Ziua de 8 mai își trăiește ultimele minute, apoi ultimele secunde. S-a întreprins tot ceea ce a fost posibil pentru a se aduce la cunoștință inamicului evenimentul de la Reims… În tranșee, ostașii Corpului 7 armată român se întreabă emoționați dacă vor mai da atacul prevăzut în dimineața zilei de 9 mai, la ora 8:35. Sunt convinși că nu… dintr-o judecată simplă… De ce inamicul ar refuza Ziua Păcii?

Ora 24:00. Metronomul timpului a început să bată primele secunde ale zilei desemnate a intra în istorie ca zi a Victoriei. Și a intrat, dar…

Inamicul din fața noastră – se spune în „Jurnalul de operații" al Corpului 4 armată român, al cărui punct de comandă se găsea la Lišeň (5 km de Brno) – *n-a respectat actul de capitulare difuzat prin megafoane în cursul nopții de 8/9, continuând să acționeze cu foc de armament automat și artilerie, îndeosebi pe căile de comunicație* […]

Nu mult după miezul nopții, chinuitoarea întrebare a ostașilor români din Corpul 7 armată primește un răspuns. El sosea de la comanda Armatei 1 și suna astfel: *Conform ordinului Comandamentului Grupului de armate sovietic, se modifică ora începerii atacului prevăzut în ziua de 9.V.1945.* Iar după câteva rânduri, se preciza atât pentru cei prezenți, cât și pentru viitorime: *În ziua de 9 mai se va ataca cu toate forțele pe tot frontul la ora 7:35.*

Mai precis, cu toate forțele, pe tot frontul, cu un ceas mai devreme… Și soldatul român, ca și cel sovietic au înțeles că prima zi de pace nu-i obligatoriu să fie și ultima de război…

•

PE LA ORELE 18, povestește generalul-locotenent (r) Ilie Antonescu, comandantul Diviziei 9 cavalerie, sosește *curierul care-mi aduce Circulara nr. 33 501 din 08.05.45 a Armatei 1, în care se prevedea*:

În cursul nopții de 8 mai 1945 se va transmite de pe linia frontului, prin grija comandanților, actul de capitulare […]

[…] *3*) *Conform ordinului de capitulare, la 8 mai 1945 ora 24, încetează orice fel de ostilitate* […]

[…] *Am citit Circulara cu voce tare. Să audă conținutul ei toți cei din jurul meu*: *telefonistul, sanitarul. Au rămas în extaz, neîncrezători* […] *Oare din clipa asta să nu mai bubuie tunurile*? […]

S-a terminat oare războiul?! *Și liniștea continua să ne stăpânească pe toți cei prezenți acolo. În câteva secunde, căci mai mult n-a ținut această liniște, câte gânduri, oare, nu ne năpădiseră pe noi toți aceia care ne-am luat la trântă cu moartea de mii de ori, dar am învins-o*! […]

— *Transmite ordinul la unități, Berbaciorule*! […]

Entuziasmul care a existat inițial la punctul de comandă înaintat după citirea Circularei se transmise organic la toți luptătorii diviziei […]

După căderea serii, difuzoarele au început să transmită mesajul de pace, care a fost repetat de câteva ori. Emoțiile stăpâneau liniile de luptă. Ne uitam întrebători unul la altul. Răspunsul inamicului n-a întârziat. Nemții au deschis focul – mesajul încă se transmitea –, au executat trageri de artilerie […]

La miezul nopții, comandantul Corpului 7 armată, generalul Radu Niculescu Cociu, mi-a transmis telefonic ordinul nr. 52 care preciza că Divizia 9 cavalerie reia ofensiva în dimineața zilei de 9 mai 1945, împreună cu celelalte mari unități

ale corpului, pe direcția generală Brno-Kral. Pole-Karjin, pentru a rupe apărarea inamicului și a ajunge până seara pe aliniamentul Maršov-Deblin.

Pentru trupele române și sovietice din această parte a frontului noaptea de 8 mai spre 9 mai 1945 nu a fost și ultima noapte de război.

•

POTRIVIT INSTRUCȚIUNILOR, în cadrul fiecărui comandament de divizie urma să fie constituită o așa-numită grupă de parlamentari – își amintește colonelul (r) Mândru Costachi, șeful Biroului de operații al Diviziei 21 infanterie –, *compusă dintr-un ofițer superior sau căpitan de Stat-Major, bun cunoscător al limbii germane* […] *un ofițer sovietic din grupa de legătură a marii unități, un ofițer interpret, 2 ostași înarmați pentru siguranță, un gornist* […]

Mi s-a dat ordin ca în cadrul Diviziei 21 infanterie să conduc personal grupa de parlamentari. Din grupa respectivă făceau parte, între alții, și maiorul Mihailov Alexandr Alexeevici, ofițer sovietic de legătură al Armatei 40 […]

În miez de noapte, ne-am apropiat emoționați de șanțurile de tragere ale primei noastre linii de luptă. Era o noapte senină, cu cerul spuzit de stele, cu miros de pământ reavăn, din care viața stătea parcă gata să zvâcnească […]

Se anunță la megafoane, în limba germană, să ni se prezinte parlamentarii pentru discuții. Niciun semn de viață. O tăcere apăsătoare […] *Înaintăm în spațiul dintre liniile de luptă. Tăcere*! *Ajungem la șanțurile de tragere nemțești* […] *Ce se întâmplase*? *Hitleriștii izbutiseră să se desprindă pe nesimțite de linia noastră de atac și să „spele putina*” […]

Cunoscând ordinele comandamentelor superioare în litera și spiritul lor, am început să alarmăm unitățile noastre pregătindu-le pentru

trecerea la urmărire […] *Și astfel, către ora 4:30, în ziua de 9 mai 1945, întreaga Divizie 21 infanterie se pune în mișcare pentru a ajunge din urmă, a intercepta și a captura trupele fasciste fugare* […] *Ceea ce s-a și întâmplat.*

Pentru trupele române și sovietice din Cehoslovacia, prima zi de pace nu a fost și ultima zi de război.

•

8 MAI 1945. Berlin. Pentru prima oară corespondenții de război ai marilor cotidiene occidentale, sosiți să asiste la ultimul act juridic menit să consfințească pacea, au posibilitatea de a vedea ce a mai rămas din fala capitalei celui de-al treilea Reich! Ruine! Ruine! Ruine! Și mirosul dulceag, îngrețoșător, al cadavrelor carbonizate sau strivite sub zidurile prăbușite. Mulți ziariști se vor fi întrebat atunci dacă Berlin-ul va mai renaște vreodată din propria sa cenușă.

Aeroportul Tempelhof.

Către amiază sosesc reprezentanții Înaltului comandament aliat – mareșalul de aviație englez sir Arthur W. Tedder, generalul Cari Spaatz, comandantul forțelor aeriene strategice ale S.U.A., generalul de Lattre de Tassigny, comandantul-șef al armatei franceze…

Sunt întâmpinați la aeroport de generalul de armată V.D. Sokolovski și de alți generali sovietici și conduși la Karlshorst, o suburbie în partea de est a Berlin-ului, unde clădirile unei foste popote a școlii militare de geniu au rămas ca prin minune neatinse. Sala de mese a școlii a fost transformată, cu mijloace sobre, într-una de festivități. Aici va avea loc solemnitatea semnării celui de-al doilea document al capitulării.

În după-amiaza aceleiași zile, un avion britanic decolat de la Flensburg, reședința guvernului lui Dönitz, aterizează discret pe aeroportul Tempelhof. În niciun reportaj, sau mărturie, sau document, nu găsim menționată ora aterizării. Din avion coboară

feldmareșalul Wilhelm Keitel, generalul-colonel Paul Stumpff și amiralul Hans Georg von Friedeburg. Deși sunt reprezentanții unui guvern, libertatea lor este relativă, fiind escortați de ofițeri britanici.

În drum spre Karlshorst, vor străbate cu mașinile străzile-cimitir ale unui Berlin-cimitir. Se povestește că feldmareșalul Keitel – părăsise buncărul führer-ului la 22 aprilie – a avut totuși tăria să privească ruinele, arătându-se zguduit de ceea ce îi înregistrase retina. El, feldmareșalul Keitel… el, care a condus războaie în est, ca și în vest, în nord, ca și în sud, înaintând și retrăgându-se prin orașe și sate rase de pe fața pământului, să fi găsit oare o lacrimă pentru ruinele și morții Berlin-ului?

La Karlshorst, delegația lui Dönitz este găzduită într-o clădire separată de cea în care urmează să aibă loc solemnitatea. Iată cum descrie G.K. Jukov, în cartea sa „Amintiri și reflecții”, desfășurarea solemnității:

Fix la ora 24 am intrat cu toții în sală.

Ne-am așezat la masă. Era așezată lângă un perete pe care au fost arborate drapelele Uniunii Sovietice, Statelor Unite ale Americii, Angliei, Franței.

În sală, în jurul unor mese lungi acoperite cu postav verde, s-au așezat generalii armatei roșii […] *Erau de față numeroși ziariști și fotoreporteri sovietici și străini.*

— Noi, reprezentanții Comandamentului suprem al forțelor armate sovietice și ai Înaltului comandament aliat – am declarat eu, deschizând ședința –, suntem împuterniciți de guvernele coaliției antihitleriste să primim din partea comandamentului militar german capitularea necondiționată a Germaniei. Invitați în sală pe reprezentanții Înaltului comandament german.

Toii cei prezenți au întors capul spre ușă […]

[…] *Germanii au fost invitați să ia loc la o masă separată, așezată special pentru ei în apropierea intrării.*

Feldmareșalul se așeză fără grabă și-și ridică capul îndreptându-și privirea asupra noastră […] *Alături de Keitel s-au așezat Stumpff și Friedeburg* […]

M-am adresat delegației germane:

— Aveți în mână actul capitulării necondiționate. L-ați studiat și aveți împuternicirile necesare pentru a semna acest act?

Întrebarea mea a fost repetată în limba engleză de mareșalul Tedder.

— Da, l-am studiat și suntem gala să-l semnăm, răspunse cu glas înăbușit feldmareșalul Keitel, transmițându-ne un document semnat de amiralul Dönitz […]

Am spus, ridicându-mă:

— Propun delegației germane să vină aici, lângă masă. Aici veți semna actul capitulării necondiționate a Germaniei.

Keitel s-a ridicat repede, aruncându-ne o căutătură mânioasă, apoi a lăsat ochii în jos și, luând încet de pe măsuță bastonul de feldmareșal, s-a îndreptat cu pași nesiguri spre masă […] *Împreună cu el s-au apropiat de masă generalul-colonel Stumpff, amiralul von Friedeburg și ofițerii germani care îi însoțeau. Potrivindu-și monoclul, Keitel s-a așezat pe marginea scaunului și a semnat fără grabă cele cinci exemplare ale actului. Și-au pus imediat semnăturile și Stumpff cu Friedeburg.*

[…] *La 0 și 43 minute, în ziua de 9 mai, s-a terminat semnarea actului cu privire la capitularea necondiționată. Am invitat delegația germană să părăsească sala.*

Keitel, Friedeburg și Stumpff, ridicându-se de pe scaune, s-au înclinat și au ieșit din sală cu capul lăsat în jos. Ofițerii lor de Stat-Major i-au urmat.

Autorii interesantei cărți „Procesul de la Nürnberg” povestesc, că, în final, s-a produs totuși un incident. Îl redăm și noi, aidoma, deoarece îl considerăm veridic.

Între timp, Keitel încearcă să câștige timp pentru refugiații care se retrag. Îl cheamă pe translator și-i declară că, din cauza legăturilor proaste, ordinul de încetare a focului are nevoie de cel puțin 24 de ore pentru a ajunge la trupele combatante.

Translatorul este încurcat. Jukov se ridică indignat și spune rece: „*Rog delegația germană să părăsească sala*”.

Cei trei se ridică. Keitel închide mapa cu actul fatal, o strânge sub braț, schițează un salut vag, pocnind din călcâie, și iese.

•

ULTIMA NOAPTE DE RĂZBOI!… PRIMA ZI DE PACE! La ceasul când cei trei reprezentanți ai Wehrmacht-ului semnau documentul capitulării, multe lucruri încă nu fuseseră calculate. Dar mai ales nu se calculaseră pierderile pricinuite omenirii de cel de-al doilea război mondial. În Europa, războiul a ținut 5 ani și 9 luni, în timp ce în Oceanul Pacific s-a prelungit cu încă 120 de zile.

Marea conflagrație a secolului al XX-lea a supt vlaga a 61 de state, cu o populație de 1,7 miliarde de oameni, adică trei pătrimi din omenire, mistuind eforturi umane și valori materiale inestimabile. Operațiile militare s-au desfășurat pe teritoriul a 40 de state din Europa, Asia și Africa, însumând o suprafață de aproape 22 000 000 km^2.

Ultimul război mondial, opera lui Hitler și a imperialismului german, italian și japonez, a devorat oameni, sate, orașe. Masa îmbelșugată la care s-a ospătat războiul a costat zeci de bilioane de dolari.

Nu credem că din ziua de 9 mai 1945 și până în prezent prețul de cost al războiului să fi scăzut.

•

ZIUA MULT AȘTEPTATĂ

ANGLIA. Vestea cea mare a fost anunțată la posturile B.B.C. de Winston Churchill.

Ostilitățile vor înceta oficial – anunța el emoționat – *la un minut după miezul nopții de azi 8 mai, dar pentru a salva vieți omenești, încetarea focului a fost sunată de pe acum de-a lungul întregului front. Așadar, războiul în Germania s-a terminat.*

Anglia trecuse prin 1 224 de alarme aeriene, Londra fiind obiectivul nr. 1 al aviației hitleriste. Terorizați și de faimoasele proiectile zburătoare, londonezii se evacuaseră în interiorul țării. La 9 mai 1945, ziarele britanice lansaseră un apel către cei evacuați: *Londonezi, înapoiați-vă la casele voastre*!

UNIUNEA SOVIETICĂ. La Moscova, 30 de salve trase din 1 000 de tunuri au salutat zorile mult așteptatei zile.

• I.V. Stalin, comandantul suprem al armatei sovietice, s-a adresat popoarelor sovietice, spunând:

Marele Război pentru Apărarea Patriei s-a încheiat prin victoria noastră totală. Perioada de război din Europa s-a terminat. Începe perioada dezvoltării pașnice. Dragii mei compatrioți, bărbați și femei, vă felicit cu prilejul victoriei.

• *Noaptea târziu s-a transmis, în sfârșit, comunicatul despre capitularea semnată la Berlin* – își amintește Ilya Ehrenburg în memoriile sale. *Dacă nu mă înșel, era în jurul orei două. M-am uitat pe fereastră, aproape pretutindeni ferestrele erau luminate – oamenii nu dormeau* […] *Era ora patru dimineața, strada Gorki era plină de lume*: *unii stăteau în fața caselor, alții se îndreptau spre Piața Roșie. După zile și zile ploioase, cerul s-a curățat de nori și soarele a prins să încălzească orașul. Așa a început ziua pe care noi am așteptat-*

o atât de mult. Mergeam și nu mă gândeam la nimic. Era o zi neobișnuită atât în bucurii, cât și în tristeți, era greu de descris, nu se petrecea nimic deosebit și, totuși, toate erau încărcate de o anumită semnificație – fiece cuvânt, fiece om întâlnit. O bătrână arăta oamenilor fotografia unui tânăr în uniformă și explica tuturor că este vorba de fiul ei căzut pe front în toamna anului trecut; *plângea și zâmbea… Am mai spus, era multă tristețe – cu toții ne gândeam la cei căzuți.*

STATELE UNITE. Washington. Harry Truman, proaspătul președinte al S.U.A., s-a adresat și el poporului american:

• *Clipa aceasta este solemnă, dar glorioasă. Cer populației Statelor Unite, oricare ar fi credința ei, să aducă duminică 14 mai mulțumiri de bucurie Domnului pentru victoria dobândită.*

Peste câteva zile, președintele avea să semneze decretul-lege pentru prelungirea serviciului militar obligatoriu cu încă un an. Iar în mare taină, erau pregătite pentru inaugurarea războiului nuclear două „micuțe” bombe atomice.

• La San Francisco, nu departe de celebra „Poartă de aur”, continuau lucrările celor 46 de națiuni în vederea elaborării Cartei Organizației Națiunilor Unite.

FRANȚA. *Războiul s-a terminat* – notează generalul Charles de Gaulle în jurnalul său de zi. *Iată Victoria*: *Victoria Națiunilor Unite și a Franței. Puțin mai târziu mă duc în Piața Etoile. Piața e plină de o mulțime care, după sosirea mea, devine în câteva clipe imensă. Numai ce-mi aduc omagiul la Mormântul Soldatului Necunoscut și mulțimea izbucnește într-o furtună de aclamații, rupând cordoanele. Mă smulg cu greu torentului. Totuși, această manifestație, cortegiile organizate, dangătele clopotelor, salvele de artilerie, discursurile oficiale nu împiedică ca bucuria*

poporului, ca și a mea, să rămână gravă și stăpânită.

ITALIA. 9 mai 1945 a găsit o Italie eliberată de fascism, de ocupația nazistă. Acțiunile armate ale muncitorilor și patrioților italieni au fost, astfel, încununate de succes. La luptele împotriva armatei hitleriste și a fascismului mussolinian luaseră parte peste 350 000 de partizani; dintre aceștia, 210 000 au fost membri ai Partidului Comunist Italian: 70 900 de partizani italieni au căzut pentru a grăbi zorile păcii.

JAPONIA. Ofensiva nipona asupra insulei Okinawa continuă. Aproximativ 75 avioane „Kamikaze" atacă și avariază grav crucișătorul „Birmingham", portavionul „Sangamon", șase distrugătoare și alte nave. Divizia 24 japoneză încearcă să debarce în zona localității Kuwan. Divizia 1 marină americană i se opune, respinge atacul și ocupă localitatea Nakanishi. La 11 mai, Armata 10 nipona dezlănțuie ofensiva asupra liniei fortificate Shuri din Okinawa. Aviația „Kamikaze" atacă din nou, avariind portavionul „Bunker Hill", „Formidable" și „Victorious", cuirasatul „New Mexic" și alte nave americane.

La Hiroșima, 247 000 japonezi își văd de treburile lor cotidiene. N-au de unde să știe că peste trei luni, la 1 august, vor fi topiți în foc atomic american, lăsând pe ziduri, ca niște icoane negre, umbra lor.

CEHOSLOVACIA. Încheierea unui război sângeros… Biruința insurecției. Intrarea victorioasă în Praga a trupelor sovietice… PACEA!

[…] *tanchiștii noștri* […] *în ziua de 9 mai, la orele 3 dimineața, au pătruns pe străzile Pragăi* – evocă mareșalul G.S. Konev. *În acel moment, în diferite cartiere ale orașului continuau lupte*

sângeroase între insurgenți și SS-iști. Și în timp ce pe unele străzi tanchiștii noștri erau întâmpinați de populația triumfătoare a Pragăi, pe altele, îndeosebi la periferie, echipajele de tancuri erau nevoite să angajeze lupte din mișcare și să-i scoată din Praga pe fasciștii care opuneau rezistență.

Praghezii vor afla mai târziu că guvernatorul general al Cehiei, hitleristul Hans Frank, instigatorul și organizatorul represaliilor din orașul lor, a fost prins în zona anglo-americană. S-au găsit în ascunzătoarea lui 33 de volume cu însemnări zilnice, devenite în cadrul Procesului de la Nürnberg tot atâtea acte de acuzare. A încercat să se sinucidă tăindu-și venele, dar a fost salvat, pentru a ajunge în boxa criminalilor de război… Frank își va încheia „glorioasa" existență pe eșafod.

Praghezii vor mai afla apoi, odată cu instaurarea păcii, și de soarta feldmareșalului Schörner, care, la un moment dat, visase să transforme Praga în capitala unei inexpugnabile fortărețe. La 9 mai și-a abandonat armatele, fugind în munții Bavariei, îmbrăcat civil… Se va ascunde cât se va ascunde, dar, în cele din urmă, populația acelor locuri îl va identifica și îl va preda autorităților americane, care, la rândul lor, îl vor transfera autorităților sovietice.

ACASĂ LA NOI. Dangătele victoriei pluteau și peste rănile încă necicatrizate ale pământului Mioriței, vestind tuturor acea clipă solemnă de trecere de la război la pace, de la un anotimp al istoriei la altul!

Dangătele victoriei! Hitlerismul zăcea înfrânt la picioarele învingătorilor. Iar primăvara flutura o zi senină – omagiu celor căzuți, omagiu victorioșilor, umanității.

În ajun, la București, fusese o zi ca multe altele, ce se desfășura pentru oamenii muncii sub lozinca

înălțată încă din toamna anului trecut de Partidul Comunist Român din hotar în hotar:

TOTUL PENTRU FRONT,
TOTUL PENTRU VICTORIE!

Da, în ajun, o zi ca multe altele. Fusese valabil bonul nr. 127 pentru care brutăriile îți eliberau 300 gr pâine neagră, rația zilnică de persoană. O pâine de 600 gr costa 2 075 lei. Mălaiul – fusese valabil bonul nr. 14 – se elibera de două ori pe săptămână, câte 600 grame. Fabricile și uzinele mai erau încă în mâinile capitaliștilor și bancherilor. La sate, se înfăptuia reforma agrară.

Cine urca în tramvai constata că S.T.B.-ul, una din cele mai prospere societăți anonime pe acțiuni, majorase din nou tarifele la tramvai: clasa I – 80 lei, clasa a II-a – 40 lei. Și omul simplu de pe stradă ofta cu tristețe că tramvaiul nu avea decât două clase.

Inflația creștea de la o zi la alta, ca un răspuns parcă al marilor industriași și moșieri la creșterea valului revoluționar în întreaga țară. Rubrica „Finanțe, economie”, prezentă în orice cotidian, aducea în ziua de 7 mai 1945 la cunoștința cititorilor că 1 leu din 1938 era egal, la 23 februarie 1944, cu 30 lei… și acesta era doar începutul. Drept urmare, Confederația Generală a Muncii (înființată la 30 ianuarie 1945), cu sprijinul noului guvern, obține ca fiecare întreprindere să fie obligată să înființeze, până la 14 mai 1945, economate pentru aprovizionarea oamenilor muncii.

Da, în ajun fusese o zi ca multe altele. Ziarele, ca întotdeauna, apăruseră dimineața… 40 de lei un ziar… Pe lângă Comunicatul Marelui Stat-Major, cititorul mai afla în coloanele cotidianului preferat știri ca: „Astrologul lui Hitler a fost arestat”, sau: „Cupola Reichstag-ului se prăbușește”, sau: „Sfârșitul războiului în Europa nu mai este decât o

chestiune de câteva zile”, sau: „Bătălii îndârjite în Alpii occidentali”, sau: „La începutul lunii mai Mussolini a fost executat”, sau: „Americanii descoperă în Austria Mauthausen – un lagăr în care au pierit 300 000 de evrei”.

•

9 MAI 1945! Ziarele apăruseră pe pagina întâi cu tulburătoarea veste a Victoriei. Peste textele înserate rotativele imprimaseră pe întreaga suprafață a paginii, cu cerneală roșie, un V…

Privirile cititorului cad pe titlul: „Ședință solemnă a guvernului român la Președinția Consiliului”.

Primul nostru gând, declară dl. Dr. Petru Groza, *aleargă cu pietate spre cei care au plătit cu viața lor această zi măreață a VICTORIEI*; *să păstrăm deci o pioasă clipă de reculegere în amintirea lor.*

În „Timpul”, sub semnătura scriitorului Demostene Botez, citim:

Pacea! *A venit târziu, a venit după jertfe înspăimântătoare. Dar a venit așa cum era drept să vie*: *cu capitularea acelor care au dezlănțuit măcelul.*

[…] *Mintea noastră de oameni cu greu poate imagina și imensitatea jertfei de vieți. Niciodată n-au murit atâția oameni în lupte, și n-au murit mai crud. Niciodată nu s-au distrus, nu s-au pustiit atâtea averi.*

[…] *Ziua păcii e o zi de plecare spre o viață nouă pentru noi toți. Știu că anii grei de război au pus o pecete grea de seriozitate pe sufletele noastre.*

Dar azi *coșmarul s-a sfârșit* […]

Mai aflăm, citind ziarele că:

Pe scenele teatrelor, seară de seară, se putea viziona și, eventual, aplauda, spectacolele:

„*Papucii fericirii*”, la „Teatrul Mic”

„*Primăvara, bat-o vina*!”, la „Alhambra”

„*Silvia*”, la „Gioconda”

La Ateneul Român avea loc un „*Festival Șostacovici*”

Pe ecranele cinematografelor rulau filmele:

„*Ora șase după război*”, la „Capitol”

„*Circul*”, la „Trianon”

„*Ivan cel groaznic*”, la „Aro”.

•

LA MARELE STAT-MAJOR, unde activitatea teleimprimatoarelor nu mai contenea, prin radiograma nr. 670 973 se cerea armatelor române de pe front:

Raportați imediat ziua și ora când au încetat ostilitățile în zona dumneavoastră!

Executând ordinul. Armata 1 română va răspunde printr-un laconic mesaj radio cifrat;

La ordinul nr. 670 973, vă raportăm că întrucât inamicul nu a capitulat, Armata […] *continuă operațiile alături de trupele sovietice, până la distrugerea definitivă a inamicului.*

Iar în „Jurnalul de operații” al Armatei 4 române citim:

9 mai 1945. Ora 17:45, se primește, de la Grupul de armate – generalul Jmacenko – următorul ordin:

I. Inamicul care se retrage va fi urmărit zi și noapte. Atunci când nu va capitula, va fi distrus.

Dangătele victoriei planau stăruitor deasupra unor câmpuri de luptă din Cehoslovacia. Dar ostașii români nu aveau cum să le audă, căci tunurile, parcă în virtutea inerției, mai bubuiau încă, iar oamenii în uniformă mai mureau încă.

•

LA 9 MAI 1945 eram ministru de război în guvernul instaurat la 6 martie sub președinția Dr. Petru Groza – povestește generalul de armată C. Vasiliu-Rășcanu, într-o scrisoare ce ne-a fost adresată la 27 februarie 1970. *Pe atunci, ministerul funcționa în clădirea Școlii de război, actuala Academie Militară.*

Mă rugați să vă relatez programul acelei zile de neuitat. Vă satisfac rugămintea.

La orele 8 am primit telefonic știrea că Germania a capitulat.

La orele 12, împreună cu toți membrii guvernului, am prezentat felicitări la Ambasada Uniunii Sovietice, pentru victorie. De aici, toți membrii, guvernului s-au dus în Piața Aviatorilor la o mare manifestație a oamenilor muncii, unde a vorbit Dr. Petru Groza. Înainte însă de a vorbi primul ministru, au răsunat 9 lovituri de tun trase de o baterie antiaeriană amplasată în parcul Libertății (*fost Carol*)*, în apropierea mormântului Eroului Necunoscut.*

… PRIMĂVARĂ… LUMINĂ… PACE…

Din ordinul Dr. Petru Groza, având în vedere terminarea războiului și anunțarea victoriei, *camuflajul se desființează în întreaga țară.*

LA ORELE 20 – povestește în continuare generalul de armată C. Vasiliu-Rășcanu – *a avut loc în salonul de festivități al Cercului Militar* (*azi Casa Armatei*) *o adunare festivă, la care și-au dat concursul echipa de cântece și dansuri, precum și artiștii Operei Române, care m-au însoțit în vizita ce-am făcut-o în lunile martie-aprilie trupelor noastre pe frontul din Cehoslovacia.*

La adunarea festivă au luat parte: *membrii guvernului, diplomați, membrii Comisiei aliate de control, reprezentanți ai Frontului Național Democratic și ai A.R.L.U.S.-ului, generali și ofițeri ai armatei române și sovietice, reprezentanți ai oamenilor muncii de la Atelierele C.F.R., S.T.B., de la „Fabrica Malaxa”.*

Salonul de festivități era frumos ornat, balcoanele Cercului Militar – feeric luminate.

În fața clădirii dinspre Calea Victoriei se adunase o mulțime de bucureșteni: *se ovaționa pentru armatele română, sovietică, engleză și*

americană. Pe urmă mulțimile au încins hore, în timp ce din balcoanele Cercului Militar și din Parcul Libertății se lansau în văzduh artificii.

Am deschis festivitatea rostind o cuvântare pe care o redau mai jos:

Doamnelor, Domnilor, Ostași,

Bubuitul tunurilor de astăzi anunță tuturor ziua libertății și neatârnării Țării Românești și ziua marii Victorii contra hitlerismului cotropitor.

Sărbătorim această zi când întreaga armată română se găsește departe de fruntariile țării, cu arma încă în mână, fără a o vedea manifestându-se la o paradă militară, așa cum am fost obișnuiți să o vedem până acum.

E un prilej de reculegere solemnă față de acei ostași care s-au jertfit, ca să putem noi, cei prezenți, să culegem laurii victoriei; dar și de mândrie națională că prin jertfa lor putem să participăm la victoria comună, alături de Națiunile Unite, și, îndeosebi, alături de marea și victorioasa armată sovietică.

[…] *Victoria este mare fiindcă fără ea, umanitatea și noi am fi pierdut tot ce aveam mai scump, adică am fi rămas fără libertate, fără dreptul de a gândi și progresa, fără binefacerile democrației. Dar această victorie s-a obținut cu sacrificii mari, după o luptă aprigă, contra unui dușman înverșunat, care nu s-a dat înapoi de la nicio brutalitate și de la cele mai mari orori. Națiunile Unite au obținut victoria printr-o mare încordare de voință ci prin conștiința dreptei cauze pentru care au luptat.*

În acest greu război, sacrificiile poporului nostru și ale popoarelor Națiunilor Unite au fost mari și, mai ales, cele ale popoarelor sovietice și armatei roșii, care au avut multe de suferit de pe urma barbariei hitleriste.

[…] *La această luptă a luminii împotriva întunericului am avut cinstea să luăm parte și noi și, astfel, Ziua Victoriei pentru noi, românii, a făcut să se împletească cu sărbătoarea națională – 9 mai – și să putem gusta din plăcutul nectar al victoriei prin sacrificiul celor mai buni fii ai patriei noastre.*

[…] *Luptând cu armament redus, am reușit totuși, alături de armatele sovietice, să înfrângem trupele hitleriste în lungul Ungariei până la Budapesta și apoi, pe timpul iernii, să străbatem masivii muntoși ai Cehoslovaciei, prin viscole, zăpezi și tot felul de pericole puse la cale de dârzenia criminală a forțelor hitleriste, pe care numai înalta conștiință și vitejie a ostașului român au reușit să le învingă.*

Să mulțumim deci cu adâncă recunoștință acestor ostași, făuritori ai victoriei românești. Pentru cei ce s-au sacrificat dându-și viața țării, în semn de pios omagiu, să păstrăm un moment de reculegere.

Asigurăm pe urmași că memoria lor nu va fi uitată și că noi toți cei rămași în viață vom ști să apreciem faptele lor și să alinăm durerile celor rămași în suferință […]

•

DANGĂTELE VICTORIEI pluteau și peste rănile încă necicatrizate ale pământului Mioriței, vestind tuturor acea clipă solemnă de trecere de la război la pace, de la un anotimp al victoriei la altul!

De două luni la cârma țării, prin voința maselor largi conduse de Partidul Comunist Român, se afla un guvern de largă concentrare națională și democratică. Victoria armatei române de pe frontul antihitlerist a fost și victoria îndemnului: TOTUL PENTRU FRONT, TOTUL PENTRU VICTORIE!, care a unit într-un singur front eforturile creatoare ale muncitorimii, țărănimii și

intelectualității cu vitejia și bravura ostașilor români.

Prima zi de pace!… Dar acel ceas al istoriei, când popoarele lumii aveau să afle cutremurătorul bilanț al conflagrației era încă destul de departe. Nu se calculaseră încă morții, dispăruții fără urmă, marile pierderi materiale…

Astăzi știm: contribuția economică a României la războiul antihitlerist a însumat peste un miliard de dolari în valuta anului 1938, sumă echivalentă cu mai mult de patru ori bugetul țării pe anul financiar 1937/1938.

9 mai 1945!

La orele 13:45, sirenele din toată țara au izbucnit într-un șuier prelung și cutremurător. De astă dată, mulțimile adunate în piețele publice, pe străzile centrale sau în mahalale, nu au mai alergat spre adăposturi. Sirenele din toată țara sunau pentru ultima oară încetarea alarmei. Era un omagiu proletar adus primăverii păcii.

Trebuie să se fi auzit în acea zi și sirena victorioasă a siderurgiștilor români. De la 23 August 1944 și până la 9 Mai 1945, datorită muncii lor fără preget, armatele române au cunoscut o aprovizionare neîntreruptă și sporită cu arme, muniții și materiale explozive.

Trebuie să fi răsunat de Ziua Victoriei și sirena minerilor… Totul pentru front, totul pentru victorie! Îndemn patriotic… Îndemn revoluționar… În luna martie 1945, minerii realizaseră o producție de aproape două ori mai mare decât cea din septembrie 1944.

Trebuie să se fi făcut auzită și sirena ceferiștilor, petroliștilor, a făuritorilor de avioane de la I.A.R. și A.S.A.M…

Sirenele revoluționare ale orașelor semnificau și un omagiu adus trudei țărănimii române, contribuției acesteia la victorie. Truditorii ogoarelor au dat frontului antihitlerist cantitatea de peste 220 000 tone de făină de grâu, carne,

grăsimi, zarzavaturi, peste 142 000 tone furaje și grăunțe. Au mai fost date, pentru nevoile armatei, sute de mii de cai.

La orele 13:45, sirenele din toată țara au izbucnit într-un singur șuier, vestind ultima noapte de război, prima zi de pace.

În stradă, oamenii se îmbrățișau, în ochi cu lacrimile bucuriei, încingeau hore. Erau osteniți ca niște adevărați ostași la capătul războiului, dar hotărâți să înalțe o Românie luminoasă și fericită.

Iar seara, în neuitata seară de 9 mai 1945, oamenii au smuls cu frenezie doliul camuflajului, lăsând luminile ferestrelor să se reverse firesc în tumultul vieții cotidiene.

VICTORIE! VICTORIE! VICTORIE!

În ziua mult așteptată, „Scânteia” a apărut în zori, exclamând cu majuscule: VICTORIE! Pe pagina întâi, un desen simbolizând pacea și bucuria poporului nostru îi sublinia aspectul sărbătoresc.

Am contribuit, printre altele, cu hotărâre fățișă și sinceră – scria „Scânteia” –, *la grăbirea ceasului răsplăților pe care îl trăim acum alături de întreaga omenire. Să stăruim pe drumul acesta, nimicind până la capăt toate urmele ascunse sau vădite ale fascismului și dându-ne partea cinstită la clădirea lumii viitorului, lumii adevărului și propășirii* […] *Participăm cu entuziasm la bucuria impetuoasă a omenirii prilejuită de victoria militară asupra fascismului. Să ne-o câștigăm și pe aceea de a ne împărtăși din binefacerile senine ale păcii, să ne încordăm eforturile pentru a zidi o Românie luminoasă și fericită.*

PARTEA A DOUA

• Treptele victoriei

LA ÎNCEPUT A FOST acel gest unic, spontan. Am ridicat țeava armei spre cer – și era un cer senin, curat ca lacrima – și am apăsat cu năduf pe trăgaci… până la ultimul glonț am apăsat. Dintr-o pornire, și astăzi tainică și inexplicabilă… Așa cum voi afla mai târziu, a fost un gest colectiv, poate de supremă bucurie a oștirilor victorioase. Și nu care cumva să se creadă că, inițial, cineva ordonase: „Arma la ochi! Trageți în aer!” Nu, nu… În ziua aceea memorabilă – 9 mai 1945, piatra de hotar între război și pace – armele de toate tipurile, de toate calibrele s-au îndreptat spre cer – și era un cer curat ca sufletul noului-născut! –, dezlănțuind cel mai sincronizat foc din toți anii războiului antihitlerist. Era salva de bucurie a VICTORIOȘILOR din linia întâi – a ostașilor sovietici, americani, englezi sau români, francezi sau iugoslavi, polonezi, cehoslovaci sau ai celorlalte națiuni din coaliția antihitleristă. Fantastica și feerica salvă ce avea să vestească omenirii prăbușirea celui de-al III-lea Reich… prima zi de pace pe bătrânul și obositul continent european.

•

ODATĂ REVOLUȚIA ROMÂNĂ de la 23 August 1944 declanșată, s-a creat una dintre cele mai inedite și mai dramatice situații militare. S-au deschis simultan, pe întreg teritoriul țării, sute de fronturi împotriva inamicului nazist, fiecare cu particularitatea lui. Se traducea în fapt acel celebru vers eminescian: „… tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul…” Nu știu încă un studiu care să-și propună tratarea acestui aspect specific primelor zile ale revoluției. Am dori să relevăm – pe baza unor mărturii – fapte menite să ne exemplifice cum erau

deschise asemenea fronturi de luptă de o oră, de o zi…, uneori neconsemnate pe hărțile operaționale.

În anul 1944, eram militar cu gradul de sergent-major și făceam parte din escadronul 44 – pionieri, Divizia 8 cavalerie – scrie veteranul Ion Purcaru într-o evocare depusă la Muzeul Militar Central. *În seara zilei de 23 august, s-a dat alarma și în scurt timp eram gata echipați de război* […] *Nu știam încotro mărșăluim. Noaptea am ajuns în București și am stat ascunși în niște gropi până în zori.*

Ne-am gândit oare că mulți, foarte mulți ostași țărani sau fii de țărani chemați să apere Bucureștiul – inima revoluției – nu văzuseră niciodată până la acea dată Capitala patriei lor? (Nu mă refer la cei din unitățile militare din garnizoana București.) Să nu fi văzut niciodată Bucureștiul și, brusc, să te pomenești în dreptul Palatului Telefoanelor, pe atunci cea mai înaltă clădire din România… Sau să-ți răsară în cale Arcul de Triumf… Și, pe neașteptate, datorită unui act istoric fără precedent, s-au pomenit cu arma în mână pe străzile orașului supus unor sângeroase raiduri aeriene.

Ion Purcaru, fiu de plugar, născut pe meleagurile bihorene, număra douăzeci și doi de ani când a trecut poarta Bucureștiului. Nu a avut când să-l viziteze. Încă din primele ore ale dimineții a intrat în luptele de la sediul Misiunii militare germane pentru armata aerului.

După un foc de mitraliere care a durat mai bine de două ore – povestește în continuare veteranul –, s-a *trecut la lupta cu grenada* […] *Din clădirea ciuruită de gloanțe și schije au ieșit cei care scăpaseră cu viață. Printre ei, mulți ofițeri superiori* […] *După ce nemții s-au predat, am primit ordin să ne deplasăm la Școala superioară de război* (sediul Misiunii militare germane pentru armata de uscat – H.Z.)

Să ne deplasăm, – desigur, evocatorul simplifică. La ceasul „deplasării”, aviația hitleristă

se dezlănțuise, orașul era înecat în fum și flăcări. Cum o fi parcurs unitatea lui Ion Purcaru drumul de la Podul Mihai Vodă la Școala superioară de război? A fost o afluire simplă sau una cu peripeții? Răspunsul ni-l oferă amintirile fostului combatant:

Plutonul din care făceam parte a primit ordinul să meargă în avangardă. Mergeam în fruntea grupei mele pe malul Dâmboviței. Pe celălalt trotuar înainta un alt pluton, comandat de sergentul Vasile Tănăsoiu, un cioban din Mehedinți…

Încerc să mi-i imaginez, înaintând pe Splai în sus, către Podul Izvor, apoi către Podul Elefterie. Trăgând cu ochiul la „blochausurile" ce le ieșeau în cale, sau la curțile unor case mai vechi. Era o zi toridă, văzduhul și clădirile dogoreau. Dar nu le-a fost dat acestor oșteni să descopere Capitala așa cum au descoperit-o, după ani, ei și urmașii lor.

După vreo 300-400 de metri, am fost întâmpinați cu foc de armă – relatează Ion Purcaru. *Ne-am culcat lipiți de bordura trotuarului, alții s-au adăpostit pe malul Dâmboviței. Am observat un pod* (Cred că e vorba de Podul Hasdeu, situat între Podul Izvor și Podul Elefterie, din dreptul Institutului Cantacuzino – H.Z.), *peste care nemții treceau în fugă, păstrând între ei o distanță de vreo 20 de metri. Așa cum aveam să aflu puțin mai târziu, aceștia ieșiseră din curtea unei fabrici de pâine sau a unei mori.* (Fără îndoială, este vorba de moara și fabrica „Otto Gagel", de pe strada Puțu cu apă rece – H.Z.) A*m instalat chiar pe trotuar o mitralieră și am început să tragem în nemții care, după ce trecuseră podul, încercau să ne taie nouă calea…*

A fost o înfruntare „locală", la o răspântie de străzi cu multe ciudățenii urbane pentru țăranii din plutoanele 1 și 2 ale escadronului 44. Și își mai amintește Ion Purcaru:

Am auzit apoi focuri de armă din stânga noastră, dinspre fabrica de pâine sau moară ce era. Mă uit atent într-acolo și ce văd? Văd nemți fugăriți de niște civili înarmați și care nu glumeau: trăgeau…

Ajuns cu textul în acest punct, este de datoria noastră să atragem atenția că evocarea sergentului-major (r) Ion Purcaru se confirmă printr-o altă evocare, de astă-dată semnată de unul dintre acei civili înarmați, comunistul I. Ștefănescu, pe atunci secretarul celulei P.C.R. de la Întreprinderea „Otto Gagel". În dimineața zilei de 24 august 1944, acesta, în fruntea unui grup de brutari, s-a prezentat la Comandamentul Formațiunilor de Luptă Patriotică și a cerut arme, însă comandantul F.L.P., aflându-le meseria, le-a ordonat să se întoarcă la locul lor de muncă și să facă pâine pentru populație. I-au dat ascultare, dar cum acolo se producea exclusiv pentru armata germană, trebuiau imobilizați nemții care alcătuiau paza cunoscutei întreprinderi bucureștene…

Am ordonat deschiderea focului și în direcția asta. La un moment dat, mitraliera 1 a grupei amuțește din pricina trăgătorului care cade rănit… Atunci îl văd pe sergentul Moise Ștefan, originar din Deva, în civilie brutar (formidabilă coincidență! – H.Z.), *cum sare de la locul lui și se repede la mitralieră, o ridică cu afet cu tot și, înfruntând gloanțele inamicului, aleargă cu ea înainte, să o instaleze pe o poziție și mai bună, punând un baraj de foc în calea nemților. În ajutorul lui Moise a sărit și fruntașul Vasile Chioreanu, un flăcău de pe la Jibou. Datorită acțiunii curajoase a celor doi, am reușit să prindem tot grupul de hitleriști care fugiseră de la fabrica aia de pâine sau moară ce era… Douăzeci și unu au luat drumul prizonieratului, iar șapte, doborâți de mitraliera lui Moise, au trecut pe cealaltă lume… Noi n-am avut decât un rănit, nu-mi mai amintesc cum îl chema…*

Era normal ca „civilii înarmați” să strângă mâna ostașilor și, cum aceștia nu cunoșteau locurile și nici străzile care ar fi putut să-i scoată mai repede la Școala de război, doi brutari s-au oferit să le fie călăuze… Lung, scurt, drumul celor două plutoane către noul lor obiectiv de luptă a fost plin de peripeții și situații imprevizibile. Iată ce povestește mai departe Ion Purcaru:

Nu cred să fi mers vreo sută de metri, când suntem întâmpinați cu focuri răzlețe de arme. Este rănit unul de-al nostru… Încercăm să ne furișăm pe lângă ziduri, alte focuri, alți doi răniți. Nu se mai putea așa… Se țintea în noi de prin case… Atunci am dat ordin să se controleze casă cu casă… Drept urmare, sergentul Vasile Tănăsoiu a scos dintr-un pod doi nemți. Într-un beci, șase nemți tocmai se dezbrăcau de uniforme și se pregăteau să-și îmbrace haine civile.

Din pricina bombardamentelor executate de aviația hitleristă, străzile orașului erau pustii. Bucureștenii nu mai aveau când să mai iasă din adăposturi… Călăuziți de cei doi brutari, ostașii români au ajuns în preajma Școlii de război, care se înălța în fața lor ca o cetate modernă.

Aici, cel doi s-au retras, iar noi ne-am instalat în niște tufe de liliac – își amintește veteranul. *Abia acum a început foamea să ne ardă… Am potolit-o cu puținele merinde ce le aveam cu noi. Avioanele hitleriste zburau fără contenire… Trei bombe grele au căzut pe un loc viran, undeva în spatele nostru… Am uitat să spun că în jurul obiectivului mai erau și alți ostași, din Regimentul 2 Călărași… După ce s-a întunecat, am fost chemat de căpitanul Ionescu care mi-a dat ordin ca, împreună cu alți ostași, să cercetez dacă nemții n-au plantat mine în jurul clădirii. Doar eram un escadron de pionieri… L-am luat cu mine pe sergentul Tănăsoiu, de care am mai vorbit, și pe fruntașul Vasile Bodor, de prin părțile Dejului, contingent ’41… Nimic mai greu decât să caut pe*

întuneric câmpuri de mine… Din fericire, nemții n-au apucat să le planteze… În schimb, cercetând zidurile exterioare ale clădirii, am descoperit altceva: *patru gropi cu trotil, care arătau că inamicul se pregătise ca, la nevoie, să arunce în aer clădirea. Am tăiat pe loc firele și fitilul, iar trotilul l-am scos din gropi.*

Noaptea de august ar fi fost senină și și-ar fi arătat sclipirile stelelor, dacă n-ar fi fost înecată în fumul incendiilor. Ardeau Teatrul Național, Ateneul Român, Universitatea… Pionierii escadronului 44 nu apucaseră să le vadă și să le admire mai înainte…

Judecând după relatările veteranului, restul nopții ar fi trecut în liniște deplină.

În zori, am primit ordin să atacăm și să ocupăm Școala. Direcția: *aripa dreaptă. N-am izbutit dintr-un început. Îți dădeai repede seama că aveai de-a face cu un inamic bine instruit, care-și organizase dinlăuntru apărarea. Ținea sub foc de mitraliere și arme automate tot sectorul. Peste câtva timp, ne-au sosit în sprijin două tanchete și atacul a fost reluat. Noi către aripa dreaptă, alte formații* (cele ale Regimentului 2 Călărași – H.Z.), *aripa stângă. Ușa luată cu asalt era blocată. Am forțat-o și, când am deschis-o, ne-am împiedicat de saci de nisip și cadavre ale apărătorilor. Din momentul ăsta, am trecut la curățirea clădirii de inamic. Am fost nevoiți să luptăm pentru fiecare încăpere. Operația a durat cam mult și a cerut multe sacrificii. Am avut din nou răniți, unii grav. Am scos însă din clădire peste 80 de prizonieri, în majoritate ofițeri superiori. Morții lor n-am avut când să-i număr…*

Îmi amintesc că, în clădire, am dat nu numai peste multe alimente și un depozit de băuturi care de care mai de soi, ci și de o sumă foarte mare de lei românești… teancuri de bancnote nou-nouțe… nu apucaseră să se atingă de ele…

Cele două plutoane ale escadronului 44 (fără cai) și-au îndeplinit misiunea. Timp de două ore s-au odihnit pe iarbă, la umbra unor castani. Pe urmă, un alt ordin i-a pus iarăși în marș. Le cerea să străbată Bucureștiul, de la un cap la celălalt, să ajungă la Herăstrău în sectorul lacurilor, unde luptele cu hitleriștii erau în toi. Se înserase. Au străbătut din nou Capitala. Dar ce puteai vedea la lumina flăcărilor?

După luptele din București, mai povestește sergentul-major (r) Ion Purcaru, *am stat două zile la refacere… Plutoanele au primit întăriri. Am fost urcați în camioane și am pornit, prin Valea Prahovei, spre Brașov…*

Începeau luptele pentru eliberarea nordului Transilvaniei…

•

DEALUL SÂNGEORGIU. Ca turiști, îi dăm deseori târcoale, ba îl și urcăm, iar odată ajunși sus, pe crestele sale, nu ne mai săturăm încântându-ne privirile cu frumusețea peisajului transilvănean. Apoi, cu sufletul plin de pacea acestor plaiuri, drumețim mai departe sau ne întoarcem la casele noastre.

Drumețim… Treci Mureșul și urci „Dealul”… Cât e de simplu și de firesc! Dacă vrei, poți să treci Mureșul chiar și în dreptul Ciupăului… Oare câți dintre noi, poposind la poalele „Dealului” sau pe crestele sale, îi cunoaștem istoria recentă, scrisă de soldatul român preț de zece zile și zece nopți cu sângele său? Treci Mureșul și urci „Dealul”… L-ai putea trece chiar și pe la Ciupău. Ai afla astfel de unde a început pentru Divizia 9 infanterie „lungul șir de morminte”.

În acea toamnă de foc și moarte a anului 1944, Dealul Sângeorgiu i se prezenta generalului Costin Ionașcu, comandantul diviziei, atât pe hartă, cât și prin binoclu, sub forma unei înălțimi cu o dezvoltare de 6 km front, cu creste pline de mameloane, ce constituiau pentru inamic puternice

punți de sprijin. De la nord de Mureș vedea terenul urcând în pantă ușoară, ca după aproape o mie de metri să se înalțe brusc, devenind spre creste un perete puternic cu cotele 409-495 și 463. O divizie SS – a 8-a cavalerie motorizată – stăpânea „Dealul” cu crestele și pantele sale… Și fiecare pantă – un punct de foc fortificat și fiecare creastă – o fortăreață… Camuflajul dispozitivului inamic era perfect…

Din cauza îngustimii trecerii de la Ciupău – povestește generalul Costin Ionașcu –, *divizia a organizat trei grupări succesive de forțare… La ora 8:00, după o violentă pregătire de artilerie de 45 minute, a început asaltul.* Până la *creastă erau peste 1 000 metri, în pantă repede, în semicerc boltit, cu multe unghiuri moarte. Batalionul 2 din Regimentul 26 infanterie cucerește cota 495. Inamicul contraatacă însă imediat. Se încinge o luptă extrem de sângeroasă. Unitățile noastre sunt forțate să se retragă până la Mureș. Situația este critică. Un ofițer de Stat-Major trece râul, ia comanda rezervei și contraatacă, restabilind situația, fără însă a cuceri cota 495. Către ora 17:00 sunt introduse în luptă noi batalioane, pentru a se putea menține terenul cucerit. În cursul nopții de 22 spre 23 septembrie s-au dat atacuri continue pe diferite mameloane și cote ce duceau la creastă. Inamicul lumina scena bătăliei cu rachete și proiectile-trasoare: vedea totul ca în palmă. Focul de baraj al dușmanului era deosebit de puternic, iar contraatacurile SS-iștilor alternau cu rapiditate și exactitate. În schimb, focul nostru era limitat, datorită condițiilor de teren. Luptele erau grele, rezistența inamicului dârză. Până la om 24:00 divizia a înregistrat următoarele pierderi: 10 ofițeri, 2 subofițeri și 546 trupă. Iar bătălia era în curs…*

Dealul Sângeorgiu – o Golgotă românească a anului 1944. Desigur, pozițiile Diviziei SS 8 cavalerie motorizată, amplasată în trupul de piatră

al Dealului, puteau fi cucerite printr-o largă manevră de învăluire, dar comandamente superioare stabiliseră Diviziei 9 infanterie misiunea de a fixa forțele inamicului în sectorul Dealului și de a înlesni, astfel, trupelor sovietice și române înaintarea spre vest. Misiunea a fost îndeplinită cu prețul unor pierderi pe care cronicarul de la 9 mai 1945 le sublinia prin cuvintele: „Lungul șir de morminte românești de la Mureș și până în Boemia…” În cele zece zile și zece nopți de asalt au urcat pentru totdeauna Dealul Sângeorgiu peste 100 ofițeri, 56 subofițeri, 4 638 trupă…

Călătorule, de treci Mureșul și dai să urci Dealul Sângeorgiu, nu uita să te pleci cu pietate în fața mormintelor, fie că se văd ori nu!

•

LA ORA 24 din noaptea de 31 decembrie 1944, comandantul Regimentului 96 infanterie, colonelul Mihail Gheorghiu a luat receptorul din mâna centralistului, felicitând batalioanele și pe toți luptătorii, urându-le: „*Viață lungă, sănătate și izbândă asupra inamicului*!”, își amintește, nu fără emoție, colonelul (r) Babeu-Gârbu Ioan, fost șef al biroului operații al regimentului. *Comandantul avea ochii plini de lacrimi. Cine știe ce era în sufletul său*!

În prima zi a Anului Nou 1945, am plecat la atac. Înaintea noastră – Budapesta. Inamicul lupta cu înverșunare, furios și sălbatic, profitând de fiecare adăpost amenajat pentru luptă. Totuși, în ziua de 1 ianuarie 1945, am reușit prin lupte grele, cu pierderi grele, să punem stăpânire pe fabricile de la periferiile Budapestei.

Tot în această primă zi a noului an, fata-ostaș Elena Chiriță, o fată cu ochii mari și o înfățișare fizică plăcută, cu trusa de sanitar pe umăr și arma în mână, la atacul viguros dat de regiment, s-a prăbușit. A căzut în timp ce se pregătea să facă un

nou salt. Un proiectil a explodat doar la câțiva pași de ea.

… Lăsându-ți capul în piept cu smerenie pentru a păstra un minut de reculegere în memoria Elenei Chiriță, cu sau fără voie, îți vine în minte legenda fără moarte a Meșterului Manole. Sufletul Elenei Chiriță s-a așezat mitic la baza Marei Ctitorii a Victoriei.

•

UN VETERAN al războiului antihitlerist, pe nume Bogdan C. Vasile, din comuna Frăsinet, județul Ilfov, după ce la 9 mai 1945 a înălțat și el arma spre cer, dând astfel grai bucuriei sale soldățești de a fi supraviețuit conflagrației mondiale, s-a așezat la marginea drumului și, ca un bun gospodar ce era, s-a apucat să numere zilele și nopțile trăite pe front, în linia întâi, față în față cu moartea. Au ieșit la socoteală 215. Ca sergent în Regimentul 1 Vânători-Pitești, a fost comandant de grupă, apoi de pluton. A participat la forțarea Tisei, dar înainte de a forța râul, a văzut cu ochii săi plutind pe apele ce duceau spre infinit „trupurile ostașilor români îngroșând cu sângele lor Tisa”… A urcat în plină iarnă muntele Mátra, croindu-și drum cu arma în mână. Numai într-o singură luptă cu inamicul unitatea sa a lăsat în urmă, pe Mátra, 40 de morminte… „Pe Mátra – ne-a povestit veteranul –, mi-am dat seama, așa, dintr-o dată, că de o săptămână nu mai pusesem în gură strop de apă curată… Îmi potoleam setea topind zăpada. Pe cap purtam o căciulă; când mi-au dat-o era albă!… Fumul o făcuse neagră! 215 zile!” Să ne imaginăm fericirea lui Bogdan C. Vasile când, la 9 Mai 1945, ajuns la 60 km de Praga, a trăit bucuria primei zile de pace.

•

UN OM mai poartă și acum în carnea trupului său câteva schije. Chirurgii se tem să i le extragă. În octombrie 1944, Tanțu D. Mihai, comandând un pluton de călăreți, a trăit lângă Sătmărel ceea ce

soldatul numește „botezul focului”. „Actul” i-a fost „semnat” de 28 de schije vrăjmașe. Sângele i-a țâșnit din 23 de răni… Totuși, în plină încăierare cu inamicul, a mai găsit în el puterea necesară să predea unui alt camarad comanda plutonului, după care s-a prăbușit în hăul delirului. A fost cules de pe câmpul de luptă. Medicii s-au străduit să-l salveze, i-au extras 24 de schije. Cu alte patru, Tanțu D. Mihai s-a întors pe front și a făcut, împreună cu Regimentul 5 roșiori, întregul război de eliberare a Cehoslovaciei…

•

ȘI DOROBANȚII Regimentului 26, la 9 mai 1945, mai luptau încă. Generalul-maior (r) Al. Manolache, fostul comandant al unității, își amintește că prima zi de pace căzuse într-o miercuri și ne scrie: *La ora 8:00, după o pregătire de artilerie, regimentul* se *ridică la atac, dar este întâmpinat de inamic cu focuri puternice* […] *Cade grav rănit maiorul Munteanu, comandantul batalionului 1* […] *Atacul nostru se declanșează din nou către ora 12:00, sub sprijinul artileriei divizionare, al unui tanc și al unui tun antitanc* […] *cu care am acționat de-a lungul șoselei Brno-Praga, ca urmare a faptului că inamicul dispunea de tancuri care sprijineau rezistența de la pădure* […] *Lupta a luat sfârșit în jurul orei 15:00.*

•

CIMITIRELE EROILOR, MONUMENTELE cu plăcile lor memoriale au venit pe urmă, după ce primăvara păcii se înstăpânise de-a binelea în lume… „Glorie eroilor români căzuți pentru apărarea Patriei” (Oarba de Mureș), „Glorie ostașilor români care au luptat cu eroism împotriva fascismului, pentru eliberarea patriei, pentru libertatea și independența poporului român” (Oradea). La fel și dincolo de granițele țării: „[…] în memoria celor 156 militari români căzuți în împrejurimile orașului, pentru eliberarea Ungariei de sub jugul fascist” (Orosháza). „Acest

monument a fost ridicat în cel de-al 13-lea an de la eliberarea țării de locuitorii din Tiszakecske, în cinstea eroilor români căzuți în anul 1944”. „Ați fost fiii unui alt popor și ați murit pentru noi. Voi ne-ați ajutat să obținem libertatea. Amintirea voastră va trăi în veci” (Tiszalök). „Păstrăm cu pietate memoria eroicilor fii ai poporului român, care și-au jertfit viața pentru idealurile internaționalismului proletar, pentru eliberarea țării noastre” (Miskolc). „Glorie eroilor români care și-au jertfit viața în lupta împotriva fascismului, pentru eliberarea poporului frate ungar” (Budapesta). „Viața noastră este libertatea noastră, cetățenii recunoscători ai localităților Michalovo și Polhonry” (Cehoslovacia). „Glorie veșnică eroilor români căzuți în luptele pentru eliberarea Republicii Cehoslovace de sub jugul fascist 1944-1945” (Zvolen). „Anul 1945. Eroilor Corpului 4 armată român căzuți pentru eliberarea orașelor Uh, Ostroh, Kroměříž și Kojetin” (Kroměříž). „Cinste și onoare eroilor armatei române căzuți pentru eliberarea patriei noastre în cel de-al doilea război mondial” (Brno).

„De la Mureș și până în Boemia… lungul șir de morminte românești…”, consemna într-o noapte de primăvară mâna ostenită a unui ofițer, trăind, în felul său, bucuria Victoriei și a Păcii. Știa, fără îndoială, că cimitirele Eroilor, monumentele cu plăcile lor memoriale vor veni pe urmă…

Ideea anchetei

ULTIMA NOAPTE DE RĂZBOI, PRIMA ZI DE PACE

din cuprinsul acestei cărți-document s-a născut mai de mult, în liniștea sălii de studii a Arhivelor Marelui Stat-Major al Armatei Române, pe când ascultam fermecat graiul nemuritor al

documentelor. O filă de jurnal, venind către noi din acel început de primăvară a păcii glăsuia astfel:

[…] *La ora 23, ca la un semnal, cerul a fost luminat cu rachete de toate calibrele, gloanțele-trasoare se îndreaptă spre cer ca și cum ar încerca să izgonească umbra morții, care a stăpânit aproape 6 ani văzduhul bătrânei Europe. Era un zgomot infernal, ca în timpul celui mai puternic atac. Timp de 1/2 oră pământul este luminat „a giorno” de rachete, iar gloanțele-trasoare dau impresia unui joc de lumini pe bolta cerească. Luptătorii vor să-și manifeste în acest fel bucuria, pecetluind în ultima oră suferințele celor 6 ani trecuți de război.*

O viață nouă deschide larg porțile sale în fața supraviețuitorilor […] *O viață matură a luat locul vieții de adolescent, care s-a scurs prin gropi în timpul campaniei. Eforturile la care au fost supuși acești ostași în ultimul timp le-au îmbătrânit fața și le-au maturizat mintea. Se vor întoarce acasă cu mult dor de viață liniștită, de muncă pașnică, să-și refacă gospodăriile, în parte distruse sau sărăcite de acest război. În mintea fiecăruia încolțește planul de muncă pentru viitor* […]

Tu, iubite ostaș român, nu ți-ai făcut decât datoria către patrie și deci și către familia la, ca și înaintașii noștri. Ție, care ai știut să învingi toate greutățile, ție, care ai știut să-ți dăruiești sângele tău, îți revine meritul în mare parte. Tu ai știut să-ți faci datoria din plin și misiunea ta e aproape terminată aici. De acum, așa cum ai știut să mânuiești arma pe câmpul de luptă, tot așa de bine să mânui mâine uneltele tale de muncă, fiindcă numai astfel vom putea reconstrui țara noastră scumpă, distrusă de război și secătuită de vremurile grele ce s-au abătut asupra patriei noastre. Cu toții ne închinăm în fața celor care au știut să se dăruiască total și îi asigurăm că în mintea fiecăruia vor rămâne întipărite figurile

acestor eroi, iar cimitirele de eroi români presărate în latul Europei vor fi imboldul de muncă pentru ziua de mâine, ca jertfele să nu rămână zadarnice.

Un sfârșit de zi corespunde cu un sfârșit de război, cu sfârșitul celui mai mare măcel pe care omenirea l-a cunoscut până acum[31].

Tulburător mesaj peste ani!

Da, există o istorie a unei unități militare, dar mai există și o istorie a fiecărui ostaș luat în parte. Amintirile acestora atrag, fascinează, au harul de a-și contopi armonios glasul cu cel al documentelor.

Așadar, ideea anchetei, acceptată cu multă căldură de Editura Militară și la a cărei împlinire și-au dat concursul centrele militare, în acest prețios mesaj își are sorgintea.

Ție, iubite ostaș român, care ți-ai făcut datoria față de patrie, deci și față de familie, ca și înaintașii noștri, îți închinăm acest modest omagiu!

Mulțumim cu plecăciune foștilor combatanți de pe frontul antihitlerist care, primind chestionarul Editurii Militare, au binevoit să ne răspundă la întrebările:

1. Unde v-a găsit 9 Mai 1945, Ziua Victoriei Națiunilor Unite asupra Germaniei hitleriste? **Cum ați cinstit această zi atât de mult așteptată de popoarele lumii**?

2. Unde și în ce împrejurări ați intrat în războiul antihitlerist?

3. Care a fost momentul cel mai dramatic trăit pe front?

4. Dar cel mai luminos și mai înălțător?

RĂSPUNSURILE LA ANCHETA „ULTIMA NOAPTE DE RĂZBOI, PRIMA ZI DE PACE”.

• Acel căpitan anonim

1. În ziua de 3 mai 1945, pe frontul din Cehoslovacia, ne-am apropiat de un castel așezat pe malul unui lac ce avea o lungime de peste 1,5 kilometri și o lățime de circa 500 metri. Silueta-i medievală se oglindea în apele lacului – ne scrie *sergentul-major t.r.*[32] (*r*) *NICOLAE GLĂMAN, fost comandant de pluton în Regimentul 3 roșiori.* Între castel și lac se interpunea o foarte frumoasă pajiște. În după-amiaza zilei, cam în jurul orei 14, am primit ordin să ajungem la castel, să înlocuim unitatea ce era acolo și să instalăm legăturile telefonice. Peisajul era ca de basm: lacul, pădurea ce înconjura castelul, asfințitul soarelui. Lacul l-am trecut cu o barcă trasă la mal, iar cablul telefonic l-am întins peste oglinda apei, vâslind. Era un cablu izolat, de culoare verde, capturat de la nemți, parcă-l văd și acum. În jurul lacului și al pădurii avuseseră loc lupte. Pretutindeni dădeai de cadavre ale inamicului, numai ce se răciseră.

Cei din castel, înainte de a-l părăsi, ne-au atras atenția să fim cu ochii-n patru, că n-ar fi exclus ca pesta noapte să ne pomenim cu surprize. Nu se cunoștea distanța dintre noi și nemți. Se știa doar că s-au retras pe poziții dinainte întărite. „Repliere strategică”, cum o numeau ei. Pădurea nu fusese cercetată; ar fi fost și greu, fiind mare și deasă. Totuși, după ce am stabilit legătura cu regimentul, am avut grijă să atrag atenția asupra unor zone minate. Într-un târziu, ni s-a făcut foame, am căutat în castel ceva de-ale gurii. N-am găsit nimic. În retragere, nemții căraseră totul, așa că ne-am mulțumit cu hrana rece pe care o aveam cu noi. Să fii într-un castel și să mănânci salam cu

pâine neagră și veche! După „cină”, am luat toate măsurile de siguranță, deoarece rămăsesem singur cu o grupă de telefoniști. În cursul nopții a apărut și unitatea noastră, a ocupat poziții provizorii, cu misiunea ca în zori să pornească în urmărirea inamicului.

Transmisiunile regimentului comandate de mine erau cu fir și fără fir (radio). Băieții din echipele de radio, în perioadele de acalmie, mai ales noaptea, ascultau Londra, Moscova, Paris… Așa se face că eram la curent cu mersul războiului pe celelalte fronturi. De vreo 2-3 zile se tot vorbea de iminenta capitulare a Reich-ului. În dimineața zilei de 9 mai 1945, s-a răspândit printre noi vestea că frontul hitlerist s-a prăbușit pe toată întinderea lui, că PACEA s-a instaurat în Europa. De la soldat la comandant, toată lumea era cuprinsă de o bucurie frenetică, fără margini. Până și caii păreau părtași la bucuria oamenilor. Păsările cântătoare ale pădurii parcă înviaseră. Ne bucuram, dar nici nu ne venea să credem că cel mai distrugător război luase sfârșit. Totul în jur vibra de voie bună și fericire. Numai noi, care trăiam nemijlocit pe front marea veste, știam ce era în sufletele noastre. Primul gând s-a îndreptat spre cei de-acasă, care ne-au condus la război în hohote de plâns.

Iată însă că un ordin sosit de la divizie pune capăt stării noastre euforice, cerând fiecărui escadron să se pregătească de marș și să reia urmărirea inamicului care refuza să se predea. Plutonul de cercetare, care făcea parte tot din escadronul de comandă al cărui încheietor eram eu, a primit misiunea de a fi capul avangărzii. S-au desfășurat băieții ca la carte și au început înaintarea pe direcția ordonată – Humpolek către Praga. După ei, urmărind cu toată atenția terenul, veneau pionierii, cu misiunea de a feri unitatea de surprizele câmpurilor minate, fiindcă nemții erau pricepuți în minarea terenurilor, a drumurilor etc. Chiar de la plecare, un ostaș călare a dat peste o

mină. Cal și călăreț au fost sfâșiați, iar explozia a împroșcat cu fâșii de carne și stofă prin ramurile copacilor. Și era 9 mai 1945, omul se bucurase că războiul luase sfârșit.

Trupele inamicului n-au capitulat toate la 9 mai 1945. S-au mai găsit comandanți germani de mici unități care așteptau ordin de capitulare de la Hitler. Situația pare hilară astăzi, dar atunci așa a fost. Hitleriștii nu mai aveau hrană, în schimb aveau arme și muniție de tot felul, se organizau prin văile munților și de acolo ieșeau la căile de comunicații, atacându-ne cu furie. De aceea, în zilele următoare am înaintat cu precauție, fiind gata să ne desfășurăm în orice clipă în formație de luptă. Nemții refuzau să se predea de bunăvoie. Când erau surprinși de unitățile noastre, depuneau armele. Se justificau declarând că n-au primit niciun ordin de capitulare. De altfel, din pricina asta, lângă Praga, au pățit-o rău de tot. Erau buimaci, nu mai știau pe ce lume trăiau, multe unități au rămas complet izolate. Deci, Ziua Victoriei am petrecut-o înaintând cu grijă, într-o stare de veghe și încordare. Pe unde treceam, populația ne primea cu multă bucurie, ne oferea informații despre ascunzătorile nemților, iar acolo unde era cazul, mulți deveneau călăuze. Ne mai săreau în ajutor și partizanii; ei ne-au ajutat să ne strecurăm pe poteci de munte și să cădem în spatele inamicului. Din puținul ce-l aveau, ne pofteau din toată inima și pe noi la o gustare, la o sticlă de „Pivo”. Tare mai erau fericiți că i-am scăpat de nemți. Ne întâmpinau cu flori de primăvară tineri, tinere, copii, bătrâni, mame care-și plângeau copiii, neveste plângându-și bărbații care nu se mai întorseseră de pe front sau din captivitate. Când îi vedeam, ne gândeam la cei dragi de acasă, care și ei, cu sufletul la gură, așteptau vești de la noi; așteptau cu nerăbdare să ne vadă întorși din război. Dar până atunci mai erau ceva zile… Treziți la realitate, ne continuam

cu toată atenția înaintarea. Nimeni nu voia să moară. PACEA ne dădea aripi noi.

2. Prin iunie 1944, partea activă a Regimentului 3 roșiori a fost mutată la Turnu Severin, unde era și partea sedentară. Cu această ocazie, am ajuns și eu acolo, și am continuat instruirea recruților începută la Aradul Nou. După 23 August, garnizoana din Turnu Severin a primit ordin să lichideze punctul de rezistență al nemților de la Gura Văii, de pe malul românesc al Dunării. Însă inamicul mai avea un punct de rezistență la sârbi, în localitatea Kladová.

La Gura Văii, germanii săpau în stâncă, amplasând patru flakuri (tunuri având patru țevi cu tragere rapidă și automată). Precum și mitraliere ușoare, cu scopul de a asigura securitatea vaselor germane care circulau pe Dunăre în ambele sensuri. Luptele au fost crâncene. Eram pe câmpul de instrucție cu recruții, când am primit ordin să luăm poziții de luptă pe vârful Muntelui Crucea, din spatele localității Gura Văii. Ostașii din unitatea mea nu apucaseră să facă toate ședințele de tragere, nemaivorbind de însușirea tehnicii de luptă. Parcă mă văd cu ei după mine, ca puii după cloșcă. Așadar, ocupam cu plutonul o poziție de luptă pe Muntele Crucea, de pe a cărui înălțime aveam misiunea să atac, la ordin, pozițiile din vale. Celelalte plutoane așteptau în repaus să le vină rândul. Cele patru flakuri băteau cu furie, făcând să răsune înfiorător văile munților, iar brazii se îndoiau de suflul proiectilelor. De două zile, hitleriștii, bine amplasați în stâncă, ne măcinau trupele. Care, la început, ca număr, se apropiau de efectivul unei divizii. Pe cărările pădurii erau aduși răniții – unii fără mâini, alții fără picioare – pe tărgi sau duși în spate. Totul se transforma într-un vacarm apocaliptic peste care pluteau urletele de durere. Ostașii mei stăteau crispați, așteptând încordați ordinul de debușare la atac. Încheietor de

pluton îl aveam pe sergentul-major activ Bucur Mircea. Omul făcuse frontul, însă pe fețele recruților citeam încordarea și zbuciumul lăuntric. În acest răstimp, odată cu un val de răniți ce soseau de la poalele munților, s-a ivit și un căpitan de infanterie. A venit la mine și m-a întrebat ce-am de gând să întreprind. Când i-am răspuns că așteptam ordin să pornesc la atac, mi-a zâmbit: „Cu ce? Cu puștile astea și cu două-trei grenade de fiecare om? Vă duceți la moarte sigură.” M-a mai întrebat dacă aveam în dotare, pe poziție, o mitralieră. I-am răspuns că nu. A dat din cap cam sceptic și a plecat, ca peste o jumătate de oră să se întoarcă cu trei ostași și o mitralieră ZB nou-nouță. Mi-a cerut să ordon unei grupe dintr-un pluton ca, împreună cu ostașii lui, să care mai aproape de mitralieră cutiile încărcate cu benzile de cartușe. Până una-alta, căpitanul a așezat mitraliera în poziție de tragere după un „tanc” de piatră și a început, cu mult calm, să ia în reper fiecare flak pe rând, notându-și coordonatele într-un carnețel. După câte mi-am dat seama, căpitanul acela necunoscut și-a întocmit un crochiu de reperaj: acum chiar și pe întuneric ar fi putut să amuțească flakurile inamicului. Lucra cu mult zel și încredere, fapt ce ne-a insuflat curaj. Când a sosit muniția, nu ne-a cerut altceva decât să-l alimentăm rapid și în timp. A fixat prima bandă, și-a consultat schița din carnețel, și-a îndreptat mitraliera către primul flak, în jurul căruia roiau nemții gata să tragă în noi. A deschis focul. O bandă întreagă a consumat secerând flakul, și în plan orizontal, și în plan vertical, amuțindu-l. Cei doi încărcători abia mai pridideau să alimenteze mitraliera cu benzile de cartușe. A urmat al doilea flak, al treilea, al patrulea, reducându-le rând pe rând la tăcere. S-a așternut apoi o liniște de mormânt peste tot cuprinsul văii. Am răsuflat ușurați. Ne-am bucurat însă prea devreme. Deodată, ne-am pomenit deasupra capetelor cu o rafală de cartușe-trasoare

verzi. Instinctiv, mi-am înălțat privirile. Și le-a ridicat și căpitanul. Mi-a zâmbit liniștit. Zărise și el într-un brad ceea ce zărisem și eu. A îndreptat mitraliera într-acolo și a secerat bradul de la rădăcină spre vârf. Din brad a căzut un neamț, în spate cu un aparat de emisie-recepție, cu ajutorul căruia, din observatorul său, comunica celor patru flakuri pozițiile și mișcările noastre. Așa ne-am explicat și pierderile grele suferite de noi. Iarăși s-a lăsat o liniște adâncă. După această acțiune, am primit ordin să atac poziția inamică. Am pornit în vale, pe panta abruptă, oprindu-ne din copac în copac, și am ajuns la parapetul ce apăra adăpostul celor patru tunuri. Sergenții au aruncat peste parapet grenadele defensive care au spart liniștea pădurii și a văii cu un zgomot infernal. Nu mai erau decât câțiva luptători inamici, unii se avântau către Dunăre, sperând să ajungă înotând pe malul sârbesc, alții fugiseră într-un buncăr din apropierea flakurilor. Pe aceștia din urmă i-am scos ușor cu o grenadă aruncată în ușa buncărului. Au ieșit pe rând, cu mâinile ridicate. Între timp, ne-au ajuns din urmă celelalte plutoane și cu toții am deschis focul împotriva celor ce voiau să treacă Dunărea. Cercul de foc se strângea în jurul fugarilor, așa că nemții s-au văzut nevoiți să se întoarcă pe malul românesc și să se predea. S-au încolonat la comanda unui locotenent de-al lor.

Experiența, calmul, sângele rece, curajul acelui brav căpitan anonim au scăpat de la un măcel sigur sute de ostași români.

V-am povestit, pe scurt, primul episod în care eu și ostașii de sub comanda mea am primit botezul focului. Și acum, când vă scriu, mă cuprinde emoția. Actul eroic al căpitanului mi-a rămas în inimă. Eram tineri, lipsiți de experiență. Datorită acestui erou, plutonul meu n-a înregistrat nicio pierdere.

3. Voi mai relata, în continuare, episoade din luptele din Ungaria și din Cehoslovacia. Câteva precizări. La Turnu Severin am fost comandantul unui pluton de pușcași, fiind sergent-major t.r. Apoi mi s-a încredințat comanda plutonului de transmisiuni și, în același timp, am înlocuit la comandă pe comandantul de escadron.

De la Arad, am trecut Tisa pe la Tiszaúg, pe un pod de vase, ajungând pe celălalt mal, la Tiszasas. Balta Tisei era înțesată de cadavre, de stârvurile unor cai. Se umflaseră și răspândeau o duhoare grea, sufocantă și îngrețoșantă. Acolo am intrat într-un dispozitiv de luptă în continuă mișcare. Se executau cu succes lovituri după lovituri. Trupele hitleriste și horthyste se retrăgeau. Aveau loc acțiuni de învăluire pe un front larg. Cavaleriei – armă elastică și rapidă – i se acorda un rol important în pusta maghiară. Imediat după ce trupele române și sovietice rupeau frontul, cavaleria primea ordinul să treacă în urmărirea inamicului, spre a nu-i lăsa timp să-și organizeze apărarea. În cazul că inamicul izbutea să străpungă frontul nostru într-un punct oarecare, cavaleria era cea care se deplasa grabnic să-l respingă cu foc și să închidă breșa. Nu cunoșteam odihna, ne găseam într-o continuă mișcare. Divizia noastră acționa când la Armata 1, când la Armata 4, după nevoi și împrejurări. În acțiunile de urmărire sau de învăluire a inamicului, am cooperat nu o dată fie cu un corp sovietic de tancuri, fie cu unul de cazaci. Când situația o cerea, deveneam și infanteriști.

În lunile octombrie și noiembrie, frontul a înaintat destul de repede în Ungaria. Însă pe aliniamentul localității Puszta Ujvilág, înaintarea noastră s-a izbit de o puternică rezistență. Înregistram pierderi grele. Începuseră și ploile reci de toamnă. Prin lanurile înalte de porumb ne întâlneam cu multe surprize. În timp ce unitatea noastră înainta printr-un lan de porumb, sergentul-

major t.r. Vlad Gheorghe, comandantul unui pluton de pușcași, coleg de școală militară cu mine, a fost grav rănit în fluierul piciorului de rafalele unui pistol-mitralieră. L-am dus în spate până la o trăsură, cu care a fost transportat în urmă, la postul de prim-ajutor, și apoi la spital. L-am mai întâlnit în toamna lui 1945, șchiopăta. Mi-a arătat găurile din picior prin care de multe ori curgea praf de os. N-a vrut să-i fie amputat piciorul și mergea sprijinindu-se într-un baston. Lucra la Gara de Nord, era contabil; între timp absolvise Academia Comercială.

Mulți unguri din linia de luptă, cum ajungeau în zona localităților natale, aruncau uniforma militară, armele, și deveneau civili. Îi identificam ușor – erau oameni tineri – și-i lăsam în pace. Unii însă, horthyști înrăiți, se ascundeau în lanurile de porumb și de acolo ne împușcau pe la spate.

Deoarece la un moment dat legătura telefonică cu Divizionul 1 din linia întâi se rupsese, am pornit de la postul de comandă al regimentului cu o grupă de telefoniști s-o refacem. Mergeam pe urmele firului, ținându-l în mână și, unde era întrerupt, făceam pe loc legătura. Deodată, din spate, au început să șuiere gloanțe. Se trăgea în noi de după câteva glugi de porumb. Nu ne-am pierdut calmul, am răspuns cu foc de pistoale-mitralieră, ochind glugile. Dintr-acolo, au izbucnit vaietele și strigătele unor unguri. După incidentul ăsta, i-am alarmat pe cei din linia întâi. Am raportat apoi situația la postul de comandă. S-a trimis imediat un pluton de cercetare și scotocire, care a curățat terenul, luând și mulți prizonieri.

Într-o zi mă găseam cu postul de comandă al regimentului; trebuia să mențin legătura cu divizia și cu linia întâi, să recuperez rapid cablul din urmă, atât pe al nostru, cât și pe cel al inamicului, dacă-l găseam abandonat pe câmp. Linia întâi avansa rapid. Nu-i dădeam inamicului timp să respire. La un moment dat, ne-am apropiat de niște șanțuri

folosite de inamic în apărare. Mi s-a părut că zăresc ceva mișcându-se în ele. Sesizez plutonul de cercetare și pe cel de pionieri. Aceștia descoperă că șanțurile erau pline cu militari unguri, vreo 400 la număr. Erau buimaci, căci peste ei trecuse o formație de tancuri sovietice, urmată de cavaleria română. N-au schițat nici cel mai mic gest de împotrivire. Au aruncat armele, predându-se. I-am încolonat și i-am trimis la divizie. Cât de lungă era coloana lor și ce puțini eram noi! De, așa-i războiul…

Altădată, comandantul unui corp sovietic de tancuri ce acționa într-un sector cu noi a cerut ca tancurile să fie însoțite de cavalerie. Adică noi, cavaleriștii, să lăsăm caii „la mână” mai în urmă și, înarmați, să urcăm pe tancuri. Așa că roșiorii s-au pomenit „călărind” pe chiulasa tancurilor. Atacul dezlănțuit în pustă a fost dat prin surprindere. Tancurile sovietice cu trupe române de desant pe ele au trecut în viteză peste liniile de apărare ale inamicului, trupele acestuia rămânând însă amplasate mai departe acolo. Spre seară, ungurii și nemții s-au repliat, astfel încât tancurile sovietice împreună cu cavaleriștii români s-au trezit izolați între liniile inamice. Situația nu era deloc roză, deși mențineau cu noi legătura radio. Comandantul a oprit pe timpul nopții înaintarea, tanchiștii fiind sfătuiți să-și organizeze apărarea în formație „arici”. Cavaleriștii români s-au amplasat și ei în teren, păzind unghiul mort al tancurilor. În felul acesta, tancurile sovietice și cavaleriștii români au devenit o mică fortăreață. Inamicul a încercat în timpul nopții să-i lichideze, dar „ariciul” a ripostat năprasnic.

A doua zi, atacul a fost reluat și, aflată între două focuri, apărarea inamicului s-a prăbușit. Ai noștri s-au întors cu bine din misiune, tanchiștii sovietici mărturisindu-ne că-i preferă în asemenea acțiuni de desant fie pe cazaci, fie pe cavaleriștii români, în locul trupelor de infanterie.

Ziua de 6 decembrie 1944 – Sfântul Nicolae – ne-a găsit la Dány, în refacere. Ne bucuram de puțină liniște. Ziua făceam instrucție individuală cu ostașii. Am primit ordin să ne deplasăm de urgență și să intrăm în dispozitivul de luptă de la cota 301. Pe la orele 11 am părăsit Dány călări, cu mașinile, în grabă mare. Către seară am ajuns pe aliniament, de fapt o vale largă ce se continua într-un deal, pe care o piatră trigonometrică marca o cotă – 301. Nu mi se va șterge din memorie această cotă. Noi i-am schimbat pe sovietici, care ne-au informat că avem în față unități maghiare și nu vor fi probleme grele. Ne-am bucurat. Dar, în aceeași noapte, trupele maghiare au fost și ele înlocuite cu batalioane de asalt germane. Și, uite așa, destinul ne jucase iarăși un renghi. Surpriza a fost mare în ambele linii. Nemții au trecut imediat la fortificarea apărării, ca la carte. În stânga noastră, unitățile sovietice aflate în pantă atacau în valuri. Cota însă rezista, nemții apărându-se cu îndârjire. Am atacat și noi, apoi am atacat simultan cu infanteriștii sovietici. Fără succes. Inamicul se apăra cu strășnicie. Atacuri și contraatacuri… Cota 301 trecea dintr-o mână într-alta. Pierderile erau grele și în rândurile trupelor sovietice, și în cele românești. De la 6 decembrie 1944 și până la 30 decembrie 1944 luptele s-au ținut lanț, fără timp de respiro. Frontul fiind aproape de Budapesta, inamicului îi venea greu să renunțe la poziții. În aceste zile, regimentul nostru, literalmente, a fost decimat. Mai rămăseserăm în linia de luptă vreo 120-130 de luptători. Timpul urât, geros, cerul de plumb completau tabloul sumbru de la cota 301.

Într-o zi mohorâtă de decembrie, cu o burniță deasă și un ger tăios, primesc ordin să asist la funeraliile a treizeci de ostași din unitatea noastră, căzuți în urma unui contraatac german. Am format o gardă de onoare din transmisioniștii care, în ziua aceea, erau mai puțin ocupați. O imensă groapă comună fusese săpată pe un tăpșan. Ne-am rânduit

pe marginea gropii. Deasupra capetelor noastre – un cer sumbru de plumb. Am îngenuncheat și cu inima strânsă de durere am rostit în gând „Tatăl nostru”. Apoi m-am ridicat și, în memoria celor căzuți la datorie, am ordonat tradiționalele salve, care au răsunat trist, spărgând liniștea acelei văi blestemate. Așa mi-am dus la îndeplinire misiunea de „sacerdot”, încredințată de comandament. La atât m-am priceput. Oficiasem și eu, așa cum oficiase în alte zile și căpitanul Mateescu, comandantul escadronului. Acesta a fost cel mai trist și zguduitor moment trăit pe front. 30 de români au rămas în glia maghiară. 30 de familii din România așteptau în zadar întoarcerea lor acasă.

Nu pot încheia această relatare fugară fără să pomenesc de ajutorul adus unității noastre în menținerea frontului la cota 301 de bateria de artilerie din Regimentul 6 artilerie călăreață, baterie comandată de căpitanul Popescu. Datorită acestei baterii, linia de foc a Regimentului 3 roșiori, care abia trecea de 100 de luptători, a rezistat atacurilor trupelor de asalt germane pe toată întinderea frontului ce ni s-a repartizat de la început.

Când observatorul artileriei din linia întâi a frontului nostru vedea că nemții își pun căștile pe cap, semn că se pregătesc de atac, bateria căpitanului Popescu era anunțată imediat. Poziția germană fusese atât de bine reperată, încât atunci când nemții ieșeau din tranșee la atac, căpitanul Popescu așeza „ciocane de foc” pe ei. Ajunsese să pună proiectilele pe linia lor de luptă, de parcă le așeza cu mâna. În dimineața de ajun al Anului Nou 1945, pe la orele 5, când am trecut linia frontului la însângerata cotă 301, mi s-a înfățișat o priveliște îngrozitoare: ne împiedicam, ca de bușteni, de cadavrele înghețate ale ostașilor germani, unele retezate de la mijloc, altele fără capete, de trunchiuri de om la tot pasul, de mâini, picioare,

opera bateriei comandate de căpitanul Popescu, care făcea parte tot din divizia noastră și ne urma peste tot, protejându-ne cu focul său năprasnic. Când eram surprinși de inamic, artileriștii, din mers, din trapul cailor, intrau în dispozitivul de luptă, ocupau poziție cât ai clipi și puneau stavilă inamicului. Căpitanul Popescu a fost îngerul nostru păzitor în grelele zile de restriște de la 6 decembrie la 30 decembrie 1944, potolind furia batalionului SS de asalt. Nu vom uita niciodată această baterie de eroi.

După căderea cotei 301, nemții s-au retras, în mod organizat, totuși s-au retras. Am ajuns astfel la periferia Budapestei. Luptele în Budapesta au fost grele, pentru fiecare stradă, casă, clădire. Când am început să operăm pe Rákóczi Utcá, în centru, unitatea număra circa o sută de luptători. Am luptat în sectorul Poștei centrale și al Băncii Naționale. Lupte cumplite! Pe Rákóczi Utcá numai blocuri cu multe etaje și înăuntru cu surprize de moarte. Nu o dată ne-am pomenit în același imobil cu inamicul. Noi la un etaj, el la altul. Budapesta n-a căzut până ce podurile de peste Dunăre n-au fost distruse. „Stukas”-urile românești și-au făcut datoria.

Populația Budapestei era îngrozită, speriată. Aveam în unitate ostași care știau ungurește. Am aflat că înainte cu o săptămână nemții le tăiaseră apa și aprovizionarea cu alimente. Li s-a mai băgat în cap că românii îi vor masacra pe locuitorii orașului. Un profesor universitar cu care m-am înțeles în limba franceză m-a întrebat direct când îi executăm. Avea o fiică de 15 ani, tremura de frică. L-am liniștit, asigurându-l că noi nu ne războim cu civilii. M-a invitat la ei, l-am refuzat, explicându-i că sunt pe front, că am răspunderi. Când au sosit merindele pentru ostașii mei, am observat că locatarii imobilului au început să se adune în jurul nostru și să tragă cu ochiul la marmide. În situația asta ne-a cam pierit pofta de mâncare. În cele din

urmă, am împărțit cu ei pâinea și mâncarea. Apoi am mai trimis după un rând de marmide, cu pâinea respectivă. Auzeam în ungurește: „Ió katona román”. (E bun ostașul român.) Nu știu dacă am reținut corect exprimarea în limba maghiară. Îmi plăceau copiii lor – blonzi, bucălați – și cum aveam mereu prin buzunare bomboane, ciocolată, le dăruiam, spre bucuria lor. Aceste lucruri se petreceau în puținele momente de răgaz.

Comandantul nostru a emis un ordin prin care se cerea să ocrotim operele de artă de orice fel, clădirile etc. Așa se face că mai toate monumentele arhitectonice, începând cu clădirea Parlamentului maghiar, n-au fost distruse sau mutilate. Românii s-au comportat vitejește, cu demnitate, dând dovadă de multă omenie, cu toată crâncena încleștare pe care au prilejuit-o luptele din Budapesta.

După căderea Budapestei, Divizia 9 cavalerie s-a îndreptat către frontul din Slovacia.

Aș dori, în încheiere, să povestesc cum a căzut pe câmpul de onoare unul dintre cei mai bravi eroi ai Diviziei 9 cavalerie, maiorul Crețulescu Vasile.

Era pe la mijlocul lunii martie 1945, în Cehoslovacia. Se primise ordin să urmărim inamicul în retragere. Am părăsit o șosea, iar după asta ne-am angajat în trecerea unei ape mari cât râul Olănești de la noi. Avea apa adâncă, repede și, din cauza ploilor de martie, tulbure. Ne loveam mereu de poduri distruse. Aici, la fel, niciun pod întreg. Din trunchiuri de copaci s-a improvizat un soi de punte, peste care ostașii, încărcați cu echipament, armament, muniții, mine, centrale telefonice, stații de radio, toate purtate în spate sau pe brațe, au trecut, atingând celălalt mal al râului. Nemții, în vremea asta, băteau cu brandurile, încercând să repereze puntea. Proiectilele explodau din ce în ce mai aproape, totuși nu ne-au putut opri înaintarea. Linia de luptă a unității a continuat să urce panta muntelui, acoperită de o pădure tânără,

deasă. S-au făcut tatonări, s-a luat contact cu inamicul. Noaptea am petrecut-o în niște hățișuri, într-o acalmie deplină. A doua zi, am primit din nou ordin să ne continuăm înaintarea, reproșându-ni-se că regimentul rămăsese în urma celorlalte două. Adevărul însă era altul. Regimentul 3 roșiori se afla în centrul dispozitivului Diviziei 9 și era ceva mai avansat spre inamic decât celelalte două unități. În zilele acelea, la comanda regimentului urcase maiorul Marinescu, cel mai vechi dintre maiori, deoarece fostul comandant, colonelul Lungu, fusese rănit și trimis în țară. Când lipsea generalul, el trecea automat la comanda Diviziei 9 cavalerie, căci era colonel cu stea – deci pe punctul de a fi înaintat general. Acum, Regimentul 3 roșiori se găsea în situația de a fi comandat de un maior. Însă comandantul escadroanelor din eșalonul întâi era maiorul Crețulescu – un militar cu o temeinică pregătire, stăpân pe sine, curajos, prudent când situația o cerea, apropiat de sufletul ostașului. Conducea lupta stând în picioare, calm, operativ, cu sânge rece, ferm în acțiunile ce le iniția la fața locului. Era un om de statură mijlocie, suplu, cu mișcări rapide, cu o față măslinie bătută de vânturi și geruri. Vocea-i calmă și hotărâtă insufla încredere și respect. Ofițerii și ostașii îl iubeau, iar vitejia sa era apreciată de comandanții români și sovietici.

Dimineața cam cețoasă nu prevestea nimic bun. Iar din cauza desimii pădurii tinere, dacă vedeai până la 50 de metri. Ordinul diviziei însă suna sec: „Regimentul 3 roșiori să treacă imediat la ofensivă!”

Toate informațiile culese de oamenii din linia întâi indicau că inamicul, ocrotit de ceață și de pădurice, ne pândește. Maiorul Crețulescu nu împărtășea punctul de vedere al maiorului Marinescu și și-a expus la divizie părerea sa, care era alta decât cea înscrisă în ordin. N-a avut câștig de cauză. S-a văzut nevoit să treacă la executarea

ordinului. Mai întâi însă i-a cerut căpitanului Emil Mateescu să ia toate măsurile de siguranță și să organizeze în spatele pozițiilor inițiale de atac, într-un loc îngust, o a doua linie de luptă, care, în eventualitatea unui eșec, să protejeze retragerea ostașilor lui și totodată să facă siguranța postului de comandă al regimentului și al materialului de transmisiuni. Era tare supărat maiorul Crețulescu, fiindcă la divizie nu se ținuse cont de situația reală a sectorului, de greutățile determinate de lipsa de vizibilitate și de situațiile neprevăzute ce se puteau ivi din această cauză. A ordonat deci, împotriva punctului său de vedere, reluarea înaintării. Ca un făcut, ceața se risipea încet și înaintarea prin hățișuri se făcea anevoie.

În vremea asta, căpitanul Mateescu a organizat corect linia a doua de luptă, a retras centrala telefonică, stațiile de radio în locuri diferite. De pe noua poziție, cu ajutorul relatărilor mele, ale legăturilor telefonice, a urmărit evoluția luptelor din linia întâi, unde a început un schimb de focuri rapide, dese, cu o violență crescândă. Nemții au ripostat cu branduri de toate calibrele, inclusiv cu cele de 120 mm, de mare capacitate. Precizia loviturilor era uimitoare, dacă ținem seama de vizibilitatea redusă din cauza desimii pădurii. Vacarmul devenise infernal. Observatori hitleriști, înzestrați cu aparate mici de radiorecepție, se camuflaseră în coroanele unor copaci și comunicau artileriei lor orice mișcare a noastră. Așa se face că nemții își plasau proiectilele drept în țintă. Un asemenea proiectil l-a rupt în două și pe maiorul Crețulescu. Ceea ce a mai rămas din el a fost adunat de ostași pe o foaie de cort și transportat în spatele frontului. Tot aici a mai fost grav rănit și un sublocotenent venit pe front să mă înlocuiască, eu urmând să plec în țară. Se afla în perioada celor trei zile de acomodare. El a plecat spre țară pe targă, iar eu am rămas în continuare pe front. Nu

știu dacă a ajuns viu acasă sau dacă mai trăiește. Se numea Lozinschi Victor.

Nemții, încurajați de buimăceala noastră, au trecut la atac, secerându-ne fără milă. Se făcea totul pentru a le stăvili înaintarea, dar nu cu prea mult succes. Ne-am retras.

Între timp, căpitanul Mateescu, ducând la îndeplinire ultima indicație a maiorului Crețulescu Vasile, izbutise să organizeze rapid și corect ce i se ceruse, adică o a doua linie de apărare. Nemții s-au lovit de ea și au fost surprinși. Au fost luați în primire de focul armelor automate ale plutonului de cercetare, arși de flăcările aruncătoarelor mânuite de vânătorii de blindate, tocați de proiectilele brandurilor de 60 mm. Cine încerca să scape era ajuns de gloanțele împroșcate de armele pionierilor. În rândurile hitleriștilor s-a răspândit panica. Au luat-o la fugă în debandadă, care cum și pe unde apuca. Convinși că au fost atrași într-o capcană, aruncau de pe ei totul, numai să scape. Plutonul de cercetare a pornit în urmărirea lor, vânându-i ca pe iepuri. De aici încolo, soarta luptei s-a schimbat în favoarea noastră. Ostașii care se retrăseseră din linia întâi și-au ocupat pozițiile inițiale. În panica lor, nemții au părăsit frontul fortificat, iar noi, din clipa asta, nu le-am mai dat răgazul să respire.

A doua zi, românii și sovieticii au făcut maiorului Crețulescu o înmormântare demnă de un erou. A fost prezentă o fanfară militară sovietică. Corpul neînsuflețit a fost așezat într-un sicriu frumos și, astfel, românii și sovieticii au întovărășit pe ultimul său drum pe unul dintre cei mai bravi ofițeri ai diviziei. Figura acestui erou va rămâne mereu prezentă în mintea și sufletele tovarășilor săi de luptă. În acordurile fanfarei militare și ale salvelor de foc trase de o gardă de onoare, maiorul Vasile Crețulescu a fost pogorât în pământul muntos al Cehoslovaciei.

• A fost pentru prima oară când am plâns

1. Îmi amintesc de o noapte frumoasă, senină, înstelată, povestește *plutonierul adjutant* (*r*) *IANCU V. ANDRONACHE, fost comandant de companie în Regimentul 35 infanterie.* Primisem ordin să poposesc cu compania – cum am ajuns eu, sergent-major, comandant de companie la pionieri, am să povestesc ceva mai încolo – pe lângă un grup de case de pe șoseaua ce ducea spre Banská Bystrica, oraș situat mult în urma noastră.

În jurul orei opt seara, am ajuns la obiectivul fixat. Eram obosiți, flămânzi – nu mai mâncasem de două zile –, totuși le-am cerut ostașilor să curețe armamentul. Nu de alta, intram de obicei în foc după miezul nopții. Regimentul ne folosea ca grup de șoc. S-a trecut la executarea ordinului, în timp ce încercam să găsesc o rezolvare pentru a-mi hrăni luptătorii. În vremea asta, sosește de la regiment un agent, care mă ia deoparte și-mi comunică știrea încetării ostilităților. Să fi fost orele 21. Au încetat ostilitățile, dar nouă ni se cerea să fim cu ochii în direcția inamicului. La puțin timp după plecarea agentului, toată linia s-a luminat ca de sărbătoare: cu rachete colorate, cu gloanțe-trasoare… Vuiau depărtările. Ostașii mei urmăreau cu încordare și emoție spectacolul. Au cerut voie să tragă. „Trageți, le-am spus, dar nu mai mult de jumătate din muniția ce-o avem!” Chiuiau ai mei de bucurie și trăgeau în aer, salutând sosirea păcii. În inima lor ca și în a mea, s-au născut bucurii și speranțe. S-a tras cât s-a tras, apoi s-a așternut o mare liniște, care m-a determinat să iau măsuri de urgență, am fixat santinele de pândă și pază, după care ne-am culcat pe lângă zidurile caselor.

În zorii zilei, deci în prima zi de pace, ne-au venit marmidele, ne-am astâmpărat foamea. Apoi, pe șoseaua unde înnoptasem, a apărut coloana

regimentului. Se pusese în marș, pe direcția vest. Compania mea s-a intercalat și ea în coloană.

Îmi amintesc foarte bine că, la un moment dat, șoseaua făcea un cot mare. Când fruntea coloanei a trecut binișor de el, exact când ne așteptam mai puțin, războiul a început din nou. Inamicul a deschis împotriva noastră foc ucigător cu armament de infanterie și luptele au fost reluate. Trei zile ne-am mai războit până l-am văzut, pe inamic îngenunchind definitiv.

2. Înainte de a răspunde ceva mai pe larg la întrebările următoare, aș vrea să fac câteva precizări. M-am născut în județul Tutova, la țară, într-o familie de țărani săraci. Țăran eram și eu în 1933, când am fost încorporat. După e mi-am făcut stagiul militar, am fost trimis la o școală de subofițeri, pe care am absolvit-o la 12 iunie și am fost repartizat comandant de pluton la Regimentul 35 infanterie… Așadar, la terminarea războiului duceam cu mine în raniță șapte ani de armată. De altfel, aveam să rămân mai departe, până la pensionare, în cadrele armatei. Pe frontul antihitlerist – din pricina unor situații grele – comanda regimentului mi-a încredințat în câteva rânduri comanda companiei de pionieri… Cum se făcea, cum nu se făcea, dar mereu mă pomeneam avansat comandant de companie… De pildă, noaptea de 23 august 1944 m-a găsit în comuna Crângeni, județul Teleorman, unde detașamentul de instruire a recruților „Stejarul”, aflat sub comanda colonelului Ciuciu Paul, se pregătea de luptă. Dumnealui a convocat ofițerii și subofițerii unității și ne-a adus la cunoștință ordinul întoarcerii armelor. Am intrat în acțiune chiar din noaptea aceea. Am ocupat cu tot detașamentul poziții pe malul Dunării, în stânga orașului Turnu Măgurele, de unde am tăiat cu foc calea vaselor germane ce încercau să urce în sus, pe Dunăre. Cu recruții noștri am mai acționat și la București.

Apoi, de aici, detașamentul, care număra circa 1 800 de militari, a fost îmbarcat într-un marfar și transportat într-o direcție necunoscută… Numai cinci am coborât din tren, am aflat că am ajuns la Mediaș, în Transilvania. Am debarcat în zori, cam pe la ora patru, dar înspre ceasul asfințitului ne aflam pe înălțimile de la nord de satul Păucișoara, în contact cu inamicul. Se anunța o încleștare crâncenă și de durată. De altfel, așa a și fost. Inamicul se agăța de fiecare boschet, de fiecare fir de iarbă. Zilnic cădeau mulți dintre ai noștri, iar noi, cei în viață, nu aveam nici măcar o clipă de răgaz ca să ne plângem frații de arme căzuți. Aproape o lună a durat hăituiala asta cu un dușman înrăit. Desigur, l-am alungat dincolo de Mureș. Însă din cei 160 de ostași din compania care a intrat în foc în noaptea de 23 august 1944, cei mai mulți pentru prima oară, au rămas doar doi militari – soldatul Telibașa Ioan și cu mine…

Tot aici, comandantul companiei, un locotenent, s-a îmbolnăvit grav și a fost transportat de urgență la București.

Eu am fost rechemat la Zalău. Aici, timp de trei săptămâni, împreună cu alți ofițeri și subofițeri, am instruit un alt detașament de recruți ce urma să plece pe front. După îndeplinirea misiunii, am pornit pe urmele regimentului. L-am ajuns dincolo de Carei, în Ungaria, nu departe de Tisa. Locotenent-colonelul Ghețaru Nicolae, comandantul regimentului, care mă cunoștea foarte bine, mi-a încredințat comanda companiei de pionieri, subordonată lui direct. Prima misiunea? Trupele sovietice construiseră peste Tisa un pod de pontoane, peste care urmau să treacă pe celălalt mal și unitățile noastre… Companiei îi revenea răspunderea ca, împreună cu cei cinci ostași sovietici care asigurau paza podului, să facă siguranța trupelor române pe tot timpul trecerii pe celălalt mal. Ordinul a fost executat întocmai: trecerea s-a făcut fără niciun fel de surprize, la

adăpostul întunericului. Apoi mi-am adunat compania și, pe un drum de care, am pornit-o pe urmele regimentului. Nu se luminase încă bine de ziuă, când am intrat în contact cu inamicul.

3. La întrebarea asta socot că ar fi locul să povestesc despre un camarad de-al meu, un bărbat îndrăzneț, cu experiență de luptă. Îl chema Ifrim Constantin, sergent, comanda o grupă de pionieri… Mă lega de el o camaraderie călită în toiul luptelor. N-am prea lăcrimat la război, dar când sergentul Ifrim Constantin a căzut, bărbăția mea s-a prăbușit și am plâns ca un copil neajutorat. Mai bine însă să povestesc ce om a fost Ifrim… Ajunsesem în Munții Tatra: ger, zăpadă, acalmie. De mai bine de trei săptămâni zăceam sub cerul liber. La începutul lui februarie, cred că era în 2 februarie, vine Ifrim la mine și-mi spune cu asprime: „Domnule sergent-major, cât o să mai stăm noi pe muntele ăsta? Că, dacă mai stăm așa, murdăria și păduchii or să ne zăpăcească.” Avea dreptate: nu ne mai primenisem de mult. „Și ce vrei să facem?”, îl întreb curios. „Păi, eu zic să mă lăsați să mă duc la inamic. În cercetare… Să încerc să-i descopăr pozițiile. Iau pușca-mitralieră cu mine. Și dacă e ceva, trag și semnalizez…” „Singur vrei să mergi?”, întreb. „Singur!”, îmi răspunde. I-am aprobat acțiunea și ne-am înțeles că dacă va fi descoperit și atacat, îi voi sări în ajutor cu foc.

Parcă-l văd. Bine camuflat în halatul alb, de munte, cu pușca-mitralieră la spate. Puțin mai târziu s-a făcut una cu zăpada, nu l-am mai zărit. Din momentul acela a început și zbuciumul meu… „Nu trebuia să-l las!”, mă dojeneam. Așa, în zbucium, a trecut o oră, a trecut și a doua. Într-un târziu, s-a auzit de la o mare depărtare răpăit de mitralieră… Parcă era și nu era mitraliera lui Ifrim. Pe urmă s-a făcut liniște. Nu mai știam ce să cred. Am intrat într-o așteptare chinuitoare. Ifrim s-a

întors către seară, luându-mi un pietroi de pe inimă. Era obosit și transpirat. I-am dat să bea din puținul ceai ce-l aveam în bidon. După ce și-a mai tras sufletul, a început să-mi povestească. Ca să nu-l zărească inamicul – atât la plecare, cât și la înapoiere – se târâse prin zăpadă o bună bucată de drum. Izbutise să nu-și trădeze prezența. Așa a trecut prin pozițiile dușmanului, până ce a ajuns într-un loc unde a descoperit șase militari în uniforme horthyste; stăteau descălțați în jurul unui foc de vreascuri și-și uscau ciorapii sau își încălzeau picioarele. Sergentul Ifrim n-a șovăit să-și descarce arma în ei, încât niciunul n-a scăpat cu viață. După asta, se aștepta la o replică și cum ea n-a venit, Ifrim s-a grăbit să se întoarcă rapid. „Ai auzit arma mea?”, m-a întrebat după ce și-a încheiat raportul. „Am auzit”, i-am confirmat. „Nu-mi pot lămuri de ce nimeni n-a deschis focul asupra mea”, a mai spus el necăjit parcă.

Eu însă am priceput că n-ar fi rău ca peste noapte să iau măsuri de siguranță. Am transmis companiei ordinul ca după căderea întunericului să-și întărească vigilența și să se tragă toată noaptea cu puștile-mitralieră serii scurte, așa încât inamicul să știe că-l așteptăm, dacă pune la cale un atac de noapte.

Acțiunea asta a sergentului Ifrim avea să aibă un final cu totul neașteptat. Pe de o parte, eu am fost certat, amenințat cu Curtea Marțială pentru consum nejustificat de muniții, iar pe de altă parte… Însă, să vedeți, în noaptea următoare, am dat din nou ordin să se tragă rafale scurte, de prevenire a inamicului, rafale care au încetat după miezul nopții. Dar nu trece nicio oră și hop!, vine la mine foarte agitat sergentul-major Băbescu Gheorghe, comandantul plutonului 3, și-mi raportează: „A apărut inamicul în zona plutonului!” „Dacă a apărut, întoarce-te și primește-l cum trebuie!”, i-am ordonat. A plecat. După un timp vine în fugă un agent și-mi

raportează precipitat: „Inamicul a atins poziția noastră și se predă. Sunt soldați unguri… mulți la număr. Depun armele”.

N-apuc bine să mă lămuresc, că mi se aduce un sergent ungur, care mi se adresează în românește: „Să trăiți! Sunt originar din Ardeal. Suntem 94 de soldați maghiari, aproape un escadron, și am hotărât să ne predăm!” „Păi, cum așa?”, mi-am exprimat uimirea, nu-mi venea să cred că totul era adevărat. Mi-a explicat: „Ieri noapte o pușcă-mitralieră a surprins în jurul unui foc șase ofițeri și subofițeri, toți comandanți ai escadronului nostru. Unul n-a rămas în viață. După întâmplarea asta, am fost chemat la comanda diviziei și mi s-a comunicat că am fost cu toții pedepsiți și, ca să ispășim, ni s-a ordonat să dăm un atac de noapte, să-i răzbunăm pe cei șase și să ne întoarcem cu cel puțin cinci prizonieri români… Am înaintat târâș și când ne-am dat scama că am căzut în ambuscada românilor, am hotărât să ne predăm… Și vă mai spun că mâine dimineață divizia noastră are de gând să treacă la atac.”

Toată situația asta de necrezut a rezultat din acțiunea voluntară a neliniștitului sergent Ifrim.

Am raportat telefonic regimentului. În locul locotenent-colonelului Ghețaru Nicolae venise nu de mult colonelul Rădulescu. Nici nu i-a venit să creadă că 94 de soldați maghiari s-au predat fără să tragă un foc de armă, i-am trimis însă la regiment sub escortă, ca să vadă minunea cu propriii lui ochi.

În aceeași noapte, regimentul 35 infanterie a primit ordin să atace înainte ca inamicul să-și revină din lovitură prin pierderea unui escadron. Am asaltat în iureș și am înaintat în adâncimea Munților Tatra.

Așadar, dezmorțirea i-am datorat-o lui Ifrim Constantin… A căzut la 21 martie, pe crestele care marcau frontul de la nord spre sud, în direcția localităților Zvolen-Slatina. Pornise în fruntea

plutonului, în urmărirea inamicului. A fost lovit în plin de un proiectil anticar și rupt în bucăți… Ca să-l îngropăm așa cum cere datina, l-am cules bucată cu bucată și l-am condus pe ultimul drum pe o foaie de cort. A fost pentru prima și ultima oară când am plâns pe front. Pierdusem un bun camarad și un bun luptător. A fost înaintat post-mortem la gradul de sergent-major și decorat cu „Virtutea militară” clasa a III-a.

Iată, nu pot să-l uit…

4. Cel mai luminos moment de pe front este legat, firesc, de unul dramatic. La începutul lunii aprilie, tot urmărind inamicul prin Cehoslovacia, am fost opriți în fața localității Vizóvice, situată pe niște înălțimi. O apărau două batalioane de nemți… N-aș vrea să descriu luptele pentru această localitate, care au ținut o zi, o noapte și iarăși o zi. Inamicul a lăsat în urma lui mulți morți și răniți, dar și noi am plătit scump izgonirea lui din Vizóvice… Am luptat pentru cucerirea fiecărei case în parte și am ajuns să eliberăm satul. N-am avut timp să mă ocup de răniți, de morți, deoarece nemții se pregăteau de un contraatac, ca să pună din nou stăpânire pe Vizóvice, și trebuia să organizez apărarea companiei (un alt comandant al companiei – căpitanul Georgescu Marin – fusese rănit și din nou mi se încredințase comanda). În toiul acestor eforturi, către orele 11, mă cheamă la telefon comandantul regimentului, locotenent-colonelul Ghițescu Marin, și-mi ordonă să mă prezint urgent la trenul regimentar, iar de acolo la cel divizionar, căci a doua zi va sosi din țară generalul Vasiliu Rășcanu, ministrul de război, și va dori să stea de vorbă cu mai mulți soldați, subofițeri și ofițeri ai diviziei.

A doua zi mă aflam în spatele frontului, pe un câmp, unde urma să aterizeze avionul cu ministrul de război. Era o zi frumoasă, cu soare. Ne aliniaserăm pe grade și funcții: comandanți de

regiment, de batalioane, de companii. Avionul a aterizat la ora 10. Ministrului i s-a dat onorul. De fapt, acolo a avut loc o solemnitate de decorare. Mie, domnul ministru mi-a prins pe piept „Virtutea militară” clasa a III-a, un ofițer din escortă mi-a prins la mână un ceas, iar un al doilea mi-a pus în brațe un pachet. Deci fusesem decorat și primisem daruri. Ce cuprindea pachetul? Obiecte de tuns și bărbierit, o cămașă, o pereche de indispensabili, trei batiste și prosoape, stofă pentru un costum de haine, pe care să mi-l fac după război… Eram copleșit de emoție și bucurie… În sinea mea îmi spuneam: „Oare o să mai ajung acasă să-mi văd soția și copilul, părinții? Oare o să ajung să văd prima zi de pace și să-mi fac costumul?”

Am terminat cu bine războiul. În tot acest răstimp n-am fost bolnav sau rănit. Atâta doar că slăbisem. Cântăream 58 de kilograme.

Totuși, moartea mă căuta, casca mi-a fost perforată, găurite mi-au fost și uniforma, și mantaua. De două ori obuze grele au prăvălit peste mine pământ, îngropându-mă laolaltă cu alți militari. Morți, răniți, doar eu am supraviețuit. Știam, de pildă, că lunetiștii lui Hitler îi căutau cu precădere pe ofițeri și subofițeri. De aceea eu, în toată campania antihitleristă, am umblat așa îmbrăcat, încât un lunetist inamic ar fi putut să-și închipuie despre mine că sunt cel mai prăpădit soldat din unitate. Odată totuși, sărind de pe o stâncă, m-a atins o schijă. A trecut prin manta și veston, i-am simțit arsura în spinare. Un soldat, Popa, m-a ajutat să mă dezbrac până la piele. Era o schijă de mărimea unui nasture. N-am aruncat-o, ci am legat-o într-un colț al batistei. Numai când, în drum spre țară, am ajuns în gara Apahida, nu știu ce mi-a venit s-o arunc cât colo…

Un alt moment luminos a fost, fără îndoială, întoarcerea acasă. Când am ajuns la Bratislava, noi, „bătrânii” luptători ai diviziei – comandanți de regimente, batalioane, companii – am fost

îmbarcați în camioane și astfel am fost transportați în Austria, să vizităm Viena… Am văzut multe lucruri frumoase cu prilejul ăsta. Apoi am continuat pe jos marșul spre țară și pe unde treceam eram întâmpinați cu flori și urale.

În viața civilă m-am retras în 1971, deci după 33 de ani de armată.

• Primăvară aeriană

1. Cu ce să încep? În prezent sunt considerat veteran de război, dar cu patru decenii în urmă Escadrila 65 vânătoare mă socotea tinerelul unității – își amintește *MIRCEA CROITORU, fost pilot de vânătoare în Flotila 3 vânătoare, Corpul aerian român.* Tinerel mă consideram și eu; cariera mea de aviator a început la 20 de ani, adică în 1940, când, prin examen, am intrat la Școala de pilotaj Alexandria, subordonată Direcției aviației civile. După un an, am obținut Brevetul de pilot gradul II și imediat am fost trecut la Școala militară de pilotaj din Buzău. Am absolvit-o în toamna lui ’43. După asta m-am pomenit selectat pentru Școala specială de piloți de vânătoare Brașov, unde am continuat cursurile pe un avion I.A.R.-80, obținând Brevetul de pilot de război la 9 decembrie 1944. În acea iarnă am fost trimis pe frontul de vest, la Escadrila 65. Așadar, luptător în prima linie am fost în ultimele luni ale războiului, deși am „decolat” ca militar în 1940.

În legătură cu „ultima noapte de război și prima zi de pace”, vă rog să-mi permiteți să-mi depăn amintirile începând cu data de 8 mai 1945. Se știe că în seara acestei zile a fost transmis ordinul care consemna capitularea Germaniei lui Hitler și încetarea ostilităților. Ziua de 8 mai a fost deosebit de grea pentru Escadrila 65. Nu pentru că am înregistrat cine știe ce lupte aeriene spectaculoase, ci pentru caracterul misiunii.

Escadrila 65 vânătoare a primit ordin să trimită două avioane într-o zonă din preajma localităților Prostějov-Klenovec, pentru a distruge un cuib de mitraliere inamice ce ținea în loc înaintarea unor trupe sovietice.

Celula de avioane, formată din mine și experimentatul pilot Mirilă V., adjutant șef, a decolat rapid, îndreptându-se spre obiectiv. Ajunși în zonă, am tot cercetat terenul ce se deschidea sub avioanele noastre, dar în afara unui șanț lung ca albia unui râu nu am văzut nimic altceva. Am zburat la joasă înălțime, pentru a fi mai ușor identificați de aliații noștri sovietici, pe care i-am descoperit în partea stângă a șanțului.

Deodată, o rachetă luminoasă trasă de ostașii sovietici a pornit spre partea centrală a șanțului, indicând locul unde se găsea cuibul inamic. Ne-am îndreptat spre direcția unde căzuse racheta și cu mare dificultate am identificat câteva mitraliere plasate de-a lungul șanțului, fără niciun servant. Bănuind că servanții inamici s-au ascuns la apariția avioanelor, Mirilă, comandantul celulei, mi-a ordonat prin radio să supraveghez șanțul, în timp ce el va trece la „razmot” (zbor razant cu pământul), pentru a-l momi pe inamic. Acțiunea lui, deși prezenta riscuri mari – putea fi ușor doborât –, a dat rezultate excelente.

Ca din pământ au apărut doi nemți care au început să tragă în avionul ce „razmota” șanțul. Erau îmbrăcați într-un echipament de culoarea pământului și cu greu puteau fi identificați din avion, chiar de la joasă înălțime. Numai mișcările lor și mai ales scânteierile gurilor de mitralieră îi trădau. L-am informat pe Mirilă de dificultățile menținerii sub observație a inamicului și i-am cerut aprobarea să atac; mi-a dat-o imediat. Am îndreptat avionul spre inamic, l-am prins în colimator și am apăsat pe butoanele celor două mitraliere de bord, declanșând un tir cu o cadență de peste 1 100 de proiectile pe minut de fiecare

mitralieră. Din prima rafală am reușit să-i dobor pe cei doi. Era pentru prima dată în cursul războiului când vedeam de sus nemți căzând seceraţi de mitralierele de bord.

Pentru a fi sigur că i-am scos din luptă, am revenit cu avionul în „razmot” și i-am descoperit pe cei doi servanți inamici zăcând pe fundul șanțului într-o poziție care nu lăsa nicio urmă de îndoială cu privire la lichidarea lor. Numai atunci mi s-a dezvăluit adevărata față a războiului.

Ziua următoare – 9 mai 1945 – a fost și ea o zi de luptă. Am fost trimiși să executăm misiuni de recunoaștere-sondă. Spre ghinionul nostru – al meu și al lui Mirilă – trupele sovietice ne-au confundat cu avioanele de vânătoare inamice de ultimul tip, care aveau fuzelajele asemănătoare cu I.A.R.-30 și au tras zdravăn în noi. Am scăpat ca prin urechile acului, printr-un zigzag disperat, așa că, aterizând nevătămaţi, am putut să ne bucurăm că războiul se sfârșise.

Poate au mai spus-o și alții, vestea capitulării Germanici hitleriste a produs un efect delirant în rândurile ostașilor români și ale populației orașului Piešt’any. Ostașii români se îmbrățișau cu cetățenii orașului pe stradă, iar seara a avut loc o impresionantă retragere cu torțe. Cred că puțini oameni au dormit în noaptea de 9 spre 10 mai. Este aproape de nedescris atmosfera ce a domnit acolo în noaptea aceea.

În cuvântările ținute de notabilitățile orașului cu ocazia retragerii cu torțe, s-au exprimat sentimentele de recunoștință ale slovacilor și s-a hotărât ridicarea unui monument în cinstea aviatorilor români care au luptat pentru eliberarea Cehoslovaciei de sub jugul fascist. Hotărârea s-a materializat într-un impresionant monument. Inaugurat până la plecarea noastră din Piešt’any, dar din păcate nu mi-am notat data.

Am organizat și pus în scenă un spectacol revuistic, care a avut loc pe data de 23 mai 1945.

Invitațiile au fost trimise și slovacilor, iar pentru ei am tipărit un program în limba lor. Spectacolul s-a bucurat de un succes extraordinar. Menționez că originalul acestui program l-am donat Muzeului Școlii de ofițeri de aviație „Aurel Vlaicu” din Buzău. Din program reiese că spectacolul a fost regizat de mine, în multe scenete am deținut rolul principal, iar textele unor scenete au fost create tot de mine.

Am rămas în acel oraș, cu tot Grupul 2 vânătoare, până la data de 30 iulie 1945.

2. În cadrul Escadrilei 65, am efectuat misiuni de atac la sol, acoperire și recunoaștere-sondă, în special în sectoarele Trenčin, Olomouc, Prešov, Prostějov, Klenovec până la Brno, zonă în care inamicul a organizat o rezistență puternică. Parcă era un făcut, pe măsură ce războiul se apropia de finiș, rezistența inamicului creștea, devenea tot mai violentă, cu acțiuni disperate.

Amintesc, aveam gradul de adjutant stagiar aviator, experiența mea de război era minimă, de aceea orice zbor era inedit, chiar dramatic. Am luptat însă „aripă lângă aripă” cu aviatori căliți, ceea ce îmi conferea un spor de încredere și siguranță.

3. Am ales pentru ancheta de față două momente mai deosebite. La începutul primăverii, Corpul aerian român lansase ordinul ca toate avioanele de vânătoare de pe aerodromul Piešt’any să participe la distrugerea amplasamentelor de artilerie hitleristă de la periferia orașului Olomouc. Acțiunea aeriană a pornit în zorii zilei și s-a încheiat către sfârșitul zilei. Atacurile se desfășurau fără contenire. Atacam, ne întorceam la bază, alte avioane ne luau locul. Făceam parte din celula temerarului pilot V. Mirilă. Când am ajuns la Olomouc, am intrat într-o imensă perdea de fum, „țesută” de proiectilele ce explodau în jurul

nostru. Deodată, ordinul a răsunat laconic în căști: „Atențiune! Escadrila 8 atacați!”. M-am uitat la Mirilă care mi-a făcut semn să picăm și am împins manșa. Avionul meu a început picajul aproape la verticală. Am țintit punctul de unde se trăgea în noi și am apăsat pe butonul tunurilor și mitralierelor de la bord, urmărind traiectoria proiectilelor lansate de mine pentru a mă corecta la nevoie. Și am auzit din nou, în căști, vocea supărată a lui Mirilă: „Ce faci, ai înnebunit? Picajul fă-l în zigzag, că altfel te doboară!” Într-adevăr, aveam senzația că toate proiectilele de la sol veneau spre mine. Brusc, am înțeles ce-mi cerea Mirilă, mi-am recăpătat calmul și am făcut manevrele de picaj în zigzag. Dar țintele în care trăsesem până atunci dispăruseră. Am redresat avionul odată cu Mirilă, am luat înălțime și ne-am pregătit pentru al doilea atac la sol. De astă-dată, picajele avioanelor noastre au fost aproape simultane. În dreapta mea, un avion din altă escadrilă intrase și el în picaj. Mi s-a părut suspectă poziția pilotului: stătea cu capul căzut pe umărul drept. Alarmat, i-am strigat prin radio să redreseze avionul, dar poziția lui a rămas neschimbată. După câteva secunde, aparatul a luat foc și s-a prăbușit. Am înțeles că a fost lovit de antiaeriana inamică. Până în ziua aceea nu mai văzusem un tablou atât de tragic. Furios sau poate îngrozit, nici în prezent nu-mi pot defini sentimentele de atunci, am țintit asupra focarului de unde izbucneau spre noi proiectilele inamicului, fără a mai ține seama de primejdii. Picajul l-am făcut până jos, aproape de dușman, trăgând în el cu tot armamentul de bord. Focul bateriei germane spre care mă repezisem a încetat. Îmi atinsesem ținta. Când am revenit la bază, am aflat că aviatorul doborât se numea Prisecaru Constantin și era, ca și mine, adjutant stagiar.

Pentru curajoasele acțiuni din Cehoslovacia, aviatorii Corpului aerian român au fost citați prin Ordin de zi.

O altă întâmplare de neuitat pentru mine am trăit-o la 30 aprilie, deci cu nouă zile înainte de prima zi de pace. După executarea cu deplin succes a unei misiuni la sol între Trenčin și Pasovice asupra unei coloane de mașini germane, fiind în celulă cu locotenentul aviator Tabacu, avionul meu a început să dea rateuri. În asemenea situații se recomandă aterizarea forțată. Chiar locotenentul Tabacu, șeful celulei, mi-a ordonat prin radio să aterizez pe „burtă" de îndată ce voi depăși coloana lovită și, de asemenea, o pădure. M-am încăpățânat și am continuat să zbor spre Piešt'any, însoțit de Tabacu. În sfârșit, după multe emoții – exista riscul să iau foc – am izbutit să aterizez chiar pe aerodrom. Am avut și un dram de noroc: când roțile au atins pământul, motorul s-a blocat și astfel avionul a fost salvat. Același lucru se poate spune și despre pilot.

Pentru această izbândă profesională, am fost felicitat în fața escadrilei, citat pe Grupul 2 vânătoare și propus la decorare cu „Virtutea militară".

• Căruța specială

1. Ziua de 8 mai 1945 m-a găsit în orașul Brno (Cehoslovacia), în care batalionul a intrat prin luptă în dimineața aceleiași zile – ne răspunde *locotenent-colonelul* (*r*) *CONSTANTIN LIȚU, fost ofițer de Stat-Major în batalionul 6 vânători de munte, Divizia 3 munte.* Către ora prânzului au fost convocați la punctul de comandă al Diviziei 3 munte toți ofițerii cu operațiile din subordinea marii unități, pentru a primi ordine urgente. Punctul de comandă se găsea în apropierea localității Slavkov, pe vestita câmpie de la Austerlitz. Era o frumoasă și călduroasă zi de primăvară, cu un soare strălucitor. Adia, ce-i drept anemic, un vânt de pace.

La orele 17, în încăperea Biroului operații, comandantul diviziei ne-a explicat, în linii mari, despre ce este vorba, apoi ni s-au înmânat câte două plicuri sigilate, marcate cu ștampila „Strict secret”. Pe unul scria: „Se va deschide la orele 19”, pe al doilea: „Se va deschide la orele 21”. Am semnat de primire, am ieșit, mi-am încălecat calul și, însoțit de cei doi agenți ai mei călărași – sergentul Stăniș Vasile și caporalul Irimia Nicolae –, m-am îndreptat în galop spre unitate. Punctul de comandă al batalionului 6 se afla într-o pădure, lângă Brno. Ajuns în dreptul unei case unde erau adăpostiți caii, am descălecat, am dat caii în primire și am luat-o pe jos. Mai aveam de mers vreo 200 de metri până la punctul de comandă, când, deodată, sergentul Stăniș Vasile, ce venea în urma mea, a strigat cât l-a ținut gura: „Culcat!” M-am trântit la pământ și, în secunda următoare, a răsunat o explozie. Altele n-au mai urmat, așa că m-am ridicat. Trecându-mi mâna pe sub bărbie, am dat de sânge. Sergentul Stăniș mi-a explicat că de la una din case cineva aruncase o grenadă. „Noroc că nu era una ofensivă, a ținut el să mă liniștească. Iar rana-i o zgârietură”… Așadar, moartea mă căutase chiar în prima zi de pace, iar zgârietură, infectându-se, mi-a dat mult de furcă.

Am predat cele două plicuri comandantului batalionului. Locotenent-colonelul Dimitriu C. Nicolae, care, la orele 19, a deschis primul plic. În el erau prevăzute toate instrucțiunile pentru activitățile ce decurgeau din capitularea Germaniei naziste și încetarea focului pe întregul front începând cu orele 20. De asemenea, se făceau precizări cu privire la respectarea strictă a încetării focului, ni se atrăgea atenția că bucuria generală a ostașilor la aflarea știrii că războiul s-a terminat ar putea să genereze și incidente, să căutăm deci să le prevenim.

Am luat măsuri imediate de redactare a ordinului scris pentru subunități și ca acesta să

ajungă la timp. Cu toate măsurile luate, auzind și văzând în alte părți ale frontului că militarii salută PACEA prin salve de arme cu cartușe-trasoare și trageri cu rachete, au început și vânătorii noștri să tragă. Dar către orele 20,30 salvele au încetat și au început întrebările. Ce va fi de-acum încolo? Când vor pleca spre țară? Ce vor găsi acasă? Reacții firești: lacrimi și bucurie, gânduri de viitor.

Luptătorii diviziei noastre au văzut soarele victoriei pe câmpia de la Austerlitz, unde luptase Napoleon în urmă cu 140 de ani.

La orele 21 s-a trecut la deschiderea celui de-al doilea plic. Documentul ne informa că s-ar putea ca grupuri răzlețe ale armatei hitleriste să refuze să depună armele și, în consecință, dacă până a doua zi nu se vor preda, ostilitățile vor fi reluate la orele 11 și vor fi continuate până la lichidarea definitivă a rezistențelor inamice. Acest ordin ne privea direct, așa că am început să luăm măsurile pregătitoare pentru îndeplinirea lui.

În timpul nopții, inamicul a început să se retragă, deși tancurile sovietice se infiltraseră în spatele lui pentru a-i tăia retragerea. Soarta inamicului era pecetluită. Omenește vorbind, nu înțelegeam ce urmăreau hitleriștii opunând rezistență.

În cursul nopții de 8 spre 9 mai, comandanții de companii au fost chemați la batalion pentru noi ordine. Un ordin glăsuia ca în dimineața acelei zile, la orele 9, întregul efectiv al unității să fie adunat în piața orașului, în formație de front, unde va avea loc un moment solemn înaintea plecării în misiune.

La ora indicată, în piața orașului plină de cehi, comandantul a primit raportul de la ajutorul său. Comandantul era călare pe un cal roib, iar eu, însoțindu-l la trecerea în revistă, călăream un frumos cal sur. După trecerea în revistă, am descălecat. Comandantul a rostit cuvinte emoționante, potrivite situației, a evocat

frumoasele tradiții de luptă ale poporului nostru, eroismul ostașilor români, preamărind Ziua Victoriei. În ochii militarilor, ca și în cei ai civililor, am văzut lacrimi. Desigur, locuitorii nu ne înțelegeau limba, dar emoția ostașilor li s-a transmis și lor.

În continuare, am dat citire Ordinului de zi, după care a urmat defilarea. Atât de frumos au defilat unitățile și atât de marțială era ținuta ostașilor, încât ai fi zis că nu sunt ieșiți dintr-un lung și istovitor război, ci dintr-un bloc de paradă. La această sobră ceremonie, a luat parte și Divizionul 9 tunuri munte, care ne-a sprijinit în ultimele lupte. Populația civilă ne-a ovaționat pe timpul defilării, conducându-ne până la ieșirea din oraș.

După ce orașul a rămas în urmă, am intrat din nou în război, pe direcția: Brno-Polna-Sicendorf, cu misiunea de a lichida rezistențele inamice. De trei ori am întâlnit rezistențe răzlețe, susținute de un foc dezordonat. Însă, cum puneam tunurile în acțiune, nemții ridicau imediat mâinile. Cu unii dintre ei am stat de vorbă: erau disperați, deprimați, sfârșiți. Din stăpânitori ai lumii, deveniseră niște biete epave umane.

Urmărirea inamicului s-a terminat în ziua de 12 mai 1945. La orele 13, în localitatea Sicendorf, unde am primit ordinul de încetare definitivă a ostilităților.

2. Am intrat în războiul antihitlerist în ziua de 12 septembrie 1944, la ora șapte dimineața, în faza operațiilor de acoperire a frontierei fixate prin Dictatul de la Viena, în zona Munții Pădurea Craiului, localitatea Dameș, cu detașamentul maiorului Clăianu Ioan, eu având funcția de ofițer cu operațiile.

Detașamentul, compus din Batalionul 6 vânători de munte, divizionul 9 tunuri, o companie din Batalionul fix „Codru” și un pluton de pionieri, era

în dispozitiv la flancul drept (descoperit) al Diviziei 3 munte, cu misiunea de a interzice direcția Dameș-Roșia-Căbești-Remetea-Beiuș.

Am luat parte la luptele din zona Beiuș, la cele pentru eliberarea orașului Oradea, a localităților maghiare Debrețin, Hajdúböszörmény, la forțarea Tisei, la luptele pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei.

Unul din cele mai luminoase momente de pe câmpul de onoare l-am trăit în luptele pentru eliberarea Oradei, în împrejurările următoare:

În ziua de 13 octombrie 1944, Batalionul 6 vânători de munte atacă localitatea Cheresig. Inamicul opune însă în sectorul gării o rezistență dârză și ne oprește. Devenise evident că acțiunile frontale sunt sortite eșecului. În această situație, comandantul batalionului, maiorul Clăianu Ioan, îmi ordonă ca, împreună cu comandantul companiei cercetare, locotenentul Staicovici Nicolae, să găsesc o posibilitate de a strecura o companie în spatele gării, de unde să se atace dispozitivul concomitent cu un atac frontal.

Am stabilit să trimitem imediat două echipe de cercetare, formate din trei oameni, comandate de sergenții Roșca Gheorghe și Lupu Nicolae. Cercetarea a fost fructuoasă. Se găsise o cale bine acoperită, care ne permitea să ne furișăm neobservați în spatele gării Cheresig. Am raportat telefonic comandantului de batalion cele stabilite și am primit aprobarea să trecem la executarea misiunii.

Infiltrarea a durat aproape două ore. Cred că pentru o zi de toamnă însorită și călduroasă, cu posibilități maxime de observare din partea inamicului, timpul respectiv a fost minim. La orele 13:15 a fost lansat semnalul. Într-un iureș năvalnic, subunitățile care atacau frontal și compania cercetare care acționa în spatele inamicului s-au avântat asupra acestuia, punându-l într-o derută totală. În mai puțin de o oră, cel mai

puternic punct de rezistență a fost redus la tăcere, pricinuindu-i-se inamicului pierderi mari. Așa că nemții n-au mai fost apți să ocupe o nouă poziție de apărare. Subunitățile batalionului i-au urmărit dincolo de Crișul Repede, trecând vadul râului prin locurile indicate de localnici.

În aceste lupte s-au distins compania cercetare comandată de locotenentul Staicovici Nicolae și, în special, grupele comandate de sergenții Roșca Gheorghe și Lupu Nicolae. În luptele de la gară a căzut și tânărul voluntar Boldi Ioan, originar din comuna Toboliu.

Când trupele au început să treacă Crișul Repede, am ordonat sergentului Stăniș Vasile, agent călare, să se repeadă în galop la punctul de comandă și să aducă *căruța specială.* O numisem astfel pentru că în ea se găsea o bornă de frontieră luată de noi de pe ADEVĂRATA frontieră a țării, pe care, după Dictatul de la Viena, am purtat-o ca pe niște moaște, cu dorința ca la momentul hărăzit de istorie s-o reașezăm la locul ei milenar.

Și iată-ne la adevărata frontieră de vest a României, cu *căruța specială* lângă noi. Am îngenuncheat, ne-am descoperit frunțile și am sărutat pământul scump nouă, readus la glia străbună. Am săvârșit acest act solemn atât pentru bucuria și satisfacția inimii noastre, cât și pentru un drept și binemeritat omagiu cuvenit celor 80 de morți și 120 de răniți, cărora jertfa supremă nu le mai oferise această fericire, dar pe care îi trecuse în nemurire. Am așezat în mod simbolic piatra de hotar la locul cuvenit, în așteptarea hotărârilor ce vor urma…

Un alt moment înălțător este legat de eliberarea orașului Beiuș. În dimineața zilei de 21 septembrie 1944 am trăit marea satisfacție de a intra cu primele subunități în oraș, și anume pe strada denumită pe atunci „Regimentul 9 vânători”. Îi spun numele, deoarece pentru mine reprezintă o prețioasă amintire de familie. Pe această stradă, la

4 aprilie 1919, bineînțeles pe atunci nu se numea așa, au intrat, subunități din Regimentul 9 vânători, una dintre ele fiind comandată de sublocotenentul Lițu Ilie, care avea să-mi fie tată. Mama mea, originară din Beiuș, și-a propus în vremea aceea de luptă și jertfă pentru eliberarea Ardealului să se căsătorească cu primul ofițer român care va ajunge în dreptul casei unde locuia. S-a ținut de cuvânt. Ofițerul acela a devenit tatăl meu.

Prin cariera mea asemănătoare celei a tatei, prin trăirile din timpul luptelor care m-au purtat spre orașul meu natal pentru a-l elibera, am continuat o scumpă tradiție. Păcat că tatăl meu a decedat în anul 1929, răpit de o boală nemiloasă… Dar să lăsăm destăinuirile sentimentale și să trecem la faptele ce se petreceau.

Inamicul nu a mai putut opune la Beiuș o rezistență organizată, a încercat doar să înjghebeze o apărare pe înălțimile din jurul orașului. Nouă ne-a revenit misiunea să-l atacăm pe Dealul Delanilor, vechiul nostru câmp de instrucție. Nu ne-au speriat nici rezistența lui, nici acțiunea a șase tancuri vrăjmașe, nici desele contraatacuri. Compania 2 comandată de căpitanul Pană Teodor și compania 3 comandată de locotenentul Carpen Haralambie s-au năpustit pur și simplu asupra dușmanului, nedându-i posibilitatea și răgazul să răsufle. Sprijinite de focurile aruncătoarelor comandate de sergenții Nicoraș Miron și ale grupelor de mitraliere comandate de sergentul Oprean Ioan, Racla Gheorghe și Pirtea Gheorghe, au continuat atacul cu multă impetuozitate.

Compania cercetare, folosind acoperirile, a pătruns în spatele inamicului, care, prins între două focuri, nu a mai avut altă ieșire decât să se predea. Am capturat cele șase tancuri inamice și mulți prizonieri din Divizia 9 horthystă. La orele 16 lupta a luat sfârșit, orașul Beiuș a fost pe deplin eliberat. Unitatea a început regruparea, urmând a

primi altă misiune, în raport cu acțiunile care se desfășurau în fâșia de ofensivă a diviziei.

În această pauză, comandantul de batalion, știindu-mă originar din Beiuș, mi-a ordonat să iau doi agenți și să mă duc să-mi văd mama. Acasă însă, spre marea mea mâhnire, n-am găsit pe nimeni. Mama se refugiase. În schimb… ușile erau vraiște, geamurile sparte, sparte erau și borcanele cu murături și conserve pregătite de măicuța mea pentru iarnă. Am găsit așternutul de pat azvârlit în curte, geamurile de la bibliotecă sparte și cărțile rupte. Ochii dintr-o fotografie a mea în uniformă de ofițer fuseseră scoși… Eh! și multe altele, pe care din respect față de cei ce vor citi aceste aduceri-aminte nu le pot scrie. Tot ce-am putut face – timpul era scurt – a fost să aduc în casă așternutul și să rog niște vecini să păzească cum vor putea ce-a mai rămas din gospodăria noastră, până ce va reveni mama acasă.

Cei doi agenți care mă însoțeau, sergentul Stăniș Vasile și caporalul Irimia Nicolae, au tăcut tot timpul. Durerile, ca și bucuriile mari, nu pot fi turnate în cuvinte. Doar inima simte înfiorarea ori euforia. La întoarcerea spre unitate, văzând că-mi curg lacrimile, pe care mi le ștergeam pe furiș, au căutat să-mi aline durerea cu vorbe ieșite din sufletul lor curat și sincer, de oameni simpli. Cuvinte de frățietate, dar și de oprobiu față de actele de vandalism săvârșite de inamic în scurtul timp cât a ocupat orașul.

Am jurat în momentele acelea ca, atunci când vom depăși frontiera noastră de stat, să nu comit niciodată asemenea acte de vandalism, să nu permit nici unui subordonat să încalce vreodată omenia și demnitatea românească. Și așa am făcut! Nu m-am răzbunat, ba, din contra, pe unde am trecut, am ajutat populația civilă găsită în nevoi.

3. Către sfârșitul lunii noiembrie 1944, divizia noastră a intrat sub comanda Corpului 4 armată,

pentru a străpunge Munții Bükk și a ieși în Valea Hernád-ului.

La 25 noiembrie 1944, inamicul se apăra cu îndârjire pe înălțimile Kölykgalia (cota 718 și cota 682), înălțimi greu de depășit. Un adevărat bastion inexpugnabil. În spatele crestei se deschideau mai multe direcții de acțiune, care, folosite cu succes, ar fi dus mai repede la străpungerea acestui masiv muntos. Tocmai de aceea inamicul se consolidase pe înălțimi atât de bine.

Pe direcția noastră de ofensivă – și noi ne aflam pe direcția loviturii principale a diviziei – nu erau posibile manevre pe flancuri. Muntele avea aspectul unui prag uriaș, stâncos, ușor de apărat. Inamicul își închegase sistemul de foc bazat pe cuiburi de mitraliere ascunse printre stânci ca în niște cazemate adevărate. Încercările batalionului din zilele de 26, 27 și 28 noiembrie s-au soldat, e drept, cu mici succese, fără să zdruncine punctele-cheie ale apărării inamicului. Și totuși, înălțimile cu cotele 718 și 682 trebuiau neapărat cucerite. Era un obiectiv de mare importanță pentru acțiunile viitoare ale Diviziei 3 munte și ale Corpului 4 armată. În încercările de a cuceri aceste înălțimi pe care le făcuse anterior, batalionul adoptase un dispozitiv de luptă pe două eșaloane. În acest timp, compania cercetare folosise diferite procedee de informare. Dar, cu tot curajul ostașilor, cu toată priceperea și experiența ofițerilor, nu-i reușise nicio pătrundere. Inamicul deschidea foc năprasnic, etajat, era imposibil să te strecori.

Bineînțeles, nu s-a renunțat la misiune. Mai exista o posibilitate de a-l îngenunchea pe dușman: de a da atacuri succesive când pe o direcție, când pe alta, pentru a-i disocia sistemul de foc, a-i descoperi locul exact unde și-a dispus armamentul. Căutam deci o fisură sau să-l determinăm pe inamic să facă o greșeală, oricât de mică și de neînsemnată ar fi fost.

În ziua de 29 noiembrie, în urma unei acțiuni prin surprindere, am reușit să cucerim o mică înălțime, ce avea să joace un rol foarte important în planurile viitoare. Un salt înainte și ostașii noștri, sprijiniți de focul aruncătoarelor de 60 mm, care s-a dovedit și de data aceasta deosebit de eficace, au reușit să cucerească înălțimea pe care inamicul deținea un post de ascultare pe timpul nopții. Inamicul a reacționat imediat, dar mica înălțime a rămas în mâinile noastre.

Această înălțime masca o vale îngustă, care ducea – nu știam până unde – în adâncimea dispozitivului inamic. Pe hărțile ce le aveam valea nu era trecută. Am instalat acolo un punct de observare; spre decepția noastră, nu se vedea decât o mică umbră, ce trebuia să fie gura văii. Oricum, intuiam o posibilitate de infiltrare în dispozitivul dușmanului și comandantul a decis să încercăm o acțiune.

S-a hotărât ca numărul celor care vor executa infiltrarea să fie de 4-5 ostași, conduși de un ofițer. Acțiunea presupunea un mare risc și se baza pe efortul și calitățile individuale ale fiecărui militar. De aceea am folosit voluntariatul. Trebuie să spun că întreaga companie a făcut un pas înainte. Sorții au căzut pe plutonul 1 cercetare alpină. Echipa care a plecat în această grea misiune a fost formată din sublocotenentul în rezervă Ionescu Ioan, comandantul plutonului, și sergenții Lupu Nicolae, Roșca Gheorghe, Pintea Ioan și Lăscuț Florian.

În după-amiaza zilei de 30 noiembrie, profitând de ceață, echipa de cercetare s-a avântat în negura văii. Însoțită de speranțele și îngrijorările noastre. Pentru că una este să te infiltrezi într-un teren cunoscut și alta să te afunzi printre prăpăstii și muchii de stânci despre care n-ai nici cea mai mică idee. Ziua de 1 decembrie a devenit ziua așteptărilor. La punctul de comandă era o liniște atât de adâncă, încât te cutremurai… Copleșit de această tăcere, am ieșit din adăpost și am făcut

câțiva pași spre locul unde se afla punctul de observare. M-am uitat la ceas. Era ora 13. În minutele următoare l-am văzut pe sergentul Roșca venind spre mine zâmbind. Mi-am dat seama că aducea o veste bună. Am intrat împreună în adăpostul unde se afla comandantul batalionului. Raportul sergentului a fost scurt și substanțial. Valea ducea, într-adevăr, în spatele dispozitivului inamic. După vreun kilometru, începea să se lărgească. Cam la aceeași distanță, pe lângă vale, trecea un drum de aprovizionare-evacuare a inamicului, iar la aproximativ doi kilometri, pe același drum, se aflau pozițiile artileriei germane. De aici am desprins concluzia că inamicul este bine organizat în apărare, nu numai la linia de contact, ci și în adâncime. Subunitățile lui erau dotate cu armament automat. Recunoașterea noastră mai constatase că la orele de odihnă și pe timpul mesei, pe poziții rămânea doar personalul a două mitraliere, dispuse pe cele două cote. În consecință, sublocotenentul Ionescu propunea să declanșăm atacul în ziua de 2 decembrie, între orele 7 și 8, când hitleriștii luau masa. Ne ruga, de asemenea, să trimitem tot plutonul, sergentul Roșca știind locul de infiltrare, pentru a desfășura o acțiune ofensivă în spatele inamicului concomitent cu atacul frontal executat de forțele principale ale batalionului. Propunerea a fost aprobată și, pentru a sincroniza acțiunea, s-a hotărât totodată să se realizeze legătura telefonică cu sublocotenentul Ionescu. Pe atunci nu aveam decât două stații de radio, care funcționau destul de greu, însă ar fi putut fi folosite cu succes în această situație. Echipa de telefoniști destinată acestei acțiuni, comandată de sergentul Burcă Nicolae, a înfășurat cablul pe bucăți de lemn, pentru a evita zgomotul metalic produs de derularea bobinelor.

La orele 18, totul era gata. Sergentul Roșca a primit ultimele dispoziții. Reușita acțiunii și soarta

plutonului infiltrat depindea în mare măsură, dacă nu chiar în totalitate, de această sincronizare, de asigurarea și menținerea legăturii. Să nu uităm că ne aflam în strâns contact cu inamicul.

După plecarea plutonului, s-au dat dispoziții de luptă – verbale și scrise – pentru companii și divizionul de artilerie. S-a hotărât ca atacul să se desfășoare fără pregătiri de artilerie la ora 7:30, iar semnalul să fie transmis prin telefon și prin rachete. N-a survenit nimic pe parcurs, nu s-a defectat niciun telefon. Dacă s-ar fi defectat vreunul, semnalul urma să fie dublat de agenți și semnalizatori. La ora fixată s-ar fi transmis la nevoie, de la punctul de comandă, și un semnal luminos cu măsurile respective de mascare.

După ce plutonul a ajuns în punctul unde se găsea sublocotenentul Ionescu, s-a luat legătura telefonică cu tânărul ofițer și i s-a comunicat tot ce trebuia să știe. Pe timpul nopții legătura cu el avea să fie verificată din oră în oră, iar începând de la ora 7, din zece în zece minute. Pentru orice eventualitate, la ora 7:25 i-am dat ora noastră oficială. La ora 7:30 fix, am atacat. Acțiunea a realizat într-adevăr surprinderea. Plutonul infiltrat a acționat admirabil, producând derută în rândurile inamicului. În aceste condiții, companiile care atacau cu impetuozitate au primit direct sprijinul de foc al divizionului de artilerie. În două ore, datorită ingeniozității cu care a fost concepută acțiunea de infiltrare, aparent inexpugnabilul fort al inamicului a căzut.

Îmi amintesc cu multă emoție de foștii mei tovarăși de tranșee și îi evoc ori de câte ori am ocazia să vorbesc despre faptele lor de arme. Jertfele au fost mari, mai ales că am luat parte la toată campania din vest. Ar fi multe nume de înșirat. Mă voi mărgini doar la câteva, ale căror fapte de arme sunt ieșite din comun:

• Căpitanul Balea Ioan, primul comandant de companie, la a cărui companie am fost repartizat

când am fost avansat ofițer (compania armament greu a Batalionului 6 vânători de munte), ucis mișelește de bandele horthyste în comuna Remetea, județul Bihor.

• Sublocotenentul (r) Dumitrescu Constantin, căzut în luptele pentru eliberarea ultimei brazde din glia străbună, în localitatea Roit, județul Bihor.

• Căpitanul Atanasiu Vasile și sublocotenentul Vasilescu Ioan (promoția 1944), căzuți în luptele din Munții Bükk.

• Locotenentul Pană Ioan, căzut eroic în luptele pentru cucerirea localității Nagyvisnjó, după străpungerea Munților Bükk.

• Căpitanul (r) Mezdrea Gavril, căzut eroic în noaptea de revelion 1945, la forțarea râului Ipel' (Cehoslovacia).

• Căpitanul Arbănașu Gheorghe, fost comandant al Batalionului 6 vânători de munte, căzut eroic în luptele din zona Velika (Cehoslovacia).

• Locotenentul Hizic Alexandru, căzut în luptele din Munții Javorina (Cehoslovacia).

• Locotenentul (r) Eftimescu Gheorghe (învățător, tată a trei copii), căzut eroic în luptele de la Louka (Cehoslovacia).

• Plutonierul Dan N. Nicolae, căzut în luptele de pe râul Hron (Cehoslovacia).

• Sergentul-major t.r. Bordei Ioan, căzut în luptele de la Hajdúböszörmény (Ungaria).

• Sergentul-major Dordea Vichente și Ciumag Nicolae, căzuți în luptele din Munții Bükk (Ungaria).

• Sergenții-majori Orbaleț Marin și Niță I. Mihai, căzuți în luptele de la Mašková (Cehoslovacia).

• Bravii sergenți Lupu Nicolae și Roșca Gheorghe din compania cercetare, căzuți eroic în luptele de la Nedeliste și Mašková (Cehoslovacia).

• Fruntașul Ștefănică Vasile, ostaș care a făcut parte din primul pluton pe care l-am instruit în calitate de ofițer, comandant de piesă de mitralieră,

căzut eroic în luptele pentru apărarea comunei natale, localitatea Căbești, din județul Bihor.

Enumerarea ar putea să continue cu numele altor sute de bravi eroi ai Batalionului 6 vânători de munte.

Aș vrea să mai adaug că de câte ori mă duc în orașul meu natal, Beiuș, și aceasta o fac de două-trei ori pe an, tot de atâtea ori mă duc la cimitirul eroilor din oraș și din zonă, pe unde au avut loc lupte, precum și la cimitirele din comunele respective și păstrez cu multă emoție câteva momente de reculegere pentru bravii eroi vânători de munte, care își dorm acolo somnul de veci.

Mă întâlnesc atunci cu sergentul Pirtea Gheorghe, precum și cu sergenții Bar Constantin, Herdea Vasile, Burcă Nicolae, Irimia Nicolae (unul dintre ei mi-a salvat viața în timpul luptelor din zona Lučenec, în Cehoslovacia), Tomele Vasile, Drăgan Gheorghe și cu mulți alții. Toți sunt gospodari harnici la casele lor. Au case frumoase, copii buni, pe care i-au crescut și educat cu dragoste față de glia străbună și cu respect față de cei care și-au jertfit viața pentru viitorul nostru luminos. Majoritatea sunt pensionari și se ocupă acum de creșterea nepoților lor.

• Cu Ambulanța 38

1. Ziua de 9 mai 1945, Ziua Victoriei împotriva Germaniei hitleriste, m-a găsit cantonat cu ambulanța în localitatea Slapanov – își amintește *colonelul* (*r*) *dr. IOAN MARDARI, fost locotenent medic la Ambulanța 38, Divizia 2 munte* –, la 10 kilometri de Brno, în Cehoslovacia. În luna noiembrie 1944 fusesem șeful serviciului de chirurgie al Ambulanței 38. La douăzeci și cinci de ani…

Pentru noi, cei aflați la Slapanov, 9 mai 1945 n-a fost o zi de pace. În ajun, la nicio oră după oficializarea știrii că Germania a capitulat, am fost

atacați de pe dealurile împădurite din jur de o companie hitleristă de branduri. N-am avut morți, ci răniți grav vreo zece ostași și câțiva ofițeri. Au fost tratați și evacuați urgent la un spital de campanie din zonă.

Pentru a cinsti Victoria și pe învingători, autoritățile din Slapanov au organizat o manifestație la care au luat parte comandanții unităților cantonate, adică ai ambulanței, ai trenurilor regimentare aparținând diviziilor 2 și 3 munte. Cu acest prilej, s-au adus mulțumiri aliaților, mai cu seamă armatelor sovietice și române care au contribuit la zdrobirea armatei naziste și la eliberarea Cehoslovaciei.

2. Am intrat în luptă contra armatei fasciste pe frontul din Ungaria, la Nyiergyháza-Miskolc, și de aici încolo am participat la toate luptele din Munții Bükk, Javorina, Nitra, Inovec și Carpații Albi. În acest răstimp, la Ambulanța 38 au fost operați 2 500 de răniți.

3. Cele mai dramatice momente din viața mea de militar și de chirurg le-am cunoscut în toiul luptelor din Munții Javorina, al atacurilor pentru cucerirea localităților Turie Pole și Pliečovce, precum și al cuceririi unui cap de pod pe celălalt mal al Hron-ului.

Să vă povestesc ce mi-a fost dat să trăiesc la Turie Pole. Cu o seară înainte am sosit cu efectivul ambulanței în această localitate, situată în Munții Javorina. Într-o poiană pitorească se aflau niște barăci mari, utilizate înainte de război ca tabără pentru tineretul slovac. Am găsit acolo deja instalate trenurile regimentare ale diviziilor 2 și 3 munte. Imediat după instalare, pe la orele 22, au început să fie aduși mulți răniți, pe care i-am operat până în zori, când am ieșit și eu puțin afară, pentru a mă mai destinde, odihni și respira aer curat. Era multă zăpadă, o vreme geroasă și

cețoasă. Lângă intrarea în baracă era instalată o autodubă pentru deparazitarea efectelor răniților sosiți și care funcționa deservită de un sanitar destoinic. L-am văzut pe sanitar culcat lângă cuptorul mașinii, în care ardeau lemnele.

Crezând că ostașul a adormit de oboseală, m-am apropiat de el să-l trezesc. În ciuda insistențelor mele, ostașul n-a schițat niciun gest, nicio mișcare. M-am aplecat și l-am ridicat: abia atunci am constatat că era mort. Îl omorâse o schijă în timp ce executa și supraveghea deparazitarea efectelor răniților.

În depărtare se auzeau bubuiturile unor explozii de bombe și ecoul unor împușcături. Veneau dintr-o pădure care îmi părea apropiată. Puțin mai târziu, am reintrat în baracă, unde, împreună cu un subofițer sanitar abia venit din țară la ambulanță și cu încă doi sanitari, am început să mâncăm micul dejun. Nu ne-a tihnit. Ne-am pomenit zguduiți de suflul unui proiectil care a explodat la vreo 50 de metri de fereastra încăperii unde stăteam la masă. Instinctiv, m-am îndreptat în fugă spre ieșire, în urma mea venea un sanitar. Nici n-am trecut bine de o primă ușă, când peste noi s-a prăbușit peretele barăcii, învăluindu-ne în nori de praf. Acum eram sub cerul liber, cu multă zăpadă în jur. Molozul și norii de praf contrastau puternic cu locul unde ne găseam.

După ce mintea mi s-a mai limpezit, mi-am dat seama că nu toți au izbutit să fugă din baraca lovită. Lipsea un sanitar și subofițerul ce abia sosise la ambulanță. I-am găsit morți, răpuși de schije. La celălalt capăt al barăcii, am mai nimerit peste doi răniți. Unul era doctorul Gheorghiu Gheorghe, celălalt, sergentul-major Petrie Ștefan. I-am operat pe amândoi și i-am evacuat în spatele frontului. Au fost singurele pierderi ale Ambulanței 38 pe frontul Cehoslovaciei.

Un alt episod de neuitat l-am trăit la 20 martie 1945. În după-amiaza zilei, am sosit cu ambulanța

într-o mică așezare minieră din Munții Javorina, la 2 kilometri de râul Hron. Acolo am instalat ambulanța, într-o clădire a administrației miniere. Peste drum, un tunel ce cobora direct în mină. Vremea era mohorâtă, rece, burnița. Cam în jurul orelor 23 au început să fie aduși numeroși răniți cu mașinile sanitare, uzi până la piele, înghețați, cu plăgi grave ale membrelor, mulți cu fracturi. Printre ei au fost și unii cu răniri deosebit de grave, toracice și abdominale, în stare de șoc. I-am operat cu prioritate pe aceștia. Răniții toracici prezentau pneumotorax deschis și insuficientă cardio-respiratorie. Am procedat la închiderea operatorie a plăgilor toracice, ceea ce a contribuit la remiterea funcțiilor respiratorii și cardiace și, astfel, a fost posibilă salvarea și evacuarea lor la un spital de campanie. În această situație se afla, printre alții, un căpitan de rezervă pe care l-am întâlnit după vreo câțiva ani de la terminarea războiului ca învățător. Întâlnirea a fost deosebit de plăcută și de emoționantă.

Apoi am continuat cu rezolvarea operatorie a răniților abdominali, unuia dintre ei i-am făcut și o rezecție de intestin, pentru perforații prin schije. Întâmplarea fericită a făcut ca și pe acest ostaș să-l reîntâlnesc sănătos, într-o comună din Ardeal. A fost o noapte în care serviciul de chirurgie a avut poate numărul cel mai mare de răniți, mulți grav, în urma marilor lupte pentru forțarea râului Hron. Au fost aduși și răniți de la o altă mare unitate angajată în aceleași lupte. Cu toate greutățile întâmpinate – localul necorespunzător, numărul mare de răniți într-o scurtă perioadă de timp –, misiunea a fost îndeplinită integral, numeroși răniți fiind salvați de la moarte. Aceste două episoade, cât și multe altele pot cu prisosință demonstra munca intensă și eficientă a medicilor de la nivelul tuturor formațiilor sanitare ale armatei noastre în timpul războiului antihitlerist.

• Detașamentul Ulmanka (I)

1-2. Ziua Victoriei m-a găsit în comuna Sbrovice din Cehoslovacia – ne răspunde *colonelul* (*r*) *CONSTANTIN ȘERBU, care a lucrat în biroul de operații al Corpului 6 armată*. În comandament se primeau știri, tot mai multe știri, despre capturarea sau capitularea ultimelor rezistențe ale inamicului. Cu fiecare din aceste știri se contura tot mai mult sfârșitul războiului și se luminau tot mai mult zorile primei zile de pace. Mă aflam în lupte din prima zi a războiului antihitlerist. Simțeam cum se prăbușea colosul militar al inamicului, ca o clădire mistuită de flăcări.

În momentul când am aflat că inamicul a capitulat, am avut impresia că mă aflam într-o încăpere întunecată în care cineva a aprins lumina. Întunericul războiului a fost alungat de lumina păcii. Prima reacție a fost să ieșim în stradă. Nu-mi amintesc să fi dat cineva ordin în acest sens, dar toți care ne aflam în comună ne-am adunat în piață. A fost un miting la care au luat cuvântul comandantul Corpului 6 armată, un general sovietic și un civil ceh.

Nu-mi amintesc și cred că nici atunci n-am auzit ce s-a spus. Știu că eram deosebit de impresionat de bucuria tuturor, greu de cuprins în cuvinte. Aveam senzația că toți din acea piață: români, cehi, sovietici, militari sau civili, vârstnici sau copii ne-am contopit, încetând de a mai fi individualități. Simțeam cum bucuria generală, contopită și ea într-un torent, curgea prin noi. Am simțit atunci că între popoarele și armatele noastre s-a cimentat o prietenie deosebită.

3. Lucrând într-un comandament, momentul cel mai dureros este legat nu de o faptă personală, ci de insuccesul unei acțiuni care s-a soldat cu pierderea unui întreg detașament, pierdere la care pot spune că „am asistat”. Momentul acesta l-am

trăit cu fiecare încercare desperată, dar zadarnică făcută pentru salvarea celor care se aflau încercuiți de inamic, în cea mai dramatică situație.

Acest „moment” a durat două zile și tot atâtea nopți. Este vorba despre „Detașamentul Ulmanka”, constituit dintr-un batalion de infanterie întărit cu subunități din Regimentul 2 dorobanți și comandat de maiorul Zenovie Avram, șeful de Stat-Major al Diviziei 11 infanterie. Acest detașament trebuia să învăluie flancul stâng al inamicului, care bara defileul Ulmanka-Marmanec peste Munții Fatra Mare, la nord de Banská Bystrica. Era o acțiune deosebit de importantă, menită să deschidă drum corpului de armată peste Munții Fatra Mare, cu pierderi puține.

Inițial, detașamentul a pătruns în spatele inamicului, dar a fost apoi încercuit. Timp de două zile (27 și 28 martie), detașamentul a luptat cu disperare, încercuit, în condiții deosebit de grele, fără nicio legătură cu trupele proprii. Pierzând majoritatea oamenilor și terminând muniția în ziua de 28 martie, resturile detașamentului, în cap cu maiorul Zenovie Avram, au continuat să lupte cu baionetele și grenadele până în cursul nopții, când a fost decimat. Maiorul Zenovie Avram a căzut vitejește printre ultimii, alături de ostașii săi.

În tot cursul zilelor de 27 și 28 martie, unitățile corpului au încercat zadarnic, în mai multe rânduri, acțiuni pentru despresurarea detașamentului. Toate comandamentele, inclusiv cel al Armatei 4, și-au concentrat eforturile pentru salvarea lui. Pe măsură ce intensitatea luptei detașamentului scădea, creștea amărăciunea în sufletele noastre.

Cred că nu poate fi nimic mai dureros decât să vezi cum se stinge o unitate proprie, încercuită în fața ta, și să nu-i poți fi cu nimic de folos.

4. S-ar părea că pentru cine a participat la un război nu poate fi un moment mai luminos decât

acela al victoriei.

Pentru mine și poate pentru toți care ca și mine au trăit „la fața locului” nedreptățile odiosului Dictat de la Viena, cel mai luminos moment a fost acela în care unitățile noastre, luptând alături de armata sovietică, au eliberat întregul teritoriu național.

În memorabila noapte de 24/25 octombrie 1944 m-am aflat la Carei, cu unitățile Corpului 6 armată, care, prin luptă corp la corp, au eliberat orașul și au zdrobit ultima rezistență a inamicului pe teritoriul țării.

Dacă mi-ar sta în putere, aș descrie caracterul sângeros al luptelor din acea noapte și mai ales dârzenia cu care s-au bătut ostașii noștri.

În acea noapte s-a șters din sufletul meu toată amărăciunea acumulată în zilele răpirii nord-vestului Transilvaniei, când, ca locotenent într-un batalion de vânători de munte, am străbătut pe jos drumul din Maramureș la Câmpulung, sub privirile greu de descris ale locuitorilor din comunele respective. Atunci mi s-au întipărit în suflet cuvintele pline de amar și reproș ale unui bătrân din apropiere de Năsăud: „Da pe noi cui ne lăsați?”

De data aceasta reveneam aproximativ prin aceleași locuri, participând la cea mai măreață epopee a neamului nostru. În chip cu totul deosebit m-au impresionat cuvintele unui alt bătrân, care ne-a întâmpinat în poarta casei cu cuvintele: „Da’ haideți odată, fraților!”

Cu sângele lor, ostașii noștri au spălat toată amărăciunea și au sfărâmat toate nedreptățile Dictatului fascist de la Viena.

Și cred că nimic nu poate fi mai luminos, mai înălțător, decât să te poți număra printre participanții acestei mărețe epopei.

• Ulmanka! In memoriam (II)

1. Ziua de 9 mai 1945, Ziua Victoriei asupra Germanici hitleriste, m-a găsit în valea Moravei (cursul ei mijlociu), în plin război – ne scrie *locotenent-colonelul* (*r*) *VASILE PĂTRĂȘCOIU, fost comandant de batalion în Regimentul 2 dorobanți.* Fiind învecinată cu Austria, reprezenta un culoar de evacuare a trupelor inamice și a bunurilor jefuite din Cehoslovacia. Așa cred că se explica rezistența nemților în acest sector, rezistență de care s-au lovit trupele române, dând jertfe de sânge până în ultima noapte de război.

Batalionul 2 din Regimentul 2 dorobanți, comandat de mine, se afla călare pe șoseaua ce venea dinspre Brno și ducea spre Prostějov, cu misiunea de a coopera la eliberarea acestei localități, care, printre altele, avea și o mare fabrică de zahăr.

În noaptea de 8 spre 9 mai 1945, cam în jurul orelor 23, o delegație de parlamentari români s-a îndreptat către localitatea Prostějov, pentru a-i cere inamicului să capituleze. În liniștea nopții, am auzit apelul parlamentarilor adresat în limba germană prin megafon: „Atențiune! Atențiune!… Aici delegația de parlamentari români. Războiul s-a sfârșit. Vă cerem capitularea!” Hitleriștii au răspuns deschizând foc de artilerie asupra pozițiilor noastre. Ba mai mult, în zorii zilei de 9 mai au contraatacat cu tancuri și alte mijloace, la vest de râul Morava, o unitate română ce venea dinspre Kroměříž. Contraatacul a fost respins și peste puțin timp s-au putut vedea flăcări și fum înălțându-se deasupra Prostějov-ului. Nemții dăduseră foc fabricii de zahăr. Am primit ordin să reluăm urgent înaintarea spre acest oraș, să-l cucerim și să încercăm, pe cât posibil, să stingem incendiul. Am început înaintarea prin lunca văii Moravei, brăzdată toată de canale pline de apă, cu stăvilare din loc în loc. Pentru a le escalada, am folosit scări sau scânduri procurate din timp dintr-o localitate lăsată în urmă. Nu s-au mai dat lupte,

inamicul abandonând Prostějov-ul și retrăgându-se în localitatea Boskovice. Incendiul a fost localizat de populația locală, iar militarilor noștri li s-a dăruit zahăr cubic – o adevărată raritate.

În continuare, mi s-a cerut să-mi regrupez batalionul în localitatea Bystrice, apoi să-l îmbarc în căruțe rechiziționate de la localnici și să pornesc în urmărirea inamicului pe șoseaua ce duce spre Humpolec. Așa am ajuns în localitatea Zubřy și pe înălțimile sale, unde, în jurul orei unu noaptea, o companie de poliție a diviziei m-a oprit, comunicându-mi că, în sfârșit, războiul s-a terminat. Așa era. Dintr-un sector vecin, trupele sovietice trăgeau cu artileria în aer artificii, răsunau cântece de acordeon, chiote de bucurie. La bucuria lor s-a adăugat pe dată și a noastră. Au ieșit la iveală o vioară, un fluier, și până-n zori am tot chiuit și jucat. Apoi, obosiți, ne-am culcat cu toții sub un șopron, unde mai întâi gospodarul casei, un ceh, ne-a ospătat cu lapte și gogoși.

În localitatea Zubřy, PACEA a fost salutată de dangătul clopotelor. Populația ieșise pe străzi ca la un carnaval. Nu-și mai găsea astâmpărul. Locuitorii se îmbrățișau cu militarii români, chiuiau și încingeau hore. Victoria asupra Germaniei hitleriste însemna pentru Cehoslovacia eliberarea de sub ocupația fascistă, iar pentru militarii români triumful recuceririi independenței.

2. Am intrat în războiul antihitlerist cu Regimentul 4 grăniceri, ca șef al biroului operații, și am luptat până la 17 noiembrie 1944, când grănicerii au fost retrași din zonele de înfruntare și redați misiunii lor de pază a frontierelor țării. Este bine să amintim că în cadrul operației de acoperire a frontierelor după victoria insurecției de la 23 August, grănicerii au fost primii care au făcut față cu eroism atacurilor declanșate de unitățile germane și maghiare între 4 și 15 septembrie 1944,

de-a lungul frontierelor impuse de Dictatul de la Viena.

Cu Regimentul 2 dorobanți Vâlcea am făcut toată campania din Cehoslovacia, participând la luptele de pe Hron, de la Banská Bystrica, din Valea Váh, apoi din patrulaterul Boemiei și Valea Moravei.

3. Momentul cel mai dramatic trăit pe front a fost cel din luptele de la Banská Bystrica, unde Regimentul 2 dorobanți Vâlcea, de sub comanda colonelului Radu Marin, întărit cu un batalion din Regimentul 19 infanterie Caracal și o baterie de obuziere, a primit ordin să constituie un detașament cu misiunea de a executa învăluirea inamicului ce rezista în această localitate și, ajungând în defileul Ulmanka, să taie retragerea nemților spre Valea Turie-Trenčin. Era prin 26 martie 1945. Zăpada în Munții Fatra Mare era înaltă, iar acțiunile noastre se desfășurau la o altitudine de 1 400 metri, înapoia unor creste.

Am ajuns, strecurându-ne, la vreo șapte-opt kilometri în spatele frontului german, nu departe de așezarea Špania Dolina, ocupată de unități de servicii germane. La apariția noastră, nemții au luat-o la fugă. Unii n-au mai apucat să fugă și i-am luat prizonieri. Toate astea s-au petrecut către ora 17. Am continuat să înaintăm, dar inamicul prinsese de veste că ne-am infiltrat în spatele frontului său și a trimis pe urmele noastre un detașament de motorizate, care ne-a atacat în forță, obligându-ne să ne retragem pe o șa de teren din spatele unui masiv – cota 1 400. Aici am rămas de veghe toată noaptea. În același timp, s-a raportat situația la Divizia 11 infanterie. Comandantul marii unități, generalul Constantin Bădescu, ne-a cerut să rezistăm. A doua zi dimineața, cam pe la ora 10, a apărut pe poziția noastră maiorul Avram Zenovie, șeful de Stat-Major al Diviziei 11 infanterie, care, din ordin superior, s-a pus în

fruntea batalionului 1 din Regimentul 2 dorobanți – unitate ce avea să intre în istorie sub denumirea Detașamentul Ulmanka – și a pornit să acționeze în spatele inamicului. Mai înainte însă mi-a cerut să reiau atacul pe direcția localității Špania Dolina, cu misiunea de a ne întâlni la confluența a două văi. În consecință, el s-a îndreptat spre pantele estice ale Munților Fatra Mare, acoperite de păduri de brazi, iar eu pe pantele vestice ale înălțimilor Špania Dolina, înfundându-ne într-o zăpadă care ne ajungea până la genunchi.

La un moment dat am auzit împușcături intense la batalionul 1, comandat de maiorul Avram Zenovie. Concomitent, și batalionul meu a fost primit cu foc de infanterie aproape din toate părțile. În timpul nopții, nemții nu stătuseră cu brațele încrucișate și luaseră un dispozitiv menit să ne încercuiască și să ne captureze. Eu și ai mei ne-am desfășurat în „potcoavă”, am rezistat, însă am pierdut orice legătură cu maiorul Zenovie. Atunci, pentru că dispuneam de un aparat de radio tip „G”, am raportat situația direct la divizie, care mi-a ordonat să rezistăm, prezența noastră acolo sustrăgând forțele inamicului din fața localității Banská Bystrica.

Am rezistat până către ora 13, când inamicul, superior în forțe și în trupe speciale de vânători de munte, a obținut o spărtură în „potcoava” batalionului și a început să înainteze către punctul de comandă. Așadar, se crease o mare primejdie. Am scos atunci pe niște stânci din mijlocul pădurii grupul de comandă al batalionului și am acceptat lupta. Nemții înaintau târâș pe zăpadă, din brad în brad. Noi trăgeam ca la vânătoare. Unde apărea unul, trăgeam, dar ei fiind mai mulți, distanța dintre noi se tot micșora. La un moment dat, a fost omorât comandantul grupului de comandă al batalionului, sergentul-major Ciocodeica Gheorghe, un flăcău din Vâlcea. Am constatat că la istovirea soldaților mei se adăuga acum și lipsa

de muniții. Soldații s-au tras la adăpostul unor stânci, de unde au încercat să scape de încercuire.

Eu și sublocotenentul Ștefan Filoti, comandantul aruncătoarelor batalionului, am rămas locului până ce inamicul a ajuns la distanța de 50-60 metri de stânci. Sublocotenentul Filoti s-a smuls de pe stânci, retrăgându-se spre pădure, acoperit de pușca mea. Nu voiam să cad prizonier, perspectiva însă era mai aproape ca oricând. Mai aveam în sacul de merinde o grenadă, am aruncat-o și, la adăpostul exploziei, am reușit să ajung într-un desiș. Nemții au tras după mine, auzeam gloanțele șuierându-mi pe la urechi, dar n-au îndrăznit să pătrundă în pădure. M-am oprit din fugă pe o pantă de munte, la vreo două sute de metri de Špania Dolina. Aici m-am întâlnit cu un sergent sanitar, un caporal și ce mai rămăsese din batalionul încercuit și fărâmat. Din ascunzătoarea noastră, vedem bine Špania Dolina înțesată de nemți. Tăiau vite, pregăteau de mâncare, cărau muniție și o expediau cu ajutorul catârilor sus, pe munte, la unitățile lor.

Toată noaptea am rămas acolo, sub un brad răsturnat, în ger și zăpadă, hrănindu-ne cu omăt și sfârcuri verzi de brad. Am întreprins câteva recunoașteri. Nemții care îmi decimaseră batalionul ocupaseră exact poziția de unde pornise inițial atacul nostru iar acum o întăreau. Toate recunoașterile îmi indicau că ne găsim înlăuntrul unui cerc parcă fără scăpare. Am mai stat aici încă 24 de ore, cu speranța că ai noștri vor relua atacul și astfel ne vor salva.

În a treia noapte, după recunoașteri atente, am hotărât să escaladăm muntele, alegând ca loc de trecere prin poziția germană o porțiune de drum dintre cotele 1 100 și 1 500. Trebuia urcată o pantă și am urcat-o, apucându-ne de crengile brazilor să nu alunecăm. Ne mai era teamă că, din pricina pașilor noștri, să nu se formeze vreo avalanșă. Cred că pe la ora două noaptea am ajuns pe șaua muntelui. Era o lună ce lumina ca ziua. Cerul,

complet senin. Se vedea atât spre cota 1 400, cota 1 100, cât și dincolo, spre valea Hron-ului, cu pozițiile trupelor noastre și ale nemților. De-a lungul crestei muntelui am găsit un cablu telefonic gros, de care probabil hitleriștii se foloseau să comunice dintr-o parte în alta a frontului lor. Am tăiat din el cam 20 m și l-am aruncat pe panta muntelui, la vale. Datorită faptului că inamicul nu avea poziții decât pe cele două cote – 1 400 și 1 100 – ne-am avântat prin salt peste șaua muntelui, până ce am intrat în pădure. Nemții totuși ne-au descoperit și au început să tragă dar, din fericire, nici unul dintre noi n-a fost lovit.

În zorii zilei am ajuns între cele două linii. Acum exista primejdia să tragă în noi și nemții și camarazii noștri. În cele din urmă am găsit o depresiune ce ne permitea s-o folosim târâș, fără a fi văzuți. Așa am ajuns în localitatea Selce, unde l-am găsit pe colonelul Radu Marin împreună cu restul militarilor din batalionul meu, precum și din batalionul 1 din Regimentul 19 infanterie, care au reușit să se sustragă dezastrului, luând altă cale decât cea aleasă de mine, adică pe la Špania Dolina.

Regimentul s-a reorganizat din unitățile de rezervă și, a doua zi după sosirea mea, am luat din nou comanda batalionului 2, cu care am pornit apoi la un atac frontal în marea bătălie pentru cucerirea localității Banská Bystrica, atac pregătit de comandamentul român și cel sovietic cu trupe și armament superioare numeric nemților. Aproape un tun la 4 metri front. Ca la Verdun… Când am ajuns pe creasta Munților Fatra Mare, cu cotele 1 400 și 1 100, pe drumul pe care nu de mult ne retrăsesem, mi-a fost dat să aud că sus, chiar pe crestele muntelui, s-ar fi descoperit trupul neînsuflețit al unui maior român, probabil al maiorului Avram Zenovie, comandantul detașamentului, fost șef de Stat-Major al Diviziei 11 infanterie, care, ca și mine, a căutat să treacă

muntele, dar a avut nenorocul să se lovească în întuneric de o mină atârnată de nemți într-un brad… Minau pădurile și în felul acesta.

Un alt moment dramatic l-am trăit la cucerirea fabricilor Škoda din Cehoslovacia. Venisem în marș forțat de la circa 60-70 kilometri sud-vest de localitatea Zliechov, unde ne găseam în strâns contact cu inamicul. Regimentul 2 dorobanți Vâlcea, de sub comanda colonelului Radu Marin, fusese înlocuit de o unitate de pionieri și trecut în sectorul Trenčin, unde primise misiunea de a înlocui Regimentul 27 infanterie și de a ataca localitățile Malý Kolačin și Velký Kolačin-Dubnica și fabricile «Škoda», unde nemții organizaseră un puternic centru de rezistență. Regimentul avea numai două batalioane, unul fiind batalionul meu, care fusese împins pe direcția de efort arătată mai sus.

Era în 20 aprilie 1945. După ce am înlocuit un batalion din Regimentul 27 infanterie, la ora 16 am primit ordinul să atacăm. Artileria a executat câteva trageri, insuficiente însă pentru a neutraliza o poziție atât de bine organizată. La *ora H* am pornit la atac. Trebuia să trecem o vale îngustă, prin mijlocul căreia curgea un pârâiaș ce intra în localitatea Malý Kolačin. Nemții ne-au lăsat să ne furișăm și, după ce am trecut un fir de apă al văii, au deschis focul cu tot felul de armament de pe pantele din față, acoperite de brazi. Am oprit imediat batalionul; a înainta împotriva unui inamic bine amplasat și camuflat de pădure era o absurditate. Am ordonat replierea pe baza de plecare. Se făcuse noapte. Companiile s-au retras cum au putut și și-au ocupat amplasamentele inițiale.

În noapte se auzeau de pe fundul văii strigătele și gemetele răniților: „Sanitar!…”, „Sanitar!…” Deși se făcuse întuneric, fasciștii continuau să bată pădurea cu aruncătoare de mare calibru. Când focul s-a potolit, am făcut controlul fiecărei

companii, stabilind lipsurile în oameni și necesarul în armament și muniții, pe caro le-am raportat la regiment și am cerut completarea lor. În luptă, în fundul văii, căzuse lângă mine locotenentul Vasile Tița, comandantul companiei 5, învățător originar din Drăgășani-Vâlcea.

La încetarea focului inamic, am organizat două patrule cu patru brigadieri și doi sanitari și le-am trimis în fundul văii să scoată răniții rămași între linii. Operația aceasta s-a terminat noaptea pe la ora 2. A fost adus la postul de comandă al batalionului și trupul locotenentului Vasile Tița, învelit într-o foaie de cort. L-am ținut la batalion până în zorii zilei, când am strâns tot grupul de comandă, în fața căruia am pus trupul ofițerului pe o brancardă împodobită cu cetină și am comandat onorul. Am stat în reculegere, cu ochii în lacrimi și, ca un ultim omagiu, s-au tras slave de foc. Locotenentul Vasile Tița a fost înmormântat în mica localitate balneară Trenč Teplá, pecetluind pe vecie contribuția armatei române la eliberarea Cehoslovaciei.

Luptele în această zonă au durat până pe 28 aprilie 1945, când au căzut fabricile Škoda, care furnizau armament și muniție trupelor hitleriste.

În ziua de 28 aprilie 1945 am primit ordin să reiau înaintarea către un zăvoi de pe marginea râului Váh. Ajungând la albia acestui râu, am găsit o punte improvizată de nemți, dar care, la capul dinspre noi, era demontată, iar în nisipul de pe plajă erau plantate mine bine camuflate. Cercetând atent albia râului, am descoperit pe malul celălalt un mic pârâiaș cu tufe de salcie înverzite, de-a lungul căruia stăteau în stare de repaus circa 200-300 de militari germani. Iar la vreo 500-600 de metri de ei, un țăran ceh ara, că venise primăvara.

Am cerut imediat sprijinul mitralierelor și a două aruncătoare de 81,4 mm și am deschis rapid un foc concentric asupra nemților. Au luat-o la fugă în susul pârâiașului, prin tufe, urmăriți de

focul nostru. În felul acesta pot spune că am răzbunat moartea locotenentului Vasile Tița. Mai pot spune că acesta rămâne pentru mine și momentul cel mai luminos și mai înălțător din luptele la care am luat parte.

4. N-am fost rănit grav în lupte. Într-o împrejurare, o explozie a unui proiectil de artilerie mi-a tăiat palma mâinii drepte, mi-a smuls vârful bocancului drept și unghia de la degetul mare al piciorului stâng, dar nu m-am evacuat, pentru că între mine și ostașii pe care i-am comandat în lupte se formase o legătură sufletească greu de descris și simțeam că a mă despărți de ei ar fi ca și când aș pierde un braț sau un picior.

Tovarășii mei de luptă au fost mulți. Nu pot să-i uit. Cu multă duioșie îmi amintesc de soldatul Chitărici Gheorghe din Recaș – Banat, ordonanța mea, care, la plecarea mea pe front, fiind grănicer, nu era obligat să mă însoțească. A ieșit totuși la raportul comandantului de regiment, declarând că dacă nu i se permite să plece cu mine pe front el dezertează și tot ajunge la ofițerul său.

Bucuria întoarcerii în patrie am simțit-o într-o pădure de brazi de lângă localitatea Zubři din Cehoslovacia, unde mă aflam în bivuac, fiind scoși din localitate. Acolo am stat circa 30 de zile, și-mi amintesc că pe 12 iunie 1945, ora 8, întregul regiment a plecat spre țară în marș, pe jos. S-a mărșăluit anevoios, pentru că soldații nu mai aveau bocanci, iar cei care totuși aveau erau cu tălpile picioarelor vătămate. Pe aceștia îi dirijam la căruțele cu care s-a făcut față mai ușor marșului atât de anevoios.

La Borș, unde am trecut frontiera din Ungaria în România, un pichet de grăniceri români arborase tricolorul românesc și ne-a dat onorul. Am defilat prin fața comandantului Diviziei 11 infanterie, generalul Constantin Bădescu, în ritmurile muzicilor militare ale regimentelor 2 dorobanți și 3

Olt, aduse din țară spre a se alinia regimentelor înapoiate din lupte.

La Oradea, în centrul orașului, s-a desfășurat o mare paradă militară, am fost întimpinați de populație pe tot traseul cu flori, steguleţe și drapele tricolore arborate la fiecare clădire. Cetățenii aclamau frenetic și strigau: „Trăiască Armata română!”, „Trăiască România!”. Nu exista militar care să nu aibă la armă sau în mână o floare, o floare a recunoștinței, simbolul legăturii sufletești dintre națiunea română și armata sa.

• Ulmanka! In memoriam (III)

1. Ultima noapte de război, prima zi de pace! Hm! Frumoasă idee… Înainte însă de a vă povesti unde m-a găsit Pacea, simt nevoia să fac câteva destăinuiri. M-am născut la Alexandria, în județul Teleorman, într-o familie de oameni simpli: tata lucra în construcții la C.F.R., mama se ocupa de gospodărie, povestește *căpitanul* (*r*) *NICOLAE CHIVU, fost comandant de companie în Regimentul 2 dorobanți.* Cât de simplă era mama? Cred că e suficient să arăt că era neștiutoare de carte… Poate de-aici dorința părinților de a mă școli, de a mă vedea învățător. În armată, am căpătat gradul de locotenent. Prima concentrare? În anul 1937!… Din curiozitate, am calculat câte zile de concentrare și mobilizare am efectuat: mi-au ieșit 1 000 de zile. Așadar, preludiul la război și războiul propriu-zis, care avea să devină mondial, mi-au măcinat 1 000 de zile de viață, de trudă, de dragoste. Amintesc: nu eram ofițer de carieră, ci învățător. Câți copii ar fi putut să-mi treacă prin clasă? Dar am supraviețuit conflagrației, în timp ce alți oșteni români au căzut pe front ori s-au întors la ai lor mari mutilați. Eu m-am întors la ai mei întreg…

Vestea că războiul s-a terminat m-a găsit în compania 2 (Regimentul 2 dorobanți Vâlcea) al

cărui comandant eram, pe o culme situată la 50-60 kilometri de Praga. Era noapte, luptele din cursul zilei se domoliseră și se lăsase o liniște adâncă, care cel mult te putea neliniști.

Mai târziu, știrea că Germania a capitulat am aflat-o de la o echipă de radiofoniști ai regimentului, care, cu voie sau fără, mai prindeau, în afara legăturilor militare, și alte posturi de radio… Așa am aflat că războiul luase sfârșit… Nu știu de ce, presupuneam că nemții trebuiau să fi aflat știrea cu mult înaintea noastră. Militarii din spatele frontului au izbucnit spontan în urale nesfârșite, spărgând liniștea nopții. Așa se face că ostașii din linia întâi, neștiind ce se petrece, s-au neliniștit închipuindu-și că nemții ne-au căzut în spate printr-un atac fulgerător. Nici eu, în clipele acelea, nu știam cum să interpretez uralele care cutremurau noaptea aia de primăvară. Dar au izbucnit rachetele, apoi trasoarele, și întunericul a devenit feeric.

Bucuria și sărbătoarea păcii, izbucnită spontan acolo, pe direcția Praga, a ținut până în zorii zilei, când am primit ordin să pornim în urmărirea inamicului, care refuzase să depună armele. Fugeau urmăriți de noi, se opreau, organizau puncte de rezistență și iar fugeau… Pe câmp rămâneau blindate, căruțe, tunuri, mitraliere. Toate tipurile de arme cu care încercaseră să cucerească lumea. La un moment dat, în acțiunea asta de urmărire, am pierdut contactul infanterist cu inamicul și ne-am văzut în situația de a ne îmbarca în camioane și, astfel, să continuăm urmărirea.

Așa am „sărbătorit” noi, dorobanții din Vâlcea, primele zile de pace… În timpul acestor lupte de urmărire a căzut, îmbărbătându-și ostașii, locotenentul Bercea Ion. Luptase la Oarba de Mureș și făcuse pe front întreaga campanie antihitleristă.

2-3. Am intrat în luptă încă din primele zile ale războiului antihitlerist și am participat, rând pe rând, la cele mai importante înfruntări: la Oarba de Mureș, Iernut, Satu Mare, la forțarea Tisei în Ungaria și a Hron-ului în Cehoslovacia. Se înțelege de la sine că aș avea de povestit multe. Am ales din noianul de amintiri una, numită de istoricii militari „Detașamentul Ulmanka”, deoarece mă număr și eu printre puținii supraviețuitori ai acestei misiuni de sacrificiu. Așa cum se știe din cartea „Detașamentul Ulmanka”, scrisă de locotenent-colonelul Opriș Grațian și apărută în anul 1982 la Editura Militară, curajoșii militari români lansați în spatele inamicului au purtat, între 26 și 29 martie 1945, lupte înverșunate ca, în cele din urmă, să fie încercuiți, nimiciți sau luați prizonieri. Din cei 177, care au pornit în această misiune de sacrificiu sub comanda maiorului Zenovie Avram se zice că au supraviețuit doar 29. Mă număr printre ei. Fără îndoială, am avut și un dram de noroc. Nemții începuseră să-i lichideze pe-ai noștri de la flancul drept spre cel stâng. Iar eu, împreună cu cei câțiva ostași ai mei și locotenentul Chirică Ion – supraviețuitor și el al misiunii –, mă aflam la flancul stâng și am văzut cu ochii mei ce ne așteaptă: moartea sau prizonieratul… Și cum condițiile ne permiteau, am încercat o desprindere de inamic retrăgându-ne, puțin câte puțin, către liziera unei păduri, care parcă ne aștepta să ne ajute. Am stat ascunși în pădure, iar nemții nu s-au mai ostenit să ne caute urma. Amintesc că acțiunea s-a desfășurat în Munții Špania Dolina și, deși luna martie era pe sfârșite, nu începuse încă desprimăvărarea. Umblam prin zăpada adâncă și, spre seară, am dat de o grotă, unde am stat ascunși două zile, în care răstimp ne-am hrănit cu ce-am găsit prin sacul cu merinde: pesmeți, zahăr. Am studiat terenul; era în întregime controlat de hitleriști. Totuși am încercat să intuiesc în ce

direcție trebuie s-o luăm ca să ajungem în linia noastră. În cea de-a treia noapte, am pornit în marș pe o direcție care, socoteam eu, nu putea să nu ne scoată la liman. Am mers cât am mers. Geruia, dar marșul și încrederea că vom reuși ne încălzeau. Și, cum mergeam noi așa, zărim la o distanță de vreo cincizeci de metri limbi de foc. O cercetare atentă și prudentă ne-a dezvăluit că aveam în față un amplasament inamic de aruncătoare grele. După poziția lor, am înțeles că suntem pe direcția cea bună. Pentru a merge însă înainte, trebuia să trecem printre siluetele ce se conturau la „focul de tabără". Am luat o hotărâre: cum aveam cu noi o pușcă-mitralieră, i-am cerut mitraliorului să tragă o rafală puternică în direcția focului și a siluetelor ce se deslușeau. Apoi am cerut celorlalți ostași să pună baionetele la arme, explicându-le că vom încerca o străpungere fulgerătoare. Într-adevăr, așa s-a și petrecut atacul. Veneam din întuneric spre lumină… I-am văzut pe nemți prăbușindu-se, pe alții luând-o la fugă. Armele noastre au lovit și caii care au început să necheze. Nici nu știu când am ajuns dincolo de amplasamentul german de care am încercat să ne depărtăm în grabă… Inamicul a fost într-atât de năucit, încât multă vreme n-a ripostat în niciun fel. Într-un târziu am auzit strigându-se de departe: „Halt!", „Halt!"

Acum știam că ne apropiam de linia noastră și aveam toate șansele să ne salvăm, punctele de rezistență germane cu fața spre români fiind organizate pe creste, la distanță unul de celălalt. Și iată așa, când s-a crăpat de ziuă, ne-am apropiat târându-ne spre linia noastră, strigând: „Nu trageți! Suntem români!"

Primul om cu care am luat contact când am ajuns în liniile noastre a fost căpitanul Meculescu, ajutorul comandantului Regimentului 2 dorobanți Vâlcea. Văzându-ne, nu și-a mai putut stăpâni lacrimile. S-a repezit la fiecare în parte și ne-a sărutat. După ce-am povestit cele petrecute din

ziua plecării în misiune, ne-a acordat o zi de odihnă, după care, din resturile subunităților, s-a constituit o nouă unitate trimisă în foc.

Ce știu despre cei căzuți prizonieri? Pe unii dintre ei nemții i-au împușcat pe loc. Pe alții i-au dus în spatele frontului și au fost puși să sape tranșee. Și dintre aceștia mulți au murit de mizerie…

Aș mai dori să evoc o acțiune, după Ulmanka. Era la începutul lunii aprilie, și tot în munți. Căpitanul de Stat-Major Opriș Grațian mi-a ordonat să cuceresc cu douăzeci de ostași cota 900, iar locotenentului Găină Nicolae să ocupe, cu ostașii în subordine, o altă cotă. Îmi amintesc că am reacționat: „Cum să cuceresc o cotă ca asta cu douăzeci de ostași?” Drept răspuns, am auzit: „Ordin, domnule căpitan!”, ceea ce mai avea și înțelesul: „Nu se discută, ci se execută”.

Eram amărât și îndurerat. Un timp, am urcat spre baza de atac împreună cu locotenentul Găină și oamenii săi. Amărât cum eram, îi propun: „Ce-ai zice, locotenente, să ne unim forțele, să atacăm mai întâi cota 900, pe urmă cealaltă cotă? Am organiza un atac pe cinste. Am pune 10-12 soldați în avangardă-cercetare, alți 10-12 în ariergardă, iar pe ceilalți i-am pune să apere flancurile.” Locotenentul Găină m-a înțeles imediat, și cum să nu mă înțeleagă, că doar și el era învățător!

Am procedat întocmai și atacurile noastre au fost încununate de succes. Aș mai povesti că atacul pentru cucerirea obiectivului încredințat locotenentului Găină a fost dat ca la Mărășești, la baionete, strigând „Ura!” de se cutremurau munții. Inamicul, crezând că suntem pe puțin 300 de ostași în atac, a rupt-o la fugă, iar noi după el.

Și din nou s-a confirmat vorba aceea din străbuni: „Unde-i unu’, nu-i putere, unde-s doi, puterea crește și dușmanul nu sporește”. În lupta aceea am cucerit un steag nazist pe care era brodat numărul 508, precum și sute de pistoale-mitralieră,

puști cu lunetă, aruncătoare de grenade. Pentru aceste fapte de armă, ca și pentru altele, am fost propus și decorat cu Ordinul „Steaua României” clasa a V-a.

4. Cel mai luminos moment trăit pe front a fost cel când am înțeles că PACEA chiar poposise în viața militarilor și civililor și că, în curând, ne vom întoarce la vatră.

• Rožňava, în zorii zilei

1. Zorii zilei de 8 mai 1945 m-au prins, ca de obicei, la observatorul Diviziei 18 infanterie, de unde urmăream atacul regimentelor asupra localității Ivanka, își amintește *colonelul* (*r*) *CICERO I. FÂRFAT, fost șef de operații, Divizia 18 infanterie.* În față se vedeau gara, numeroasele sale magazii. Focul artileriei noastre, premergător atacului infanteriei, a fost deosebit de violent. Totuși infanteria n-a reușit să avanseze din cauza focului intens de arme automate dinspre gară. Către prânz, atacul s-a reluat cu o nouă pregătire masivă de artilerie. Inamicul a răspuns de data asta cu un foc dezlânat și eșalonul de asalt a pătruns în localitate.

Am asistat atunci la un spectacol ieșit din comun: au năvălit deodată pe câmpul de luptă, în direcția magaziilor din gară, chesoane de artilerie și de bucătării rulante. Puțin mai târziu, m-am lămurit. În magazii erau depozitate cafea, tutun, zahăr și alte lucruri, iar rezistența îndârjită a hitleriștilor din cursul primului atac se datora încercării lor neizbutite de a evacua aceste alimente. S-au bucurat de capturile… gustoase și cei de la intendență, și ostașii din eșalonul de asalt.

În drum spre orașul Kojetin, am străbătut Ivanka purtând neînsemnate lupte de stradă. Seara m-a prins cu eșalonul 1 al Statului-Major în subsolul unei case situate dincolo de Ivanka, stabilind și

controlând realizarea legăturilor radio și telefonice cu regimentele. Deodată localitatea, care până atunci părea pustie, a înviat ca prin farmec. Străzile s-au umplut de locuitorii ieșiți din adăposturi. În piață a apărut o fanfară și a început să cânte. Cerul s-a luminat ca ziua de jocul rachetelor și trasoarelor. Pe când mă minunam de atmosfera sărbătorească a micii așezări, am primit ordin de la divizie să trimit în direcția inamicului patrule de parlamentari. Am executat ordinul, dar, înainte ca parlamentarii să intre în acțiune, cercetarea regimentelor a constatat fuga neașteptată și dezordonată a inamicului de pe poziții.

Pe 9 și 10 mai s-a trecut la acțiuni de urmărire, dezarmare și capturare a inamicului, care, lipsit de mijloace auto și carburanți, fugea pe jos, cu desperare. După câte fărădelegi săvârșiseră, fasciștilor le era teamă să nu cadă prizonieri la ruși.

În după-amiaza zilei de 11 mai, comanda diviziei, instalată în stațiunea climaterică Videň, a fost invitată de localnici la o masă comună în sălile școlii foarte frumos ornamentate. Mese, spațiu pentru dans, fanfara locală, care întreținea o nesfârșită bună dispoziție. S-au rostit toasturi din partea noastră și a gazdelor. S-a mâncat, s-a dansat, ne-am veselit. Cel mai dansat, în semn de cinstire, a fost comandantul diviziei.

La 12 mai, divizia s-a pus în mișcare spre o nouă zonă de concentrare.

2. În războiul antihitlerist am intrat încă din noaptea de 23 spre 24 august 1944, participând la dezarmarea și evacuarea trupelor germane din Sibiu ca ofițer stagiar și comandant al companiei 4 din cadrul Școlii de ofițeri de infanterie. Cu întreg batalionul de elevi din anul II am ocupat poziție între Șeica și Copșa Mică, unde horthyștii spărseseră frontul. Înlocuiți de o divizie sovietică

de blindate, ne-am întors la Sibiu. Aici am cerut imediat trimiterea mea pe front. De ce? Pentru că așa am fost educat. La începutul lunii decembrie 1944, primind ordin să mă prezint la Divizia 18 infanterie, am plecat într-acolo cu primul camion de la Partea sedentară. Am ajuns divizia la trecerea frontierei dintre Ungaria și Cehoslovacia, în localitatea Kany, și am participat la lupte ca ofițer în Statul-Major până la terminarea războiului.

3. Momentul cel mai luminos la care am luat parte a fost cucerirea de către armata română a orașului Rožňava, acțiune în care Divizia 18 infanterie a avut un rol importat. Și poate decisiv. De aproape două săptămâni, trupele române atacau în munți, de la sud spre nord, spre Rožňava, iar unități sovietice atacau spre aceeași localitate de la est spre vest, cu misiunea de a cuceri localitatea prin învăluire. Comandantul și șeful de Stat-Major au condus tot timpul lupta diviziei de la observatorul principal. Iar eu îi informam de la observatorul secundar, din stângă.

În dimineața de 22 ianuarie 1945, ca de obicei, eram la observatorul secundar înainte de a se face ziuă. Cu câteva zile înainte, sublocotenentul în rezervă Opriș reușise să urce un tun Bofoss A I la cota 542, între niște stânci, de la care pornea un povârniș spre Varhosszúré. Pentru ziua respectivă, divizia, întărită cu încă un regiment de infanterie, ataca cu efortul pe dreapta, cu trei regimente, pe un sector foarte mic și cu un singur regiment pe stânga, într-un sector mare. Efortul era la legătura frontului cu trupele sovietice.

Către ora 8, generalul a venit la observatorul secundar și am plecat împreună la cota 542. Sublocotenentul Opriș a rămas surprins de apariția noastră în acest loc. De aici se vedea însă ca în oală întreaga depresiune Rožňava. În jurul Varhosszúrétului, uniforme kaki ale Diviziei 24

honvezi împânzeau spatele frontului, acestea fiind rezerva inamicului.

După un scurt schimb de păreri, generalul a decis ca batalionul căpitanului Emil Beschea, aflat în poziție, să scoată de pe poziții o subunitate și să coboare povârnișul în localitate, cât mai aproape de liziera opusă. Căpitanul Beschea a executat atât de camuflat această misiune, încât noi care-l urmăream n-am văzut când a ajuns în partea cealaltă a Varhosszúrétului. Nici inamicul nu l-a mirosit. Un singur foc de armă tras, din neatenție, de către unul din oamenii lui Beschea ar fi fost suficient să compromită întreaga acțiune. Această subunitate română a pătruns, pe nesimțite, în localitate, căzând cu surprinzătorul ei foc de puști-mitraliere în spatele diviziei horthyste, producând panică. În momentul ăsta a intervenit și tunul lui Opriș. Oriunde inamicul încerca să se grupeze, tunul lui Opriș lovea năprasnic. În zorii zilei, românii eliberau localitatea Rožňava.

Un caz similar s-a mai produs în 11 aprilie, când Divizia 18 infanterie a eliberat localitatea Turč Sv. Martin înaintea Corpului de voluntari cehoslovaci. La intrarea în acest oraș, sub bombardamentele inamice, populația ne-a primit în haine de sărbătoare și cu tăvi cu gustări și băutură, din care ostașii, noroiți până în gât, au putut să se înfrupte în trecere.

4. După încleștarea de la Valorva, care a durat cam două săptămâni și unde divizia a avut pierderi grele, având de înfruntat un teren și un timp potrivnic, am debușat în depresiunea Klococi.

Acolo am fost vizitați de comandantul Corpului 51 sovietic. În ziua următoare am început lupta pentru cucerirea înălțimii împădurite 804. M-am oferit să conduc personal această acțiune cu un batalion din Regimentul 18 infanterie și am executat-o împreună cu căpitanul (r) Cristea R. Cristea (în civilie, învățător). Am fost contraatacați

de nenumărate ori, dar înălțimea 804 n-am mai dat-o din mâini. Ne-a vizitat din nou comandantul Corpului 51 sovietic pentru a ne aduce mulțumiri. Am fost înștiințați că sectorul nostru va fi preluat de Divizia Orlov, ceea ce s-a efectuat în plină zi, fără pierderi, deoarece, cota 804 fiind cucerită de noi, inamicul nu mai deținea acolo observatorul care ne produsese atâtea necazuri.

• Să nu uităm cavaleria!

1. La 9 mai 1945 mă aflam în țară, într-un concediu acordat de unitate – îmi născuse soția și tare mai doream să-mi văd urmașul. Șase zile mai târziu eram din nou în Cehoslovacia, la punctul de comandă al Regimentului 1 artilerie călăreață, Divizia 1 infanterie, își amintește *colonelul* (*r*) *GHEORGHE P. SANDU, fost comandant de baterie în Regimentul 1 artilerie călăreață.* De la 1 noiembrie 1944 dețineam funcția de șef al biroului operații. Plecasem spre țară pe când tunurile mai bubuiau și m-am reîntors când PACEA începuse să se obișnuiască cu faptul că fusese repusă în drepturi. Mi-am regăsit unitatea cantonată într-o pădure din Moravia, în așteptarea mult visatului ordin de înapoiere în țară.

2-3. Am luat parte la războiul antihitlerist începând cu primele zile după 23 August 1944. Regimentul 1 artilerie a participat la toată campania Diviziei 1 cavalerie din Transilvania. Zece zile și tot atâtea nopți am luat parte la sângeroasele lupte de la Oarba de Mureș.

Ținând seama că au trecut patruzeci de ani de la terminarea războiului, că în acest răstimp noua și moderna tehnică de luptă a înlocuit cavaleria… artileria călăreață, ar fi bine, socot eu, să dezvălui cititorilor de azi, ca și celor de mâine, câteva particularități ale armei pe care am slujit-o.

Cavaleria reprezintă o unitate militară cu o putere de foc ceva mai redusă, în schimb, cu o mare mobilitate. De exemplu, pe frontul antihitlerist, mobilitatea Diviziei 1 cavalerie era folosită la maximum în acțiuni de urmărire și de pătrundere în adâncime pe căile de retragere ale inamicului – bineînțeles după ce frontul era străpuns de artilerie, blindate și infanterie. Alteori, divizia era folosită pe fronturi secundare, dar largi, cu sectoare greu accesibile, în scopul de a da posibilitatea forțelor principale de infanterie și tancuri să se grupeze și să acționeze viguros, pe direcții principale. Manevrele astea laterale, cu mișcări de la un cap la altul al frontului deținut de Armata 4 română, impuneau diviziei marșuri suplimentare, intrări în poziție pe timp de noapte, lupte în teren necunoscut. Însă de greu – în adevărata accepție a cuvântului – ne-am lovit când ne-am pomenit față în față cu iarna Munților Fatra Mică… Porneam în urmărirea hitleriștilor și a horthyștilor în retragere, cavaleria nimerea în zăpezi înalte, apoi se lovea de brazii prăbușiți de-a latul căilor de comunicații. Și astfel, puțin câte puțin, cavaleria și-a pierdut una din particularitățile sale principale – mobilitatea. Ce-i drept, ne săreau în ajutor partizanii slovaci, populația din localitățile eliberate. Pe măsură ce urcam munții, situația se complica tot mai rău… Artileria călăreață avea în dotare tunuri de câmp și nu de munte, care nu puteau efectua trageri peste creste… Pentru a putea sprijini trupele regimentelor în anumite sectoare, se cereau defrișate culoare în păduri. Ne venea mereu în ajutor populația slovacă, sătulă până în gât de ocupația hitleristă.

În vremea asta, cavaleriștii regimentelor, deveniți pe neașteptate alpiniști, se înfruntau cu greutăți de neimaginat, legate nu numai de adăpostirea cailor, ci chiar și a lor. La cele de mai sus se adăuga și greutatea aprovizionării trupelor

noastre și a celor sovietice cu muniții, echipament, alimente și furaje. Toate trebuiau aduse din țară, de la mari distanțe, pe o singură șosea, cu mijloace auto și hipo. Calea ferată din zonă nu putea fi folosită, deoarece nemții în retragere aruncaseră în aer tunelul de la Podkriváň.

Am învins greutățile datorită dârzeniei și eroismului soldatului român, hotărârii sale de a contribui la înfrângerea totală a unui inamic care a adus omenirii atâtea nenorociri…

Pe front, omul trece prin multe. Oricine ar fi el, sunt convins că socotește noaptea de Anul Nou, ca și întâia zi a anului ca fiind niște lucruri sfinte. Și le-ar dori pașnice, sărbătorești, în mijlocul familiei sau alături de cei dragi, cu un pahar de vin în mână. Am intrat în ultimul an de război luptând pentru a despresura unități ale noastre care ocupaseră localitatea Alsokalocsa, situată într-o vale. Nemții au contraatacat prin surprindere și au ocupat înălțimile, încercuind așezarea. A fost nevoie de o intervenție energică a artileriei pentru a-i despresura pe românii din Alsokalocsa. În această primă zi a anului 1945 a căzut la datorie căpitanul Verdeș Constantin, comandantul bateriei antitanc… Dar câți ostași români nu or fi căzut la ceasul când cei de-acasă se îmbrățișau și-și urau și ne urau în gând „La mulți ani!”?

Câteva zile mai târziu, inamicul a dezlănțuit un contraatac cu infanterie și tancuri în sectorul Regimentului 1 roșiori de sub comanda maiorului Rang Henri. Sub presiunea inamicului, roșiorii au fost forțați să cedeze teren și, implicit, să ne lase pe noi, artileriștii, descoperiți… Cel care a sesizat la vreme primejdia care ne păștea a fost chiar colonelul Iliescu-Zănoagă, comandantul regimentului. A venit în mijlocul nostru și, la impulsul său, am reacționat cu calm, am deschis un violent foc de baraj și am oprit înaintarea inamicului, apoi l-am obligat să bată în retragere.

Drept urmare, roșiorii au revenit și și-au reocupat vechile poziții.

N-am fost rănit, dar de multe ori am văzut moartea cu ochii. Îmi amintesc că în luna martie mă găseam în localitatea Leskovec, nu departe de Zvolen, într-o casă unde-mi instalasem punctul de observare. Cu o baterie de mortiere de 220 mm, nemții executau foc – cum îi spun artileriștii – de hărțuială, cu obuze ce cântăreau 150 kilograme. Pătrundeau ușor prin adăposturi și provocau pierderi mari. Totuși, spre șansa noastră, nu toate proiectilele făceau explozie la punctul de impact. Că muniția era veche, că unele focoase nu funcționau, că ieșiseră sabotate din fabrică, nu știu… Un obuz ca ăsta a lovit casa în care mă găseam, a trecut prin doi pereți și s-a înfipt în pardoseala de ciment a unei încăperi, dar, spre norocul celor prezenți de la punctul de observare, n-a explodat. M-am grăbit să schimb imediat locul observatorului. Aș dori, în încheierea răspunsului, să menționez că, după eliberarea localității Banská Bystrica de către unitățile române, a fost capturată și bateria de mortiere a inamicului… De, la război ca la război… Chestie și de destin.

4. Momente luminoase și înălțătoare, cum sunt numite în chestionar, au fost multe. Mare păcat că mi-am pierdut însemnările! Totuși memoria mea reține cu plăcere multe satisfacții. Cum să uit bucuria cu care românii din Ardealul vremelnic ocupat de horthyști și-au întâmpinat eliberatorii? Ne așteptau la margine de sat, îmbrăcați în straie de sărbătoare, pentru a ne binecuvânta, aclama, pentru a-și exprima bucuria, ca și ospitalitatea…

Pe front fiind, am primit știrea că soția mea a născut și am devenit tată. Nu e oare ăsta un moment înălțător? După un timp m-a ajuns din urmă, în orașul Brezno, un plic. În el am găsit un extract de naștere, pe baza asta, conform

dispozițiilor în vigoare, am primit un concediu să-mi văd urmașul.

N-am fost rănit, dar nici bolnav. Răcelile, gripa m-au ocolit, cu toate că am petrecut multe nopți pe o margine de șanț, dogorită de flăcările unui brad căzut în zăpadă și aprins de noi, la scânteile amnarului.

• Deschizând drum spre Viena

1. Ziua de 9 Mai 1945, Ziua Victoriei asupra Germaniei hitleriste, m-a găsit în localitatea Gajary din Cehoslovacia, unde Regimentul 2 care de luptă intrase în refacere, ca urmare a pierderilor în blindate suferite în luptele din Cehoslovacia și nordul Austriei – ne scrie *locotenent-colonelul* (*r*) *GHEORGHE CONSTANTINESCU, fost comandant de companie în Regimentul 2 care de luptă.* E drept, regimentul a intrat în refacere la sfârșitul lunii aprilie 1945, dar o companie de tancuri de sub comanda căpitanului Duceag Arcadie, acționând în cadrul Brigăzii 27 tancuri sovietice de gardă, a continuat să lupte. Ziua Victoriei a găsit-o în plină înaintare spre Praga, atingând localitatea Znojmo.

Ziua Victoriei a fost cinstită în Gajary într-un cadru festiv, la care au luat parte oficialitățile și populația localității. Luând cuvântul, comandantul regimentului a subliniat însemnătatea Victoriei, a zdrobirii definitive a fascismului german. A mai vorbit primarul comunei, mulțumind armatelor române și sovietice, care, prin lupte grele și mari sacrificii, au eliberat teritoriul Cehoslovaciei de sub ocupația hitleristă.

2. Am intrat în războiul antihitlerist chiar în noaptea zilei de 23 August 1944. Memorabilele evenimente istorice m-au găsit în tabăra de recruți din pădurea Ulmi (Târgoviște), la comanda companiei de instruire a echipajelor de tancuri.

Precizez că partea operativă a Regimentului 2 care de luptă se afla în garnizoana București, iar comanda regimentului în comuna Văcărești-Târgoviște. La aflarea Comunicatului, militarii recruți din tabăra Ulmi au fost cuprinși de o mare emoție și bucurie. Știam cu toții că a bătut ceasul izgonirii trupelor hitleriste de pe teritoriul patriei.

În noaptea de 23 spre 24 august 1944, un Ordin de zi dat de Corpul 5 teritorial dispunea ca batalionul de recruți din tabăra Ulmi, comandat de maiorul Victor Popescu, să se deplaseze la Filipeștii de Pădure și să intre sub ordinele Detașamentului 18 pază al generalului Moșteoru Grigore. Recruții au fost organizați pe două companii. O companie formată dintr-un pluton de tancuri, dotată cu cele cinci tancuri de instrucție și întărită cu două plutoane de pușcași formate din alte echipaje, mi-a fost încredințată mie. Comanda celeilalte companii, organizată din recruții care se instruiau în diferite specialități, a fost dată locotenentului Stamatescu Ștefan. Același ordin stabilea batalionului de recruți misiunea de a participa la dezarmarea nemților din zona petroliferă Moreni, Florești, Dițești, aeroportul de la Crângul lui Bod, pădurea și gara Buda. Recruții noștri au primit botezul focului în luptele pentru cucerirea aeroportului Crângul lui Bod, puternic organizat de inamic pentru apărare, întrucât constituia un punct-cheie în aprovizionarea și evacuarea trupelor din regiunea petroliferă, precum și în menținerea legăturii cu Comandamentul german din Capitală. Atacul batalionului a fost întâmpinat cu un puternic foc de arme automate și tunuri antiaeriene puse în tragere terestră. Totuși, datorită acțiunii plutonului de tancuri comandat de sublocotenentul Ștefănescu Faust, pușcașii au pus stăpânire pe liziera de nord-vest a aeroportului, obligându-i pe hitleriști să se retragă în direcția Ploiești. Tot în zona aeroportului Crângul lui Bod ni s-a semnalat că o coloană de

mașini încărcată cu trupe germane se îndreaptă spre acel obiectiv. Am dat imediat ordin ca plutonul de tancuri al sublocotenentului Ștefănescu Faust să întâmpine coloana în punctul Brătășeanca și să o lovească fără milă. Acțiunea a reușit; nemții s-au retras către pădurea Țigăneanca, lăsând în urmă morți, răniți și armament. Am făcut și mulți prizonieri. În schimb, batalionul, spre bucuria noastră, n-a avut pierderi.

Un alt atac a avut loc în zilele de 30 și 31 august, în pădurea și gara Buda. Trebuie să arăt că nemții au transformat acest sector feroviar într-un punct puternic de rezistență. Aveau nevoie de gară ca să-și asigure transporturile spre Brașov. Pentru a-l putea zdrobi pe inamic și a pune stăpânire pe gara și pădurea Buda, batalionul nostru de recruți a fost întărit cu un alt batalion de… recruți aparținând Regimentului 1 pionieri. Atacul pușcașilor a fost ținut în loc de inamic, mai ales de tunurile lor antiaeriene puse în bătaie terestră. Văzând situația, i-am cerut sublocotenentului Ștefănescu Faust să învăluie cu tancurile liziera de nord a pădurii Buda și să încerce astfel să se apropie de gară. Acțiunea a surprins, tunurile blindatelor au lovit în plin o locomotivă aflată sub presiune și au avariat-o. La sfârșitul zilei de 31 august, s-au cucerit pădurea, gara, iar hitleriștii au fost făcuți prizonieri. Printre ei, mulți răniți. Am găsit cele trei linii ale gării blocate de trenuri lungi, ce urmau să fie trase de câte două locomotive; erau încărcate cu trupe, bagaje, mobilă și arhive. Acțiunea noastră le-a tăiat calea spre Brașov. Recruții noștri au înregistrat o singură pierdere: sergentul t.r. Doboș Grigore, care a fost rănit, însă batalionul de recruți al regimentului de pionieri a avut ceva mai mulți răniți.

La 1 septembrie 1944, încheindu-ne misiunea, ne-am întors în tabăra Ulmi.

3. La începutul lunii februarie 1945, Regimentul 2 care de luptă este îmbarcat la București și debarcat în gara Šahy-Cehoslovacia. De aici am ajuns la Moravce. Aici echipe de mecanici sovietici au făcut o verificare tehnică a celor 79 de mașini de luptă (tancuri și autoblindate). În luptele duse de Regimentul 2 care de luptă pe teritoriul Cehoslovaciei și în nordul Austriei, am comandat compania 2 din batalionul 2. Acțiunea de luptă a Regimentului 2 care de luptă începe cu deplasarea sa de la Moravce pe înălțimile din zona Demandice-Ungaria, intrând în sistemul de apărare antitanc, organizat pentru a face față unui eventual contraatac hitlerist ce ar urmări să lichideze capul de pod creat de trupele aliate la vest de râul Hron. În acest scop, tancurile au fost îngropate în pământ, constituind puncte fixe de foc antitanc.

De la 25 martie 1945 am intrat în acțiuni ofensive, sprijinind succesiv mișcările a patru divizii sovietice: 93, 141, 409, 4, pe itinerarul puternicelor centre de rezistență de dincolo de râul Hron: Dolný Pial, Gor Pial, Iňa Besa. Apoi, sprijinind Divizia 93 sovietică, am luat parte activă la urmărirea trupelor hitleriste în direcția Komjatice, râul Zitáva. Am atacat localitatea Vaika pentru a ajunge pe celălalt mal al râului Zitáva. Batalionul 2 l-a trecut pe pontoane. De aici inamicul s-a retras către râul Nitra, apoi către râul Váh. Am cucerit, prin lupte grele, localitățile: Ivanka, Ireg și Mlady Háj, provocându-i inamicului pierderi în oameni și material. După forțarea râului Váh, Regimentul 2 care de luptă a primit ordin să sprijine trupe sovietice. Și astfel, urmărind inamicul, a pătruns în Carpații Mici și prin lupte dârze date într-un teren muntos și păduros, a cucerit localitățile Králová, Puschyna, Bratislava. Un alt ordin i-a cerut Regimentului 2 care de luptă să sprijine unități din Divizia 409 sovietică de gardă în luptele duse până la râul Morava și pentru cucerirea localităților Devinska

Nová Ves, Devinske Jazero, Schlofdorf. Regimentul 2 care de luptă este citat de Comandamentul suprem al armatei sovietice în Ordinul de zi nr. 323 din 31.03.1945, pentru eroismul de care tanchiștii români au dat dovadă la râul Hron, sprijinind Divizia 93 sovietică; apoi mai suntem citați în Ordinul de zi nr. 330 din 4.04.1945, cu prilejul eliberării Bratislavei, când am cooperat în luptă cu unități ale Diviziei 409 sovietică.

La 9 aprilie 1945 am trecut râul Morava pe pontoane, pătrunzând astfel în nordul Austriei, pentru a veni în sprijinul Diviziei 4 sovietice de gardă, care, creând un cap ce pod pe celălalt mal, încerca acum să rupă rezistența apărării inamice în regiunea Hohenruppersdorf și Zistersdorf. S-au dat lupte neînchipuit de grele, regimentul nostru înfruntând contraatacurile blindatelor hitleriste însoțite de infanterie. Aici ne-am înfruntat, pentru prima oară, tanc contra tanc, deschizând drum spre Viena. Dar am avut și noi pierderi mari, de aceea am fost în refacere în localitatea Gajary. Pentru contribuția adusă la cucerirea regiunii Hohenruppersdorf și Zistersdorf din Austria, Regimentul 2 care de luptă a fost din nou citat de comandantul suprem al armatei sovietice prin Ordinul de zi nr. 333 din 17.04.1945.

Cel mai important episod din luptele duse de compania comandată de mine în Cehoslovacia este cel trăit la capul de pod de pe râul Hron, unde se cereau zdrobite rezistențe hitleriste din localitățile Gor Pial și Iňa Besa.

În noaptea de 25 spre 26 martie 1945, trecem râul, companiei mele revenindu-i misiunea de a sprijini subunități sovietice aparținând Regimentului 143 din Divizia 93. În aceeași noapte m-am prezentat la comanda acestui regiment, instalată într-o fermă la sud de Gor Pial și unde, în fața hărții, am analizat situația și am stabilit misiunea comună: eliberarea localităților

Gor Pial și Iňa Besa. Mi s-a atras atenția că Iňa Besa este cel mai puternic centru de rezistență din sector, dominat de cota 282, unde inamicul a amplasat tunuri anticar de 88 mm cu un câmp larg de tragere. Gara, la rândul ei, era apărată de „Tigri” 4 și 5. Un șanț anticar întărit cu arme „faustpatron” a fost săpat în fața localității, dar a rămas neterminat. În zorii zilei, împreună cu comandantul Regimentului 143, am făcut o recunoaștere în teren și am stabilit planul de atac al localității Gor Pial. La ora 9 pornim atacul fără nicio pregătire artileristică. Tancurile românești erau urmate de infanteria sovietică. Așa cum ne așteptam, inamicul ne-a întâmpinat cu un foc puternic de armament automat și de tunuri anticar. Infanteriștii au fost ținuți la pământ. În vremea asta, două plutoane din compania mea, în plină viteză și trăgând din mers, au reușit să învăluiască localitatea. Un alt pluton a atacat direct. La adăpostul tancurilor, infanteriștii sovietici au pătruns în localitate și după o oră de luptă de stradă au eliberat-o. Ne-am bucurat că tancurile companiei n-au înregistrat nicio pierdere, nici o avarie. Dar greul abia acum începea: de la Gor Pial, hitleriștii s-au retras în Iňa Besa. Împreună cu infanteria sovietică, am pornit în urmărirea lor. Mai înainte însă, i-am adunat pe comandanții de plutoane și le-am explicat cum și-au organizat nemții apărarea și cum vom ataca.

Puțin mai târziu, am reluat luptele pentru Iňa Besa. Și tot așa, am trecut la atac fără nicio pregătire de artilerie. Tancurile companiei înaintau în viteză, trăgând din mers, urmate de infanteria sovietică. Inamicul a dezlănțuit și el un foc de arme automate, tunuri antitanc, tancuri. Infanteriștii sovietici au rămas la pământ. Ajungând în fața șanțului antitanc, blindatele plutoanelor 1 și 2 și-au încetinit mersul și au reușit să treacă șanțul prin locuri accesibile, dezlănțuind, stând pe loc, un foc puternic pe obiectivele fixe ale

inamicului, ceea ce i-a încurajat pe infanteriștii sovietici să se ridice și să-și reia înaintarea. În momentul următor, inamicul aflat pe cota 282 a contraatacat în forță și infanteria a fost din nou oprită. În fața acestei situații critice, am ieșit din tancul meu de comandant de companie și, fiind lipsit de un alt mijloc de legătură cu tanchiștii mei, mi-am scos basca și cu ea, sub focul inamic, am început să dirijez tancurile plutonului 3 spre locul de unde, după depășirea șanțului, se putea executa învăluirea localității, dacă se punea stăpânire pe o încrucișare de drumuri. Contraatacul german a fost respins. Plutoanele companiei, îndeplinindu-și misiunea, au deschis cale liberă infanteriștilor sovietici. Aceștia au răzbit în localitate și au început luptele de curățire.

La un moment dat am observat că tancul comandantului plutonului 1 nu mai înainta de-a lungul căii ferate, așa cum îi cerusem. Am trecut șanțul și m-am apropiat de el, am bătut în oblonul conductorului. S-a arătat sergentul – major Sandu Mircea, speriat și palid la față. Mi-a raportat că sublocotenentul Negoescu Virgil este mort, tancul fiind lovit de un proiectil. L-am scos din tanc pe sublocotenent, mai trăia, avea însă picioarele retezate și pierduse mult sânge. A fost dus urgent la postul de prim-ajutor, dar n-a mai putut fi salvat.

În luptele pentru Iňa Besa, o soartă tragică a avut-o și sublocotenentul Mărceanu Viorel, comandantul plutonului 2. După respingerea contraatacului de pe cota 282 și cucerirea lizierei de la sud-est de Iňa Besa, a observat că un tanc din plutonul său se afla în pericol de a fi incendiat de un aruncător de flăcări. N-a mai stat mult pe gânduri și și-a pus mitraliera în bătaie, izbutind să neutralizeze aruncătorul de flăcări al inamicului. Apoi a ieșit din tanc și, sub focul dușmanului s-a îndreptat în fugă către tancul în pericol de a fi incendiat. Constatând că un „faustpatron” a lovit carul în plin, a ajutat un soldat rănit, l-a pus pe

umeri și s-a îndreptat în grabă spre carul său. I-a ajuns însă din urmă rafala unei mitraliere hitleriste, care i-a omorât pe amândoi. Trei ore a ținut lupta pentru Iňa Besa, inamicul suferind pierderi mari în oameni și tehnică de luptă. Compania 2 a suferit și ea pierderi: trei morți, din care doi ofițeri, comandanți de plutoane; două tancuri au fost avariate. Ne-am îngropat morții în localitatea Dolný Pial, însă nu i-am lăsat acolo. La întoarcerea noastră în țară, au fost deshumați, puși în coșciuge de zinc și transportați la București, unde au fost reînhumați.

Sublocotenenții Mărceanu Viorel și Negoescu Virgil au fost decorați și avansați post-mortem la gradul de locotenent. Pentru cinstirea memoriei lor ca eroi căzuți la datorie, autoritățile locale din orașele Gura Humorului și, respectiv, Fieni, locul lor de naștere, au dat unor străzi numele celor doi ofițeri. Un film intitulat „Poem eroului" a fost închinat locotenentului Mărceanu Viorel, iar în punctul muzeistic al unei unități de tancuri bustul lui este așezat la loc de cinste.

4. Primul moment înălțător l-am trăit în ziua de 27 martie 1945. Când mareșalul Rodion Malinovski, comandantul Frontului 2 ucrainean, prezent la punctul de comandă al Regimentului 2 care de luptă, l-a felicitat pe colonelul Zătreanu Stan pentru curajul, eroismul și spiritul de sacrificiu dovedit de tanchiștii români în luptele duse pentru lichidarea capului de pod inamic de pe râul Hron.

Al doilea moment înălțător l-am trăit la Gajary, în Cehoslovacia, când ne-am pornit în marș spre țară: era în iunie 1945. Drumul de la Gajary până la Oradea l-ara parcurs în mașini și cu două tancuri T4 (mai târziu au fost predate Muzeului Militar Central). Am fost cantonați la Borodul Mare, unde am stat aproape trei săptămâni, după care am fost îmbarcați în tren și transportați la București,

garnizoana de reședință. La 23 August 1945 am defilat pe sub Arcul de Triumf.

• „Căpățâna de zahăr”

1. În ziua de 5 mai, batalionul comandat de căpitanul Vârzosu Constantin a ajuns în raionul Lišeň, unde a primit o nouă misiune – ne scrie *colonelul* (*r*) *GHEORGHE MĂRGĂRIT, fost comandant de pluton în batalionul 15 vânători de munte, Divizia 2 munte.* Unitățile Diviziei 2 munte urmau ca în ziua de 6 mai să înlocuiască trupele sovietice (Divizia 1 parașutiști) pe aliniamentul nord Babice-1 km Proseč și să treacă la o apărare temporară. Din raionul Lišeň am mărșăluit în continuare fără a ne odihni și, pe la orele unu noaptea (pe 6 mai), soseam în raionul unde ne așteptau călăuzele sovietice. După o scurtă recunoaștere cu comandantul nostru și cel sovietic, am primit misiunea de a organiza o apărare temporară pe aliniamentul preluat de la trupele sovietice, la est de canton și de prima casă de la liziera pădurii. După ce am luat toate măsurile de organizare a focului, a legăturilor și problemelor de cooperare, am solicitat trei voluntari pe care i-am trimis în recunoaștere; mă interesau intențiile inamicului. Plouase iar tranșeele musteau de apă.

Puținele ore care mai rămăseseră până la ivirea zilei de 7 mai s-au scurs încet, în liniște. Cei trei cercetași, întorcându-se din misiune, mi-au confirmat că inamicul își asigură retragerea de trupe prin halta Babice. La lumina zilei ne-am putut orienta mai bine asupra modului cum ne-am organizat pe întuneric apărarea și am luat unele măsuri de întărire. Ne-am orientat și în privința liniei inamicului, care, de altfel, a încercat un atac cu toate forțele sale, pe care l-am respins, provocându-i pierderi.

Până la ceasul înserării, în afara unui tir de branduri, nemții n-au mai reacționat în niciun fel. Toată noaptea am stat nemișcat lângă telefon. A doua zi – 8 mai – câțiva ostași s-au avântat să

cerceteze casa pădurarului, care s-a nimerit să fie între linii. Au intrat în casă, dar imediat dinspre halta Babice inamicul a tras în direcția lor cu un tun anticar. Cercetașii s-au întors nevătămați și mi-au raportat că au descoperit un depozit de alimente. Într-adevăr, furișându-mă și eu până acolo, am constatat că în subsolul clădirii nemții depozitaseră alimente, băuturi și multe alte obiecte prădate de prin case și magazine.

Când am dat să ieșim din subsol, s-au auzit pași; erau ai inamicului. Am încremenit locului în așteptare. Puțin mai târziu, în subsol și-au făcut apariția trei nemți. Ne-am năpustit asupra lor și, după o încăierare scurtă, i-am dezarmat. Aveau cu ei ranițe… I-am pus să le umple cu tot felul de bunătățuri, le-am mai umplut și pe-ale noastre, după care i-am condus la postul de comandă, unde mă aștepta noul comandant, maiorul Donose Gheorghe. S-a trecut la interogarea prizonierilor și astfel s-a aflat că inamicul pregătea un atac. Cei trei nemți au fost trimiși sub escortă la comandamentul diviziei, iar alimentele au fost împărțite militarilor din linia întâi. Totodată, am interzis luptătorilor mei să mai facă incursiuni în casa pădurarului.

În dimineața zilei de 9 mai, căpitanul Dăncuș Ștefan, de la biroul 3 operații al diviziei, a comunicat telefonic încetarea ostilităților – Germania hitleristă capitulase. Vestea a ajuns până la ultimul ostaș din tranșee. Bucuria și emoția au fost fără margini. Ostașii se îmbrățișau, cântau, au încins hore. Unii s-au apucat să tragă în aer cu armele. I-am lăsat să guste din plin dulceața primei zile de pace. Mă stăpânea însă o neliniște: să nu care cumva să le dea unora prin minte să „viziteze” depozitul cu atâtea bunătățuri. Am chemat doi ostași și i-am pus de pază pe cărarea ce ducea spre casa pădurarului, cu consemnul de a nu lăsa pe nimeni să treacă mai departe. Vânătorii de munte ai batalionului 15 au fost disciplinați. Dar

doi artileriști, aflând de existența depozitului, au izbutit să se strecoare până acolo. Nemții i-au prins în bătaia armelor, rănindu-i grav. Așa s-a terminat pentru ei ultima zi de război și prima zi de pace.

Și noi, din acest incident, am tras concluzia că hitleriștii din fața noastră n-au de gând să capituleze și nu ne-am culcat pe o ureche. Într-adevăr, ceva mai încolo, inamicul, după o scurtă pregătire de artilerie, ne-a atacat cu două batalioane. Bărbăția, disciplina și curajul vânătorilor s-au confirmat și de data aceasta în lupta desfășurată pe înălțimi și prin păduri. Hitleriștii au atacat în valuri, dar au fost respinși. Luptele din prima zi de pace s-au prelungit în pădure și în cursul primei nopți de pace. Spre marea noastră bucurie, n-am avut niciun rănit, niciun mort. Așadar, toți vânătorii de munte ai batalionului 15 au sărbătorit Ziua Victoriei printr-o clară acțiune de luptă împotriva unei unități naziste ce refuzase să capituleze.

În ziua de 12 mai, când acțiunea de urmărire a inamicului a încetat pe întreg frontul, batalionul 15 a fost îndreptat spre zona de regrupare a diviziei, la 30 kilometri est de Praga, în raionul Humpolec-Nemečká-Brod-Slapanov.

2. La începutul lunii octombrie 1944 mă aflam în Regimentul 3 vânători moto, la comanda plutonului de transmisiuni. Această unitate urma să pregătească detașamentele care completau efectivele Diviziei 2 munte ce luptau împotriva Germaniei hitleriste. Astfel, în ziua de 10 octombrie s-a ținut adunarea cu cadrele regimentului. Comandantul, colonelul Blaga Nicolae, ne-a vorbit despre necesitatea încadrării unităților de vânători de munte aflate pe front, în scopul întăririi forței de luptă. Ne-a mai arătat, de asemenea, importanța acestei acțiuni de înalt patriotism, dar nu a neglijat să ne informeze că acțiunile de luptă în munți sunt mai grele și mai

variate decât cele cunoscute. Am înțeles că noi, care nu cunoșteam capriciile muntelui, urma să depunem eforturi mari, să ne înarmăm cu multă răbdare pentru instruire, pentru cunoașterea muntelui, să ne înfrățim cu el. Acest adevăr nu mi-a schimbat hotărârea inițială, la care s-a alăturat și prietenul meu, sublocotenentul Posdîrcă Nicolae, și am cerut să plecăm lângă cei care luptau pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist, ferm convinși că numai așa putem transforma în realitate denumirea promoției de ofițeri 1942 – „Promoția dezrobirii”. Promoția noastră avea ca simbol o insignă tricoloră tăiată de o dungă neagră de doliu, care să ne aducă întotdeauna aminte de angajamentul pe care ni-l luasem în ziua absolvirii prin cuvântul rostit de șeful promoției, sublocotenentul de atunci Gulan Aurelian, da a șterge definitiv urmele odiosului Dictat de la Viena, readucând partea de nord a Ardealului în glia străbună. Pentru ca acest fapt să ne rămână în permanență ca o datorie de onoare, purtam insigna sub reverul stâng al vestonului, în dreptul inimii.

A venit și clipa organizării revistei de front, zi festivă, după care ne-am îmbarcat cu destinația batalionul 15 vânători de munte, pe frontul de Vest. Drumul parcurs cu trenul a fost mai anevoios cu cât ne apropiam de front, atât din cauza afluirii masive de trupe și materiale sovietice și române, cât și din cauza distrugerilor provocate de trupele hitleriste în retragere. În tabăra de instruire din Ungaria am sosit la sfârșitul lunii noiembrie. Aici am aflat de succesele batalionului 15 în luptele din masivul Bükk și unele știri din țară. Întreaga noastră activitate se axa pe instruirea în noile condiții de luptă în munți, instruire făcută cu multă competență de luptători cu experiență. Vremea era aspră, strângeam din dinți și munceam cu sârguință pentru a ne pregăti.

În a doua jumătate a lunii decembrie am intrat în focul luptelor ce nu încetau nici pe timpul nopții,

lupte cu care am luat contact în Munții Bükk și apoi pe înălțimile de pe valea râului Ipel', pe un viscol și un ger năprasnic. Așa am început războiul. Am luptat mereu în linia întâi, cu excepția unei pauze de zece zile, când am fost rănit la forțarea Hron-ului. Am participat la toate luptele cu bravii vânători ai batalionului 15 vânători de munte.

3. Aș aminti câteva situații mai dramatice și mai semnificative.

Luptele crâncene duse cu vânătorii Diviziei 2 munte pentru zdrobirea rezistenței din masivul împădurit la vest de valea Ardoi și pătrunderea noastră adâncă în dispozitivul de apărare al inamicului i-au provocat acestuia pierderi însemnate, obligându-l să se retragă.

În ajunul Anului Nou, batalionul a ajuns cu toate forțele pe pantele de la est de râul Ipel', iar grupele germano-ungare ocupau pantele de vest și localitatea Ipolytarnóc. Am ajuns să ocupăm acest aliniament important după o zi și o noapte de lupte aprige cu inamicul, când l-am lovit fără cruțare. Îmi amintesc de vremea aceea geroasă a lui '44-45, când stăteam în frig și ne gândeam că cei de acasă vor închina paharul de vin și în sănătatea noastră. Așteptarea pe acest aliniament ne produsese o oarecare neliniște. Inamicul se afla în localitatea Ipolytarnóc, unde, mai mult ca sigur, se pregătea să petreacă. Iar noi ne propusesem să cucerim localitatea și să le stricăm revelionul. Maiorul Savu Titus era în mijlocul nostru, pentru a ne îmbărbăta. Ideea eliberării localității îi aparținea și aștepta aprobarea diviziei, care a sosit pe la orele 21, cu indicația de a fi sprijiniți și cu o pregătire puternică de artilerie. Curajul și îndrăzneala bravului comandant a dat aripi vânătorilor. La adăpostul întunericului, am dezlănțuit un atac impetuos asupra rezistențelor inamicului, hărțuindu-l cu grenade din casă în casă. Când s-a

luminat de ziuă, localitatea era în mâinile noastre. Ba mai mult, am izbutit să formăm un cap de pod la vest de râul Ipel'.

Așa au sărbătorit vânătorii sosirea Anului Nou 1945, an a cărui frumoasă primăvară avea să ne aducă victoria finală.

Acțiunile de luptă din masivul Javorina, la care am luat parte, au fost dintre cele mai grele și mă voi referi la câteva.

Pentru forțarea Hron-ului am primit ordin de regrupare în zona Dobra Niva. În noaptea de 19 spre 20 martie, batalionul 15, ca și celelalte unități ale Diviziei 2 munte, a primit misiunea de a se deplasa pe direcția Ostrá Luka-Vihne, pentru a înlocui trupele Armatei 52 sovietice, care se apărau pe râul Hron. Cu toată oboseala acumulată în timpul asprelor lupte duse împotriva unui inamic puternic și pe o vreme nefavorabilă, batalionul de sub comanda locotenent-colonelului Zburlea Ștefan a început un marș forțat de 36 de ore. Mereu se auzeau îmbărbătări pentru menținerea ritmului impus, dar oboseala era învinsă cu greu. Pentru prima dată în viață am văzut ostași care dormeau mergând în coloană. Cu toată această oboseală, ajunși la Breznicá, pe râul Hron, am început operația de înlocuire a trupelor sovietice. Batalionul 15 a ocupat poziția de apărare din stânga buclei pe care o făcea râul la vest de Breznicá. Hronul era adânc de peste trei metri, destul de lat și cu un curent al apei foarte repede. Inamicul, amplasat la vest de râu, era bine organizat în apărare, cu posibilități ideale atât de apărare, cât și de contraatac, iar observatoarele lui erau instalate pe înălțimile cele mai dominante. În fața batalionului 15 se găseau noduri de rezistență puternic organizate pe înălțimile de la vest de localitatea Bukovinká și, în adâncime, artilerie și tancuri. Acțiunile întreprinse de batalion în legătură cu pregătirea pentru forțarea râului și

deplasările făcute în spatele acoperirilor erau supuse bombardamentului artileriei inamice.

În ziua de 25 martie am primit ordin să simulăm o forțare a râului, pentru a identifica sistemul de foc al inamicului precum și tăria forțelor sale. Pe plaja de unde urma să pornim acțiunea, se afla și comandantul diviziei, generalul de brigadă Iordăchescu Constantin, cu grupul său de comandă. Nemții ne-au observat și au supus plaja unui bombardament puternic de artilerie, determinându-ne să ne adăpostim. După încetarea focului, compania pregătită să forțeze râul, în frunte cu comandantul batalionului, s-a avântat cu ambarcațiunile spre râu. Abia atunci inamicul s-a dezlănțuit, deschizând focul cu tot armamentul automat și cu aruncătoarele. Cu toate măsurile de camuflare luate și adăpostirea imediată a subunității, în acest iureș am avut pierderi, dar cea mai dureroasă a fost rănirea gravă a locotenent-colonelului Zburlea Ștefan, comandantul batalionului.

Nu încetase focul și, împreună cu câțiva viteji vânători de munte, l-am scos pe brațe pe neînfricatul comandant, care continua să ne mai dea sfaturi și să ne îmbărbăteze. Fiind în stare gravă, a fost evacuat la spitalul de campanie. Acolo a și murit.

A doua zi, fără o pregătire prealabilă de artilerie, s-a trecut cu adevărat la forțarea Hron-ului. Dintr-un început, un pluton a reușit să treacă pe celălalt mal. Ar fi trecut și celelalte, însă nu existau suficiente materiale de trecere. În fruntea plutonului care trecuse râul se afla și noul comandant al batalionului, căpitanul Mardaloescu Ion. Dincolo, vânătorii se angajaseră în lupte crâncene cu un inamic superior numeric, puternic organizat în apărare. Spre seară, plutonul nostru era ca și nimicit. Printre cei căzuți se număra și căpitanul Mardaloescu. Doar trei ostași au supraviețuit acțiunii, izbutind să revină la bază. În

situația creată, am fost numit comandantul batalionului, și cu ajutorul comandantului Diviziei 2 munte, colonelul Ghenescu Iancu, am reorganizat unitatea și am început să pregătim – pentru a câta oară? – forțarea râului. Tocmai ne încheiasem treburile, când am fost anunțat că fostul comandant, locotenent-colonelul Zburlea Ștefan, a murit pe masa de operație. Vestea ne-a tulburat și i-am propus colonelului Ghenescu să ieșim din atmosfera apăsătoare a adăpostului. Ne-am îndreptat spre un loc însorit din apropierea unei căi ferate. Adia și un vânt ușor de primăvară. Mă simțeam istovit și câteva minute am stat amândoi fără să scoatem o vorbă. Deodată, o explozie puternică ne-a făcut să ne îndreptăm privirile spre adăpostul pe care numai ce-l părăsisem. Moartea ne căutase. Colonelul Ghenescu m-a îmbrățișat și mi-a mulțumit pentru inspirația avută. Spre seară, când pregătirile de forțare a Hron-ului erau în toi, am primit, prin curier, ordinul Diviziei 2 munte; ni se transmitea că batalionul va fi înlocuit, urmând să se retragă în zona Vihne, pentru o nouă misiune.

Am plecat de pe malul râului Hron cu o adâncă amărăciune în suflet – că pierdusem doi comandanți și mulți ostași, fără să reușim să trecem cu succes râul. Totuși neînfricații vânători de munte au reușit să forțeze Hron-ul, dar pe la Tečov, provocând trupelor hitleriste pierderi mari.

În luptele purtate de vânătorii de munte au mai fost nenumărate situații dramatice. De pildă, cea creată de cota „Căpățâna de zahăr” – cum o botezasem noi.

Într-o după-amiază, am primit ordinul să organizez o pătrundere în dispozitivul inamic, la vest de localitatea Pliešovce, cu misiunea de a descoperi și identifica sistemul de apărare a inamicului de la „Căpățâna de zahăr”. Ninsese mult, zăpada era înaltă, și cu toate că se înainta cu greu, misiunea trebuia îndeplinită. După trei ore de eforturi fizice supraomenești, am ajuns, în fine,

aproape de dispozitivul de apărare inamic. Acesta ne-a simțit și a deschis focul cu tot armamentul automat și din toate direcțiile. Ne prinsese într-un clește.

Am profitat de troienele de zăpadă înalte de un metru, de faptul că începuse să ningă des, cu fulgi mari, și ne-am adăpostit cu succes. Am încremenit o vreme acolo. Pierzându-ne ca țintă, inamicul s-a potolit. Ce-i drept, și vizibilitatea scăzuse. Noi însă, din „izbucnirea" nemților am tras cuvenitele foloase: am descoperit principalele lor guri de foc. Ne-am retras odată cu căderea amurgului și am ajuns în perfectă ordine pe vechea poziție. De aici am raportat telefonic comandantului că misiunea a fost îndeplinită cu succes. Totodată, am mai cerut să ne lase pe noi să atacăm prin surprindere, încă în noaptea aceea, cota „Căpățâna de zahăr" prin sectorul Diviziei 10 infanterie. Nu întâmplător am propus acest lucru, cu toții eram convinși că, prin cucerirea cotei, manevra Diviziei 2 munte – pe la vest de localitatea Pliešovce – putea să dea peste cap toată apărarea inamicului. După raportul telefonic, am trimis la punctul de comandă o schiță cu gurile de foc identificate. Planul a fost aprobat și, uitând de foame și de oboseală, am început pregătirile de deplasare. Sar peste unele amănunte strict militare. Vreau să se rețină că cei care supravegheau cota erau ostașii unui batalion din Divizia 10 infanterie, iar noi trebuia să avansăm prin sectorul lor, spre „Căpățâna de zahăr". Infanteriștii ne-au pus la dispoziție nu numai informații prețioase, ci ne-au dat ca însoțitor și pe un comandant de companie, bun cunoscător al sectorului.

Am început să înaintăm, în jurul orei 21 ne apropiasem iar de cotă. Era o noapte extrem de rece, cu lună plină. Deci la razele lunii am trecut, într-o liniște perfectă, la pregătirea atacului. În momentele acelea însoțitorul infanteriștilor m-a întrebat din nou: „Chiar vrei să ataci cota pe

direcția asta? Nu cred că ai vreo șansă să izbândești. Am atacat-o cu compania de câteva ori și am avut pierderi grele. Îți mai atrag atenția o dată că pe direcția asta cota este minată, iar creasta apărată foarte puternic.”

Am reflectat la cele auzite, am cântărit riscurile și pe o parte și pe alta. N-am renunțat la planul de a pune stăpânire pe înălțimea dominantă a frontului, la urma-urmei, era în joc soarta unei divizii, ceea ce reprezenta mult mai mult decât viețile noastre. Eram noi o companie, dar cu un efectiv mult redus. Am început acțiunea sub clar de lună, convinși că vom birui. Înaintam anevoie, în tăcere, târându-ne pe zăpadă, cu echipamentul și materialele bine fixate pe noi. Nu-mi pierdeam din ochi ostașii, deși, din pricina combinezoanelor albe, îi distingeam cu greu: se târau în stânga și în dreapta mea, în formație de trăgători. După o înaintare ce mi s-a părut că ținea o veșnicie, pe când mă pregăteam să întind mâna pentru a-mi trage corpul ca pe un resort, gata să mai fac un salt, am observat vârful unei cutii dreptunghiulare. Am tresărit și, deși era un frig de crăpau pietrele, m-a trecut o transpirație fierbinte, cu care aș fi putut să topesc toată zăpada de pe „Căpățâna de zahăr”. În fața mea – o mină! Deci se confirmau informațiile ofițerului din Divizia 10 infanterie. Asaltul însă trebuia continuat și cota cucerită. Dar cum? Am rămas cu mâna întinsă spre mină și mă gândeam la viața vulturilor mei, de care eram răspunzător. Se opriseră și ei când m-au văzut că nu mai fac nicio mișcare. Eram o familie unită și răspundeam fiecare de viața celuilalt. N-am ezitat să le transmit că am intrat într-un câmp de mine de infanterie și, pentru cucerirea cotei, trebuie să facem slalom printre ele și să deschidem bine ochii pe unde ne croim drum. Transmiterea s-a făcut din om în om și astfel toți luptătorii au aflat adevărul, ceea ce i-a determinat să fie și mai atenți și să observe sistemul de plantare a minelor. De aici

încolo înaintarea s-a efectuat și mai greu, cu multe opriri și ocolișuri. Atenția permanent încordată ne-a obosit, însă ne apropiam de obiectiv. Noaptea aceea ni s-a părut o veșnicie. Spre dimineață – când și observația inamicului intra în toropeală – ne mai despărțeau de hitleriști doar 40-50 de metri. Așadar, eram la un pas de asalt.

Ne-am pregătit toți grenadele, echipamentul, armamentul. Așa cum stabilisem dinainte, comanda pentru aruncarea grenadelor a fost dată prin semne. În liniștea montană au izbucnit exploziile. Răsunau atât de puternic, ca puteau scula și morții din morminte. A urmat apoi iureșul pentru cucerirea cotei și din câteva salturi eram în tranșeele nemților, la baionetă. Se luptau vitejii vânători de parcă atunci veniseră de la odihnă. Într-un timp scurt, nemții au fost puși pe fugă. I-am dat îndărăt cu trei kilometri. „Căpățâna de zahăr” fusese cucerită! Un prizonier mi-a declarat că nu se așteptau ca românii să-i atace taman prin câmpul de mine. Ne-am organizat apărarea pe aliniamentul atins, am raportat comandantului cucerirea cotei, că nu avem morți și că am produs pierderi mari inamicului care s-a retras în dezordine.

Peste puțin timp, toate batalioanele diviziei din eșalonul 1 au pornit ofensiva, au distrus ultimele rezistențe inamice în adâncimea apărării, interceptând comunicația Zvolen-Krupina.

4. Întoarcerea în țară… 10 iunie 1945! Nerăbdarea tuturor s-a transformat în sărbătoare. Unitățile Diviziei 2 munte au început mult așteptatul marș al „întoarcerii”. În drum spre casă, am trecut și prin localitatea Oremov Laz, pe care vânătorii de munte au eliberat-o de hitleriști prin lupte crâncene, în care mulți și-au dat viața. Am fost întâmpinați cu multă căldură, populația și autoritățile locale ne-au primit sărbătorește. La cimitirul eroilor români căzuți pe câmpul de

onoare a avut loc o festivitate. La încheierea festivității, comandantul diviziei, generalul Iordănescu Constantin, în alocuțiunea sa, a amintit printre altele:

„… Las acest monument în grija dumneavoastră, ca să-l păstrați și să-l îngrijiți cu sfințenie, pentru că el cimentează prietenia noastră pentru veșnicie.

Nu uitați că acești eroi au căzut pentru libertatea dumneavoastră, a poporului și a pământului cehoslovac…”

Am continuat marșul cu gândul la cei care rămăseseră pentru totdeauna pe meleagurile Cehoslovaciei. Pe tot timpul marșului – destul de greu – ostașii au avut o aleasă ținută morală. Populația ne-a întâmpinat pretutindeni cu florile bucuriei și recunoștinței. Cu toate greutățile și neajunsurile – mă refer la ocrotirea materialelor, la îngrijirea cailor –, ostașii au fost la înălțime, făcând eforturi supraomenești. Aș vrea să mă opresc asupra unui fapt semnificativ. Cunoșteam dragostea țăranului față de animale, care îi erau cel mai prețios ajutor în muncile agricole. Am cunoscut în lupte devotamentul său față de cai, care îi ajutau să transporte materialul de luptă chiar și în masivele muntoase. Le cunoșteam, dar atunci când mărșăluiam spre țară, am văzut ostași care nu-și mâncau rația de pâine pentru a o da călușului. Erau legați sufletește, din moși-strămoși, de acest animal blând. S-au luat măsuri pentru achiziționarea de fân pentru hrana cailor, care de altfel se făcea foarte greu. Când făceam câte un popas, ostașii nu treceau să se odihnească până ce nu luau calul de dârlogi și-l duceau să pască iarbă de pe marginea drumului.

Itinerarul parcurs a fost frumos și ne amintea de luptele purtate cu un inamic sângeros. Abia acum ne dădeam seama cât de anevoios și de lung ne fusese drumul spre victorie. Am ajuns și în zona Munților Bükk, unde, cu opt luni în urmă, după

lupte grele, îi ajutasem pe locuitorii unui cătun, ale căror case incendiate de hitleriști se mistuiau în flăcări. Locuitorii și organele locale și-au amintit de noi și ne-au primit sărbătorește. Ne-am despărțit de ei convinși că prietenia și omenia apropie popoarele.

Cu adâncă emoție îmi amintesc clipele când am zărit în depărtare drapelul tricolor fluturând deasupra primului pichet de grăniceri, la vest de Oradea. Ajunși la pichet, toți vânătorii de munte, de la ofițer la soldat, am sărutat pământul de care am fost legați cu trup și suflet. Pe câmp, țăranii ieșiseră la seceratul grâului. Ostașii au intrat în vorbă cu ei, apoi i-au rugat să-i lase să secere. I-am văzut lăsând arma și apucând secera. Secerau, după un război crâncen, grâul auriu… grâul primei pâini a păcii. Erau fericiți că după lupte grele se vor întoarce la îndeletnicirile tradiționale.

La 19 iulie am ajuns în Oradea, unde cu toții am participat la parada militară. În ajun se distribuise echipament nou, de vară, pe care toată noaptea ostașii l-au tot ajustat și călcat. În dimineața parăzii, vânătorii de munte se prezentau frumos echipați, pe pieptul fiecăruia strălucind câte 3-4 decorații.

• La Lučenec, în plină iarnă

1. La 8 mai 1945, Regimentul 1 infanterie din Divizia „Tudor Vladimirescu” – ne spune *mr.* (*r*) *DUMITRU NIȚULESCU* –, după luptele grele din Transilvania, Ungaria și Cehoslovacia, se afla retras, pentru refacerea și împrospătarea rândurilor cu uteciști voluntari sosiți din țară. Îmi vine greu să descriu bucuria care a pus stăpânire pe sufletele noastre. Trăiam!…, după o experiență militară atât de sinuoasă! Trăiam… și eram mândru că participasem la efortul întregului popor român de a-și aduce contribuția eroică la cucerirea libertății și independenței țării, la doborârea mașinii de

război hitleriste. Mormintele ostașilor Diviziei „Tudor Vladimirescu” ce au jalonat de-a pururi drumul către ziua Păcii sunt o dovadă mereu vie a eroismului românesc.

2. Unui soldat, oriunde s-ar găsi, îi va fi întotdeauna dor de vatra satului natal, de fapt, a țării. M-am născut în satul Colțăneni, comuna Cioranca, județul Buzău. Adică vreau să spun că, la ceasul cătăniei și al războiului, am fost țăran. Eram însurat. Nevasta, și ea țărancă, îmi născuse doi copii. Părinții trăiau. Dusesem o viață modestă, ieșeam cu toții la câmp, din zori și până-n noapte, ca mai toți țăranii români. Se înțelege de la sine că numai de război nu-mi ardea… Când ești bărbat împlinit, la casa ta, cu nevastă și copii, dorul de ai tăi este și mai fierbinte. În clipele de odihnă, trăgând din țigară într-un fund de tranșee sau într-un bordei, la cine să te gândești dacă nu la ai tăi? De aceea, în ziua când desfășurarea războiului ne-a adus din nou acasă, pe pământul strămoșesc, dorul de a revedea satul, familia, a fost și mai chinuitor.

După un simbolic botez al focului la Deleni am primit ordin să ne îmbarcăm în mașini și să ne continuăm marșul în direcția Focșani-Râmnicu Sărat-Buzău-Urziceni-București-Ciorogârla. Cum să nu mă bucur? Eram unul din cei fericiți… Întâmplarea a făcut ca în plină noapte să trecem prin comuna Cioranca. De aici și până în satul Colțăneni era un fleac de drum… pe care însă îmi era strict interzis să-l fac. Aici, în Cioranca, am oprit întâmplător în dreptul unei fântâni, să facem plinul mașinilor cu apă. Era beznă, cerul, puzderie de stele, cântec de greieri, lătrat de câini. Și, cum viața este plină de întâmplări-surpriză, fântâna la care șoferul camionului oprise să-i umple radiatorul era în dreptul casei unui cunoscut. L-am chemat la poartă și, când m-a văzut, s-a crucit. Toți ai mei mă știau mort la Stalingrad. I-am dat câteva

rânduri să le ducă nevesti-mii, să știe și ea că sunt în viață și că pentru mine războiul nu s-a terminat.

Închipuiți-vă, coloana de mașini a trecut și prin dreptul satului și casei mele. Am zărit de departe o lumină de lampă licărind la o fereastră. Puteam că jur că licărește de la fereastra casei mele. Cât eram de bărbat, trecut în vreme de război prin ciur și prin dârmon, mi-au dat lacrimile. Ier când am ajuns la Buzău și am văzut Palatul comunal în flăcări – nemții, în retragere, îi dăduseră foc –, sufletul mi s-a încărcat de ură.

Abia după urs an mi-am revăzut familia.

3. Așa cum se știe, în luptele pentru eliberarea Oradei au participat unități ale vânătorilor de munte, ale diviziei noastre și ale armatei sovietice. Au fost lupte grele, cu răsturnări dramatice de situații. N-aș vrea să repet datele generale bine cunoscute. O să mă limitez să pun în lumină doar câteva întâmplări particulare. Războiul, chiar atunci când e victorios, nu-i o însăilare de biruințe nesfârșite. De pildă, contraatacul nemților și al horthyștilor din zona Băilor Felix, cu tancuri și aviație, a provocat debandadă în rândurile Regimentului 2 infanterie. Au murit mulți oșteni români care visau, după un ocol atât de lung, să ajungă într-o bună zi și la casele lor…

Eu mă aflam cu comanda Regimentului 1 într-o pădurice din dreapta șoselei și urmăream desfășurarea luptelor. Am uitat să vă spun că eram comandantul unui pluton de pistolari. La un moment dat, am observat că patru tanchete cu trupe de desant pe ele s-au apropiat de noi din patru părți, fiind pe cale de a ne încercui. Am raportat situația comandantului de regiment și mi s-a ordonat să atac cu compania spre Tinca. Am trecut imediat la executarea ordinului, aducând plutonul de pistolari în poziții de atac. Am deschis un foc de se cutremurau pădurea și depărtările. Înaintam și trăgeam. Trăgeam și înaintam… Nu

mai aveam mult să ieșim din pădurice, când ne-am dat seama că inamicul se cocoțase în copaci și ne pândea de sus. Am început atunci să cercetăm coroanele copacilor. Cădeau horthyștii de sus ca bolovanii. Dar momentul dificil abia atunci a apărut. Din tanchetele aflate la oarecare distanță, ostași îmbrăcați în uniforme kaki au început să ne facă semne să nu mai tragem. Uniforme kaki purtam și noi. Din această coincidență s-a născut confuzia: ei credeau că au de-a face cu ai lor; noi – cu ai noștri. Confuzia asta n-a durat mult. Mai întâi s-au dumirit ei, căci au tras în direcția noastră, de pe o tanchetă, o rafală de mitralieră. Și lupta a fost reluată. Am avut norocul că la marginea păduricii am dat de un cuib antitanc dotat cu o armă „Tocarev", cunoscută mie, pe care am „reanimat-o", incendiind două tanchete. Celelalte două au făcut cale-ntoarsă. În felul ăsta am ajuns să acopăr cu compania întregul front al regimentului. După ce ne-am fixat pe poziții, ne-am apucat să culegem morții și răniții din pădure și din lanul de porumb.

Uniforma kaki asemănătoare cu cea a ungurilor ne-a dat mult de furcă. După ce-am eliberat comuna Nyíradony, unde s-a instalat apoi comanda regimentului, am primit ordin să iau un pluton și să merg în linia întâi, să acopăr un gol ce se crease între cele două batalioane. Era la ceasul amurgului. Iau plutonul II, fixez în avangardă o grupă de siguranță în frunte cu sergentul Horeica, iar eu cu celelalte două grupe rămân în urmă. Pornim spre cele două batalioane. Cum mergeam noi așa, zărim pe ici, pe colo, câte un ostaș de-al nostru pitit ba într-o groapă, ba într-un șanț. Faptul mi s-a părut cam ciudat. Nici eu nu i-am întrebat ce caută pe acolo, nici ei nu ne-au întrebat încotro ne ducem. Am tot avansat cu plutonul fără să fim stingheriți. Nici urmă de batalioane. Să ne fi rătăcit? Să se fi rătăcit batalioanele?

Se înserase. Am oprit înaintarea și constatând că în dispozitiv nu era nimeni, am luat hotărârea să

mă întorc la Nyíradony. Am intrat în comună pe întuneric, odată cu… ungurii. Nu știu ce se întâmplase între timp, dar nici nu mai aveam cum să bat în retragere. De data asta, uniformele kaki și, bineînțeles, întunericul ne-au salvat. Am străbătut comuna mutește, strecurându-ne nestingheriți printre soldații maghiari, care începuseră să se instaleze prin case.

La lumina zilei, am observat la vreo cincizeci de metri un cablu telefonic de campanie. În răstimpuri apărea pe fir – cum se spune – un transmisionist german. Era primul semn concret că inamicul era atât în față, cât și în spate. Pe transmisionist l-am fi putut prinde sau împușca, dar acțiunea asta nu ne-ar fi ajutat cu nimic. Ba, din contră, ne-am fi trădat astfel prezența… Mai bine de patruzeci și patru de ore am stat ascunși, flămânzi și însetați. În cea de-a treia zi, i-am văzut pe nemți agitându-se, apoi peste ei s-a prăvălit o ploaie de proiectile. Zburau și pe deasupra capetelor noastre. Le „dirijam” în gând, implorându-le să cadă cât mai departe de noi.

Datorită acestui atac al trupelor române, am ajuns bine și sănătoși la regiment, care, între timp, atinsese liziera unei păduri, pe direcția Debrețin.

Debreținul a fost cucerit cu multe jertfe. Istoricul acestor lupte este cunoscut. Aș vrea, în continuare, să mai evoc câteva situații, le-aș numi tot așa, personale, pe care istoricii n-au cum să le releve.

Luptele se mai dădeau în Ungaria, iar în depărtare se profilau munții Cehoslovaciei. Ne apropiam de localitatea Eger și frontul ajunsese iar în preajma unei păduri. Într-una din dimineți m-am trezit într-o ceață atât de deasă, că nu vedeai nimic la un pas. Ei bine, batalionul 2, care-și desfășura dispozitivul prin pădure, a fost literalmente măcelărit – trupă, subofițeri, ofițeri –, datorită unei ambuscade pregătite de inamic la adăpostul cetății. Imediat după asta am primit ordin să ocup o

poziție de apărare pe pintenul ce avea o șa în fața pădurii, ceea ce am și făcut. Și numai ce s-a lăsat noaptea, când, dinspre pădure a ieșit o umbră pe care un post înaintat a somat-o: „Stai!… Cine e?” Era un supraviețuitor al măcelului, plin de noroi și sânge. Cu greu l-am recunoscut pe locotenentul Paraschiv Nicolae. De cum m-a văzut a izbucnit într-un plâns nervos. „Am pierdut toată compania, înțelegi?!”… țipa el disperat. L-am întrebat dacă-i rănit. „Nu, m-am acoperit cu un cadavru, că nemții treceau de la un trup la altul și verificau cine-i mort. Cine nu era… Pe mine m-a pocnit unu cu vârful cizmei și m-a declarat «Kaput».”

Locotenentul Paraschiv Nicolae și-a revenit și a intrat din nou în foc, trecând prin multe.

Am pătruns în Munții Mátra și am ocupat poziții de luptă. Un bot de deal, așa tam-nesam, a fost poreclit „Porcul”, niște copăcei de pe o creastă au căpătat denumirea de „Livadă”. Am înnoptat pe munți, sub cerul liber, iar în zori ne-am trezit acoperiți de un strat gros de zăpadă. În jurul orei 9 îi aud pe observatorul companiei strigând: „Vin copăceii la vale!”, „Ai înnebunit, mă?”, îl reped și duc binoclul la ochi. Într-adevăr, copăceii de pe creastă alunecau la vale, spre noi. Erau, de fapt, nemți pe schiuri, în combinezoane albe de camuflaj, cu câte un copăcel în brațe. Am dat ordin să nu se deschidă focul decât la comandă. Între timp am informat și compania vecină. Inamicul intenționa să ne surprindă, dar realitatea a fost alta. Cădeau „copăceii” unul după altul sub focul mitralierelor noastre.

Multe, multe pot și se cer să fie povestite… De pildă, niciodată în viața mea de militar sau de civil nu mă urcasem pe munte. Însă atunci am urcat, și pe ceață, și pe ninsoare, ziua și noaptea. Îmi amintesc cum în Mátra am ajuns, spre seară, pe o stâncă… Dar obiectivul ce trebuia atins era la o altitudine și mai mare. Ni s-a ordonat să rămânem locului. Ne-am făcut adăposturi din piatră, căci a

doua zi urma să luăm cu asalt înălțimile. Ori de câte ori mă uitam la „obiectiv”, mă cuprindea amețeala și groaza. Se lăsase întunericul. În spatele nostru, într-o vale, se instalase comanda batalionului. Ce-i venise căpitanului Popescu Eremia să deschidă aparatul de radio nu știu. Își închipuia probabil că din fundul văii n-are cum să fie auzit. Dar a fost auzit, iar inamicul a bătut valea cu mortierele. Zece explozii au fost numărate. Rezultatul? Morți și răniți. Aceste așa-zise mici întâmplări n-au darul, pe front, să-i întrețină luptătorului un moral prea ridicat…

În localitatea Salgótarján am intrat noaptea într-o casă și am dat de un brad împodobit și cu lumânările aprinse, de unde am dedus că stăpânii numai ce-și părăsiseră locuința. Printre „darurile” de Crăciun am găsit câteva hărți militare importante.

La Lučenec, iarăși au fost lupte grele în plină iarnă, îmi amintesc că prima poziție am ocupat-o într-un șanț natural. Vedeam Lučenec-ul, dar nemții dominau înălțimile, ne observau fiece mișcare și trăgeau în noi ca la carte. În situația asta, împreună cu locotenentul Paraschiv Nicolae, am pornit în căutarea unui observator, de unde să-l zărim mai bine pe inamic. L-am găsit într-o baracă… Acum nu numai că-l vedeam, dar îl reperasem fără greș, în raza vizuală intrând un obiectiv ce amintea de o fântână. Deodată, locotenentul Paraschiv mi-a atras atenția că în jurul fântânii au început să mișune niște femei. M-am uitat și eu ceva mai atent și am izbucnit în râs: „Mă, i-am zis, una din femei are un binoclu și ne cercetează pozițiile.” Nu greșeam, erau nemți care-și puseseră rochii, să le fie fuga mai… ușoară. Am cerut aruncătoarelor să tragă pe fântâna de la marginea Lučenec-ului. Proiectilele și-au atins ținta din plin. Fasciștii în straie de țațe au intrat în panică…

Aș fi dorit să fac parte din trupele care au eliberat Lučenec-ul, dar un ordin a schimbat direcția companiei mele.

4. Momentul cel mai înălțător? Când m-am întors acasă, în satul natal, și mi-am găsit nevasta, copiii, părinții bine și sănătoși, iar ei, la rândul lor, au putut să constate ca am ieșit din război nevătămat.

• Dacă păstrez amintiri?

1. Când s-a încheiat războiul aveam în urma mea șapte ani de militărie. La data încorporării fusesem muncitor la întreprinderea de bauxită din județul Bihor… și număram douăzeci și unu de ani și cinci luni – povestește *sergentul* (*r*) *FLORIAN DUME, fost comandant de pluton în batalionul* 7 *vânători de munte, Divizia 2 munte.*

În dimineața zilei de 8 mai 1945, batalionul 7 vânători de munte a sosit în comuna Blumendorf, în apropierea șoselei ce ducea spre Praga. Realizasem astfel, după un marș de o zi și o noapte, un cerc în jurul unității germane care opunea o rezistență organizată… Vestea Victoriei am aflat-o seara, la poalele unei păduri. Dar ce folos, nemții refuzau să capituleze. Au mai luptat câteva zile, pe urmă s-au predat. Îmi aduc aminte că zile și nopți în șir convoaiele de prizonieri s-au tot scurs pe șosele. Iar noi am fost nevoiți să batem pădurile și să adunăm armele, munițiile și echipamentul abandonat de inamic. Timp de o lună am tot adunat din păduri și râpe armament și echipament german…

Cu imaginea asta s-a sfârșit războiul pentru mine. Ziua Victoriei, desigur, ne-a bucurat mult.

Dacă păstrez ceva amintiri sau documente din zilele războiului antihitlerist? Păstrez, cum să nu… Păstrez sub geana ochiului stâng o schijă de grenadă. Când mă uit în oglindă, îmi văd dantura

ruptă complet în partea dreaptă a gurii… Mi-a rupt-o o schijă de obuz care a surpat peste mine malul unei gropi. Mai apoi, la picioare, două degete degerate.

Mai păstrez într-o cutie diverse hârtiuțe, chitanțe și însemnări – în ultimele luni ale războiului am fost comandantul trenului de luptă. Pe cine ar putea să intereseze niște bonuri de hrană?! Sunt ale companiei 2, pentru zilele de 1, 2, 3 mai 1945. Efectivul companiei număra atunci 63 de guri, dar iată că bonul din ziua de 4 mai îmi amintește că respectiva companie rămăsese cu 42 de militari. Deci cu patru zile înainte de terminarea războiului pierduse 21 de militari. Continui să păstrez, ca pe un obiect sfânt, lista cu efectele găsite în lada de campanie a locotenentului Tîrla Petru… ladă expediată familiei ofițerului…

Nici până azi n-am aruncat hârtia cu adresele camarazilor mei, notate când ne-am lăsat la vatră… Am intrat în război cu hitleriștii în Transilvania, pe direcția Târgu Mureș-Zalău-Sălaj-Miheșu de Câmpie- Gherla-Sărmaș-Bonțida… Pe acest traseu am eliberat orașul Zalău, reședința batalionului nostru. Nici că se putea o cinste mai mare pentru noi…

2. Am intrat în război cu hitleriștii în Transilvania, pe direcția Târgu Mureș-Zalău-Sălaj-Miheșu de Câmpie-Gherla-Sărmaș-Bonțida… Pe acest traseu am eliberat orașul Zalău, reședința batalionului nostru. Nici că se putea o cinste mai mare pentru noi.

3. Am luptat în Ungaria, în Cehoslovacia, cu pierderi foarte mari – trupă, subofițeri, ofițeri… După ce am fost numit comandantul trenului de luptă, aveam obiceiul să însoțesc marmidele sau bucătăriile în linia întâi. Nu pot să uit cum într-o noapte de iarnă, în munții Cehoslovaciei, am ajuns la compania comandată de locotenentul Tîrla

Petru. Adusesem cu noi ceai fierbinte, m-am dus la dânsul și l-am rugat să-l bea. Iar el mi-a spus în șoaptă că, de înghețat ce era, nu putea vorbi. În zorii zilei, compania s-a ridicat la atac… Printre cei căzuți s-a numărat și locotenentul Tîrla: gloanțe de mitralieră i-au secerat inima. După ce a fost înmormântat, i-am rânduit lucrurile din lada de campanie și le-am trimis familiei…

Nopțile, când ajungeam cu mâncarea pe poziții, ne târam cu marmidele dintr-o groapă în alta, să le dăm soldaților de mâncare. Pe mulți îi găseam înghețați… înghețaseră în somn. Pământul era de gheață, iar gropile de apărare nu se puteau face decât din zăpadă. Într-o noapte, în timp ce împărțeam mâncarea caldă, bucătarul vine speriat la mine și-mi spune tulburat că în groapa aia sunt doi soldați morți… Înghețaseră. Mi se păruse că vorbise prea tare și i-am astupat gura cu palma. Ne puteau auzi nemții, erau foarte aproape, la treizeci-patruzeci de metri, și ar fi deschis focul. În perioada aceea căutau nu numai să ne oprească, dar și să ne dea înapoi. N-au izbutit.

Dar câți români au plătit cu sufletul lor tânăr această victorie! Țin în casă o fotografie făcută înainte de a intra în luptă… Sunt fotografiați toți comandanții de companie, de plutoane și grupe. În total – 24. Dintre aceștia numai doi s-au întors teferi acasă. Într-o pădure din Cehoslovacia, comandantul batalionului, căpitanul Gănțaiu Marin, a fost rănit grav. Sanitarii l-au scos din linia întâi pe o targă împletită din cetini. În anul 1947, pe peronul gării Teiuș, mi-a ieșit întâmplător în cale. Avea piciorul frânt și mergea în baston.

În aceeași pădure a fost rănit și locotenentul Afronie Ionel. Lui Afronie i-a urmat la comandă Tîrla Petru… Mureau unul după altul sau erau scoși din luptă cu răni grave. Rândurile se răreau, nu dădeam însă înapoi nici cu o palmă… Mulți au rămas în Munții Tatra… Unii au fost găsiți și îngropați, alții, nu…

4. Cel mai luminos moment l-am trăit în luptele din Transilvania, la Sâncrai de Mureș… Împreună cu compania făceam prin porumburi siguranța flancului stâng al frontului, unde, în continuarea noastră, se găsea compania 4. Nemții au reușit să se infiltreze printre cele două companii, urmărind să ne încercuiască mai întâi pe noi, pe urmă batalionul… Deși eram puțini – de pildă, plutonul pe care-l comandam număra 9 ostași – i-am înfruntat cu sânge rece, luptând, cum se zice, spate-n spate cu restul companiei. E drept, ne-a venit în ajutor și ploaia. L-am respins pe inamic, a lăsat în porumburi morții și răniții. Lupta asta pe pământul nostru mi-a redat cu adevărat sentimentul că în joc era libertatea pământului străbun.

Aș mai povesti bucuria întoarcerii acasă. La Episcopia Bihor, imediat după trecerea frontierei, ne-am oprit și, de bucurie că am pus piciorul pe pământ românesc, am chiuit și am aruncat în sus cu băștile. La Zalău, vechea reședință a batalionului 7 vânători de munte, am defilat în centrul orașului, în uralele locuitorilor. Cei mai mulți reveniseră și ei la gospodăriile lor, după ce eliberaseră partea ciuntită din nordul Transilvaniei.

După șapte ani de militărie, m-am întors la meseria mea. Am lucrat ca strungar la Atelierele C.F.R. Brașov până în anul 1976. Când am ieșit la pensie la limită de vârstă.

• Bravura soldatului român

2. Ziua de 23 august 1944 m-a găsit conducând secția de boli interne și de boli contagioase a Spitalului Militar Arad – ne răspunde *dr. CAIUS MIRONESCU, în timpul războiului, medic sublocotenent al Spitalului Militar Arad.* La sfârșitul lui august și începutul lui septembrie 1944, spitalul s-a aflat în plin teatru de operații,

datorită întoarcerii armelor. Încă din iunie 1944 eram dislocat cu secțiile pe care le conduceam în comuna Cuvin, județul Arad, din considerente tactice. În perioada asta înlocuiam la conducerea secțiilor de boli interne și contagioase pe medicul locotenent (r) doctor Țabic Miron, bolnav de hepatită și evacuat.

3. În timpul luptelor din 1944 din zona Arad-Ghioroc-Păuliș, toate cadrele Spitalului Militar Arad, întreg personalul medical superior și auxiliar s-a comportat cu bravură și devotament. Îmi rămân întipărite pe viață faptele de înalt umanitarism și de fierbinte iubire de patrie ale celor alături de care am fost în acele momente grele: comandantul spitalului – medicul locotenent-colonel doctor Tătara Ion. Medicul maior doctor Aldeșiu Ion, medicul căpitan (r) doctor Hălmăgean Liviu, medicul căpitan (r) doctor Muscan, medicul căpitan doctor Giurcan, medicul sublocotenent (r) doctor Pop Iuliu, farmacist maior Suciu, surorile medicale Pătruțiu Simion Maria, Neamțu Marteș Hortensia, Călugăru Iudita, Țăranu Maria, plutonier sanitar Pastuh Ion și mulți alții, în majoritate trecuți în lumea umbrelor.

S-au descris și se descriu fapte de bravură ostășească de o deosebită valoare ale luptătorilor români în toate războaiele noastre de apărare. Medicii, poate ceva mai în afară de clocotul luptei, pot aprecia, cred, mai ales etica actului de vitejie militară, ei văzând omul – așa cum este el în mod real – dezbrăcat de convenience în fața suferinței și a morții. Am fost zguduit și marcat psihologic, la începutul practicii mele medicale, de drama celui de-al doilea război mondial, dar m-am considerat onorat că port uniforma armatei române în războiul antihitlerist – aceeași uniformă cu ostașii pe care am avut cinstea să-i îngrijesc. Oamenii noștri în uniformă militară au dat dovadă, în toate împrejurările legate de suferința datorită rănilor și

bolilor, de invariabila înțelepciune – aș numi-o mioritică – a românului în fața durerii fizice și psihice și cu deosebire în fața momentului suprem al morții.

Am fost impresionat în timpul luptelor din sectorul Arad-Ghioroc-Păuliș de faptul că niciun rănit sau bolnav, în stare de conștiență – cât de cât „pe picioare” – nu a acceptat să fie evacuat, spitalizat. În ziua de 15 septembrie 1944, între localitățile Miniș-Păuliș, pe rambleul căii ferate electrice Arad-Podgoria, inamicul a reușit o infiltrare, dar a fost oprit și aruncat înapoi. În timpul luptei, un ostaș rănit, în cămașă, stând rezemat de un arbore, în poziția în genunchi, trăgea cu pistolul-mitralieră apăsându-și cu mâna stânga parcă centura. La un moment dat a căzut. Împreună cu plutonierul-major sanitar Pastuh, am reușit să ne apropiem de luptător. Era mort: rănit la față, torace, gambe, având și o teribilă plagă penetrantă abdominală. Cu mâna stângă, în ultimele momente de viață, își oprea temporar, atât cât putea, eventrarea viscerelor abdominale, cu dreapta a tras până la ultimul cartuș. Unul dintre cei atât de mulți care au ilustrat bravura soldatului în fața invadatorului și a momentului trecerii în veșnicie!

La 14 septembrie 1944, în vechea cetate a Aradului, Spitalul Militar avea o secție de chirurgie cu bloc operator, sub conducerea medicului maior doctor Aldeșiu, care opera ajutat de surorile medicale Pătruțiu și Neamțu, precum și de plutonierul-major sanitar Simion Grigore. Acționând prin surprindere, un vârf al avangărzii unei puternice forțe blindate inamice a trecut podul Mureșului dinspre oraș și a pătruns în cetate prin poarta numărul 1. Medicul maior doctor Aldeșiu abia a avut timp să părăsească sala de operație, cu răniții operați atunci, cu ajutoarele sale, și a evacuat cu curaj și stăpânire de sine oamenii și

materialele, pentru a nu cădea în mâinile inamicului care a ocupat vremelnic Aradul.

La sfârșitul lui septembrie 1944, surorile medicale Neamțu și Pătruțiu sunt rănite de aviația inamică în gara Săvârșin (jud. Arad), printre alte victime, pe când debarcau răniții dintr-un tren sanitar care purta însemnele „Crucii Roșii”, în conformitate cu legile internaționale.

4. Nu pot încheia aceste amintiri de acum aproape 40 de ani din Spitalul Militar Arad fără a relata un episod, aparent minor, dar care oglindește cu deosebită vigoare starea de spirit a soldatului nostru în 1944. Iată despre ce este vorba: în curtea secției medicale instalate la Cuvin, ostașii convalescenți, sanitarii secției, alți militari din diferite unități din apropiere cărora le asiguram asistența medicală au conturat la intrare, lângă poartă, harta României, cu hotarele ei așa cum erau înainte de ziua nefastă din august 1940 a odiosului Dictat de la Viena. Era conturul fruntariilor țării, pe care le aveau în inimile și în gândurile lor țăranii, muncitorii ori cărturarii care pe atunci purtau uniforma oștirii române. În mijlocul hărții pe care au desenat-o, au scris cu pietricele albe: „AȘA A FOST! AȘA VA FI!” Afirmația avea imperativul somației: „PE AICI NU SE TRECE!”, pe care o strigaseră invadatorului și lumii viii și morții din 1917 la poarta Moldovei și aveau să o strige urmașii acestora, peste două luni – harta a fost conturată în iunie 1944 – la porțile Crișanei și ale Transilvaniei. Mai înainte ca Istoria să fi înregistrat Actul de la 23 August, aceasta era psihologia prezentă în armata română.

• Și era o noapte luminoasă

1. Nu am putut să mă bucur de Ziua Victoriei în linia întâi, fiind internat de mai bine de o lună de zile în Spitalul Militar din Călimănești –

povestește *sergentul* (*r*) *ALEXANDRU BULIGA, fost comandant de grupă în Regimentul 2 dorobanți.*

De aici, din spital, urmăream evoluția evenimentelor de pe fronturi. În unele saloane erau instalate difuzoare. Eu, încă din Ungaria, duceam cu mine o hartă a Europei. O fixasem pe perete și, după ce ascultam la radio comunicatele, mă întorceam la hartă. Marcam cu săgeți înaintarea dinspre est și vest a trupelor aliate spre Elba. Prelungeam săgețile pe hartă în fiecare dimineață. Îmi amintesc că atunci când a încetat din viață președintele Americii, Roosevelt, săgețile erau aproape de Elba.

În dimineața zilei de 9 mai 1945, la orele 6:30, am auzit la radio că Germania hitleristă a capitulat fără condiții. Au sărit în sus de bucurie răniții care erau în stare s-o facă. Tot în acea zi, pe Valea Oltului, un tren ce mergea spre front, în Cehoslovacia, a oprit. Soldații au coborât din vagoane și de fericire că războiul se terminase, au pus în bătaie armele și au tras salve de onoare în cinstea Păcii. Războiul se încheiase și erau siguri că nu vor mai merge la moarte.

Și bucuria mea era fără margini.

Fusesem rănit la 17 ianuarie 1945, în munții din Cehoslovacia, în luptele pentru localitatea Brezno. În ziua aceea, nemții atacaseră cu artileria toată pădurea în care ne găseam. Zăpada se înnegrise de atâtea explozii, iar soarele de pe cer dispăruse înecat în fum. Ca orice infanterist „bătrân”, știam după vâjâitul obuzelor unde or să cadă… Când știam că vine în direcția noastră, deschideam gura mare, ca explozia să nu-mi spargă timpanele. N-o să mă credeți, dar l-am auzit și pe cel care m-a rănit. A căzut printre copaci, la câțiva metri de mine. Am auzit zbârnâitul schijelor, apoi am simțit cum piciorul stâng mi-a fost smucit. Parcă nimerisem în miezul unei flăcări imense și câteva secunde n-am știut nimic de mine. M-a readus la

realitate întrebarea sublocotenentului Moța, comandantul companiei: „Buliga, mai trăiești? Hai acolo, sub mal, că porcii ăștia ne omoară, fir-ar mama lor a dracului!”

M-am ridicat încet în genunchi, să văd dacă pot să umblu și am constatat că da, dar șchiopătând. Am ajuns sub mal și mi-am dat seama că piciorul nu mă mai ajută. L-am pipăit, am tăiat cracul pantalonului. Nici urmă de cartuș sau schijă. Pe urmă, am văzut că schijele au intrat prin talpa bocancului și au ieșit prin față, străpungându-mi laba piciorului. Ofițerul a venit la mine și m-a întrebat cum e, dacă pot să mă retrag singur spre postul de prim-ajutor sau să cheme brancardierii. I-am spus că pot să merg și singur, căci doi brancardieri și cu mine ar deveni, în pădure, o țintă bună pentru inamic. Am rupt o creangă de fag uscată și, sprijinindu-mă de ea ca de un ciomag, am pornit prin pădure, trăgând după mine piciorul care mă durea din ce în ce mai tare. Mă cuprinsese o fierbințeală nefirească, însoțită de amețeli. Am căzut, mi-am frecat obrajii cu zăpadă, mi-am potolit setea, mi-am făcut curaj și-am pornit mai departe. Am ajuns chinuit la postul de prim-ajutor. Aici, doi sanitari căutau să se descurce. Le era foarte greu. Zeci de răniți… priveliștea era sfâșietoare; care cu mâna sfârtecată, care cu piciorul zdrobit, alții loviți în cap sau în abdomen. Sanitarii săreau să-i ajute mai întâi pe cei răniți mai grav. Un soldat așternut pe o foaie de cort, cu burta spartă de un obuz, urmărea tăcut tot ce se petrecea în jur fără să scoată un geamăt.

Sanitarii m-au întrebat dacă picioarele mă mai țineau. Când am văzut ce era acolo, am răspuns că până la infirmeria regimentului mai pot să merg. Și iarăși am pornit-o. Ajuns la infirmerie, mi s-a scos bocancul și am fost pansat. Șase luni n-am mai pus bocanc în picior.

La infirmerie a fost adus mai apoi și sublocotenenții Moța: avea mâna frântă și plângea

de durere. După el, a apărut Pavel Dobrinescu: o schijă îi rupsese toată falca și sângele îi înghețase pe față și pe manta. Spre seara aceleiași zile a mai fost adus și Tătulescu Nicolae: schijele îi perforaseră plămânii.

În seara zilei de 19-20 ianuarie 1945, 16 căruțe pline de răniți au luat-o din Szilsvárad, spre Torna, unde ne așteptau mașinile sanitare însoțite de doctorul Cucu. Eu am nimerit într-o mașină deschisă, laolaltă cu alți treizeci de răniți. Și era un ger, de crăpau pietrele… Luptam cu durerile, cu frigul, cu gândurile. Până să ajung în țară, la spitalul din Călimănești, unde m-a găsit prima zi de pace, am mai trecut prin multe. Dar asta n-are importanță. Important e că la 16 mai 1945 eram acasă, la ai mei, în comuna Tomșani.

2. După 23 August 1944, la Râmnicu Vâlcea, orașul de reședință al Regimentului 2 dorobanți, s-a constituit un batalion care a fost trecut sub comanda maiorului Iulian Mateescu. Mă numărам printre militarii acestui batalion, care, la 25 septembrie 1944, a plecat pe frontul antihitlerist. Îmi amintesc de momentul trist al despărțirii de pe peronul gării Râmnicu Vâlcea: se adunaseră rude, părinți, frați, surori, soții. Unii presimțeau că pornesc la un drum fără întoarcere.

În dimineața zilei de 26 septembrie 1944, pe o ploaie torențială, am debarcat la Mediaș, de unde am pornit cu echipamentul de război în spate spre Târnăveni și Cucerdea. Tunurile și explozia obuzelor se auzeau din ce în ce mai clar, pe măsură ce ne apropiam de câmpul de bătaie.

În noaptea de 27 septembrie 1944, am trecut Mureșul, la Oarba de Mureș, pe un pod făcut de pionierii români din butoaie. Inamicul ocupase aici cele mai înalte creste ale dealului Oarba și Sângeorgiu, de unde vedea toate mișcările noastre și ne bătea cu artileria. În ziua de 23 septembrie, la ora 3 dimineața, după o intensă pregătire de

artilerie, am ieșit la atac pentru ocuparea primei creste de la Oarba de Mureș. În douăzeci de minute au trecut, cred, peste capetele noastre zeci de mii de obuze aducătoare de moarte pentru nemți. Prima creastă a fost ocupată în două ore, dar în pădurea de salcâmi de deasupra satului Oarba au rămas pentru totdeauna, la pământ, subunități întregi, și români, și nemți, așa cum porniseră la atac. Au urmat alte șase zile în care dădeam zilnic câte trei-patru atacuri pentru a ocupa și creasta dinspre Sângeorgiu. Am ajuns la 70 metri de ea, mai mult n-am putut înainta. Artileria noastră, până își regla tragerea, lovea și ea în noi. Încercam să transmitem din om în om, sistem releu, cuvântul de ordine: „Lungește tragerea!”. Dar până ajungea dincolo de Mureș…

3. După refacerea regimentului, am participat la luptele din Transilvania pe direcția Satu Mare, oraș eliberat la 25 octombrie 1944. Ca să lichidăm rezistențele hitleriste de pe aerodromul din Satu Mare, îmi amintesc că am străbătut un canal cu apă până la brâu, care ne-a scos în spatele inamicului. În ziua următoare, am eliberat primul oraș din Ungaria. Și astfel, ne-am apropiat de Tisa. În noaptea de 8 noiembrie 1944, Divizia 11 infanterie a trecut râul pe un bac din butoaie în sectorul Tokaj. Trecerea s-a făcut organizat, fără pierderi. Ne înghesuiam pe bac câte 30 de soldați, adică un pluton. Nici nu-ți dădeai seama, în noapte, că pluteai. De pe bac am nimerit în bălțile cu trestii înalte ale râului și, pentru a da de uscat, am străbătut vreo sută cincizeci de metri prin apa adâncă și printre trestii. Începuse să plouă mărunt și rece. Eram uzi ca vai de noi, când am ieșit din bălți am răsuflat ușurați și am încercat să ne săpăm adăposturi. Creasem un cap de pod care n-avea o întindere mai mare de un kilometru, ceea ce pentru o divizie era ca o cutie de chibrituri. Noaptea asta de noiembrie a fost cea mai lungă din viața mea.

Ce ne rezervau lumina zilei, necunoscutul? Uitasem de ploaie, de apa din bocanci. O vreme, inamicul, instalat pe dig la vreo trei sute de metri de noi, nu ne-a mirosit. Când, în sfârșit, a descoperit debarcarea la lumina rachetelor și a pus artileria să bată pe Tisa, divizia trecuse de mult pe malul drept. Obuzele treceau peste noi și explodau în bălți și, mai departe, în apele Tisei. Ăsta ne-a fost și norocul.

S-au ivit și zorile, iar noi, curioși, am prins să cercetăm viitorul câmp de luptă. Între poziția noastră și dig se așternea o tarla cu bețe negre de floarea-soarelui și de coceni netăiați. Noi trebuia să atacăm digul; reprezenta o înălțime pe care șerpuia un drum de țară. Când s-a luminat ceva mai bine, o rachetă verde a dat semnalul ridicării la atac. Am pornit-o, prin bețele de floarea-soarelui, spre dig. Așa cum era și normal, inamicul ne-a primit cu foc și gloanțele lui ne-au silit să ne culcăm în noroi. Deodată însă, peste noi, cei din Regimentul 2 dorobanți, au sărit la atac cei din Regimentul 3 Olt Slatina; și ei au fost opriți de focul ucigător de pe dig. Atunci s-a produs o minune: din urmă, sărind peste noi și peste cei din Regimentul 3 Olt, s-a ridicat la atac Regimentul 19 infanterie Caracal. Descoperind că suntem mulți la număr, ne-am ridicat atunci cu toții cu un „Uraaa!” înnebunitor și ne-am avântat spre inamic. Văzând atâta armată venind spre ei ca un tăvălug, nemții au rupt-o la fugă, iar noi, în câteva minute, am pus stăpânire pe dig.

Greutățile cele mari de-abia de aici au început, căci infanteria trecuse Tisa, dar artileria nu. Nu aveam în sprijin nici măcar un tun anticar. Nemții au sesizat anomalia și au inițiat contraatacuri cu tancurile, ca să ne împingă în Tisa. Până la ceasul înserării, nemții au făcut trei tentative de a recuceri digul, fără să izbutească. În momentul acela digul însemna totul pentru Divizia 11 infanterie. În aceeași noapte au fost trecute pe malul drept trei

tunuri anticar. De asemenea, au trecut și trupe sovietice care au contribuit la lărgirea capului de pod.

Timp de cinci zile și cinci nopți am respins acolo zeci de atacuri ale nemților, care urmăreau să ne azvârle în apele Tisei.

Într-o noapte întunecoasă de noiembrie, pe o ploaie măruntă și pe ceață, când toți ostașii stăteau adăpostiți în gropi, acoperiți cu foi de cort, nemții, cu forțele refăcute, s-au furișat prin ploaie și mlaștini, apropiindu-se de noi, ca printr-un atac-surpriză să ne lichideze. Pe dig însă patrula fruntașul Dinu. El a auzit înaintarea inamicului și a dat alarma strigând cât îl ținea gura: „Nemții, măăă! Io-te, nemții, măăă!” Și așa, în picioare, cum stătea pe dig, a început să tragă în nemți ca într-o turmă de oi. Întreaga poziție s-a pus în mișcare cât ai zice „pește”. Am ripostat puternic, obligându-i pe nemți să se retragă.

Nemții nu au putut să ocupe digul, care a rămas tot în mâna noastră. În zori, la lumina zilei, l-am găsit pe fruntașul Dinu căzut pe dig, cu ochii deschiși, ca și cum ar fi vrut să ne vadă în continuare. Un glonț vrăjmaș îl lovise în cap. Nu pot să-l uit. Vigilența lui ne salvase. Era un flăcău din Vâlcea, cu o voce subțire, ca de artist.

Aș dori să mai povestesc o întâmplare din care am scăpat cu viață. Nu numai eu, ci și alți camarazi de-ai mei. Din cei 200 de ostași ai companiei 7 mai rămăseseră doar 50. Cu efectivul ăsta am fost trimis pe direcția Silická, ca avangardă a batalionului și chiar a regimentului. Ne-am îndepărtat astfel cu vreo 17 kilometri de restul unității. Ne-a mers bine în zilele de 21 și 22 decembrie 1944, deși intrasem adânc într-o zonă de munte. Am ocupat comuna Bórka, pe urmă și comuna Lucka. Dar eram mult înaintea batalionului și a regimentului.

La 23 decembrie 1944, nemții au contraatacat, lovindu-ne mai întâi cu artileria antiaeriană –

trageri directe –, apoi cu tancurile. Am ținut noi piept cât am ținut, spre seară însă am fost scoși din Lucka. Așa se face că inamicul a dormit în comună, la căldurică, iar noi în afara așezării, sub cerul liber, la adăpostul unei creste. Cerul era senin, geruia – să fi fost minus 20-25 grade. Ca să ne încălzim cât de cât mâinile și obrajii, am făcut focuri. Interesant că și nemții din elementele de siguranță făcuseră focuri. N-au tras ei, n-am tras nici noi. Așa a trecut noaptea, dormind pe zăpadă, lipiți de stâncă.

În zorii zilei de 24 decembrie 1944, comandantul companiei 7, sublocotenentul Nicolae Moța, ne-a scos de sub stâncă, unde dormisem iepurește, și ne-a organizat pe o poziție mai bună. La adăpostul unor copaci, atrăgându-mi atenția: „Sergentule, deschizi focul numai când nemții ajung la cincizeci de metri! Eu mă duc să caut o altă poziție de apărare, în cazul că vom fi respinși și de aici.” Mi-a mai amintit că suntem în avangardă și că de noi depinde siguranța întregului Regiment 2 dorobanți. Comandantul companiei 7 n-a plecat singur, ci însoțit de sublocotenentul Coludi, comandantul plutonului din care făceam parte.

S-a luminat bine de ziuă, și cum stăteam trași pe după copaci, cu ochii spre Lucka, văd venind către noi vreo cincisprezece nemți. Erau bine dispuși: glumeau, râdeau. De ce nu? Nu avuseseră ei parte de un somn pe cinste, la căldurică?

Trăgătorul de la pușca-mitralieră a grupei mele, Pavel Dobrinescu, un vâlcean din Orlești, zărindu-i pe nemți la vreo două sute cincizeci de metri, îmi zise: „Domnule sergent, eu trag. De ce să-i las să se apropie? Eu trag în ei și gata.” Am căutat să-l lămuresc de ce nu-i bine să tragă, că-i distanță mare, că ne demascăm. Dar nervii lui Dobrinescu au cedat și așa cum se întâmplă deseori pe front, a deschis focul fără nicio comandă. Avantajați de distanță, nemții au intrat rapid într-un unghi mort

și au scăpat. În schimb, în secundele următoare, asupra noastră s-a abătut din trei direcții o ploaie de foc. Am înțeles imediat, după cum se trăgea în noi, că suntem ca și încercuiți, având doar o posibilitate de scăpare: să ne dăm drumul în jos pe o stâncă, să alunecăm vreo 600 de metri, după care să urcăm pe o altă creastă. Am trimis imediat un agent în căutarea celor doi comandanți – Nicolae Moța și Coludi – dar nu i-a găsit. Sergentul-major Cloșca, cel mai mare în grad în toată compania, a preluat comanda companiei ca să nu fim încercuiți. Focul iscat de Dobrinescu nu mai contenea, iar nemții începuseră să se apropie de noi în salturi. I-am zis atunci sergentului-major Cloșca: „Eu rămân aici cu cine vrea și are curaj… cu o grupă de sacrificiu. Dumneata ia restul companiei și ieși repede pe creasta cealaltă. Dacă scăpăm, venim și noi.” Cloșca a luat restul companiei și a ieșit din zona încercuirii. Iar eu, împreună cu câțiva voluntari, printre ei și Pavel Dobrinescu, Nicolae Tătulescu și Istudor, am rămas pe poziții să le acoperim retragerea. Așa cum prevăzusem, nemții, prin salturi pe zăpadă, înaintau din trei părți. Ajunseseră la circa 150 de metri. Le-am strigat băieților; „Trageți ochit! Nu ca la paradă… Când vedeți că nemții scot capul să facă un salt, trageți ochit. Să-i ținem în loc până ce ai noștri vor ajunge pe cealaltă creastă.”

Așa am luptat până ce sergentul-major Cloșca ne-a dat semne că a ajuns cu compania pe creasta cealaltă. De acolo, au început să tragă în inamic, ajutându-ne astfel să ne retragem, să ne dăm drumul de sus spre fundul văii. Nemții însă ne-au urmărit. Eram de-acum în fundul văii când au început să ne vâneze de sus în jos. Am avut însă noroc, și, așa istoviți cum eram, am început să urcăm printre colțuri de stâncă spre poziția ocupată de sergentul-major Cloșca și restul companiei. La rândul lor, nemții, bucuroși că au scăpat de noi, s-au întors cu fața spre poziția lui Cloșca și au

început s-o atace și să se apropie de ea, silindu-l să se retragă.

Amintesc, ne aflam în ziua aceea de pomină la 17 kilometri de regiment. Șase zile și șase nopți am rătăcit prin păduri. În căutarea unor poteci sau drumuri salvatoare. Între timp, sublocotenenții Moța și Coludi, ajunși la unitate, ne-au dat dispăruți. Și așa, regimentul a raportat la divizie dispariția companiei 7… Însă „dispăruții”, în cea de-a șasea zi, au atins șoseaua Torna-Budapesta, aflată sub controlul românilor. Mare a fost mirarea colonelului Radu Ilie, comandantul regimentului, și a căpitanului Miulescu, comandantul batalionului, când compania 7 a apărut la raport cu efectivul complet, fără niciun mort sau rănit.

4. S-a întâmplat așa ca tocmai în ajun de Anul Nou, să intrăm într-o refacere de paisprezece zile, mult înapoia frontului, în comuna Tornaszentandrász. Am organizat și o masă pe care am pus darurile primite: cozonac, vin și secărică. A trecut pe la noi generalul Edgard Rădulescu, să ne cunoască și să ne felicite. Ne-a pus să-i povestim încercările prin care am trecut. A fost o noapte… luminoasă, de neuitat.

• Lungul drum către victorie

1. Ziua Victoriei m-a găsit în Spitalul nr. 215 din Târgoviște. Am fost rănit grav la ambele picioare, în timp ce ne zbăteam să recucerim, la 22 decembrie, cota 520 din Cehoslovacia, ne răspunde *plutonierul* (*r*) *IOAN DĂNILĂ, fost comandant de pluton în Regimentul 35 infanterie.* Știrea că războiul, în sfârșit, se terminase s-a transmis la radio și s-a răspândit în tot spitalul, se înțelege, ca fulgerul. În salonul numărul 4, cu douăzeci de paturi și cu tot atâția răniți – ofițeri și subofițeri –, s-a încins o horă, cu chiote și urale. Jucau cei care se puteau ține pe picioare. Astăzi,

privind în urmă, hora asta numai de bărbați, și ăia înfășurați în bandaje, ar putea să pară neverosimilă, să fie considerată ca o izbucnire a unor răniți care și-au ieșit din minți. Poate că în clipele alea chiar își ieșiseră. Căci s-au repezit la mine să mă ridice în picioare și să mă tragă în horă cu cârje cu tot. De ce mi-aș fi refuzat bucuria asta colectivă?

Apoi, când am obosit și cu dureri ascuțite în picioare m-am văzut din nou în pat, gândul meu s-a îndreptat către foștii mei subordonați din plutonul al cărui comandant fusesem (batalionul 1), încercând să-mi închipui fericirea lor la vestea încheierii războiului… Oare câți din ei mai rămăseseră în viață din ziua în care fusesem obligat să-i părăsesc?

Câteva zile mai târziu, ca un răspuns parcă la întrebările mele. Am primit o scrisoare de pe front, de la sergentul Banciu M. Ioan, comandant de grupă în plutonul meu. Fusese expediată de mult și încerca să-mi povestească cum, cu câteva zile înainte de Crăciun căzuse rănit și, printre rânduri, îmi dădea de înțeles cât de sângeroase au fost, la sfârșitul lunii decembrie, luptele din Ungaria și Cehoslovacia. Îmi scria că timp de două săptămâni pozițiile au trecut dintr-o mână în alta.

2. La 23 august 1944 eram militar de mai bine de cinci ani. Mă trag dintr-o familie de țărani cu unsprezece copii. Plecarea la cătănie însemna o gură mai puțin la mămăligă… Ceasul istoric al întoarcerii armelor împotriva hitleriștilor a găsit resturile regimentului nostru la Galați. Numai ce izbutisem, printr-o manevră iscusită, să ieșim dintr-o puternică încercuire. Ne-am regrupat, conform ordinului, la bifurcația drumurilor Galați-Tecuci-Pogoanele, sub comanda locotenent-colonelului Ghețaru Nicolae, locțiitor al comandantului Regimentului 35 infanterie. Ne-am adunat acolo cam vreo trei sute de luptători. Mai

scăpaseră din încercuire vreo 15-20 de căruțe cu armament, muniții și alte materiale. De la această bifurcație de drumuri a început pentru mine și camarazii mei războiul antihitlerist. Am primit ordin să ne afluim la nord-est de comuna Pogoanele. La un kilometru sau doi de localitatea Padina, loc unde se regrupa divizia.

Acum, aș vrea să vă povestesc o întâmplare, dar, ca să fiu înțeles, aș dori să reamintesc un adevăr arhicunoscut: într-un război, și încă într-unul atât de lung și de distrugător, ți-e dat să treci prin tot felul de situații, de la victorii până la înfrângeri, de la momente înălțătoare la momente umilitoare, de la întâmplări banale până la întâmplări ieșite din comun, de aceea, poate, incredibile…

În drum spre locul de afluire, i-a fost dat coloanei unității noastre să treacă printr-o situație cu care nu se mai întâlnise și nu avea să se mai întâlnească vreodată. Deci mărșăluiam spre Pogoanele, s-a nimerit să fiu eu în capul coloanei. Eram subofițer. Nu singurul. Mai exista unul, sergentul-major Florea Vasile. Până la destinație mai aveam puțin de mărșăluit. Deodată, tot scrutând drumul, mi s-a părut că zăresc ceva. Duc binoclul la ochi și identific o coloană germană de motorizate, destul de lungă; coloana inamicului staționase la vest de Padina. Fac semn și opresc coloană noastră, locotenent-colonelul Nicolae Ghețaru vine în mare grabă, se convinge că-i vorba de o coloană germană și ia pe loc hotărârea să ne desfacem repede în două detașamente și să intrăm într-un dispozitiv de luptă. Eu în stângă drumului cu vreo 150 de ostași, iar sergentul-major în dreapta, cu jumătatea cealaltă a coloanei. Ne-a mai ordonat să ne „îngropăm în teren” și să fim gata să acționăm. Așa am și procedat: într-un sfert de oră, dispozitivul se amplasase pe un front de circa un kilometru, gata să riposteze. Îmi alesesem un punct central, de unde să pot conduce eficient lupta. Înainte însă de a povesti mai departe cele

petrecute, trebuie să menționez că cea mai mare parte din detașament era constituită din răzleți, din soldați care aparținuseră altor subunități și care scăpaseră din încercuire datorită unor acțiuni personale. Pe cei mai mulți nu-i cunoșteam. La un moment dat văd cum trei militari din dispozitivul meu, dintre cei pe care nu-i cunoșteam, o iau peste câmp, spre coloana germană, cu batista pusă în țeava puștii. Recunosc, în ciuda experienței mele de front, așa ceva nu mai văzusem până-n ziua aceea. Vine în fugă și locotenent-colonelul Ghețaru strigând furios: „Dănilă, sunt soldați de-ai tăi! Ce aștepți? Pune mâna pe mitralieră și trage în ei!”

Îmi dă ordinul și pleacă la fel de furios. Până să iau măsuri, îmi parvine din om în om știrea că cei trei, printre care și un sas din Sibiu, s-au dus de capul lor la inamic, să-i propună să se predea fără luptă. Am trimis imediat un agent să-l informeze pe comandant, iar eu am trecut de la un ostaș la celălalt, cerându-le să fie gata să primească lupta și să se bată până la sacrificiu…

Prin binoclu, am urmărit ce se întâmpla în tabăra germană. Cei trei au fost înconjurați de nemți: acum eram sigur că-i vor împușca nemții. Lucrurile însă nu s-au petrecut așa. După un timp, unul din cei trei militari români face cale-ntoarsă și vine gâfâind la mine să-mi raporteze: „Domnule plutonier, cel care vorbește nemțește e un caporal din Sibiu… El a avut inițiativa. I-a convins pe nemți să depună armele și să se predea”. „Cum i-a convins, mă?” clocoteam eu dezorientat. „El, caporalul… le-a îndrugat verzi și uscate, că noi suntem doar o avangardă… că după dealuri sunt tancurile sovietice… că singura lor șansă, dacă vor să scape cu viață, e să se predea. Și i-a convins. Caporalul m-a trimis să vă raportez, coloana e gata să depună armele.” M-au trecut toate sudorile… Plecaseră fără să-mi ceară permisiunea…

N-aș vrea să mai lungesc. Ce-a urmat a confirmat întru totul cele raportate. În mai puțin de

o oră și jumătate, fără să se tragă un foc de armă, am fost stăpâni pe situație. Întreaga coloană s-a predat într-o ordine perfectă și aceasta datorită caporalului din Sibiu, al cărui nume nici până astăzi nu l-am aflat.

3. Există pe hărțile operaționale din Ungaria o cotă marcată ad-hoc cu numărul 292. Noi, ostașii care am murit sau am sângerat pentru a o cuceri, am poreclit-o „Cota blestemată”. Și nu era decât o simplă înălțime de pe valea râului Hernád… În vreme de pace, ai fi urcat-o fără niciun efort și, desigur, cu plăcere.

Atacul a fost declanșat în dimineața zilei de 23 noiembrie 1944, zi luminată de un soare călduț care te îmbia la drumeție și nu la război. Companiei noastre, a 2-a, i-a revenit misiunea de atac în prima linie, împreună cu plutonul 3, al cărui comandant eram. În dreapta mea se găsea plutonul 1, comandat nu de un subofițer, ci de un sublocotenent, Mișu Stănescu, iar în dreapta acestuia se desfășura dispozitivul de atac al unui alt regiment, îmi pare 11 infanterie… N-aș vrea să abuzez de terminologia militară, aș dori doar, evocând evenimentele de la „Cota blestemată”, să pun în lumină o succesiune de întâmplări petrecute în prima zi a asaltului… La urma-urmei, a cuceri o cotă nu înseamnă decât a pune stăpânire pe o înălțime mai mare sau mai mică, dacă dorești să-ți asiguri succesul înaintării. Ne-am bătut pentru un deal din Ungaria, care ne bara însă calea spre Cehoslovacia.

La ora 9:30, sprijiniți de artilerie, ne-am ridicat la atac, un atac impetuos care ne-a apropiat mult de liniile inamicului. S-a nimerit ca plutonul meu să fie pe direcția de atac a celei mai ridicate fâșii ce trebuia urcată pentru a ajunge la cota 292, care încă nu-și căpătase porecla. S-a întâmplat însă ceva… așa cum se întâmplă de obicei în asemenea împrejurări. Plutonul 1 s-a lovit de un avanpost al

inamicului și, pentru a-l depăși, trebuia să-l lichideze, misiune ce s-a îndeplinit. Numai că din această încăierare au rezultat două situații noi: sublocotenentul Mișu Stănescu a fost grav rănit și plutonul său a rămas mult în urma celorlalte subunități care se pregăteau pentru asaltul decisiv. De pildă, plutonul meu ajunsese la vreo 300 metri distanță de punctele de rezistență ale horthyștilor și naziștilor. Întârzierea noastră i-a permis inamicului să pornească un contraatac. O inițiativă, din punctul lor de vedere, foarte bună… Ce-ți rămânea să faci într-o asemenea împrejurare? Fie să rămâi pe loc și să te aperi, fie să te retragi la baza de atac. Eu am hotărât să rămân pe loc, propunându-mi ca împreună cu ostașii mei să-i resping pe nemți și pe unguri.

Din momentul ăsta a început odiseea cotei 292. Plutonul număra 45 de oameni, căci unul fusese rănit puțin mai înainte de a trece în apărare. Între orele 12 și 15 am fost atacați de trei ori și de fiecare dată plutonul a ieșit biruitor. Inamicul a încercat atunci să ne înfrângă punând artileria și aruncătoarele să bată pe noi. Am avut pur și simplu noroc, noi fiind la o distanță de vreo 300 de metri de tranșeea inamicului, tunurile sale nu aveau cum să-și regleze tragerile și proiectilele explodau în spatele nostru… Totuși suflul unei explozii m-a atins, am simțit o fierbințeală în tot corpul, o fierbințeală dulce, amețitoare… „Ce ușor se moare!”, mi-am zis, fiind convins că trăiam ultimele clipe. Dar mi-am revenit… Mi-am revenit exact când infanteriștii nemți și unguri se ridicau din nou să ne atace. I-am respins și de data asta…

N-a trecut însă mult și am auzit din depărtare huruit de tancuri. Erau, în realitate, tunuri autopurtate. Șase la număr. Veneau spre pozițiile noastre. Această armă o cunoșteam foarte bine și-i știam și punctele vulnerabile. Pe partea deschisă a tunului autopurtat se află o mitralieră și servanții echipajului. Am pus mitralierele grupei 1 să

deschidă focul în direcția servanților. Efectul a fost neașteptat de mare. I-am văzut pe nemți cum cădeau din blindate. Și tunurile autopurtate s-au retras ca racii…

Înserarea ne-a adus o oarecare liniște, dar și noi bătăi de cap. Ce să facem? Să ne retragem? Să rămânem ne loc? A te retrage la adăpostul întunericului presupunea un mare risc: să fii luat de-ai tăi drept trupă inamică… Am rămas pe loc, deciși să ne apărăm până la ultimul om. Am luat o altă măsură: încă pe lumină, am făcut o schiță a dispozitivului ocupat de pluton, pe care-am trimis-o cu un agent voluntar la comanda companiei. Bineînțeles, l-am instruit cum să se descurce, ca să nu fie împușcat de-ai noștri… Apoi am luat măsuri de siguranță, amplasând înaintea pozițiilor noastre un post de observare. Am rămas chiar eu acolo, împreună cu alți doi ostași… Noaptea a trecut liniștită, luminată însă de rachetele dușmanului, ceea ce ne-a prins bine. Le-am economisit pe-ale plutonului.

În aceeași noapte, mulțumită agentului meu ajuns nevătămat la batalion, comandantul a inițiat măsuri urgente de protejare a dispozitivului nostru, introducând două tunuri anticar. Schița trimisă a permis organizarea, în dimineața zilei de 24 noiembrie, a unui nou atac…

Așa cum am spus, ăsta a fost doar începutul; timp de două săptămâni, cota 292 a măcinat vieți ale luptătorilor aparținând diviziilor 21, 6 și 9 infanterie… În cele din urmă, comandamentul a hotărât ca „blestemata cotă” să fie asaltată altfel, prin constituirea de mici grupe de șoc care să se infiltreze în pozițiile inamicului.

Comandantul companiei, locotenentul Chiriță, a ordonat locotenentului Ataman Sergiu, comandantul plutonului 2, să execute el primele breșe și infiltrații. Acesta însă a explicat că plutonul meu, fiind mult mai aproape de inamic, ar fi mai indicat să execute misiunea. Locotenentul

Chiriță cunoștea din capul locului acest adevăr, dar voia să ne protejeze, căci nemții, ori de câte ori atacau, de noi se loveau mai întâi. Totuși m-a chemat la telefon – se trăseseră între timp legături telefonice – și m-a întrebat care-i opinia mea. Am răspuns afirmativ. Din clipa asta am și trecut la pregătirea străpungerii. Am chemat la mine comandanții de grupe și le-am expus planul misiunii: grupele 2 și 3, în frunte cu mine, vor realiza străpungerea, grupa 1 va rămâne pe loc, în dispozitiv. Desigur, celelalte subunități urmau să ne sprijine cu un puternic foc de armament automat și de branduri, lăsându-ne însă un culoar pe care noi trebuia să-l străbatem.

La semnalul stabilit, am ridicat cele două grupe la asalt… Distanța până la linia inamicului – circa 80-100 metri – am străbătut-o cu o viteză voinicească, ne-am surprins adversarul, l-am lichidat și, așa cum cerea ordinul, am mers înainte, infiltrându-ne cât mai adânc în poziția inamicului. Ne aștepta însă o surpriză. Ne-am pomenit în spate cu o mitralieră hitleristă scăpată ca prin minune, ceea ce ne-a obligat să ne culcăm la pământ. Am ordonat atunci salt om cu om și tragerea de pe loc și din mers… Aici am văzut ceea ce n-am văzut în tot războiul. Caporalul Răducanu Alexandru, comandant de grupă, rănit la ambele mâini. A scăpat pușca-mitralieră. În clipa următoare, a ridicat-o soldatul Badea Ilie, încărcătorul puștii-mitraliere, și a tras cu ea cât a mai tras, apoi arma a amuțit. S-a repezit la pușca-mitralieră un alt soldat, nu-mi amintesc numele său, și a pus-o în funcțiune. Dar a căzut și el. Focul inamic făcea ravagii. O arsură fierbinte am simțit și eu la mâna stângă. Nu eram însă rănit atât de grav ca să nu înțeleg că toți cei 13 luptători fuseseră scoși din luptă.

Focul mitralierei vrăjmașe a fost observat și de cei din liniile noastre și ni s-a ordonat să ne retragem… Am avut 5 morți, ceilalți, în afară de

mine, rănit ușor, au fost răniți foarte grav. Soldatul Badea Ilie a murit în brațele mele strigând din ce în ce mai stins: „Domnule plutonier Dănilă!…”

Cota 292! „Cota blestemată”!

Am stat câteva zile la punctul medical al batalionului, apoi am revenit la plutonul meu, din care a rămas doar un pumn de oameni… Invaliditatea mă aștepta însă și pe mine pe undeva. În munții Cehoslovaciei.

• Ningea ca în zile de pace

1. Ultimele zile ale războiului m-au adus nu departe de Brno, în Cehoslovacia. Evident, pe noi, supraviețuitorii sângeroasei conflagrații, Victoria ne-a bucurat foarte mult – ne răspunde *colonelul* (*r*) *PETRE C. TEICĂ, fost comandant de baterie în Regimentul 9 artilerie.* Eram tânăr și în funcția mea de artilerist am străbătut un drum lung de luptă.

2. Primul mort din subunitatea mea – sergentul-major Budulan Gheorghe – l-am consemnat la 28 august 1944. În luptele de la Albești, comună situată la sud de Buzău. Făceam parte din detașamentul comandat de locotenent-colonelul Constantinescu Ștefan, care primise ordin de la generalul Nasta să împiedice trecerea inamicului prin Albești. Cred că locuitorii satului n-au dat uitării această zi. Coloana inamicului, formată din blindate, s-a apropiat de noi către asfințitul soarelui. Nu era o coloană oarecare, ci de divizie sau corp de armată – căci în afară de tancuri, mașini blindate, trupe, mai avea și mulți ofițeri superiori, generali. Pașnica așezare Albești, la ceasul poamelor coapte, s-a pomenit deodată cu războiul la poartă. Artileria noastră a intrat în luptă împotriva tancurilor și a tunurilor autopurtate germane. Au luat foc casele, șurile, toată truda bieților țărani. Toate încercările nemților de a trece

mai departe au fost înfrânte, iar hărțuiala cu ei a ținut câteva ore bune, după care s-au predat. Aici însă au mai căzut la datorie chiar comandantul detașamentului, locotenent-colonelul Constantinescu Ștefan, și căpitanul Stoianovici, comandantul Regimentului 31 infanterie. Acesta a fost doar începutul – 28 august 1944.

3. Spre deosebire de un infanterist, relatările unui artilerist, dacă nu mă înșel, sunt mai puțin interesante. Bateria mea era compusă din 6 piese calibru 75 mm, tunuri anticar făurite de muncitorii de la Reșița. Aveau o precizie excelentă și puteai trage direct și indirect cu proiectile de ruptură sau explozive. Cu această baterie am luptat în Transilvania, în Ungaria, am ajuns în fața Budapestei, orașul de pe malul Dunării. Capitala Ungariei fusese transformată într-o fortăreață… tunuri și tancuri îngropate, străzi baricadate… Și-apoi grupurile de clădiri și de blocuri organizate ca niște cetăți. Se trăgea în tine din toate părțile.

Îmi amintesc că direcția de atac a Corpului 7 armată român era bulevardul Ráckóczi, care traversa centrul Budapestei. Începusem luptele de stradă, iar harta mea nu era militară, ci turistică un ghid al Budapestei… În dreapta noastră, la limita Corpului 7 armată român, acționând unități sovietice cu care am colaborat într-o înțelegere perfectă. Luptele erau înverșunate și sângeroase: se ajungea repede la baionetă și la grenadă. Și așa, din casă în casă, lăsând în urmă Hipodromul, cazărmile Franz Joseph, am ajuns cu tunurile bateriei mele la circa 300 metri de Poștă, puternic fortificată cu arme automate, tunuri, buncăre. Lupta pentru cucerirea Poștei a început în dimineața zilei de 7 ianuarie 1945. Executam trageri directe cu proiectile anticar și vedeam cum exploziile „rupeau” zidurile. Hitleriștii și horthyștii au rezistat toată ziua și toată noaptea. În dimineața zilei următoare, o companie de infanteriști din

Regimentul 26 (Divizia 2), sprijinită la început și de artilerie, s-a apropiat de gardul clădirii să-l escaladeze. A murit în luptă chiar comandantul companiei. Infanteriștii nu s-au pierdut cu firea. Au pătruns în curte, s-au furișat spre intrările clădirilor, începând o luptă pe viață și pe moarte pentru fiecare încăpere.

Mă găseam în apropierea tunului 1, de unde dirijam focul de artilerie al bateriei, când un proiectil tras dintr-un tanc inamic a explodat nu departe de tun. Suflul m-a aruncat la vreo trei metri. Un sergent-major a fost omorât pe loc, un sublocotenent, Păunescu Petre, a fost rănit. Rănit am fost și eu. Am fost transportat în subsolul unei case și pansat. O schijă mare mi se înfipsese adânc în regiunea lombară și alta m-a rănit la cap. De la punctul sanitar am ajuns la Spitalul militar de campanie al Corpului 7 armată. Aici am aflat trista veste că toți ofițerii bateriei fuseseră scoși din luptă.

Spitalul era foarte bine organizat, curat, o ordine desăvârșită, chirurgi competenți. Mi s-au extras schijele din carne, iar după o lună și jumătate, m-am întors la unitate, care acum lupta în Cehoslovacia. Până la terminarea războiului n-am mai fost rănit.

Aș mai adăuga ceva la acest punct… ceva care m-a impresionat mult, dacă după atâția ani de la terminarea războiului nu pot să uit. Îmi amintesc că la un moment dat, în Budapesta, a început să ningă cu fulgi atât de mari, cum n-am văzut niciodată. Ningea ca-n zilele de pace. Vine la mine un ostaș și-mi raportează că în subsolul unui bloc situat în raza subunității noastre se petrece ceva suspect. Desigur, m-am alarmat. L-am rugat pe sublocotenentul Druță Traian să vină cu mine însoțit de încă trei militari. Am coborât la subsol și am dat de o ușă mare, grea. Am ciocănit de câteva ori, ne-a deschis o femeie în vârstă. Am aruncat o privire înăuntru – era întuneric și liniște. I-am

adresat câteva cuvinte în germană, dar femeia, zâmbind, mi-a răspuns în românește: „De ce vă dați nemți, știm că sunteți români…”; „… Credeam că vă e frică de noi după cele petrecute în ’40”; „Am locuit în Transilvania, i-am cunoscut bine pe români. Știu că sunt oameni buni la suflet.” Ca la un semnal, s-a aprins un bec și o mulțime de copii, femei, bătrâni au ieșit de prin toate ungherele adăpostului, să ne salute cu bucurie. Sufereau acolo din pricina lipsei de combustibil, de alimente. Am luat măsuri să fie protejați și ajutați. Au primit hrană de la bucătăriile noastre și pe mulți militari i-am văzut împărțindu-și rația cu copiii flămânzi ai orașului. Asta aș vrea să se rețină: comportarea exemplară a ostașilor români față de populația maghiară.

4. Iată și un fapt care mi-a produs o mare bucurie în suflet. În decembrie 1944, în ajunul sărbătorilor, pe înserat, se prezintă la observator subofițerul cu administrația subunității și-mi raportează că are ordin de la șeful serviciilor să înmâneze, sub semnătură, încă în noaptea aceea, fiecărui soldat, subofițer, ofițer, un pachet cu îmbrăcăminte și hrană, expediat din țară. Pachetele erau destul de voluminoase. În bezna acelei nopți era un du-te-vino dar nu pe picioare, ci târâș pe coate, ca să nu „trezim” inamicul. Se prezentau militarii unul câte unul, semnau, luau pachetul și se întorceau în tranșee sau în groapa lor. Erau pachete trimise de „Apărarea Patriotică”, cu lozinca „Totul pentru front, totul pentru victorie!”

• În ochi cu bucuria Victoriei

Vă cer permisiunea ca la această primă întrebare a chestionarului să răspund după ce voi fi răspuns la celelalte, – ne scrie *locotenent-colonelul* (*r*) *GHEORGHE I. GHENCEA, fost comandant de companie în Regimentul 4 dorobanți.*

La data de 23 August 1944 numărам 25 de ani, aveam gradul de sublocotenent și făceam parte din Regimentul 38 infanterie (Divizia 10).

În noaptea de 23 spre 24 august 1944 am luat parte la dezarmarea trupelor germane din garnizoana Brăila și parcul Lacul Sărat, precum și a celor care se retrăgeau în dezordine dinspre Galați-Baldovinești, pentru a se arunca în Dunăre, a trece în Dobrogea, iar de acolo în Bulgaria.

Tot în cadrul acestei prime misiuni antihitleriste, am mai primit ordin din partea maiorului Petcu Alexandru, comandantul părții sedentare a regimentului, să scot de sub ocupație germană obiectivele: Poșta de pe strada Călărași, Telefoanele de pe strada Împăratul Traian și întreprinderea mecanică Brăilița. În prezent marea întreprindere de utilaj greu „Progresul”.

Înainte însă de a înfățișa câteva episoade din războiul antihitlerist, aș dori să fac o precizare. Aș fi dorit să mă reîntorc la Regimentul 1 vânători Pitești, unde fusesem repartizat imediat după absolvirea Școlii de ofițeri, dar n-a fost chip. Reorganizările din toamna lui ’44 m-au adus în rândurile Regimentului 4 dorobanți, ce-i drept și el din Pitești, dar pentru mine nu era chiar același lucru. Mi s-a încredințat comanda companiei 5.

3. Prima amintire – Tisa. În seara zilei de 4 noiembrie, efectuam cercetări și observații asupra inamicului instalat pe malul stâng al râului. Ploile abundente de toamnă făcuseră apele Tisei să crească, să devină și mai învolburate. Malul stâng al inamicului era înalt, flancat bine de acoperiri naturale. Batalionul 2 comandat de căpitanul Nicolae Tomiuc trebuia să ajungă dincolo, adică să forțăm Tisa și să ajungem pe linia atinsă de elemente sovietice de forță redusă, care izbutiseră să treacă din marș pe celălalt mal și, creând un firav cap de pod. Mențineau un contact permanent cu inamicul. Misiunea noastră se limita la

următoarele: să trecem Tisa, să înlocuim trupele sovietice, după care să cucerim imediat satul Csobáy și cimitirul așezării. Ambele obiective erau așezate pe o sprânceană de deal, de unde inamicul, pe lângă avantajul oferit de construcțiile existente, de înălțimea terasei și de organizarea apărării, mai deținea și superioritatea unei bune observări, a unui excelent câmp de tragere și de manevrare. În plus, turla bisericii din sat domina întreaga zonă. De acolo, prin cele patru ferestruici ale turlei, un observator inamic vedea până dincolo de râu, pe malul drept, unde ne găseam. Deci, din Csobáy inamicul ne urmărea ca în palmă. La toate astea se mai adăuga ceva: adâncimea micului cap de pod ce nu depășea 1 000 de metri; odată intrați în dispozitiv, ne despărțeau de primele poziții 500 până la 700 de metri. Companiei mele i se rezervase un sector mai puțin acoperit decât al celorlalte sectoare.

Trecerea Tisei am făcut-o noaptea, pe sedinuri, bărci și plute improvizate, într-o ordine și liniște perfecte. Tot în ordine s-au retras pe malul stâng și sovieticii, iar noi am ocupat baza de atac… Atac, pornit la ora 8:30, după o pregătire de artilerie de cincisprezece minute.

Compania, întărită cu două mitraliere, era în linie. Numai grupa de branduri 60 mm o țineam lângă mine. Acțiunea noastră s-a declanșat conform ordinului. O rachetă roșie trasă în direcția inamicului ne-a ridicat la atac. Dar n-am progresat mai mult de 200 metri. Inamicul ne-a oprit, după care ne-a supus unui puternic foc de artilerie cu obuze fuzibile, ce explodau în aer cu un zgomot infernal, schijele înfigându-se de sus în jos, în cei culcați la pământ. Replica germană a fost cea previzibilă: ne vedeau de pe înălțimile satului Csobáy, dar mai ales, din turla bisericii. Am atacat trei zile în șir. Progresul era minim, pierderile însă mari. Fusese scos din luptă 30% din efectivul companiei. Lucrurile nu s-au oprit aici. În după-

amiaza zilei de 8 noiembrie, nemții au trecut la un contraatac sprijinit de tunuri de asalt, în vreme ce toată artileria noastră, inclusiv cea antitanc, se mai afla încă pe celălalt mal, așa că nu e de mirare că am fost împinși îndărăt, până aproape de apele Tisei. Ne-am apărat cu disperare. Nu ne-am lăsat înecați. Devenise însă limpede că înainte de toate trebuia distrus blestematul de observator german din turla bisericii. Încă în noaptea aceea, compania tunuri antitanc a regimentului de sub comanda sublocotenentului Popescu Constantin a fost trecută de pe malul stâng pe cel drept. M-am bucurat din două motive. În primul rând, eram sigur că tunurile ne vor scoate din necaz; în al doilea rând, eram buni camarazi încă de la Școala de ofițeri.

În dimineața zilei de 9 noiembrie, tunurile, după câteva trageri de reglare, au intrat simultan în acțiune, spre marea satisfacție a infanteriștilor care ținuseră cu ghearele și cu dinții capul de pod. Proiectilele noastre loveau cu o precizie uimitoare toate obstacolele ce ne stăteau în cale, inclusiv observatorul din turla bisericii.

Către ora prânzului, infanteriștii au reluat atacul, așa că seara satul și împrejurimile sale trecuseră în mâinile noastre. În felul acesta am asigurat lărgirea capului de pod. Am fost felicitat de comandantul batalionului și ar fi trebuit să mă simt mândru. Totuși, în forul meu intim eram profund nefericit din cauza pierderilor suferite. Suferința mea era cu atât mai mare, cu cât morții și răniții aparțineau contingentelor 1944 și 1945, a căror instruire fusese prea sumară, iar luptele în care se angajaseră s-au dovedit prea dure pentru ei.

4. A doua amintire. Tot în Ungaria. Un sat: Mezözombor. Dar și o gară: Mad Mezözombor. Companiei mele i se încredințase misiunea de a cuceri acest nod de circulație printr-o manevră de învăluire. Se înțelege, toate astea cu un rost

militar: să ușureze sarcina companiilor 6 și 7 care atacau de front. La citirea rândurilor de mai sus, n-ar fi exclus ca generațiile prezente să zâmbească cu o ironie ascunsă. O gară?! Un sat?! S-au împiedicat de ele?! Nu-i voi condamna. În prezent, arta și tehnica militară au evoluat mult. Se operează cu alte noțiuni și valori.

În mare, rosturile acelui atac din ziua de 22 noiembrie 1944, ora 9:30, desfășurat cu toate forțele batalionului 2, erau, de fapt, să reținem în sectorul nostru cât mai multe forțe ale horthyștilor și hitleriștilor, pentru a ușura îndeplinirea unei misiuni majore pe o direcție-cheie.

Ne-am ridicat la atac protejați destul de bine de artilerie și de aruncătoare de calibre diferite și, în ciuda efortului nostru de a ne apropia de pozițiile inamicului, situația, către ora 14, nu era deloc încurajatoare. Înaintarea companiilor 6 și 7 a fost oprită. Cea comandată de mine a avansat mult, lăsând în urmă cele două companii. Apărarea gării și a satului părea de nestrăpuns… Și totuși numai acțiunea companiei 5 putea să ușureze atacul… Dacă învăluirea ar reuși, am ajunge să amenințăm spatele inamicului, obligându-l să-și retragă frontul din fața batalionului nostru. Îmi amintesc de parcă ieri s-ar fi petrecut lucrurile. Focul intens și bine organizat al dușmanului ne-a culcat într-un lan de porumb și floarea-soarelui. Odată cu înserarea, plutoanele au mai înaintat ceva, dar nu decisiv. Și iată că deodată se ivește în lanul de porumb un țăran maghiar mai în vârstă… un moșneguț. Își croia drum spre sat, crezând, din pricina liniștii, că luptele se încheiaseră și se putea întoarce în pace la gospodăria lui. Cu ajutorul sublocotenentului Olteanu Romulus, comandant de pluton, știutor de limbă maghiară, am stat de vorbă cu „musafirul” nostru, cerându-i să-mi răspundă la câteva întrebări: Cât mai e până la gară? Cum se prezintă terenul până acolo? Ce unitate apără gara și

întregul nod de circulație? Cum sunt organizați apărătorii?

Moșneguțul s-a arătat tare binevoitor și a colaborat sincer cu noi. În fond, în afară de anumite informații, mai aveam nevoie și de câteva confirmări. Știam din experiența mea că, după căderea nopții, nemții își retrag grosul trupelor din linia întâi undeva mai în spate, în adăposturi anume construite pentru odihnă, lăsând pe poziții elemente puține de ripostă. Iar eu mă gândeam la un atac de noapte. Răspunsurile bătrânului țăran maghiar din Mezözombor m-au ajutat să-mi limpezesc planul și să iau o hotărâre.

La adăpostul întunericului și al lanului de porumb și floarea-soarelui, mi-am apropiat, pe nesimțite, luptătorii de gară… În jurul orei 23 am atins un aliniament de unde gara și celelalte clădiri-anexă se conturau clar. Am chemat la mine comandanții plutoanelor și grupelor și le-am prezentat planul atacului de noapte și modalitățile de a ține legătura. Le-am cerut viteză în acțiune, surprindere, măsuri de siguranță ca nimeni să nu cadă în vreo ambuscadă. „Ne vom opri, am subliniat, la vreo 300-400 de metri dincolo de calea ferată, așa ca să putem zdruncina principala linie de apărare a inamicului.”

Am fost înțeles. Toată compania a atacat într-un iureș formidabil. Inamicul, luat prin surprindere în miez de noapte, a rupt-o la fugă, lăsând în urmă morți și răniți. Am realizat învăluirea satului. De asemenea, ne-am apropiat mult de gară, nodul de cale ferată era acum sub controlul nostru. Acțiunea încununată de succes avea și câteva puncte vulnerabile: pătrunsesem adânc în apărarea inamicului și ne depărtaseră mult de celelalte companii ale batalionului; ne aflam oarecum în câmp deschis, cu flancurile insuficient acoperite. În consecință, trebuia să iau măsuri ca tot ceea ce cucerisem în cursul nopții să fie menținut. Însoțit de agentul meu de legătură, soldatul Negru Ion,

contingent 1945, am trecut de la un pluton la altul, să controlez cum s-au întărit ostașii pe poziții. Mi-era teamă că din pricina oboselii soldații nu-și vor săpa cum se cuvine amplasamentele, măștile individuale… Inițiasem o apărare „arici”, așa încât inamicul să nu ne surprindă. Apoi am raportat la batalion îndeplinirea misiunii.

Aș putea încheia aici cea de-a doua amintire, dar ea ar fi incompletă. Iată de ce. În cursul nopții, tot alergând de la un pluton la altul, eram obligat să trec printre doi stâlpi de fier ai unui gard care marca incinta gării. Trecerea prin acel loc era pentru mine oarecum obligatorie, însă de fiecare dată mă împiedicam, la nivelul pieptului, de un cablu. M-am enervat și l-am tăiat. Eram convins că am de-a face cu un cablu telefonic, de aceea l-am lăsat acolo pe agentul meu, soldatul Negru Ion, ascuns bineînțeles, ca, dacă se va ivi un transmisionist german trimis să refacă legăturile, să-l înhațe. N-a apărut, în schimb, când s-a mai luminat de ziuă, am constatat că firul în cauză nu era telefonic, ci făcea legătura dintre un declanșator electric de detonări mascat sub un podeț de cale ferată aflat la vreo 150 de metri distanță de un canton, de unde se puteau foarte bine supraveghea și clădirile gării. Deci inamicul luase din vreme toate măsurile pentru a arunca gara și nodul de cale ferată în aer. O simplă întâmplare a neutralizat totul. Descoperind însă cantonul și poziția lui, l-am transformat într-un cuib de mitralieră. Tot în această noapte am mai descoperit sub camuflaj un tun antitanc cu toată muniția necesară. L-am întors împotriva inamicului.

În dimineața zilei de 24 noiembrie a venit pe pozițiile companiei căpitanul Tomiuc Nicolae, comandantul batalionului, însoțit de un colonel din armata sovietică pentru a inspecta la fața locului poziția cucerită. M-au găsit la canton. Mi s-a ordonat să mențin poziția cu orice preț. În plus,

sovieticii, amplasând o baterie de artilerie în sectorul batalionului nostru, mi s-a mai dat misiunea să reglez, prin telefon, focul acestor tunuri.

Satul și gara Mezözombor au fost cucerite. Pentru această biruință comandantul regimentului m-a propus pentru „Ordinul Mihai Viteazul”. Fericirea mea, de astă-dată, era deplină… Pierderile companiei erau minime: trei morți și cinci răniți.

Câteva cuvinte despre agentul meu de legătură, soldatul Negru Ion. În decembrie, în luptele pentru cucerirea unui sat de pe lunca de vest a râului Hernád, a fost răpus; era un flăcău din comuna Racoviță, județul Muscel, de profesie dogar. Puțin mai târziu, după moartea lui, m-am îmbolnăvit și eu grav și am fost transportat în țară.

1. Am promis la început că vă voi povesti când și cum am sărbătorit Ziua Victoriei. Era în luna august 1945. Mă aflam la această dată în Brigada de căi ferate, pe Valea Jiului, pe linia Bumbești-Livezeni, în punctul Pietrele Albe din Munții Parângului. Deodată, am văzut pe șoseaua pietruită ce șerpuia pe malul drept al Jiului unități ale armatei române ce se întorceau pe jos, de pe front, în garnizoanele lor de reședință. Străbătuseră astfel 2 000 de kilometri. Oștenii mărșăluiau însă cadențat; în piept cu ordine și decorații, iar în ochi cu bucuria victoriei și a întoarcerii acasă. I-am întâmpinat cu toată subunitatea dispusă în linie, prezentându-le onorul. Ochii mi se umeziseră.

• Dincolo de Morava – Austria

1. Ziua Victoriei m-a găsit în refacere în localitatea Gajary din Cehoslovacia, unde vestea capitulării necondiționate a germanilor s-a aflat în seara de 8 mai – își amintește *ION N. MICULESCU, fost telegrafist în Regimentul 2 care*

de luptă. Bucuria noastră și a populației a fost de nedescris, s-a cântat până noaptea târziu… Un partizan ceh a organizat o masă comună…

Evocând prima zi de pace, aș dori să precizez că și în orașul Gajary sunt trei morminte ale tanchiștilor români.

Țin să mai menționez că pe toată durata șederii în Cehoslovacia, după terminarea războiului, am fost cantonați în casele oamenilor, cu care ne-am înțeles foarte bine. De asemenea, în toate localitățile eliberate, populația ne-a întâmpinat cu bucurie și ovații.

2. Deși au trecut aproape patru decenii de la acea mult așteptată zi… Deși, dacă stau să număr zilele de război care mă privesc numai pe mine, constat că ele n-au fost chiar atât de multe… am cunoscut militari care aveau frontul în spinare din prima până-n ultima zi de război. Altceva voiam să vă spun: că șase luni de război tot am făcut și prin ce-am trecut n-am să uit cât am să trăiesc. Știți, am mereu un vis… pe care, parcă-i un făcut, îl visez exact când mi se pare că războiul mi s-a șters din memorie… Văd în vis un tanc… un tanc de-al nostru. Stă încremenit pe o colină, scăldat în soare, ca un monument. De altfel, totul în jurul meu pare încremenit. Tocmai nemișcarea asta din vis îmi pare neobișnuită, apăsătoare și chiar înspăimântătoare, bătăile inimii mi se accelerează, căci presimt că se va întâmpla o nenorocire. Vreau atunci să întreprind ceva, să mă smulg, să alerg, să-mi previn camarazii. Caut aparatul de radio și de telegrafie și constat că nu-l mai am, că a dispărut. Din pricina negurii care a acoperit deodată soarele, tancul de pe colină a încremenit. Nu mai huruie și nu-l mai zăresc pentru că acum mă aflu în el; tancul a fost lovit în plin și l-au învăluit flăcările și fumul… Strig către cei din echipaj: „Nu vă temeți, nu-i decât un exercițiu… Deschideți capacul și săriți câte unul!” Dar nimeni

nu-mi răspunde, nimeni nu se mișcă, iar tancul, în flăcări, s-a încins… și mă simt ca într-un cuptor. „Deschideți capacul și săriți!”, urlu fără glas. Înțeleg în secunda următoare că, de fapt, sunt singur în tanc, că ceilalți s-au salvat și, în timp ce flăcările se întind, urmăresc să văd cum mă voi salva. În curând, flăcările vor ajunge la rezervorul de benzină… În clipa aceea mă trezesc cu inima bătându-mi ca un metronom, scăldat în sudori.

Vedeți, visul ăsta, „trofeu” de război, s-a furișat în subconștient fără voia mea, de unde, când și când, iese ca un fur în noapte… A, să nu credeți că tancul cu care am luptat eu și camarazii mei a trecut printr-o asemenea încercare cumplită… Nu, nu. Am trecut noi prin altele și o să vi le povestesc.

Colina a existat în realitate, dar nu în țară, ci în Cehoslovacia… Soarele răsărise luminos în acea dimineață de martie, era chiar călduț, căci se pregătea să intre în aprilie. El avea siguranța că va intra, dar noi – nu. Și de ce am fi avut-o? Doar nu sosisem în Cehoslovacia să ne plimbăm. Poate că-i cazul să amintesc că am făcut parte din efectivele Regimentului 2 care de luptă și, odată ajuns pe front, am primit ordin să cooperăm cu unități din Armata 7 sovietică de gardă, pe direcția Bratislava-Viena. Cum să vă explic? În Munții Tatra, unitățile române acționau compact sub comanda Armatelor 1 și 4 române, pe câtă vreme noi ne aflam în cu totul altă direcție… Eram o unitate solitară printre unitățile sovietice, cu care urma să cooperăm.

Să revin însă la izvorul visului-coșmar… În ziua de 25 martie, Regimentul 2 care de luptă a primit ordin să-și îndrepte cele două batalioane spre râul Hron, să-l treacă în cursul nopții, așa ca zorile zilei următoare să ne găsească pe celălalt mal, gata să intrăm în luptă. Trecerea s-a efectuat fără probleme. Știam cu toții că pentru a ne croi drum spre Bratislava, iar de acolo spre Austria, va trebui să înfrângem rezistența faimoasei Divizii SS

Totenkopf… Primele ciocniri au fost ușoare. Îmi amintesc că înaintam pe un câmp unde țăranul slovac semănase porumb. Apucase, se vede treaba, să-l culeagă încă din toamna trecută. Dovlecii însă rămăseseră pe câmp. Erau mari, degerați, și simțeam cum trosneau sub șenile. Prin ferestruica mea zăream totul din mers. Pe o înălțime – cucle de coceni. Păreau suspecte, prea erau construite… Să fi uitat gospodarul să le mai ducă acasă, când în rest ridicase de pe câmp totul? Am apăsat pe trăgaciul mitralierei și am tras câteva rafale într-acolo. Am tras fără să fi primit ordin… Dar căpitanul Virgil Ogescu, comandantul, companiei, care era și comandant de tanc și coordona operațiunea companiei, a sesizat și el că-i ceva necurat în cuclele alea și i-a cerut ochitorului său să expedieze într-acolo câteva proiectile. Primul proiectil a „dezvelit” un tun inamic de 150 mm. Alte două cucle bine rânduite camuflau alte două tunuri…

Puțin mai târziu, tancurile batalioanelor au ajuns pe o colină. Colina din vis… Soarele din vis… De aici se adâncea o vale, care apoi urca spre o altă culme, unde se distingea o pădure de stejari. Inamicul acolo se instalase, pe o poziție aleasă cu pricepere, trebuie să recunosc. Tot într-acolo am identificat prezența unor tancuri „Tigru” și a unor autotunuri „Pantera”. Ne așteptau cu „masa pusă”. Iar misiunea noastră era să ocupăm localitatea Vác. Dar pentru a o îndeplini, trebuia să coborâm mai întâi o pantă, iar ca s-o cobori însemna să te expui, să devii țintă clară… Am primit totuși ordin să-i dăm drumul la vale cu cea mai mare viteză. Altă soluție nu exista. Să vă mai fac o mărturisire: oricât de mare ne-ar fi fost viteza, tehnica noastră era inferioară celei a inamicului. Așadar, am coborât… fiecare cu steaua lui. E dificil de povestit ce înseamnă o coborâre în viteză. Numai cineva din afara unui tanc mai poate să descrie cursa sau un operator ingenios, plasat cu aparatul

de filmat într-un unghi menit să-i ocrotească curajul.

Am ajuns în Vác, dar până acolo compania noastră a pierdut două tancuri. Unul chiar din plutonul meu. Tancul din vis nu-i decât cel din realitate. Conducătorul lui fusese sergentul Vasile Niță. Carul lui a fost lovit frontal și incendiat. Să arzi într-un tanc! Într-un tanc în luptă!… Asta înseamnă să arzi împreună cu 400 de litri de benzină, cu circa 80 de proiectile și 3 000 de cartușe… Poate acum o să-mi înțelegeți visul, obsesia. Flăcări… explozii… „jocuri de artificii”, iar înăuntru oameni… echipajul… Ne-am întors la tancul carbonizat. O datorie ostășească ne obliga… Am îngropat cioturi negre. Poate cântăreau cinci-șase kilograme.

Așa a început, de fapt, războiul antihitlerist pentru mine, flăcău la 24 de ani, și-mi place să mai adaug, și șase luni. Deh!, în vreme de restriște, începi să-ți numeri și zilele. Prea vezi și trăiești multe ca să nu prețuiești și minutul sau secunda…

Regimentul 2 care de luptă era singura unitate blindată a armatei române care acționa împreună cu infanteriștii sovietici. Ziua atacam împreună pozițiile inamicului, ca noaptea să executăm, tot împreună, mari deplasări, iar în zori să atacăm din nou… Distrugeam cuiburi de mitraliere, de branduri, ascunzătorile unor tunuri, uneori angajam în câmp deschis lupte tanc contra tanc… Un tip de luptă neprevăzut de regulamentele de instrucție de atunci, fiind exclus din capul locului.

Pe noi, tanchiștii români care am luptat în Slovacia pe direcția Bratislava-Viena, operațiile de luptă ne puneau mereu în situații inedite. Să urci muntele cu tancul, să te bați la o altitudine de 1 000 de metri, printre creste, stânci și zone împădurite, nu s-a mai pomenit până atunci. Dar, vorba gospodarului român, am făcut-o și pe asta!

S-a întâmplat în luptele pentru eliberarea Bratislavei… Capitala Slovaciei trebuia cucerită

printr-un atac dat din flanc și din spate de infanteriștii sovietici. Regimentul nostru urma să străbată munții și, înfrângând rezistențe ale inamicului, să sprijine atacul. Sunt de la munte și vă asigur că una-i să urci și să coborî muntele cu tancul, și alta-i să-l bați cu piciorul… Inima mi se făcuse cât un purice… De ce? Păi, gândiți-vă: pentru a vedea lumea, lumea exterioară prin ferestruicile tancului, un tanchist are nevoie de vizibilitatea pe care numai un câmp deschis i-o poate asigura. Dar în munți? Nu aveai cum să știi ce te aștepta după o cotitură, după un boschet ori de după un brad… Un *faustpatron*?… O sticlă incendiară sau o mină antitanc?

Am căzut cu bine în spatele neamțului, care a rupt-o la fugă. În felul ăsta, Divizia 101 sovietică și-a continuat cu succes atacul pentru eliberarea Bratislavei. Era în 3 sau 4 aprilie. Aici, la marginea Bratislavei, mi s-a întâmplat mie, om de munte, lucrul cel mai firesc din lume: când am ieșit din tanc, obosit, murdar, puțind a benzină și a praf de pușcă, m-a izbit în nări parfumul florilor de primăvară. Am căscat ochii și am privit în jur: totul înmugurise, iar pământul respira a primăvară. M-a prins un dor de casă, de meleagurile natale, de copilărie… Iată însă că nu mai țin minte dacă senzația asta a durat o fracțiune de secundă sau ore în șir. Îmi amintesc că tot în ziua aceea, de la periferia Bratislavei, am văzut distrugerile. Primăvara și ruinele nu se prea potriveau! Din portul fluvial nu mai rămăsese nimic, căile ferate rupte, pasarelele șoselelor aruncate în aer… Toate distrugerile astea aveau, desigur, o legătură și cu noi. De aici încolo urma s-o pornim spre Austria… Cine nu dorea să ajungă mai repede acolo? Dar aprovizionarea cu muniții, cu carburanți, cu alimente era îngreuiată de distrugerile lăsate în urmă de hitleriști. O singură linie de cale ferată… o singură șosea… La ieșirea din Bratislava, se întindea un câmp mlăștinos – multe camioane

militare se împotmoliseră în el, ceea ce sporea senzația de haos… Regimentul a răzbit totuși până la șoseaua ce ducea spre Austria și ne-am oprit la câțiva kilometri de hotarele ei. Și cum mâncarea n-o mai primisem din ziua precedentă, am fiert cartofi – se găseau din plin prin casele părăsite – la flacăra lămpilor de benzină. Și de bine ce ne-am așezat la „masă”, hop și domnul colonel Zătreanu, comandantul regimentului, cu un ordin de atac și o direcție foarte clară: Devinska Nová Ves-Schlofsdorf. Localitatea se afla la vreo 15 kilometri, pe malul râului Morava. Noi trebuia să atingem spre seară calea ferată de la marginea orașului, să ocupăm poziții de luptă și, camuflându-ne, să fim folosiți și ca piese de artilerie. Odată orașul eliberat, nu ne mai rămânea decât să realizăm un salt peste râul Morava și, astfel, am fi intrat, în fine, în Austria…

Am pornit vijelios spre orașul a cărui denumire era pentru noi atât de greu de pronunțat. Și cum se întâmplă uneori că socoteala de-acasă nu se potrivește cu cea din târg, tot așa nici nouă nu ni s-a potrivit ceva… Infanteriștii sovietici se găseau instalați pe baza de atac. Și nu mai știu cum, apropiindu-ne de localitate, ne-am pomenit într-un schimb violent de focuri cu nemții. Doar atât mai în minte, toate tancurile au tras cu tot armamentul. Ce mai, a fost ca la nuntă, și ce mai nuntă! După care, situația s-a schimbat brusc… inamicul a cedat teren. Sub ocrotirea focului nostru, infanteriștii sovietici s-au ridicat la atac. În câteva ore, orașul a fost eliberat. Nici noi, nici aliatul n-am înregistrat pierderi. Bucuria ostașilor sovietici era atât de mare și de nestăpânită, încât unde întâlneau câte un tanchist român, se repezeau la el să-l îmbrățișeze și să-l sărute…

Însă în aceeași seară am pățit-o rău de tot… Să nu vă închipuiți cine știe ce… De, așa-i pe front – una caldă, alta rece. De mai multe ori rece… Sublocotenentul Dumitru, comandantul plutonului

nostru, a fost invitat la punctul de comandă sovietic al acelui sector, pentru a pregăti împreună operațiile din ziua următoare. Acolo și-a scos harta din cămașă: îi plăcea lui s-o țină la piept, că în tanc porthartul îl încurca… Sovieticii, când au văzut unde-și ține harta, i-au dăruit un porthart. Sublocotenentul nu i-a refuzat, că-i venea greu să le explice de ce umbla cu harta în sân. Dar nu asta voiam să vă povestesc, ci ce-am pățit în acțiune…

Conform noului ordin, am pornit cu trei tancuri, în frunte cu cel al comandantului, să ne instalăm pe o nouă poziție. Am mers ce am mers și, dintr-o dată, unul dintre tancuri a nimerit într-un teren mlăștinos… și s-a împotmolit. Un al doilea, vrând să-l scoată, s-a împotmolit și el… Era normal ca cel de-al treilea să sară în ajutorul celorlalte… Imaginați-vă trei tancuri legate între ele, încercând să se smulgă din mlaștina aia împuțită. Dar dacă ar fi fost numai atât, încă n-ar fi fost nimic. Se înserase de-a binelea și, colac peste pupăză, ne-a reperat un tun greu al inamicului, care, rar și metodic, încerca să ne nimerească. Obuzele treceau șuierând peste capetele noastre și ne dădeam seama că nu peste puțin timp ne vor încadra și atunci „adio, mamă!” Din belea ne-a scos unul Cotîrță, era ochitor-trăgător în echipajul tancului meu. Avea un adevărat auz de artilerist… A ascultat el cât a ascultat „glasul” tunului vrăjmaș, apoi absolut pe *neve* a tras câteva proiectile în tunul inamic și, spre bucuria noastră, a izbutit să-l amuțească. Se făcuse noapte, se lăsase o ceață de nu-ți vedeai degetele. A fost o noapte de coșmar… Între timp, poziția ce trebuia s-o ocupăm a fost ocupată de artileria sovietică. Abia în zori am izbutit să ne smulgem tancurile din mlaștină și să fim gata de acțiune. Numai că acum aprovizionarea cu muniții întârzia…

3. Un moment dramatic? Așa cum infanteristul se obișnuiește cu tranșeea, cu acea interminabilă

secundă când se ridică la atac, înfruntând moartea în drum spre dușman, tot așa și tanchistul se obișnuiește cu această mașină de luptă pe șenile, formând însă laolaltă cu ceilalți camarazi o singură inimă… Realitatea era că numai în aparență blindajul tancului te ocrotește. E drept, sunt tancuri și echipaje care au terminat războiul fără să fi suferit vreo zgârietură… Sunt situații când tancul „moare” eroic și echipajul scapă ca prin minune. Deși eram cel mai tânăr din batalion – așa s-a nimerit să fie –, am fost martorul multor întâmplări tragice. Cu toate astea, pe toată durata războiului, m-a stăpânit o mare doză de inconștiență. Trăiam cu convingerea că mie sau plutonierului Niță Vasile sau lui Cotîrță, nu ni se putea întâmpla nimic rău…

Să mă întorc însă la atacul asupra localității Devinska Nová Ves. Tancul nostru înainta paralel cu calea ferată, către una din marginile așezării. Vedeam și nu prea vedeam zona. Atenția și încordarea însă nu-mi slăbeau nicio clipă. Trăgeam cu mitraliera în toate boschetele ce le zăream și, mai ales, în colțurile caselor, acolo unde știam că se poate piti moartea cu un *faustpatron* gata să ne pocnească. Cotîrță trăgea cu tunul în fiecare început sau capăt de stradă, cum vrei s-o iei… În tanc – huruitul motorului, detunăturile tunului, răpăitul mitralierei. Fumul și praful te învăluiau, îți furau vederea, și tu îți încordai întruna atenția… Înaintezi, tragi, strivești, intri în zidurile caselor, ieși pe partea cealaltă… Deodată, taman când să „pășim” pe o uliță care să ne ducă în Devinska Nová Ves, îl aud în căști pe plutonierul Cojocaru strigând: „Stai! Castelu’ mă-si! (asta-i era înjurătura preferată). Tun la ora 9! comandă el. Cotîrță, ce-ai pe țeavă?” „Exploziv, don’le plutonier!”, aud eu. „Tanc inamic la 200 metri. Trage și pune proiectil de ruptură!”, urlă neliniștit comandantul, de teamă să nu ne-o ia neamțul înainte. Văd și eu tancul hitlerist. Pe urmă văd și

lovitura de maestru a lui Cotîrță. Explozie… tancul lovit sare literalmente în aer, prefăcându-se în… „țăndări”. Nu mint, s-a prefăcut în țăndări, căci nu era decât o machetă care, în realitate, masca un tun antitanc de 75 mm… „Invenții” de-ale inamicului, destinate să ne inducă în eroare. Vezi, dragă doamne, în Devinska Nová Ves sunt multe tancuri… Nu erau multe, iar izgonirea inamicului din localitate s-a produs chiar în după-amiaza acelei zile, fără nicio pierdere pentru noi și nici pentru infanteriștii sovietici care înaintau pe căile deschise de tancurile românești. Urmărindu-l pe neamț, am ajuns la râul Morava, mai precis, la podul care unea malul cehoslovac de cel austriac… Nemții nu apucaseră să-l arunce complet în aer, fiind surprinși de atacul nostru impetuos. Totuși, podului i se făcuseră stricăciuni serioase și nu putea fi traversat.

Se impunea intervenția trupelor de pionieri. Un cap de pod pe malul austriac era absolut necesar și nu putea fi făcut fără o pregătire temeinică, fără a trece dincolo armamentul semigreu și greu. De aceea s-a intrat în așteptare. Au ajuns aici, la pod, infanteriștii sovietici, care când ne vedeau, așa cum am mai spus, ne îmbrățișau și ne sărutau…

În așteptare am trecut și noi; așteptam repararea podului, dar și alimentarea tehnicii de luptă cu muniții și combustibil, precum și hrană pentru noi. Le amintesc nu numai în ordinea importanței. Ne găseam din toate punctele de vedere în subzistența armatei sovietice, cu care cooperam. Nu știam unde au ajuns în Tatra trupele române din compunerea Armatei 4 și Armatei 1, în schimb, știam că pe celălalt mal e Austria și operația la care participam se numea „Viena”…

Aici, pe malul Moravei, am constatat că într-o așteptare poți să ai mai mulți morți decât într-un atac. A apărut pe cer aviația hitleristă, a apărut și cea sovietică. Asta la lumina zilei. Lupta aeriană de deasupra capetelor noastre vădea superioritatea

piloților sovietici. Dar câteva bombe germane tot au căzut în preajma podului, atingându-l bine de tot. Așteptarea s-a prelungit cu încă două zile, până ce pontonierii sovietici, sosiți la fața locului, au construit un pod pe pontoane. Dar în nopțile acestor zile, avioane biplane hitleriste au început să ne hărțuiască planat, cu motorul stins, terenul fiindu-le cunoscut. Cum ne hărțuiau? Veneau în zbor și presărau nu bombe, ci pachete cu grenade. Le-au presărat și deasupra noastră. Abia am avut timp să ne aruncăm la pământ. Când totul a trecut, s-a făcut bilanțul: din 25 de români câți erau în Devinska Nová Ves, 14 au fost scoși din luptă, printre ei și un mort – caporalul Căciulă Valeriu. Pare de necrezut, am văzut cu ochii mei: o grenadă îi căzuse pe umăr smulgându-i brațul și aruncându-i-l la o mare distanță… A fost găsit și pus în groapă cu ceea ce a mai rămas din el. Mormântul i-a rămas într-un parc din Bratislava… Schije mărunte m-au lovit și pe mine, și pe sublocotenentul Dumitru…

Așadar, pentru a trece pe celălalt mal am plătit o vamă grea. Asta a fost doar începutul. Cine afirmă astăzi că în cea de-a doua decadă a lunii aprilie 1945 drumul spre Victorie nu a fost decât o simplă formalitate, fie că-i un răuvoitor, fie că-i un neștiutor.

Am trecut podul în Austria împreună cu Divizia 1 infanterie și Brigada 47 tancuri sovietică la 9 aprilie, deci cu o lună înainte de capitularea Germaniei hitleriste, și prima misiune a fost să-l izgonim pe inamic din zona petroliferă Zistersdorf. Ne-am lovit de o rezistență fantastică, aș zice demențială, că doar deznodământul lor, al Reich-ului, era clar. Atunci, ce naiba voiau? Morminte, desigur, voiau, cât mai multe morminte, că de cuceriri nu mai putea fi vorba. Infanteriștii sovietici luptau la baionetă, corp la corp… Tanchiștii români, tanc contra tanc. Zona petroliferă a fost cucerită, iar regimentul nostru a

primit ordin să se deplaseze în direcția Hohenruppersdorf și să taie șoseaua pe care nemții se retrăgeau spre Viena. Nu mi-am imaginat că o așezare rurală va deveni în final câmp de luptă…

Noi, tanchiștii, ne-am avântat spre Hohenruppersdorf, fără să ne lovim de vreo rezistență. Am intrat în localitate, populația a ieșit în stradă să ne salute, să ne ovaționeze. Nimeni nu bănuia în clipele acelea ce zile cumplite o aștepta… Am lăsat în urmă localitatea, grăbindu-ne să ajungem la poziția indicată pe hartă, pentru a controla șoseaua. Am intrat însă cu tancurile într-o zonă cu vii, care ne-a dat de furcă, căci sârmele întinse pe araci s-au rupt, s-au înfășurat pe roțile șenilelor, bobinându-se pe roata motrice. Am fost nevoiți să ieșim din tancuri și să tăiem sârmele cu foarfecile. Cu prilejul ăsta ne mai uitam în jur și ne spuneam: „Aha, asta-i, deci, Austria…” Într-un târziu, am ajuns pe poziție, trecând șoseaua sub controlul nostru. Inamicul n-a bănuit nicio clipă că suntem acolo, într-o poziție atât de avansată. Realizasem deci surprinderea. Dar ordinul mai preciza: după voi, va sosi și infanteria. Iar infanteria, regina câmpurilor, întârzia să se arate… Am așteptat cât am așteptat, până ce sublocotenentul Dumitru și-a dat seama că ceva nu era în regulă și era riscant să rămânem locului fără sprijinul infanteriei. A ordonat întoarcerea. Revenind în localitatea Hohenruppersdorf, n-am mai recunoscut-o: inamicul o recucerise, o prefăcuse în ruine și se retrăsese iar. Nici nu-ți venea să crezi că în urmă cu câteva ore pașnicii ei locuitori ieșiseră în fața gospodăriilor să ne ovaționeze! Ce se petrecuse? După ce noi am trecut de Hohenruppersdorf, hitleriștii au contraatacat în mod neașteptat, cu tancuri și artilerie, împingându-i îndărăt pe infanteriștii sovietici care trebuiau să ne ajungă din urmă. În lupte au fost distruse și două tancuri românești. Parte din echipaje a murit, parte a căzut în

captivitate. Vești triste, poate cele mai triste de când intrasem în foc.

Odată cu întunericul nopții se înstăpânise calmul și abia în momentele acelea am simțit tăișul foamei. Rația de pe ziua aceea n-o primisem. De obicei, ne potoleam flămânzeala cu cartofi. Dar în seara cu pricina nu mai știu cine a făcut rost de vreo zece ouă – trufanda, nu altceva – și pâine. Am intrat într-o curte, am făcut un foc de vreascuri, am pus câteva ouă în gamelă și le-am prăjit. Mi-a ieșit bucătăria pe nas. A năvălit deodată în curte un infanterist sovietic strigând: „Vin nemții!" Nu se înșelase, veneau într-un contraatac de noapte. Am dat alarma, am sărit în tancuri și am reușit să ne retragem din Hohenruppersdorf pe o înălțime, unde se afla restul regimentului. Și, astfel, localitatea a trecut din nou în mâna inamicului. N-a fost o noapte prea liniștită. Trebuia făcută nu numai alimentarea burților noastre, ci și a tancurilor, ca să putem, în zori, s-o luăm de la început. Însă cisterna nu putea să ajungă până la noi, iar noi, ca să ajungem la combustibil și la muniții, trebuia să trecem printr-o mlaștină cu canistrele și lăzile cu muniție. Căram și picioarele se înfundau în clisa aia scârboasă până dincolo de glezne…

Cum s-a luminat de ziuă, am trecut să recucerim localitatea dinspre sud-est. Nu singuri, ci în cooperare cu infanteriștii sovietici. Dar infanteria a călcat, cum se zice cu stângu', căci o altă unitate sovietică a atacat localitatea dinspre nord-est. Și s-au pomenit infanteriștii trăgând unii în alții. Noroc că doi brancardieri sovietici, au avut curajul să iasă cu brancarda printre linii și atunci ambele tabere s-au lămurit. Jalea a fost mare. Am fost tare impresionați de întâmplare. Cu asta însă, lupta pentru Hohenruppersdorf nu s-a încheiat. Localitatea trecea, ca într-un joc macabru, din mână în mână. Ziua localitatea era a noastră, noaptea – a inamicului.

A trebuit să treacă ani și ani ca să înțeleg de ce unitățile SS cu care ne înfruntam opuneau o rezistență atât de înverșunată. Nu era vorba numai de apărarea căilor de acces spre Viena, de recucerirea unor câmpuri petrolifere, ci și de o filă de… calendar. Da, da, nu exagerez: 20 aprilie era ziua de naștere a führer-ului și țineau cu orice preț să-i facă în dar, cât de cât, o izbândă. Ei bine, le-am spulberat planurile, deși au aruncat în luptă multe, multe blindate…

Într-una din aceste zile, plutonului i-a fost schimbată direcția de atac. Comandantul tancului nostru a devenit sublocotenentul Dumitru, de felul lui un ofițer curajos, poate prea curajos, căci în lupte mergea cu bustul afară din turelă sau nu închidea niciodată capacul turelei. Ni s-a ordonat o nouă direcție de atac. Am intrat, după un timp, în alt iad. Neamțu' se amplasase bine: îi ținea pe infanteriști la pământ, iar pe noi ne-a încadrat într-un baraj de artilerie perfect. Cum ne mișcăm, cum se pornea o ploaie de proiectile. Ne-a venit în sprijin aviația sovietică, dar și ea a fost întâmpinată de vânătorii hitleriști. Prin „ferestruica" mea am văzut un hitlerist spulberându-se în aer. A intrat în acțiune și artileria sovietică, însă cuiburile de mitralieră și amplasamentul unor tunuri ale inamicului n-au putut fi distruse. Încăierarea a durat de dimineața și până la ceasul asfințitului… La un moment dat, sublocotenentul a observat că eram pe cale să devenim țintă fixă, adică să fim loviți direct. A vrut să pornească tancul, dar pornirea automată n-a mai răspuns la comenzi și a ordonat să se încerce pornirea la manivelă. Când tancul a fost din nou cu motorul încălzit și gata s-o ia din loc, comandantul a ordonat: „Cu tunul spre inamic, înapoi stânga… înapoi stânga… stânga… tun la ora 12. Acum, înainte, cu toată viteza!". S-a executat „înapoi stânga" și ne-am mișcat înapoi vreo trei sute de metri tot trăgând. Deodată, am simțit că am fost

loviți… Eu, care mai trăisem un asemenea moment, mi-am aruncat privirile spre turelă: toți eram vii și nevătămați, tancul mergea, așa că n-am scos un cuvânt. Câteva clipe mai târziu, a urmat o smucitură și motorul s-a oprit. Sublocotenentul Dumitru a pornit automatul, de data asta, motorul a intrat în funcțiune, „casa” noastră însă nu mai voia să se miște… Am încremenit. Tuspatru știam foarte bine ce ne așteaptă: o nouă lovitură de rupere… Sau, în cel mai bun caz, să ieșim din tanc și, astfel, să devenim ținte sigure pentru mitralierele inamicului la pândă. Sublocotenentul ne-a ordonat să ieșim. La instrucție, exercițiul ăsta scosese din noi valuri de sudoare. Ieșirea trebuia executată fulgerător. Așa a și fost executată, spre norocul nostru. Numai sublocotenentul a ieșit ceva mai anevoie și a pățit-o. Din fericire, ușor. A explodat un nou proiectil, noi eram la pământ, el nu, și l-a „mușcat” o schijă… o „mușcătură” ușoară. Tancul s-a oprit într-un răzor, avea o șenilă deșirată. În apropiere am zărit – parcă anume pregătite pentru noi – patru gropi individuale antitanc, n-am mai stat mult pe gânduri și-am sărit în ele. Dar mare ne-a fost uimirea când patru fete sovietice, în uniformă, ne-au poftit să le eliberăm adăposturile… Fugiseră din gropi când au văzut tancul venind în direcția lor. N-am avut încotro: fetele luptau și ele, la branduri.

Norocul nostru a fost acel răzor, cam în contra pantei, și am putut să ne târâm până într-un păpuriș, de unde am reușit să ajungem la ai noștri. Regimentul își instalase un post de observare pe un deal de lângă Hohenruppersdorf, de unde se urmărea lupta și se văzuse tot ce ni se întâmplase. Cei de la observator ne credeau pierduți, de aceea bucuria le-a fost fără margini când ne-au văzut. Căpitanul Virgil Ogescu ne-a îmbrățișat și ne-a sărutat pe obraji, neluând în seamă cât eram de prăfuiți și de înnegriți de fum…

Un tanc nu e o pușcă. Cu pușca, dacă i se întâmplă o defecțiune, găsești repede alta, fie chiar și una a inamicului. Un tanc însă, chiar și un „Renault” îmbătrânit, nu-l poți înlocui ușor. A doua zi ne-am strecurat la tancul nostru și ne-am apucat să-l reparăm. L-am bocănit până seara, sub focul unei mitraliere a dușmanului, iar seara am rămas locului să dormim sub el. A doua zi, când ne-am apucat din nou de lucru, au reînceput să șuiere gloanțele pe la urechi… Șuierau acum din mai multe direcții. Chiar și din spate. Am înțeles că, fără voia noastră, ne-am pomenit între linii. Și tot fără voia noastră, am asistat la un duel între „Orga lui Stalin” și „Cățeaua lui Hitler”. A câștigat „Orga”, poreclită și „Katiușa”. În cele din urmă, am recuperat tancul și am mai luptat cu el câteva zile, după care am intrat în refacere. Am debarcat pe front cu tot avutul nostru – îmi pare că 70 de tancuri – și ne-am întors acasă cu 6 sau 5, nu mai știu exact.

Am luptat deci și în Austria, și dacă n-am intrat în Viena să ne „distrăm” în Prater, am degajat cu tancurile și cu viețile noastre șoseaua ce ducea spre capitala Austriei. Am pricinuit inamicului, hotărât să moară pentru Hitler, mari pierderi. Nici pierderile noastre n-au fost ușoare.

• Cu flori și lacrimi de bucurie

1. În seara zilei de 8 spre 9 mai 1945, mă aflam cu compania de pionieri a Regimentului 35 infanterie la marginea satului Skalka din Cehoslovacia. Oamenii din subordine, puțini la număr pentru o companie, își vedeau grijulii de treburile lor curente – povestește *plutonierul* (*r*) *IORDACHE V. IANCU din compania de pionieri a Regimentului 35 infanterie.* Tocmai sosise masa și muniția. În cursul zilei, ostașii participaseră la eliberarea localităților Merovice și Tvarovice. Pe deasupra mai făcuseră și un marș istovitor, fără

hrană, pentru a ocupa spre seară o nouă poziție de luptă pe liziera satului Skalka.

Compania de pionieri din care făceam parte era în subordinea regimentului, mai precis, a Statului-Major. Așa se face că în seara respectivă comandantul regimentului s-a interesat care mai era moralul militarilor mei. I-am răspuns că sunt foarte istoviți; din pricina asta, unii dintre ei au un moral scăzut și nu credeam că în noaptea aceea vor mai putea face față cu succes la vreo formă de luptă. Comandantul, desigur, a încercat să mă încurajeze, lămurindu-mă că inamicul era demoralizat și derutat, deci victoria era aproape și efortul de luptă nu trebuia slăbit nicio clipă. În jurul orei 21-22, când totul era pregătit pentru a executa fie un atac, fie o apărare, am fost cu toții surprinși de un fapt foarte curios, aș putea spune aproape ieșit din comun. Deodată, din toate părțile au început să se tragă din toate tunurile și calibrele de arme. Pe tot frontul, până hăt departe, ca într-o neașteptată ofensivă, militarii deschiseseră focul cu armele ce le aveau în dotare: puști, pistoale-mitraliere, mitraliere, tunuri, aruncătoare, tunuri antiaeriene. Se trăgea la mare disperare. Cerul s-a aprins de lumina proiectoarelor. Dintr-o dată, un cuvânt s-a răspândit din om în om: Pace! Același cuvânt a izbucnit apoi și din piepturile noastre.

După un timp, pe când bucuria era în toi, primim ordin să se înceteze consumul de muniții, să se refacă subunitățile, deoarece mulți militari se împrăștiaseră pe la alte companii pentru a împărtăși și cu alții bucuria victoriei; să refacem împrospătarea cu muniții, pentru a fi gata, în orice clipă, să reluăm luptele cu inamicul. Brusc, bucuria cea mare și de nedescris s-a transformat în ură, teamă și dârzenie. Următorul ordin primit ne cerea să ocupăm imediat poziții de luptă pe tot sectorul de atac, deși la un moment dat inamicul se liniștise.

După aproximativ o oră și mai bine, ne găseam pe poziții pentru reluarea ostilităților. Am fost anunțați că pe linia de înaintare a diviziei noastre (21 infanterie) o grupă de parlamentari români va trece linia frontului pentru a-l soma pe inamic să capituleze. Puțin mai târziu am auzit cum parlamentarii noștri se adresau prin megafoane nemților, atrăgându-le atenția că dacă nu vor capitula ostilitățile vor fi reluate.

În ziua de 9 mai 1945, prima zi de pace, la orele 4:30, unitățile Diviziei 21 infanterie s-au pus în mișcare pe linia de atac. Dar n-am înaintat mult, deoarece s-a descoperit în calea noastră un câmp de mine. Atunci s-a primit ordin să se organizeze, pe unități, echipe de deminare, pentru a se forma culoare de înaintare spre inamic. La această acțiune am luat și eu parte cu compania mea de pionieri. În același timp, în sectorul de înaintare au fost concentrate numeroase forțe românești și sovietice, de asemenea și un batalion cehoslovac. Hitleriștii s-au grăbit să se retragă.

În continuare am primit ordin să organizăm detașamente de urmărire a dușmanului. În noua organizare, compania de pionieri a trecut sub comanda locotenentului Andreescu Vasile. Urmărirea s-a făcut cu căruțele. În fiecare căruță, șase-opt militari. Eram veseli, deși moartea ne mai pândea. Hitleriștii lăsau în urma lor obstacole: căruțe răsturnate, camioane și tancuri distruse, muniții, armament, mine. Noi eram foarte veseli. Cântam și chiuiam de bucurie. Îmi aduc bine aminte, în echipa mea aveam un militar de prin părțile Tecuciului, care ducea cu el o vioară și-i zicea și din gură; cu el cântau toți cei din căruță:

„*Ușor puiule, ușor, ce-mi trimiți atâta dor*;
Trimite mai puțintel și vino mata cu el.”

Sau un alt cântec: „*Țărăncuță, țărăncuță*” și altele tot așa, de-i îmbărbătau pe luptătorii noștri, îi făceau să uite de greu, de foame, de oboseală și chiar de frica de moarte, căci se gândeau că războiul este ca și terminat. În timpul urmăririi, localnicii ne ieșeau în întâmpinare și ne informau despre inamic. Acesta se refugia în adăposturi, clădiri, păduri și trăgea în noi, hotărât să ne țină în loc și dorind să ajungă să se predea americanilor. În aceste zile nu am avut morți sau răniți în subunitatea din care făceam parte. Am luat însă numeroși prizonieri.

Peste tot populația ne ieșea în cale cu bucurie, cu ovații și urale. Pe alocuri ne salutau fanfarele. Oamenii ne întindeau flori, apă, pâine, primindu-ne ca pe niște adevărați eliberatori. Grupuri de tineri cehi ni se atașau și mergeau împreună cu noi o bucată de drum, manifestându-și astfel bucuria și dragostea pentru armata română eliberatoare.

Nu s-a sărbătorit în mod special Ziua Victoriei, deoarece am continuat urmărirea.

2. În războiul antihitlerist am intrat în următoarele împrejurări:

În ziua de 23 august 1944 mă găseam cu Regimentul 35 infanterie la Compania de pionieri a regimentului și făceam parte din Divizia 21 infanterie, care era în curs de regrupare și reorganizare în zona Branișteș-Șendreni, județul Galați.

În noaptea de 23 spre 24 august 1944 ni s-a adus la cunoștință ordinul Diviziei 21 infanterie, prin care se precizau următoarele (în urma ordinului primit de la Armata 3):

„Toate forțele încetează lupta contra armatelor sovietice.

Divizia 21 infanterie se retrage la sud de Șiret, în zona Chițcani și Tichilești, județul Galați”.

În acele momente nu ne dădeam seama ce se va întâmpla mai departe, totuși eram conștienți că

vom continua lupta pentru dezrobirea Ardealului nostru scump și că vom lupta până la victoria finală asupra armatelor hitleriste. În ce mă privește, ura mea împotriva militarilor nemți era și a unui orfan de război, al cărui tată căzuse la Mărășești.

3. Momente grele, dramatice? Multe, foarte multe. Păcat că nu mai am memoria de altădată. Totuși mai păstrez amintirea multor situații de luptă. De pildă, la luptele din zona Clujului nu pot să uit acțiunile pline de curaj ale comandantului de regiment, care a antrenat în luptă întreaga unitate. Până și pe telefoniștii de la postul de comandă i-a trimis în linia întâi, unde se afla și el, îndemnându-i pe ostași să se bată pentru ocuparea înălțimilor de la Jucul și interceptarea șoselei. Astfel am reușit, după miezul nopții, să atingem obiectivul încredințat.

În aceste lupte de pe dealurile Clujului aș mai aminti de o acțiune deosebită a locotenentului Suruceanu Gheorghe, comandantul companiei 3 din batalionul 1. Această companie era în avangarda Diviziei 21 infanterie. O ploaie măruntă și întunericul împiedicau orientarea avangărzii. Terenul era și el destul de frământat, cu pante abrupte și alunecoase, cu văi pline de ape, ceea ce făcea ca înaintarea spre înălțimi a batalionului 1, în frunte cu avangarda sa, să fie anevoioasă. S-a apelat la sprijinul populației. Un cioban a indicat unde era amplasată artileria inamicului care trăgea în români pe deasupra stânei sale. Un alt țăran i-a informat pe militarii companiei că nemții se găsesc chiar în casa sa.

Dar cum să te descurci în noapte, și încă pe un timp ploios, pe un drum cu pante abrupte și noroaie mari? Un țăran însă, pe nume Irimia Peștean, s-a oferit să ne fie călăuză. Pe un drum scurt, i-a scos pe ostași la Someș, iar de acolo pe dealul Contenitul și, astfel, avangarda a deschis

cale batalionului care a atacat pe inamic pe tot întinsul Văii Someșului.

În aceste lupte, compania comandată de locotenentul Suruceanu Gheorghe a capturat un număr de 185 prizonieri, din care 2 ofițeri și 3 subofițeri, 10 tunuri și atelajele lor, precum și o mare cantitate de muniții, echipament și hrană. Regimentul 35 infanterie a avut și el pierderi mari, în special batalionul 1 a rămas cu numai 174 luptători.

Am continuat înaintarea pe direcția ordonată de divizie, până la data de 23 octombrie 1944 Regimentul 35 infanterie eliberând localitățile: Lunca de Jos, Dabaca, Colacea, Chichiș Ciceu, Șimleul Silvaniei, Hodod-Ciuta și altele. Continuând înaintarea prin lupte grele, în ziua de 25 octombrie 1944 am luat parte la luptele pentru eliberarea orașului Carei, trecând apoi în Ungaria.

Comandantul Armatei 4 a felicitat Divizia 21 infanterie, pe comandantul său, generalul Dumitrescu Polihrom, care, la rândul său, i-a felicitat pe militarii diviziei noastre prin Ordinul de zi nr. 73/25 octombrie 1944. Citez din acest ordin:

„La 15 zile după ce ați dărâmat la Cojocna stâlpul odios al unei frontiere impuse nouă acum 4 ani, ați atins azi, 25 octombrie 1944, granița de nord a Ardealului, granița de totdeauna a neamului românesc.

Purtând în suflet avântul celei mai înălțătoare credințe în tăria drepturilor românești, întâmpinați pretutindeni cu flori și lacrimi de bucurie, ați trecut mai departe în iureș neînfricat pe câmpul de luptă de la Corpadea și Jucul, de la Creara și Balta, de la Moftirul și Carei, și pretutindeni în Văile Târnavelor și Mureșului, pe Arieș și Someș, pe Agriș, Almaș și Valea Crasnei, drumul dezrobirii Ardealului a fost presărat cu mormintele celor mai dragi și viteji dintre noi.”

Îmi amintesc cu mare mâhnire cum arătau militarii noștri în aceste grele lupte: nebărbieriți, netunși, cu uniformele rupte, fără încălțăminte, deoarece după marșuri și lupte în munți se rupeau, iar formațiunile de serviciu nu puteau să facă față în aceste condiții, cu drumuri desfundate și ploi interminabile; caii erau istoviți de greutatea drumului, de povara muniațiilor și a hranei pentru asigurarea trupei, pe care le transportau indiferent de vreme și de locul unde se desfășurau luptele.

Dacă la 25 octombrie 1945 treceam în marș sărbătoresc prin Carei, ajunul Anului Nou 1945 m-a găsit în Cehoslovacia, în partea de răsărit a Munților Metalici Slovaci, în apărare, pe direcția nord de Almaș. În noaptea de 31 decembrie 1944 – din cauza gerului cumplit care îți înghețа și sângele, acolo, pe culmile acestor munți stâncoși, unde nu puteai găsi niciun fel de adăpost, munții fiind pleșuvi – subunitățile au fost rânduite pentru a se adăposti prin case. Deși nu se făcea foc, totuși ne ofereau un adăpost foarte bun în comparație cu linia întâi, unde stâncile crăpau de ger.

În timpul serii, câteva subunități ungurești s-au predat (plutoane și chiar companii) și s-a considerat că inamicul va sta liniștit. Noaptea era foarte geroasă, cu lună plină de se vedea tot muntele dinaintea noastră, iar pe munte erau instalate difuzoare care transmiteau cântece populare românești și totodată chemau pe ofițerii români să ridice cadourile de Anul Nou. Luptătorii rămași în linia întâi înghețaseră atât de tare, încât nici picioarele nu și le mai simțeau. Cu greu mai putea fi mânuit trăgaciul armelor de niște degete înghețate. Cu toate acestea, ostașii stăteau acolo, pentru a apăra pozițiile cucerite.

Cât am stat în cantonament în acea noapte de liniște, așa cum o consideram noi, dinspre inamic nu se semnala nicio mișcare. Doar megafoanele noastre continuau să transmită cântece populare și, din când în când, câte un proiectil mai exploda ici

și colo. Unul a nimerit chiar în casa în care ne găseam. A pătruns prin acoperiș și a ieșit prin geam, explodând în fața casei, fără să facă victime.

Când s-a luminat de ziuă, de 1 Ianuarie 1945, a venit șeful bucătar de la companie și ne-a dat câte o sticlă de rom și alte bunătăți. În cameră se mai găseau plutonierul-major Blănaru D. de la compania de comandă și medicul șef al unității, un căpitan în rezervă căruia nu-i mai rețin numele. Ca să bem sărbătorește, am căutat pahare, le-am găsit. Medicul s-a oferit să destupe sticla lui de rom, a umplut paharele, dar când să le ducem la gură, a explodat un proiectil greu chiar în curtea casei. Am lăsat paharul și am ieșit afară. Așa am sărbătorit prima zi a anului 1945… Mai trebuie să adaug că lupta începută în această zi s-a mai potolit abia în noaptea de 20 spre 21 ianuarie 1945, când în sectorul batalionului 2 s-a predat un grup de 12 horthyști, printre care și un ofițer. Prin golul produs în poziția inamicului, Regimentul 35 infanterie a introdus companiile 5 și 7, care, întețind lupta, au mai capturat 31 prizonieri.

În luptele grele din Cehoslovacia purtate de infanteria noastră pe o iarnă aspră, cu zăpezi mari și cu viscole cumplite, pe un teren abrupt, cu înălțimi și masivi stâncoși, un aport substanțial l-au adus și trenurile de luptă. Și astăzi, când îmi amintesc, mă minunez întrebându-mă cum a fost posibil să putem face față în bune condiții, cu caii noștri de șes, care zi de zi urcau în majoritatea cazurilor cu samarele. Nu erau decât lăzile cu muniții, legate și puse pe spinarea calului, adică două pe dreapta și două pe stânga. Hrana, de asemenea, o duceam tot sub formă de samar, într-o parte sacii cu pâine, în cealaltă, marmidele cu hrană. Și caii mergeau greu, nefiind obișnuiți cu urcușurile. Căruțele, pe care le urcam, de multe ori în locuri și pe terenuri greu accesibile, ne dădeau și ele mult de lucru. Atunci când caii nu mai rezistau, descărcăm căruțele ca să le despovărăm și ne

împovăram pe noi, cărând în spinare munițiile, hrana. Când căruțele intrau pe un drum mai bun, le încărcăm iar. Și așa am ținut-o întruna în munți. Efortul celor de la trenurile de luptă nu trebuie dat uitării. Ei aveau misiunea ca în orice condiții să asigure linia întâi cu muniții, materiale, hrană caldă, îmbrăcăminte.

Da, da, mă minunez și astăzi cum am scos-o la capăt iarna, prin coclaurile unor munți străini.

4. Momentul cel mai luminos și înălțător îl trăiam ori de câte ori ne îndeplineam misiunea. Înălțător a fost și momentul când am intrat în satul Cojocna sau în orașul Carei. La Cojocna, localnicii ne-au întâmpinat cu mic cu mare, cu brațele pline de flori. Fetele erau îmbrăcate în costume naționale. Bucurie cu lacrimi. Apoi întoarcerea spre țară, când am fost întâmpinați de localnici cu ovații, ca niște adevărați eliberatori.

Dar cel mai mult ne-am bucurat când ne-am întâlnit cu cei dragi ai noștri, momente greu de descris prin cuvinte.

• Am sărutat pământul țării

1. În ziua de 9 mai 1945 mă aflam în captivitate fascistă, într-un lagăr de prizonieri din Tetschen, pe râul Elba, în Cehoslovacia. Căzusem cu o lună în urmă, împreună cu resturile batalionului 22 vânători de munte, după o luptă sângeroasă cu inamicul, la sud-vest de localitatea Javornik, pe cota 639, ne scrie *colonelul* (*r*) *IUSTIN HERA, fost comandant al batalionului 22 vânători de munte, Divizia 3 munte.*

11 aprilie 1945, zi pe care n-am s-o uit cât oi trăi. Nemții m-au percheziționat, mi-au luat ranița cu toate lucrurile, binoclul și porthartul. Soldații mei au fost descălțați de bocanci, li s-au dat în schimb încălțări mizere. După percheziție, am fost încolonați și, sub pază severă, am pornit-o în marș,

pe jos. Făceam câte 20 kilometri pe zi. Noaptea eram înghesuiți în grajduri, prin șuri și remize. Dormeam cum se nimerea. Timpul era rece, umed, iar noi n-aveam cu ce să ne acoperim. După cinci zile am ajuns în localitatea Schemitz. Aici funcționa un centru fascist pentru adunarea și repartizarea prizonierilor români și sovietici. Deoarece frontul nostru înainta, nemții au fost siliți, la 16 aprilie, să ne pună din nou în marș spre Brno, apoi spre Kuttenberg. Abia aici, la 19 aprilie, am fost înghesuiți în trei vagoane și transportați la Tetschen, unde am sosit în ziua de 3 mai 1945. De la gară am fost mânați într-un lagăr organizat în pădurea de la marginea orașului. Încă în seara aceleiași zile, 22 de prizonieri, printre care mă numărам și eu, au fost scoși de aici și duși într-un alt lagăr din incinta unui șantier naval de reparat șlepuri. În drum, pe șoseaua ce șerpuia în paralel cu apele Elbei, am observat o mare forfotă de oameni. Unii mergeau în direcția Praga, alții spre Drezda. Trecătorii aceștia ne tot dădeau de înțeles că războiul s-a terminat. Nu ne venea să credem… Mai eram captivi, cu escortă hitleristă după noi. Totuși, în inimi ne-a licărit lumina unei speranțe. Se înnoptase. Deși eram obosiți și flămânzi, nimănui nu-i ardea de somn. Discutam unul și același lucru: vom scăpa?

În dimineața zilei de 9 mai 1945 am ieșit din barăci în curtea lagărului. Paza dispăruse. Noi însă eram prudenți, să nu cădem în vreo capcană. Ceva mai târziu am îndrăznit să ieșim cu totul din sectorul șantierului. Spre bucuria noastră, am constatat că alt rând de paznici ai lagărului dispăruseră.

Asta a fost pentru noi și ultima noapte de război. Se înțelege de la sine bucuria care ne-a cuprins. Să treci în numai câteva ore de la o situație umilitoare la una sărbătorească! Ne-am adunat într-un singur punct toți militarii români și în după-amiaza zilei de 10 mai 1945 am pornit încolonați spre Praga.

Desigur, nu știam că în capitala Cehoslovaciei izbucnise insurecția antihitleristă și se dădeau lupte. Însă marșul nostru a durat două zile, flăcările revoltei se potoliseră și Praga era iarăși capitala liberă a unei țări libere. Autoritățile s-au purtat cu noi deosebit de omenește. Am fost conduși în cartierul Kobilisky, unde, sub egida Crucii Roșii, am fost cazați în casele unor praghezi ospitalieri. În aceeași seară ni s-a organizat o cină pe cinste…

Totuși, împușcăturile mai răsunau când și când, iar a doua zi, ieșind în oraș, am văzut camioane încărcate cu cadavre ale unor militari germani și civili.

Cu ce preț au răsărit primele flori ale păcii!

2. Pe frontul antihitlerist am participat cu gradul de căpitan începând de la 8 septembrie 1944, fiind șef al unui subcentru de informații al Marelui Stat-Major de pe lângă Comandamentul Diviziei 3 munte. Am cerut însă în scris să fiu trecut în linia întâi. Așa că, începând cu prima zi a anului 1945, am luat comanda companiei armament greu la batalionul 6, apoi mi s-a încredințat comanda batalionului 22 vânători de munte.

3. Aș dori, în continuare, să descriu câteva acțiuni de însemnătate majoră ale batalionului 22.

La începutul lui februarie nemții rezistau cu înverșunare pe înălțimile de la est de localitatea Horn-Tisovnik, cota 702, cota 726 și la est de localitatea Turie Pole, unde erau puternic fortificați. Aici, fasciștii au reușit să oprească înaintarea diviziei timp de 7 zile. Batalionul 22 se găsea în linia întâi de luptă, având în sectorul său înălțimea cu cotele 702 și 726, punctul cel mai important din sectorul diviziei. Era cheia poziției fasciste din acel sector. Respectivele cote reprezentau o creastă lungă de circa 500 metri, înfiptă perpendicular în linia noastră. Creasta era

împădurită și foarte accidentată, ca de altfel toată regiunea respectivă. Aici fasciștii își aveau observatorul de artilerie și de comandament.

Timp de câteva zile, înainte de atacul general, am executat în cadrul batalionului, în timpul nopții, incursiuni la inamic, pentru a identifica cât mai exact locul armelor automate, planul de foc al inamicului și topografia terenului din fața noastră. Cu prilejul unei asemenea incursiuni de noapte în linia inamicului, s-a distins în mod deosebit sublocotenentul Dumitru Guran, comandantul unei companii. Acesta, împreună cu o echipă formată din 12 oameni, a capturat o mitralieră și alte cinci arme automate, precum și un prizonier fascist care a dat informații prețioase. Odată identificate și cunoscute într-o măsură oarecare dispozitivul și planul de foc fascist din sectorul batalionului, am luat hotărârea de a manevra creasta cu cele două cote. Astfel, pentru atac, am dispus batalionul în dispozitivul unei duble învăluiri a înălțimii, cu două companii dinspre stânga – de la nord –, unde era efortul de atac al batalionului, și cu o companie de front având misiunea ca printr-un foc puternic să inducă inamicul în eroare, precum că atacul nostru s-ar executa frontal. După o puternică pregătire de artilerie de toate calibrele executată pe fortificațiile fasciste, în zorii zilei de 10 februarie 1945 batalionul a pornit la atac în cadrul diviziei.

După lupte înverșunate, înfruntând un foc infernal, susținut de mai toate tipurile de arme, am atacat fortificațiile inamice cu grenade și lupta la baionetă. Cu tot viscolul și zăpada de peste un metru înălțime, am reușit să punem stăpânire și să ocupăm înălțimea cu cota 702. Am continuat apoi atacul pe creastă, fasciștii s-au retras, și noi, printr-un salt fulger, am pus stăpânire pe cota 726, iar până seara târziu ne-am consolidat pe toată creasta cu cele două cote. În acest atac, dat pe viață și pe moarte, vânătorii batalionului s-au întrecut în acte

de eroism și de vitejie, fasciștii lăsând pe teren mulți morți, răniți și material de război.

Prin cucerirea înălțimii cu cotele 702 și 726 de către batalionul 22 vânători de munte, a fost străpunsă rezistența principală fascistă, deschizându-se drum de înaintare diviziei. În același timp s-a ușurat cucerirea de către batalioanele vecine a localităților Morná-Tisovnik și Turie Pole, precum și înaintarea spre înălțimea Javorina cu cota 1044, cel mai puternic observator fascist din zona de acțiune.

În sectorul diviziei noastre, fasciștii au mai rezistat cu înverșunare în fața râului Hron, păstrând cu încăpățânare capetele de pod organizate pe localitățile Cervenki și Ialna. Cum batalionul 22 a fost întrebuințat de divizie în locuri de criză și efort, în seara zilei de 16 martie 1945 am primit ordin să mă infiltrez imediat în dispozitivul fascist, să atac prin surprindere și să eliberez cu orice preț, încă în cursul nopții, satul Cervenki, puternic apărat de fasciști. Satul era situat în pădure, în munții din fața râului Hron. Era iarnă, frig, iar drumul de urmat cu terenul foarte accidentat, zăpadă neumblată, atingând în unele locuri un metru înălțime.

Am făcut imediat o recunoaștere pe hartă a drumului, după care am dispus ca batalionul să înainteze în cea mai perfectă ordine și liniște. Pentru a nu fi simțite de inamic, companiile înaintau una după alta, pe plutoane și grupe, pe aceeași potecă făcută în zăpadă. Eu am mers cu compania din vârful batalionului, precedat de o echipă de cercetare-recunoaștere și de plutonul de pistolari. În jurul orei 1 noaptea am sosit la liziera pădurii din luminișul unde era situat Cervenki, format din nouă grupuri de case, separate unul de altul printr-o poiană lungă de circa 200-300 metri. Oamenii batalionului au înaintat în cea mai perfectă ordine și liniște, astfel că fasciștii care

apărau satul nu au simțit sosirea noastră la liziera pădurii.

În jurul orei 2 dispozitivul a fost ocupat de fiecare companie în parte. Am atacat apoi imediat, prin surprindere. După o luptă-fulger cu grenada și baioneta, sub protecția armamentului greu al batalionului, primul grup de case din sat a fost smuls din mâinile fasciștilor și până la ora 3 noaptea eliberat. Am raportat telefonic situația la divizie. Maiorului Anton Jitaru, șeful de Stat-Major al diviziei, nu-i venea să-și creadă urechilor că atacul a reușit. Pentru a-l convinge că sunt în sat, am apropiat receptorul telefonului de un sugaci care plângea în brațele mamei sale, noi fiind în casa ei, unde instalasem postul de comandă al batalionului. Atacul a continuat în tot cursul nopții și al zilei de 17 martie 1945, fiecare casă fiind un cuib de rezistență. Am reușit, prin lupte grele cu grenada și baioneta, să eliberăm pe tot satul încă în seara aceleiași zile. Fasciștii s-au retras în dezordine, sub protecția unor masive trageri de artilerie și branduri, lăsând în urmă morți, răniți și material de război. În toiul acestor lupte batalionul a avut 17 soldați și 4 ofițeri răniți. Tot în aceste lupte am fost și eu rănit ușor de schije de brand, dar am refuzat să fiu evacuat, rămânând mai departe în mijlocul vânătorilor mei, care m-au urmat tot timpul în acțiunile de luptă din prima linie.

Abia se terminaseră luptele pentru ocuparea satului Cervenki, că încă în aceeași seară am primit un nou ordin de la divizie: să mă deplasez spre dreapta și să ocup cu batalionul înălțimea cu cota 629. Pe un itinerar tot așa de greu ca și cel din noaptea precedentă, am înaintat și ne-am infiltrat în dispozitivul fasciștilor și, prin surprindere, în cursul nopții, am ocupat înălțimea cu cota 629, care era situată între râul Hron și satul Ialna.

3. Momentul cel mai dramatic a fost, fără doar și poate, cel trăit în luptele de la 10 aprilie, când am căzut în captivitate. Ce s-a întâmplat? În după-amiaza zilei de 10 aprilie 1945 am primit ordin să înaintez și să ocup cu batalionul 22 cota 639, de la sud-vest de Javornik. Trebuia să mă infiltrez și să atac din flanc și din spate pe inamic, care oprise înaintarea Diviziei 3 munte și rezista cu îndârjire pe poziția ce o ocupa. Prin această acțiune a batalionului se executa manevra concepută de grupare, de a cădea în flancul și spatele inamicului. Pentru îndeplinirea misiunii primite, am înaintat cu batalionul în formație de romb, prin partea de sud-est a satului Javornik, punând stăpânire, în jurul orei 10, pe un mamelon împădurit. Compania din vârful rombului, folosind cu măiestrie terenul, a dat peste câțiva telefoniști fasciști, care, văzându-i pe vânătorii români, au rupt-o la fugă, abandonându-și aparatele. Aparțineau probabil unui observator de artilerie.

În jurul orei 20, în timpul înaintării, compania de cercetare aflată în dreapta a fost contraatacată de fasciști. Batalionul a continuat însă înaintarea pe companii, prin barajul artileriei și al infanteriei fasciste, după ce a respins cu mari pierderi contraatacul inamic. Un alt contraatac a avut de înfruntat compania din stânga batalionului, dar și acesta a fost respins cu mari pierderi. Până la ora 20:30 batalionul, trecând prin foc și pară, a reușit să se apropie la circa 100-150 metri de mamelonul ce ni se ordonase să-l cucerim.

Întrucât tragerile de infanterie ale fasciștilor se intensificaseră – fasciștii obișnuiau să țină ascuns până în ultima clipă un șir de arme de foc, care apoi se dezlănțuiau pe neașteptate, executând un așa-numit „foc pumnal” –, am hotărât să dau ultimul asalt mai târziu, cam în jurul orei 21. Am dispus ca, până atunci, companiile laterale să înainteze pe plutoane, apoi pe grupe, conturând dispozitivul unei duble învăluiri a mamelonului.

La ora 21 am dat semnalul de asalt. Cele două companii de pe flancuri au căzut în spatele înălțimii, iar compania din vârful batalionului și rezervele au sărit pe cotă. Astfel, în jurul orei 21:30, am raportat la comanda grupării că obiectivul ordonat a fost atins, mamelonul împădurit cu cota 639 fiind complet în mâinile noastre. Ocuparea mamelonului n-a însemnat și încheierea luptei. Inamicul a redevenit activ, ținându-ne pe loc cu un foc de branduri, artilerie de toate calibrele, artilerie antitanc și antiaeriană (flakuri).

Sesizând intenția inamicului de a ne împiedica consolidarea, am trimis agenți la postul telefonic rămas în urmă din lipsă de cablu, pentru a raporta situația și a cere cu insistență să ni se asigure atât spatele, cât și flancul stâng; am mai cerut să mi se trimită cablu ca să pot aduce legătura telefonică până la mine, sus pe mamelon. Aproape toți agenții trimiși la postul telefonic au fost fie uciși, fie capturați de fasciști. Noi totuși am rezistat. Toate contraatacurile date de inamic în cursul nopții au fost respinse de batalion. Simțeam însă cum, în jurul nostru, la adăpostul întunericului, inamicul își furișează trupele, cu scopul de a ne încercui. Orice tentativă de a-mi scoate ostașii din strânsoare dădea greș, deoarece dispozitivul inamic se dovedea puternic și închegat.

Pentru a preveni contraatacurile inamicului și a nu fi cu trupele destrămate, am dispus apărarea mamelonului, organizându-ne într-un dispozitiv „arici”. Am mai trimis apoi în noapte patrule de recunoaștere. Parte din ele s-au înapoiat, raportându-mi că avem de-a face cu un inamic puternic. Alte patrule au căzut în ambuscade și nu s-au mai înapoiat.

A doua zi, 11 aprilie 1945, în zori, lupta a devenit și mai violentă. Am atacat de front pentru a sparge încercuirea, dar am fost oprit. Am atacat înapoi, dar la fel, am fost oprit. Inamicul se întărise

peste tot. Cu începere de la ora 8 până către ora 14, inamicul a executat asupra batalionului un atac concentric. Vânătorii de munte au respins cu mult curaj numeroasele contraatacuri ale hitleriștilor. După ora 11 am început să simțim lipsa de muniții, mai cu seamă la armele automate și branduri, dispozitivul nostru de apărare a slăbit și, astfel, inamicului i-au reușit câteva străpungeri decisive.

Așadar, în ziua de 11 aprilie 1945, către ora 14, ultimele rezistențe ale batalionului au fost forțate să cedeze puternicelor presiuni ale inamicului mult superior. Numai datorită unor admirabile pregătiri de luptă, batalionul 22 vânători de munte, cu un efectiv redus, a putut face față atâta timp unei asemenea situații dramatice.

În luptele din noaptea de 10 spre 11 aprilie 1945 s-au distins în mod deosebit, murind ca adevărați eroi, sergentul Constantin Băncicoiu din compania 2, primul care a trecut cu unitatea sa râul Hron, apoi caporalul Loviște și soldatul Gancea, agenți de legătură. Fiind trimiși la postul telefonic rămas în urmă, s-au strecurat prin focul inamic și au transmis ordinul primit, dar la înapoiere au fost împușcați de fasciști, care, între timp, reușiseră să încercuiască batalionul. Acțiunea din zilele de 10 și 11 aprilie 1945 s-a soldat cu 11 morți și 26 răniți.

4. Momentul de profundă bucurie l-am avut atunci când ni s-a adus la cunoștință că cererea de a fi mutat pe front, în linia întâi, a fost aprobată.

Un alt moment înălțător l-am trăit când, ajuns în gara Curtici, am văzut din nou fâlfâind tricolorul românesc. M-au podidit lacrimile, am căzut în genunchi și am sărutat pământul țării.

• Pe malul drept al Tisei

1. Eram student, aveam douăzeci și patru de ani când am primit ordinul de chemare. Îmi plăcea mult geografia și ca orice tânăr studios, doream să mă văd împlinit. Războiul însă m-a smuls din amfiteatrul universitar și m-a trimis în tranșeele războiului – își amintește *locotenentul-major* (*r*) *RADU RAITĂ, fost ofițer observator și cu transmisiunile în Regimentul 1 artilerie.*

Din păcate, Ziua Victoriei nu m-a găsit acolo unde aș fi dorit, printre camarazii mei de armă, ci într-un spital din Slatina. Bucuria mea, ca și a celor din jur, a fost nemărginită. Totuși, spitalul își are rigorile sale, impuse de infirmitățile celor internați. Acolo, în Cehoslovacia, unde ajunsese unitatea mea, aș fi trăit evenimentul cu altă intensitate…

2. Evenimentele istorice de la 23 August 1944 au adus divizionul 4 din Regimentul 1 artilerie grea motorizată în Bărăgan, la nord-vest de Urziceni, mai aproape de râul Prahova. Dețineam funcția de ofițer observator cu transmisiunile, precum și cea de ofițer de legătură cu infanteria pe care o sprijineam cu foc. Primisem ordin să dezarmăm unitățile germane.

3. Cele mai grele lupte la care am participat au fost cele pentru eliberarea Transilvaniei, de pe linia Iernut-Oarba de Mureș-Cipău. Inamicul ocupa înălțimile de pe malul drept al râului Mureș, într-un sistem fortificat ingenios și solid. Din cazemate bine întărite, îi întâmpina pe infanteriștii români care încercau să le smulgă pozițiile. Atacurile se succedau unul după altul, fără succes, cu toate că artileria încerca să le ușureze misiunea. Întâmplarea a făcut ca într-una din zilele carnajului de la Oarba de Mureș să țin evidența tragerilor de

artilerie grea – se formase o grupare de artilerie grea din mai multe unități. Numai în două pregătiri artileristice, având ca țel să ușureze atacurile infanteriștilor, s-au consumat cinci vagoane de muniție, fiecare proiectil de 150 mm cântărind 52 kilograme. În ciuda acestui foc infernal, cazematele și cuiburile defensive ale inamicului au rezistat, iar când ai noștri se ridicau la atac, se prăvăleau cu zecile, secerați de mitralierele vrăjmașe. N-am văzut în tot războiul, într-un sector, atâția morți și răniți.

În cele din urmă, inamicul a fost scos din cazematele sale și obligat să se retragă.

Ca ofițer observator și de legătură cu unitățile de infanterie am fost mai aproape de linia întâi, am însoțit infanteria. Am văzut multe… Un al doilea carnaj la care am asistat și despre care doresc să vă vorbesc a fost la trecerea și forțarea Tisei. Fără îndoială că forțarea sau trecerea unui asemenea râu reprezintă o operație militară la scara unei armate. Se încearcă realizarea concomitentă a mai multor capete de pod, unele cu scopuri tactice reale, altele de simulare, de înșelare a inamicului, pentru a-i abate atenția de la cele reale și majore, importante pentru viitoarea ofensivă. Nu știu nici până astăzi în ce categorie a intrat capul de pod de la Új Kecske și O Kecske. Țin însă perfect de bine minte că la 24 octombrie am trecut cu bărcile pe malul drept al Tisei, însoțit de câțiva telefoniști și radiotelegrafiști, cu misiunea de a coordona din linia întâi focul artileriei grele, în raport cu nevoile unităților care realizaseră acolo un cap de pod… În punctul acesta al râului, Tisa fusese forțată și nu trecută. Nu exista niciun pod care să unească malurile, ci doar bărci și alte mijloace improvizate…

Acțiunea de lărgire și întărire a capului de pod părea să meargă destul de bine. Infanteriștii cuceriseră două așezări și erau încrezători în soarta acțiunii lor. Încrezător eram și eu. De pe dig am

reperat la vest de cele două sate, după flacără și zgomot, o baterie inamică pe care am neutralizat-o cu o concentrare puternică de foc. (Două săptămâni mai târziu, trecând cu coloana mea pe acolo, am identificat poziția bateriei și am găsit piesele distruse.)

În ziua următoare, către asfințit, luptele au luat un curs dramatic: nemții și maghiarii, sprijiniți de două tanchete, au trecut la un contraatac violent și datorită celor două blindate (neexistând un pod, tunurile antitanc n-au putut fi trecute pe celălalt mal cu mijloacele cu care am fost trecuți noi), infanteriștii au cedat terenul. Fâșia de pământ îngustându-se, ne-am pomenit îngrămădiți spre Tisa, cu legăturile telefonice întrerupte, cu aparatul de radio pierdut. Odată cu înserarea, presiunea inamicului a crescut. Pierderile mari au aprins nebunia panicii. Ca să scape cu viață de rafalele ucigătoare de pe tanchete, ostașii s-au aruncat în apele Tisei. Unii au scăpat, alții, dacă n-au murit înecați, au murit seceraţi de armele automate ale dușmanului. Noi, cei câțiva de la artileria grea, ne-am dus ceva mai în amonte. Primul a sărit în apă, ca în toiul verii, sergentul-major Baroga, care, fiind de la Dunăre, susținea că-i un bun înotător, dar după un timp a început să strige după ajutor – îl prinsese un cârcel. Cu chiu, cu vai, l-am salvat și ne-am salvat…

Printr-o situație grea am trecu și în luptele de stradă din Budapesta, când am primit ordin să tragem direct cu obuzierul de 150 mm într-o clădire unde parterul era ocupat de noi, iar etajele de inamic. Pentru asta însă trebuia scos un obuzier de pe poziții și împins înainte pe o stradă care să ne permită o tragere directă. „Ieșirea” în oraș cu un tun remorcat de o mașină n-a fost o simplă plimbare. Când am ieșit de sub un pasaj de cale ferată care tăia bulevardul Kerepes, am fost reperaţi de un tun antitanc. Un proiectil a retezat un stâlp de telegraf din dreapta mașinii, gata să

cadă peste noi. Am avut noroc că explozia proiectilului s-a produs dincolo de terasament. Am virat-o urgent pe o altă stradă, apropiindu-ne de obiectiv. De aici însă, ca să putem ajunge într-un loc potrivit pentru a lovi direct în clădire, nu mai puteam înainta cu mașina, așa că am desperecheat obuzierul și, împreună cu servanții, am cărat piesele pe brațe… Am ajuns pe un bulevard de unde „obiectivul” se ridica semeț înaintea ochilor. Am montat obuzierul, l-am pus în poziție de tragere cu ochire directă pe țeavă, ținta fiind etajul al III-lea al clădirii. Ne-am izbit însă de un alt mare necaz. Bulevardul era pavat cu piatră cubică, peste care se așternuse un strat subțire de zăpadă și polei, încât ne-a fost imposibil să batem sapele pentru fixarea fălcelelor piesei pentru recul. Asta fiind situația, i-am sfătuit pe servanți și pe trăgători să stea în afara obuzierului. Doar pe comandantul tunului l-am lăsat pe scăunelul afetului. Am ordonat „Foc!” și cu toții ne-am îndreptat privirile spre clădire, să vedem ce se întâmplă. Obuzul a lovit ținta, învăluind clădirea în fum și moloz… După asta, ia obuzierul de unde nu-i… Din recul alunecase în urmă cu vreo zece-cincisprezece metri cu comandant cu tot. Ne-am repezit ca niște copii care se joacă să-l aducem înapoi, apoi am cerut să se bage pe țeavă un nou proiectil, i-am fixat ținta – etajul al V-lea. Obuzul a țâșnit înainte, tunul înapoi… Etajul al V-lea a fost lovit din plin. N-am mai apucat să expediem și al treilea obuz, căci inamicul ne-a descoperit și a început să ne vâneze cu armele automate. Ne-am retras… Când am ajuns la unitate, mi s-a spus că ostașii noștri cuceriseră toate etajele clădirii.

În Cehoslovacia mi-a fost dat să lupt numai în zone muntoase, cu ninsori abundente, stratul de zăpadă atingând o grosime de peste un metru. Inamicul era instalat pe creste, unde-și organizase cuiburi de arme automate și teroriza coloanele noastre în deplasare. Tragerile artileristice erau

foarte anevoioase, deoarece țeava obuzierului trebuia înclinată la 70°-80°, ca să putem trage peste crestele munților, după care, pentru încărcare, o readuceam în poziția normală, apoi o înclinam iar la 70°-80°.

La observator stăteam zile și nopți în câte un adăpost de zăpadă. Din zăpada bine bătătorită decupam cu baioneta cărămizi din care „construiam” un paravan, iar la rădăcina unui fag aprindeam vreascuri – ne dezghețam astfel pâinea și câte o bucată de carne ca să ne astâmpărăm foamea…

Am fost rănit în Munții Tatra, în jurul orei 18:30. Primul ajutor l-am primit de la ostașii mei care, ca să-mi oprească hemoragia, mi-au legat rana cu o bucată de pânză. Transportul meu la spitalul de campanie, cu o mașină, a durat șase ore, în timpul ăsta am zăcut întins pe un braț de paie. Era într-o duminică, iar medicul – un căpitan – se dusese la un bal… Nimic de zis, a venit imediat și mi-a dat toate îngrijirile necesare: m-a băgat chiar și în ghips. A doua zi am luat drumul unui alt spital de campanie, tot românesc, apoi am fost transferat într-un altul, amenajat în nordul Ungariei într-o biserică. Aici am zăcut cinci zile, de unde, cu un tren sanitar, am poposit la liceul din Slatina devenit spital: patru luni am zăcut cu piciorul fixat într-un aparat de extensie.

Astăzi îmi amintesc cu drag de sergenții și caporalii grupului de comandă cu care am colaborat – telefoniști, radiotelegrafiști și observatori – care mă însoțeau în timpul misiunilor, asigurându-mi legătura cu unitățile de infanterie sprijinite de noi cu artilerie. Să ne imaginăm Munții Tatra acoperiți cu troiene de zăpadă înalte de un metru și pe transmisioniștii noștri întinzând cablurile telefonice pe distanțe între cinci și șase kilometri!

Mulți dintre ei au fost decorați. Pe brevetele lor stă scris: „… *pentru fapte de arme săvârșite în*

lupta împotriva Germaniei fasciste”.

• Ne unea aceeași bucurie pământeană

1. Dimineața zilei de 8 mai 1945 m-a găsit la observatorul bateriei obuziere de 150 mm, tip „Škoda”, situat la nord-vest de Brno – ne scrie *locotenent-colonelul* (*r*) *GEORGE URSOI, fost comandant de baterie obuziere în Regimentul* 7 *artilerie grea.* Era o zi frumoasă de primăvară cu soare cald. Între pozițiile infanteriei noastre și cele ale inamicului se căsca o vale. Ca să ajungi la tranșeea neamțului trebuia să cobori valea, iar apoi să urci. Inamicul mai era acoperit și de o pădure. Dimineața, după ce am făcut câteva verificări prin trageri, ca să-mi fixez reperele, s-a lăsat o liniște suspectă. Nu știam ce să cred: nicio împușcătură, nicio explozie.

Seara, în jurul orei 20, primesc un telefon de la comanda regimentului și mi se comunică: „Vezi că războiul s-a terminat… inamicul a capitulat, dar nu și în zona noastră… N-ar fi exclus să luptăm mai departe.”

Bucuria mea a fost una amestecată cu indignare: „Războiul s-a terminat, dar continuă?!” Vestea n-am ținut-o numai pentru mine, am transmis-o bateriei, până la cel din urmă artilerist. Luptele au reînceput mai devreme decât mă așteptam. Mai întâi, între infanteriști, apoi au intrat în „horă” și artileriștii. Am bătut liziera pădurii de pe celălalt versant, ca să tăiem calea de retragere a inamicului. Și iată, așa a fost să fie, războiul a încetat la 9 mai 1945, nu și la noi, unde a mai ținut trei zile. Așadar, ultima noapte de război, pentru mine și artileriștii mei, s-a încheiat la 12 mai. Am primit ordin să scot bateria de pe poziții și am coborât de la observator. Am nimerit în plină bucurie și fericire a ostașilor. Ca veselia să fie și mai mare, am dat ordin să se dea cep unui butoi cu bere pe care-l pusesem deoparte, special pentru

Ziua Victoriei. Localnicii și-au făcut și ei apariția. Ne-au îmbrățișat, ne-au sărutat. Nu le pricepeam limba, nici ei pe a noastră, nu ne-a fost însă greu să ne dăm seama că ne unea aceeași fericire pământeană…

2. La ce m-am gândit în momentele acelea de euforie? La prima mea zi de război – 24 august 1944!… Da, da, prima, căci din 1940 am făcut parte dintr-o unitate care a activat în interiorul frontierelor istorice ale țării. În luna august 1944 mă aflam în sudul Moldovei, eram pe linia de tragere, conduceam focul tuturor bateriilor regimentului, adică 6 baterii (3 de 105 mm și 3 de 150 mm) cu un total de 24 guri de foc puternice. Nu cunoscusem încă botezul focului. În zorii zilei de 24 august 1944, bateriile erau în poziție de tragere, cu țevile încărcate, urma doar să dau comanda „Foc!” Nu știu ce se întâmplase, dar de câteva ore nu funcționa legătura telefonică cu regimentul, când se ivește un maior de la Statul-Major, care se interesează cine e mai mare pe la noi. Îi raportez și el mă întreabă dacă am auzit de evenimentele din ajun, de la București, îi răspund că nu am aflat nimic. Din gura acestui stat-majorist am auzit: „Operațiile împotriva armatei sovietice încetează. Mai încetează orice subordonare față de armata germană. Vă veți opune, până la sacrificiu, oricui va încerca să vă dezarmeze”. M-a sfătuit să iau imediat legătură cu comandantul regimentului, dar eu mă aflam într-o situație foarte critică: legăturile telefonice cu eșalonul superior erau întrerupte. Cine să mă dezlege de ordinul ce-l aveam? Dacă aș fi dat comanda de tragere, aș fi încălcat celălalt ordin de care-mi vorbise maiorul, de încetare a ostilităților. Să dau ordin de descărcare a celor 24 guri de foc? Ar fi un ordin prin care riscam să trimit oamenii la moarte: scoaterea obuzelor armate cu focoase instantanee care făceau explozie la cea mai ușoară atingere era

o operație specială, deosebit de riscantă. Dilema era dramatică, nu mă puteam pune în marș fără a descărca tunurile. Trebuia să iau o decizie, oricât de riscantă ar fi fost ea. I-am convocat la mine pe toți comandanții bateriilor de tragere – în majoritate ofițeri de rezervă – și pe comandanții de piese. Le-am adus la cunoștință vestea cea mare. În ce situație ne găsim și care sunt cele două alternative. De comun acord, am hotărât să trecem la descărcarea tunurilor. Repet, operație de mare risc. Explozia se putea produce chiar în țeavă, cu mari și ireparabile nenorociri. De aceea s-au luat toate măsurile de precauție. La operație nu participau decât comandantul de piesă și doi servanți. Unul din ei împingea pe la gura țevii cu o tijă având o ogivă în cap, în care se plasa focosul. Proiectilul era împins astfel în partea dinapoi a țevii, unde un alt artilerist îl prindea pe la culată în brațe. În timpul ăsta ceilalți servanți stăteau retrași în adăposturi.

Am urmărit operația cu sufletul la gură, trecându-mă toate sudorile. Puțin câte puțin, am început să mă destind. În răstimpuri, mi se raporta: „Ordinul a fost executat”.

La 12 mai 1945, așa cum v-am spus, sărbătoream pacea, gândindu-mă la prima mea zi de război. Tare-aș fi curios să aflu astăzi dacă a mai fost vreo unitate de artilerie care să fi trecut cu atâtea guri de tun printr-un examen al morții, așa cum au trecut artileriștii mei.

Din ziua aceea am participat fără pauză la toate etapele războiului antihitlerist.

3. Revelionul Anului Nou 1945 l-am „petrecut” la etajul unui bloc de la marginea Budapestei, unde era instalat observatorul, bateriile fiind în poziție de tragere. Împreună cu mine, îmi amintesc foarte bine, se mai găseau plutonierul Braia, sergentul-major Sonca Mircea și sergenții Dăncilă și Racoltea. Am improvizat „o masă sărbătorească”.

Așa ca să trecem în Anul Nou după tradiție. Am avut și invitați: doi locatari mai în vârstă – soț și soție – ascunși în subsol. I-am invitat să „petreacă” revelionul cu noi. Au apărut înfricoșați, dar puțin mai târziu, în fața unui păhărel de rachiu și a unei farfurii cu mâncare caldă, au prins curaj și au început să zâmbească. Cu toții eram convinși că intrăm în ultimul an al conflagrației mondiale. Dar taman la miezul nopții, când trebuia să „stingem” lumina și să ne urăm „La mulți ani”, s-a primit ordin să se execute o salvă în zona centrală a orașului. Câteva ceasuri mai târziu, Corpul 7 armată român, în cooperare cu armatele sovietice, declanșa asaltul Budapestei.

Nu spun o noutate afirmând că în luptele din localități misiunea artileriei este mult mai dificilă decât în câmp. Am în vedere caracterul lor specific: luptele de stradă într-un oraș modern înseamnă, de cele mai multe ori, să te bați pentru fiecare clădire în parte, dacă nu pentru fiecare etaj… În condițiile astea artileria poate să fie de folos numai prin trageri directe, ceea ce înseamnă să scoți tunul din amplasamentul lui bine săpat și camuflat și să-l aduci în loc deschis, cât mai aproape de obiectivul vizat. Ochitorul și servanții văd obiectivul, dar și „obiectivul” îi vede pe tunari. Este un duel direct, din care iese victorios cel care trage mai bine și mai repede. Ca să reperezi un obiectiv, ai totuși nevoie de un observator. În câmp deschis, observatorul își fixează locul în linia întâi, printre infanteriști, și astfel are înaintea ochilor întreaga panoramă a frontului. Alta-i situația observatorului în cazul luptelor de stradă și al înfruntărilor artileristice pe un spațiu restrâns.

Îmi amintesc de marele hipodrom din Budapesta, situat printre blocuri înalte, solide. Inamicul fortificase Hipodromul, creând în tribune, pe acoperișuri, puncte de rezistență bine ascunse, care, printr-un foc secerător, țineau în loc pe infanteriștii total descoperiți. În condițiile astea,

comandantul regimentului, colonelul Vasile Danacu, a cerut să fie scos un obuzier de pe poziție și să fie împins mult în față, în așa fel ca de la circa 800 de metri să se execute trageri directe într-un cuib de arme automate care nu te lăsau să-ți ridici nasul din pământ. Pentru a alege poziția obuzierului, se cerea întreprinsă o recunoaștere. La ea a mai participat, în afară de mine, și sergentul Calotă, comandantul obuzierului 1. Ei bine, ne-am furișat cât ne-am furișat, dar inamicul tot ne-a descoperit și a abătut asupra noastră o ploaie de gloanțe. N-am mai putut înainta, ne-am târât înapoi, pe burtă.

Totuși misiunea a fost executată datorită sublocotenentului Rusu Vasile, un ofițer temerar, care a pătruns în tribuna Hipodromului, de unde a putut să observe focul și să dirijeze obuzierele noastre.

În Slovacia, la liziera de vest a localității Lešt', mi-a fost dat să-mi instalez observatorul într-un… observator. Și nu unul oarecare, săpat în grabă de vreun artilerist german sau maghiar, ci unul celebru, cu stagiu, aș zice. Luptele ne-au adus, printr-un frumos joc al hazardului, pe un poligon al fabricilor „Škoda", unde, până la sosirea noastră, erau verificate tunurile și obuzele acestor întreprinderi. Întâmplarea îmi părea cu atât mai amuzantă cu cât bateria mea era dotată exclusiv cu tunuri „Škoda". Observatorul în care nimerisem avea forma unei cazemate, construită însă la suprafață, cu crenele speciale de observare. Era încăpător și în spațiul acela puteau să lucreze ușor zece oameni. Pentru mine însă construcția avea și un „defect"; intrarea se făcea printr-o ușă ce se găsea cu fața spre inamic. Trebuia să te furișezi în cazemată cu grijă, altfel un bun lunetist te putea ușor trimite pe lumea cealaltă.

Cu toate că din observatorul-cazemată vedeam cota 777 (pentru a cărei cucerire au murit mulți români), câmpul de cercetare mi-era mult redus.

Cu părere de rău, am părăsit cazemata și m-am deplasat ceva mai mult spre pozițiile infanteriștilor. La marginea unui drum am dat de o groapă. Eu și telefonistul meu am încăput în ea. Ei, de aici, sub cerul liber, munții, cerul, pădurile îți apăreau altfel. Un binoclu îți poate apropia sau depărta războiul. Eu, în toate împrejurările, aveam nevoie să mi-l apropii… Cu binoclul la ochi, vedeam ceea ce alții nu vedeau cu ochiul liber: linia inamicului se contura la liziera unei păduri; nemții se mișcau nestingheriți, ieșeau din gropi, se îndreptau liniștiți spre două căsuțe montane sau spre pădurea din apropiere. Liniștea și siguranța lor m-au iritat. Binoclul mi-i înfățișa ca pe niște excursioniști într-o tabără de iarnă, cu soare și zăpadă sclipitoare. Cum trebuia să reglez gurile de tun ale bateriei, am cerut să se tragă câteva salve pe liziera pădurii. Exploziile obuzelor și-au atins ținta: unii dintre „excursioniști” au fugit în pădure. Probabil că aveau acolo adăposturi. Alții însă, îngroziți, au dat buzna într-una din cele două căsuțe. „Perfect, mi-am zis. O țintă fixă ca pe un poligon…” Am măsurat unghiul, distanța, le-am transmis bateriei, cerând să se tragă un obuz. A nimerit în plin: era un obuz de 150 mm.

Deci asta aș vrea să se rețină, că am avut privilegiul să fac războiul trecând dintr-un observator în altul. Așa am lăsat în urmă cota 777. Zonele Oremov Laz, Hron. Toate – zone de munte, căzute nu numai sub ocupația horthysto-nazistă, ci și a unei ierni aspre, cu zăpezi până la „streașina casei”. Iar noi, parcă era un blestem, aveam mereu de urcat către creste și piscuri, de unde inamicul trăgea în noi de sus în jos. Nu exista pe vremea aceea elicopter. Cred că numai de la înălțimea unui asemenea aparat cu viteză moderată de zbor, se putea cuprinde câmpul de bătaie cu trupurile românilor jalonând cu sânge, pe zăpadă, direcția atacurilor.

Către primăvară – toată iarna am trăit-o în munții Slovaciei – am ajuns în sectorul localităților Kroměříž și Kojetin, unde infanteriștii români, grupurile de artilerie și de aviație au dat lupte grele. Ne apropiam de frontiera de sud a Germaniei, dar intensitatea luptelor, în loc să scadă, creștea. În zilele acelea nu înțelegeam de ce. Prăbușirea Reich-ului era mai mult decât evidentă. După război am înțeles. Să mă întorc însă la „observatorul” meu. Infanteriștii noștri izbutiseră să realizeze un mic cap de pod peste râul Morava. Oricând, un contraatac fascist cu forțe superioare putea să lichideze capul de pod și pe apărătorii săi. Observatorul meu se găsea de astă-dată instalat după o stâncă. Vizibilitatea – foarte bună, înainte și în extremități. Îmi amintesc că înapoia mea, pe o pantă, se amplasase o baterie de tunuri ușoare, care avea o situație destul de ingrată: ca să execute misiuni de trageri, trebuia să iasă cu tunurile la… lumină, pe înălțimile crestelor. Numai așa putea să fie de folos. Cu obuzierele mele lucrurile stăteau altfel – nu aveau nevoie să fie urcate la înălțime.

Așadar, de la observatorul meu vedeam râul Morava, capul de pod al trupelor noastre, iar dacă întorceam privirile zăream bateriile de artilerie ușoară, intrate într-o situație neplăcută. Artileria germană le descoperise amplasamentul și îndreptase asupra lor un foc masiv. Am decis să vin în ajutorul „ușoarei”. Binoclul m-a ajutat să identific poziția artileriștilor germani și am îndreptat într-acolo tunurile noastre de 150 mm. Cu succes… În același timp, binoclul mi-a adus aproape „capul de pod”. Trupele germane se ridicaseră la un contraatac bine pregătit, hotărâte să-i arunce pe-ai noștri în apele Moravei. Artileria ușoară, amplasată undeva mai în spate, avea misiunea să-i ajute pe infanteriști, dar obuzele dușmanului cădeau cu precizie pe pozițiile tunurilor române, ținându-i pe artileriști la pământ. Mai trebuie să precizez că artileriei grele din care

făcea parte bateria comandată de mine îi era interzis să execute trageri de oprire; numai în cazuri de excepție putea s-o facă, și atunci cu aprobarea comandantului de regiment. Dar ce mi se înfățișa dincolo de Morava era o situație de excepție. N-am mai raportat-o, n-am mai cerut aprobare. Orice secundă, nu minute, grăbea dezastrul la micul cap de pod. Am transmis bateriei prin telefon coordonatele și am ordonat trageri de oprire. Trageri de oprire cu obuze grele… Le-am văzut căzând exact pe dispozitivul de atac al inamicului. Nu se aștepta la o asemenea replică, știau doar că reduseseră la tăcere artileria ușoară. S-au retras cu pierderi grele. Pe urmă s-a făcut liniște… Și mult timp i-am urmărit pe nemți cum își scoteau răniții de pe câmp. Acel mic cap de pod a rezistat, s-a lărgit, ca apoi să ne asigure cale liberă pe direcția Brno. Înaintam și mă întrebam: unde și de la ce observator voi zări pe câmpul de luptă PACEA și cum va arăta chipu-i văzut prin binoclu?…

• Pentru cerul patriei

1. O să mă iertați, n-o să vă pot relata cu exactitate unde mă aflam în momentul când „ultima noapte de război” făcea loc „primei zile de pace”. O să vă explic de ce și o să mă înțelegeți. În familia noastră s-au născut trei băieți, tustrei, când ne-a sunat sorocul milităriei, am ales, rând pe rând, aviația. Mai întâi fratele meu mai mare, Ilarie, apoi eu, pe urmă Duca, prâslea familiei. Am absolvit Școala militară de pilotaj la 1 septembrie 1943, aveam douăzeci de ani, ne scrie *locotenentul-major* (*r*) *JEAN GEORGE D. MARINESCU, fost pilot de vânătoare în Corpul aerian român, Grupul 8 asalt.*

Ziua de 9 Mai 1945 m-a găsit în spital. Cu câteva luni în urmă fusesem grav rănit. O să revin asupra acestui „amănunt”. Doresc mai întâi să

povestesc de ce Ziua Victoriei mi-e învăluită în ceață… La sfârșitul lunii aprilie sau începutul lunii mai, nu pot să precizez cu exactitate, am fugit din Spitalul Militar Brașov. Nu cu mult înainte mă vizitaseră câțiva camarazi de pe aerodromul Balomir. Aceștia mi-au dezvăluit că în ziua X ora Y, un bimotor „Blenheim” al flotilei va decola cu destinația Piešt'any, Cehoslovacia, unde ajunsese unitatea. Mi-a încolțit, pe loc, un gând: să încerc să ajung și eu la ai mei, în Cehoslovacia. Am fugit din spital, însă cum am reușit să ajung la aerodrom, nu mai țin minte. Picasem la țanc, un „Blenheim” se pregătea de decolare. Cei care mă cunoșteau s-au holbat la mine ca la o arătare, dar m-au lăsat să mă urc în avion și, iată, deodată apare ofițerul de serviciu pe unitate care trebuia să dea „liberul de decolare”. Ofițerul de serviciu nu era nimeni altul decât fratele meu, Ilarie. Când m-a văzut, mai întâi s-a crucit, apoi s-a înfuriat – să mă ia la bătaie, nu alta – și m-a dat jos din avion. Ce să vă spun, mi-a salvat astfel viața, deoarece „Blenheim”-ului i s-a defectat un motor deasupra Munților Huedin, a încercat o aterizare forțată și a capotat… Șapte aviatori se aflau în avion. Doar unul a scăpat, un plutonier care ducea soldele pe front…

Toate astea le-am aflat mai târziu, în spital.

Dar de ce, unde și când am fost rănit?

2. Întâmplarea face ca ziua de 23 August 1944 să mă găsească tot rănit, dar în Spitalul Militar de la Bacău. Eram rănit la ochi și la un picior.

În jurul orei 12 spitalul a intrat în alarmă. Cine în spital să fi știut că în după-amiaza acelei zile, la București, se va săvârși mult așteptata cotitură? Mi-am forțat pansamentul de la ochiul stâng – măcar cu un ochi să văd mai bine –, m-am îmbrăcat în grabă și am fugit la telefon. În drum, m-am întâlnit cu șeful spitalului, care a încercat să mă îmbărbăteze, spunându-mi să stau liniștit în

patul meu, că toți răniții vor fi evacuați. Nu l-am ascultat. Am format numărul aerodromului, nu mi-a răspuns nimeni. Am ieșit în stradă, în căutarea unei soluții. Curând am văzut o mașină: aparținea artileriștilor de la antiaeriană. În mașină, spre norocul meu, era căpitanul comandor Cernescu, vâlcean ca și mine. I-am explicat situația și i-am cerut să mă ducă în comuna Matca, unde funcționa un aerodrom. La ora 12 eram acolo, înconjurat de căpitanii Serghie Eugen, Râpeanu Petre și un sublocotenent al cărui nume nu-l mai rețin. M-am prezentat însă comandorului Ghiță Botez și i-am povestit cele petrecute. Era în intenția mea ca, la capătul raportului, să-i cer voie să mă reped până la Tecuci, să scot de la reparat un ceas al tatei, când a sunat telefonul: i se ordona domnului comandor să evacueze urgent avioanele și tot personalul pe aerodromul de la Ianca…

Am renunțat să mai plec la Tecuci și am cerut să fiu lăsat să decolez și eu, laolaltă cu ceilalți, la Ianca. „În halul în care ești?!, a reacționat nedumerit domnul comandor Botez. Nu te supăra, nu pot să-mi asum riscul ăsta. O să pleci cu restul personalului, cu mașini, pe jos, cum s-o nimeri.”

Aveam douăzeci și unu de ani. Mă aprindeam repede și mi se părea că pot să mut și munții din loc. Am răspuns că o să zbor pe răspunderea mea. Comandorul a înălțat din umeri: „N-ai decât!”. Eu n-am mai zăbovit și am plecat la aerodrom… Soarele asfințea. Pe aerodrom, zarvă mare: căpitanii Serghie, Râpeanu și alții se pregăteau de decolare. Maiștrii și ostașii mecanici mi-au propus să plec cu ei, eu însă eram hotărât să mă evacuez cu un avion, adică să-l salvez, așa că am dat ordin să mi se pregătească un „Henschel-129-B2”, care parcă mă aștepta… Acum trebuie să mărturisesc că prea bine nu vedeam cu un ochi și că piciorul mă durea… Am decolat, nu singur, ci în formație de patru.

Se înserase, totuși de deasupra Tecuciului, de la 5 000 metri, se zărea circulația de pe șosea. Pe aerodromul de la Focșani, se aprinsese balizajul, căci se întunecase de-a binelea. Nu mi-a fost ușor să vin la aterizare doar cu un ochi, însă tehnica de zbor pe care mi-o însușisem perfect mi-a fost de folos și am așezat bine avionul la pământ.

De la aerodrom am plecat în oraș să servim masa la un restaurant din centru. După un timp au mai apărut în local și aviatorii români de pe „Stukas”-uri. Deci masă mare, fiecare își dădea cu părerea în legătură cu situația de pe front… Aici m-a găsit vestea cea mare transmisă la radio. La aparatul de radio al patronului localului am auzit citindu-se proclamația regelui, celelalte documente. Cei de pe „Stukas”-uri să înnebunească de bucurie, au început să chiuie, să arunce în aer șepcile. Căpitanul Serghie Eugen a încercat să-i readucă pe pământ cu cuvinte ce nu le pot uita: „Copii, fiți calmi! Mai întâi trebuie să-i izgonim pe nemți din țară și pe urmă să ne bucurăm de pace!”

Cu toții am dormit în oraș, într-un oraș în care locuitorii ieșiseră în stradă să aclame armistițiul și pacea. Se înțelege, niciunul dintre noi, a doua zi dimineața, nu se putea lăuda că a dormit. Am plecat la aerodrom, acolo santinelele ne-au salutat, ne-au lăsat să intrăm. De la poartă ne-am îndreptat spre avioane, dar – surpriză! Comandantul aerodromului a refuzat să ne dea decolarea. A urmat o altercație între cei doi căpitani și comandant. Astăzi, dacă stau bine și mă gândesc, poate că omul a avut dreptate, aerodromul de la Ianca trecuse sub control german. Când am ajuns acolo, căci ordinul acolo ne-a cerut să ne evacuăm, comandantul german a vrut să ne oblige să pilotăm avioanele și să le trecem în partea de nord a Ardealului. Între timp au sosit și cei de la Bacău. Noaptea, din dispoziția comandantului, tot personalul român a părăsit Ianca, retrăgându-se pe

câmpul de zbor de la Doicești-Cioara. Aici, un general de infanterie sau de cavalerie – nu mai țin minte – organiza regruparea unor trupe… Lui îi datorăm o contra-acțiune care s-a soldat cu capturarea nemților de pe Ianca și trecerea aerodromului sub comandă românească. Iar îmi pare rău că nu mai țin minte numele generalului.

Pe Ianca erau circa 17 avioane de luptă, pe care nemții tare ar fi vrut să le transfere dincolo de Carpați. După o revizie a aparatelor – toate erau în perfectă stare de zbor și de luptă – avioanele Grupului 8 asalt au fost evacuate pe aerodromul de la Craiova. Asta se întâmpla pe data de 28 august. În ce mă privește, în ciuda stării în care mă aflam, mi-am pilotat avionul fără a întâmpina vreo greutate. La aterizare am avut și o bucurie: coborând din avion, m-am lovit de frățiorul meu Duca. Făcea parte din Flotila de bombardament Craiova. Zborul nostru cu peripeții terestre a avut un rost major: materialul volant al unității a rămas intact, pentru a putea fi folosit în luptele ce se profilau la orizont.

Dar ce-a urmat? Care a fost destinul meu? De ce nu eram și eu printre aviatorii români care au sărbătorit Ziua Victoriei la baza aeriană din Piešt'any, în Cehoslovacia?

3. La 9 septembrie 1944, Grupul 8 asalt, în totalitatea sa, a decolat de la Craiova, în frunte cu excelentul pilot căpitanul Serghie Eugen, și a aterizat pe aerodromul de la Balomir-Alba Iulia. Începuseră mai demult luptele terestre pentru eliberarea părții de nord a Ardealului și zdrobirea armatelor naziste și horthyste. Aici, o altă bucurie de familie. Fratele meu mai mare, Ilarie, care pilota un „Ju-88", ajunsese și el pe Balomir. A doua zi ne-am prins într-o discuție chiar acolo, pe aerodrom. Îl chinuiau pe Ilarie întrebări grave cu privire la ziua de mâine a țării și, firește, noi, ca toți aviatorii militari, vorbeam plimbându-ne pe

liziera aerodromului. Pe neașteptate a apărut un avion hitlerist. Artileria noastră antiaeriană a intrat în funcțiune, iar noi am luat-o la fugă spre primul adăpost. O schijă de proiectil s-a înfipt în piciorul fratelui meu rănindu-l, din fericire, ușor, după care nu ne-am mai văzut vreo 50 de zile. Iar când ne-am revăzut, cel rănit eram de data asta eu…

Începând de la 9 septembrie și până la 16 octombrie am luat parte la douăzeci și una de misiuni ordonate de Corpul aerian român, din care cel puțin șase executate la indicația Comandamentului sovietic, misiuni cu un mare grad de periculozitate.

Am participat la misiunile de la Ghioroc-Cuvin, de lângă Arad, în formații de 8-12 avioane sprijinite de blindate, pentru respingerea trupelor hitleriste și horthyiste. Am executat apoi misiuni „la vedere” în formații de opt avioane, asaltând cu bombe, tunuri și mitraliere de bord trupele inamice la Oarba de Mureș, Ceanul Mic, Ceanul Mare, Tureni. La Turda, unde l-am pierdut pe sublocotenentul Năsturaș, am reușit, împreună cu locotenentul comandor Popescu-Năiță, să surprindem apărarea antiaeriană a inamicului și s-o neutralizăm, ceea ce ne-a ajutat să descoperim cuiburile de mitralieră care-i secerau pe infanteriștii români în efortul lor eroic de-a elibera Turda… „Băieții teribili de la asalt”, așa am fost porecliți pentru iscusința noastră. În ce mă privește, am avut instructori de zbor foarte buni. Reușitele noastre în luptele pentru eliberarea totală a Transilvaniei erau, firește, asigurate de mecanicii care manifestau o grijă deosebită față de materialul volant. Lor le datoram siguranța în timpul zborului.

Înainte de a povesti ce mi s-a întâmplat în ziua de 16 octombrie aș dori să amintesc că cea de-a doua lună a toamnei debutase cu ploi… cu ploi care parcă nu mai voiau să se oprească. Nori, ceață, ploi „mocănești”, teren variabil. Totuși

executam misiuni de luptă. Și ultima mea misiune, cea din 16 octombrie, am dus-o la îndeplinire pe o vreme ca asta. Zburam în adâncimea frontului, „la vedere”, urmând traseele sinuoase ale șoselelor, pentru a ajunge la obiective bine apărate de inamic atât din aer, cât și de la sol. Asaltam și prima linie, lovind în tancuri, trupă, cavalerie. Astfel am căpătat o nouă poreclă: „infanteriștii aerului”. Misiunile în adâncime, solicitate cu precădere de Comandamentul sovietic, erau complexe și dificile, căci ne loveam de o artilerie antiaeriană puternică și masivă, nemaivorbind de aviația de vânătoare a dușmanului. Mulți aviatori români au căzut pe altarul așa-numitelor „misiuni imposibile”.

La 16 octombrie, ora 14, urma să zbor într-o formație de opt avioane. Chiar de la decolare un motor m-a lăsat și-am revenit normal pe pistă. Repet: eram tânăr, avântat, cu dragoste de aviație, nici gând să rămân pe aerodrom, la căldurică. Domnul căpitan aviator Eftimopol Ioan, comandantul escadrilei, m-a sfătuit să rămân locului. Am fost de altă părere. „Plec, domnule căpitan…”, „N-o să-i ajungi pe ceilalți!”, m-a prevenit el. „Ba o să-i ajung. Le tai calea la Cluj… acolo le ies în față…” N-a mai insistat. Am trecut pe un alt avion și am decolat. Abia în aer am observat că litrometrul nu funcționează, dar ce mi-am zis: „Avionul e la prima ieșire din ziua aceea, motorul merge „rotund”, așa că înainte, Jenică!” Formația am prins-o deasupra Clujului, la 3 000 de metri altitudine, exact când făcea virajul spre obiectiv. M-am încadrat în coada ultimei patrule… Fusesem avertizați că inamicul organizase o rețea de apărare antiaeriană variată și puternică, așa că replica de la sol nu ne-a surprins. Cerul s-a umplut cu băișici negre, cenușii, albe, punctând exploziile proiectilelor care ne căutau. Ne-am dispersat, ca imediat să picăm pe obiectiv, lansând bombe și trăgând cu tunurile și mitralierele de bord.

Prinsesem o zi neagră: în timpul picajului am fost lovit în motorul stâng, care a început să dea rateuri. Nu m-am grăbit să părăsesc formația, pentru a nu lăsa timp artileriei inamice să mă repereze… Căutându-mi, la înapoiere, formația, un proiectil a explodat în carlingă. Schije și cioburi de sticlă mi s-au înfipt în craniu și sub bărbie. Am simțit sângele șiroind. Totuși, zăream înaintea mea avionul locotenentului aviator Munteanu Lazăr și am încercat să-mi redresez avionul și să iau înălțime. Voiam cu orice chip să ajung în liniile noastre. Nu știu câți kilometri am parcurs. Am simțit deodată că sunt pe cale să leșin și am luat hotărârea să aterizez pe burtă, dar când am întins mâna să scot flapsurile de frânare, a răsunat o nouă explozie. Fusesem lovit în plin și motoarele luaseră foc. Avionul s-a lovit de pământ, motoarele în flăcări s-au desprins, iar „ciocul de rață” în care mă aflam și care era blindat a fost azvârlit la vreo zece metri…

A zecea zi de la doborâre m-am trezit într-un spital de campanie sovietic. Un căpitan rus mă descoperise și mă transportase la spital. Eram din cap până în picioare numai legături de fețe și bandaje. Și, pentru că nu aveam astâmpăr – poate n-o să mă credeți! –, am fugit din spital, așa cum eram „îmbrăcat”. Am avut șansa să întâlnesc o mașină a aviației, așa am aflat că aerodromul se mutase la Someșeni… Mașina acolo m-a lăsat. Pe urmă m-am trezit într-o clinică din Cluj, unde am aflat că aveam o fractură a bazei craniene, a coloanei vertebrale, a maxilarului drept; la astea se mai adăugaseră o comoție cerebrală, cutia craniană înfundată datorită unor schije, peritoneul rupt… și multe altele.

4. Bucuria mea cea mare? Că am participat la eliberarea nordului Transilvanei. Deși invalid, nu m-am lăsat doborât psihic și fizic: mi-am luat licența în drept, am urmat cursurile

postuniversitare economice ale Facultății de finanțe și credit. Am lucrat umăr la umăr cu cei valizi. Mi-am întemeiat o familie. Soția, profesoară, mi-a dăruit doi copii. Unul e inginer electrotehnist, celălalt e și el inginer, însă constructor de aviație…

Iată deci că „aripile frânte” s-au vindecat, iar eu, cu un elan încrezător în ziua de mâine, am reușit să mă înalț deasupra greutăților și pot spune cu mândrie că mi-am făcut datoria.

• Grupul 44 cercetare

1. La 9 Mai 1945, Ziua Victoriei asupra Germaniei hitleriste, mă aflam în orașul Banská Bystrica din Cehoslovacia, în cadrul companiei 152 auto-ateliere a Corpului 2 armată, comandat de generalul Costin Ionașcu – ne scrie *colonelul* (*r*) *STAN TINCESCU.* Aveam pe atunci gradul de sergent-major tehnic auto.

Vestea înfrângerii și capitulării Germaniei ne-a fost adusă la cunoștință în cadrul adunării unității, după care am ieșit cu toții în oraș, unde populația năvălise pe străzi să-și manifeste marea bucurie. Eram ovaționați, îmbrățișați. Populația își exprima astfel recunoștința față de ostașii români și sovietici ce le eliberaseră țara. În mulțimea de pe străzi puteau fi văzuți și luptătorii unităților de partizani cehoslovaci. Purtau la braț brasarde. Tot atunci l-am văzut și pe Eduard Beneș (sosit de curând din Anglia). La demonstrația din oraș a luat și el cuvântul, de la balconul unei clădiri din piața centrală. Am bătut străzile până noaptea târziu. Se trăgeau tot timpul salve de salut, iar cerul era plin de rachete de toate culorile. Se striga întruna cu bucurie: „Konieț voina!” – „S-a terminat războiul!” În noaptea aceea, cu gândul la războiul ce luase sfârșit și la bucuria celor de acasă, somnul mi-a fost parcă ceva mai liniștit.

2. În războiul antihitlerist am intrat imediat după eliberarea Capitalei patriei noastre de către armata română împreună cu forțele patriotice. Întreaga Divizie 8 cavalerie, amplasată în cartierul dintre aeroportul Băneasa și podul Băneasa, era pregătită de plecare. Din zona în care eram dispuși, îmi amintesc că în ziua de 30 august 1944 se vedeau intrând în București, pe șoseaua Colentina, primele coloane ale trupelor sovietice.

Noi, în noaptea aceleiași zile, am plecat în marș spre Transilvania, pe itinerarul: Valea Prahovei-Brașov-Făgăraș – ocolind Sibiul pe la est, prin Agârbiciu, Blaj, Sona, Jidvei, Târnăveni, Cucerdea. Divizia 8 cavalerie, inclusiv Grupul 44 de cercetare din care făceam parte, și-a amplasat poziția pe malul stâng al Mureșului, în localitățile Șeulia și Iernut, având ca vecin, în dreapta, Divizia 9 infanterie din Dobrogea.

Subsemnatul, la plecarea din București, eram încadrat ca șofer pe un autocamion „Mercedes” de 3 tone, fiind în același timp și rezervă ca mecanic-conductor de tanc la unul din cele cinci tancuri detașate aici de Regimentul 1 care de luptă. Toți componenții echipajelor titulare și de rezervă fuseseră instruiți în Germania. Numai eu îmi făcusem instruirea în primăvara lui ’44 în țară, pe tancuri germane de asalt. Dar, când s-a comunicat că s-au capturat multe mașini germane și nu există destui șoferi, am cerut să fiu trecut pe una din aceste mașini. Cum camarazii mei din Regimentul 1 care de luptă, încadrați pe tancuri, făceau parte din efectivul Grupului 44 cercetare, am raportat că doresc să rămân alături de ei, încadrat în aceeași subunitate. Și această cerere mi-a fost aprobată. Autocamionul pe care-l conduceam transporta o parte a trenului de luptă al Grupului 44 cercetare, iar pe tot timpul duratei frontului în Transilvania am executat, în cadrul unei coloane a diviziei, transporturi de muniție de la depozitul Sebeș.

Divizia 8 cavalerie, deci și subunitatea noastră de cercetare, avea ca emblemă de recunoaștere un căluț alb cu aripi vopsit pe lateralele tancurilor și mașinilor, fapt ce putea fi observat și după război într-unul din jurnalele cinematografice.

3. Grupul 44 cercetare a intrat în acțiunea de urmărire a trupelor germane după zdrobirea acestora pe Mureș. Eram permanent pe urmele lor, zi și noapte, oprindu-ne rareori, și asta numai noaptea, pentru reajustarea pozițiilor și aprovizionarea trupelor.

Dar iată prima acțiune a Grupului 44 cercetare. După luptele de pe Mureș, când a început urmărirea inamicului, am intrat în acțiune împotriva unei rezistențe de ariergardă a nemților și horthyștilor în fața comunei Bonțida, județul Cluj. Aici inamicul era dispus pe linia lărgimii localității, având șoseaua minată și cuiburi de mitralieră instalate pe dealul din dreapta. În această situație grupul de cercetare s-a desfășurat rapid în formație de luptă, deschizând focul din mers și în opriri scurte cu întreg armamentul, inclusiv tunurile de pe tancuri și cele două tunuri antitanc. Astfel, după un duel puternic, inamicii și-a părăsit poziția, retrăgându-se spre nord.

În această încleștare tancul comandat de sergentul-major Gâscă a călcat pe o mână antitanc ce i-a rupt șenila, avarie pe care echipajul, ieșind prin oblonul de salvare de pe podeaua tancului, a rezolvat-o sub acoperirea de foc a celorlalte tancuri ce înaintau. Tot aici a fost rănit în umăr un caporal al cărui nume nu mi-l mai amintesc. El era mitralior pe ataș unei motociclete.

Urmărirea a continuat prin localitățile din nordul Transilvaniei, pe itinerarul: Șimleul Silvaniei-Jibou-Madaras, ajungând în noaptea de 24 octombrie în orașul Carei, unde Divizia 9 infanterie era deja angajată în luptă aprigă cu dușmanul. În unele puncte ale orașului se vedeau

vâlvătăi mari de foc, deoarece nemții incendiaseră întreprinderi, depozite de la gară. Dimineața divizia noastră a intrat în luptă împreună cu Divizia 9 infanterie și, până la prânz, am scos dușmanul în afara orașului. În jurul orei 14 am ajuns cu cercetarea în satul Urziceni (ultima localitate pe acea direcție până la granița Ungariei). Urmărind continuu inamicul și alungându-l de pe ultima palmă de pământ a patriei, dincolo de graniță, nu ne-am oprit aici. La 25 octombrie am trecut în Ungaria, luptând împotriva hitleriștilor cu sentimentul împlinirii datoriei de a fi lăsat în urmă țara eliberată.

Pe teritoriul Ungariei, pe traseul: Mátészalka, Nyíregyháza. Kisvárda, alături de unități și mari unități sovietice, am trecut fluviul Tisa la nord de Tokaj, pe un pod umblător, instalat de pontonierii români. Pe o vreme rece și cu ploi de toamnă am ajuns la Nyírbátor și în decembrie am intrat pe teritoriul Cehoslovaciei. În Ungaria ne-au impresionat prietenia și bucuria manifestate față de noi de populația din localitățile prin care treceam în urmărirea dușmanului fascist. Eram de multe ori întâmpinați cu flori, ni se ofereau fructe sau gustări, iar acolo unde staționam temporar, femeile ne ajutau la spălatul rufelor. Au fost însă multe situații când și noi îi ospătam pe localnici cu hrană de la cazan, căci nemții, în retragere, le luaseră totul.

La ieșirea din localitatea Mátészalka, într-o încleștare cu o ambuscadă a inamicului, l-am pierdut pe sergentul-major Gâscă, comandantul unuia din tancuri, lovit mortal prin turela tancului. Era un oltean de ispravă, știa germana și rusa și devenise interpretul grupului.

Pe teritoriul Cehoslovaciei urmărirea continua pe un itinerar de luptă, începând cu localitatea Zlin. Am trecut după aceea printr-o zonă muntoasă, împădurită, și am ajuns printr-un defileu muntos, în satul Silická, unde, după o luptă de

întâlnire în acea localitate, trupele germane ne-au provocat pierderi. Printre cei morți se număra și sublocotenentul Miron, comandantul plutonului de tancuri, înmormântat de noi în cimitirul local.

La volanul camionului, am continuat înaintarea, trecând prin orașele Ružomberok, Brezno, Zvolen, am lăsat în urmă râul Hron, apoi prin orașele Banská Bystrica și Kroměříž, am traversat râurile Váh și Morava. În urmă am lăsat și câmpul bătăliei de la Austerlitz, la nord de orașul Brno, ajungând până la Podișul Moraviei.

Grupul nostru de cercetare a cooperat, ori de câte ori situația o cerea, cu populația civilă și, în special, cu luptătorii unor formații de partizani slovaci și cehi. Aceștia mergeau pe tancurile ori motocicletele noastre, conducându-ne pe itinerare favorabile ori pe urmele inamicului.

Ajungând până în zona de la vest de Moravia, cam în jurul datei de 15 martie 1945, am fost mutat la Banská Bystrica, la comandamentul Corpului 2 armată, compania 152 autoateliere, pentru a participa la repararea tehnicii de luptă, deoarece sosiseră din țară, pe front, noi efective de cadre și trupă. Cu aceste efective proaspete au fost completate pierderile, inclusiv încadrarea pe autocamioane cu șoferi militari în termen în locul subofițerilor tehnici. Astfel, împreună cu alți meseriași din echipajele tancurilor scoase din starea operativă (din 5 tancuri numai trei mai funcționau) m-am conformat noului ordin.

4. Întoarcerea spre țară de pe front a început pentru mine de la Banská Bystrica, cam pe la sfârșitul lunii iunie 1945. În țară am intrat pe la Chișineu Criș, având prima haltă de oprire la Șiria, apoi în alte localități mai mici din Transilvania, până la București. Prin toate satele și orașele populația ne întâmpina cu ovații și flori. Unii își căutau copiii, neamurile, și cu lacrimi în ochi ne puneau tot felul de întrebări. Marșul spre țară l-am

parcurs cu mașinile din dotarea companiei 152 auto-ateliere. Pe etape, în timpul opririlor de odihnă, mașinile erau trimise înapoi, pentru a ajuta la transportul trupelor de infanterie, care, în majoritatea lor, făceau marșul spre casă pe jos.

La începutul lui august 1945 am ajuns la București, iar la 23 August am defilat pe sub Arcul de Triumf împreună cu celelalte trupe înapoiate victorioase de pe frontul antihitlerist.

Am ajuns curând și acasă. În satul Manga, județul Dâmbovița. Părinții, frații, vecinii, prietenii și sătenii s-au strâns în jurul meu și n-au mai contenit cu întrebările: cum am dus-o pe front, pe unde am umblat și luptat, cum trăiesc țăranii pe meleagurile străbătute. Mi-amintesc cum tatăl meu, care era brutar de meserie, exclama mereu: „Bine că-i din nou pace! Că ai ajuns acasă sănătos!… Acum toate se vor schimba, va începe o viață nouă”.

După zilele de permisie m-am înapoiat la regiment, unde am continuat serviciul ca subofițer activ. Am intrat în rândurile P.C.R. În 1949 am urmat timp de șase luni un curs scurt al școlii de ofițeri de tancuri, devenind, la 30 decembrie 1949, ofițer cu gradul de sublocotenent. Am continuat apoi cursurile pentru completarea studiilor de cultură generală. În perioada 1950-52, am urmat Academia Militară, iar apoi mi-am desfășurat activitatea în unități de mecanizate și tancuri, contribuind cu propriile forțe la procesul de instruire și educare a noilor contingente de tineri ai țării. Am parcurs pe rând treptele ierarhiei militare, până la gradul de colonel. În 1974 m-am pensionat de vârstă. Tatăl meu a avut dreptate: după război începuse o viață nouă.

• Hron-ul cu sloiuri de gheață

1. În zilele de 7 și 8 mai 1945, compania noastră se afla în lupte grele cu trupe hitleriste care

încercau să acopere retragerea unor unități ale lor spre Praga, povestește *sergentul* (*r*) *PAVEL I. DUMA, din batalionul* 7, *Divizia 2 munte*. În ultima zi de război efortul companiei se concentrase în localitatea Iglău, unde ne-am bătut pentru fiecare casă sau palmă de pământ. Inamicul ne era superior atât în oameni, cât și în dotare. Totuși i-am provocat pierderi, am capturat 16 prizonieri, armament și muniții.

Încleștarea cu inamicul a durat până în seara zilei de 8 mai 1945, când am primit ordin de a suspenda orice tragere, că armata germană capitulase necondiționat și urma să se predea. Nu s-a predat. Nici după ce a semnat actul capitulării nu s-a predat. Ba din contră, a deschis foc cu toate armele, provocându-ne pierderi în vieți omenești. Doi militari au murit în această ultimă zvârcolire a războiului. Hitleriștii au început să se retragă, ripostând energic, iar noi i-am urmărit prin păduri, unde încercau să organizeze puncte de rezistență. Nu le-am dat însă răgazul s-o facă. Îi loveam în forță și-i sileam să se predea.

Nu-mi venea să cred că războiul s-a terminat și am scăpat cu viață. Mă număr printre militarii care au intrat în războiul antihitlerist încă din prima zi. Închipuiți-vă, aveam douăzeci și patru de ani și treceam drept cel mai vechi soldat din batalion, dacă nu chiar din divizie. Sentimentul de fericire și bucurie a fost mult prea profund și nu cred că poate fi descris în cuvinte.

Desigur, am cinstit acest eveniment. Mai toți aveam lacrimi în ochi și ne gândeam la cei căzuți în lupte, la cei de acasă care, probabil, se întrebau dacă mai suntem în viață. Doar am însemnat cu atâtea morminte drumul spre Victorie!

Bucuriei noastre i s-au alăturat și localnicii, pe care pacea îi scotea acum din păduri, din ascunzători. Ne-au îmbrățișat, au lăcrimat de bucurie, mulțumindu-ne că i-am salvat din ghearele hitleriștilor. Au organizat o sărbătorire în

onoarea noastră, ne-au cerut numele camarazilor căzuți pentru a-i cinsti prin monumente și cronici. Ne-au mai rugat să le lăsăm fotografii, ca să-și aducă mereu aminte de noi și de eroismul cu care am luptat pe meleagurile lor.

2. Am intrat în războiul antihitlerist făcând parte din efectivele Batalionului 7 vânători de munte cu reședința în orașul Deva. Primul contact cu inamicul? La începutul lunii septembrie 1944, în nordul Ardealului, în zona localității Vânători-Nedeș, continuând apoi să particip activ la luptele de la Racoșul de Sus, cota 1 016, Sfântu Gheorghe Sighișoara, Gilău, Războieni, Târgu Mureș, Gherla, Apahida, Carei și mai departe, spre Ungaria și Cehoslovacia.

3. Momente dramatice trăite pe front au fost multe, dar am să redau doar un episod pe care vreau să-l uit și nu pot.

Eram cu Batalionul 7 vânători de munte în Cehoslovacia, lângă o mică așezare. Din păcate, nu-i mai rețin numele. Se afla însă lângă apele Hron-ului. Aici luptele au fost din cale-afară de grele și s-au purtat zile în șir. Trebuia să-l silim pe inamic să se retragă pe celălalt mal al Hron-ului. În cele din urmă am izbutit. Însă pe celălalt mal avea poziții pregătite dinainte, așa că n-am reușit să trecem și noi apa și să continuăm luptele. A urmat o săptămână infernală, hitleriștii făcându-ne dovada că sunt încă puternici. În ziua de 12 martie au declanșat un puternic contraatac, care a durat toată ziua. Comandanții au dedus că acțiunea germană marchează, de fapt, o retragere. În seara aceleiași zile am primit ordin ca a doua zi dimineața să forțăm Hron-ul, pentru a-l surprinde pe inamic și a-l izgoni. În zori, cam în jurul orei 5, ne-am îmbarcat în două bărci pneumatice vreo douăzeci și patru de ostași. Sub protecția artileriei noastre, am pornit să traversăm râul, ale cărui ape

crescuseră și curgeau repezi, cu sloiuri de gheață. Până ne-am văzut pe celălalt mal am avut mult de luptat cu apa și cu sloiurile de gheață. După mai bine de o oră de eforturi supraomenești am atins malul și am debarcat. Dar primul ostaș care a pus piciorul pe uscat a călcat pe o mână și a fost rupt în bucăți. Am luat imediat măsuri de precauție, ca să putem ocoli fără pierderi câmpul de mine vrăjmașe. Am urcat o pantă, pe unde am ajuns pe înălțimea malului. Inamicul nu ne-a simțit sau poate că s-a prefăcut. Am reușit astfel să formăm un cap de pod de circa 100 metri lățime și 50 metri adâncime. Desigur, ne-am săpat adăposturi individuale, organizându-ne o poziție de luptă. Într-un târziu nemții ne-au descoperit, stabilind că ne au chiar în coastă. Ceea ce nu le-a convenit. În consecință, ne-au atacat cu toate armele de care dispuneau. Noi am ripostat tot în forță. A fost o focăraie, de ziceai că dăduse pământul în clocot. Cu toate că le eram cu mult inferiori, și numeric, și ca dotare cu arme și muniții, am reușit să ieșim chiar și la contraatac. Fără îndoială că am avut și pierderi în această luptă inegală. Mitraliorilor căzuți le-au luat imediat locul încărcătorii. Luptele au ținut toată ziua. Nemții țineau cu orice preț să ne nimicească, căci noi eram în sectorul acela primii care s-au infiltrat peste Hron, creând un cap de pod.

În tot timpul luptelor eu am ținut legătura prin telefon cu comanda batalionului, situată pe celălalt mal. Dar în jurul orei 13 un proiectil de brand vrăjmaș a căzut nu departe de adăpostul meu, iar schijele au nimerit în telefon, stricându-l. O schijă m-a rănit și pe mine în brațul stâng, nu prea grav. Grav era că nu mai aveam nicio legătură cu comanda batalionului. Am lăsat telefonul pentru o pușcă-mitralieră. Am tras cu ea până la ceasul amurgului.

În această încleștare am avut pierderi mari. Mulți răniți, și încă foarte grav. Și n-aveam cum

să-i ajutăm. Gemeau și ne implorau ajutorul. Luptele nu mai conteneau. Rămăsesem puțini. Întunecându-se, am observat deodată furișându-se dinspre dreapta și stânga noastră siluetele unor militari. La prima vedere am crezut că sunt ai noștri, că ne vin în ajutor. Dar mare ne-a fost surprinderea, când, apropiindu-se de noi, siluetele au început să ne someze „Hände hoch!”, adică „Sus mâinile!” Erau mulți și înarmați. Unii s-au predat, alții au încercat să se retragă spre râu. I-au ajuns rafalele noastre.

Aflându-mă mai la marginea malului, mi-am dat drumul la vale și m-am aruncat în valurile învolburate ale Hron-ului, printre sloiurile de gheață, neținând seama că eram în manta și bocanci, echipat ca de iarnă. Apa era adâncă și curgea foarte repede, am încercat să mă dau la fund, dar nu am reușit. După câteva clipe, am ieșit la suprafață. Am văzut cerul luminat ca ziua. Nemții îl luminaseră cu rachete luminoase cu parașute. Zărindu-mă, au început să tragă cu pistoalele automate în direcția mea. Mi-am băgat capul sub apă, iar cu o mână m-am apucat de un sloi de gheață. Ieșind din raza vizuală a inamicului, am ieșit și din bătaia armelor lui.

Trebuia să scap, iar ca să scap trebuia să ajung pe celălalt mal. Eram un bun înotător, echipamentul însă mă trăgea la fund. A început o luptă cu moartea. Ca să ies la suprafața apei și să trag aer în piept mi se cereau eforturi din ce în ce mai mari. De câteva ori am băut apă, nu mai credeam că voi rezista. Simțeam cum începeam să pierd din puteri. Cu chiu, cu vai, am reușit să scap de manta, apoi de un bocanc. Nu știu cât a durat lupta mea cu apele Hron-ului. În disperare, am rămas cu impresia că 3-4 ore. Am reușit în cele din urmă să ajung pe malul opus, complet sleit de puteri și pe jumătate înghețat. După o încercare de a mă ridica, mi-am pierdut cunoștința. Când am făcut din nou ochi, am auzit vorbindu-se rusește.

Mi-am dat seama că Hron-ul mă purtase departe și mă depusese în zona de operație a armatei sovietice. Mi-au acordat primul ajutor, mi-au dat băutură, echipament uscat. Însă în dimineața următoare, respectiva unitate sovietică primind ordin să se deplaseze pe o altă poziție, m-a lăsat acolo unde fusesem adus – în tranșee, singur, învelit într-o foaie de cort.

Nemaiauzind nicio mișcare, am pornit în direcția unde bănuiam că îi voi găsi pe ai noștri. După trei zile de peripeții, am ajuns la Punctul sanitar al Batalionului 7 vânători de munte. Când m-au văzut, nu le-a venit să creadă ochilor. Comanda unității se pregătea să mă dea dispărut. Am stat câteva zile în refacere la Punctul sanitar, după care am plecat din nou în linia întâi, unde am luptat până la terminarea războiului. Pentru dârzenia arătată pe Hron, am fost distins cu „Virtutea militară", clasa I de aur și avansat la gradul de sergent.

4. Cel mai luminos și mai înălțător moment l-am trăit în ziua când am aflat că armatele Germaniei fasciste au capitulat și că războiul s-a terminat.

Am fost fericit și în acele momente când mi s-au prins la piept distincții militare.

• Pe drumurile victoriei

1. În Ziua Victoriei, la 9 Mai 1945 – pentru noi luptele au încetat la 11 mai –, mă aflam în Podișul Boemiei, la Haraleți-Nemetki Brod, în luptă acerbă cu un inamic care a opus o rezistență dârză în tot cursul campaniei – ne scrie *colonelul* (*r*) *ION MAILAT, fost șef al biroului 3 operații, Corpul* 7 *armată.*

În zilele de 4 și 5 mai, pe malul Moravei, unde trupele germane căutau să-și asigure o trecere la vest de râu, această rezistență atinsese parcă apogeul.

Abia în ziua de 11 mai, către seară, luptele de pe Podișul Boemiei – obiectiv pentru care am sângerat și noi, și inamicul – au încetat, iar cerul s-a acoperit de rachete multicolore, brăzdate de gloanțe-trasoare luminoase pe nenumărate traiectorii. Părea că acolo sus, în înalturi, se dă acum bătălia decisivă.

Se trăgea cu nemiluita!

Ostașii români se sărutau cu aliații lor sovietici, cinstind pentru vecie Ziua Victoriei.

A fost o zi de ușurare a sufletului ostășesc într-o grandioasă transfigurare omenească. O alegorie a păcii ce venea!

O pioasă amintire de Ziua Victoriei: la 9 Mai 1945, în timp ce la Berlin se semna Actul capitulării Germaniei și încetării ostilităților, a căzut în luptele pentru eliberarea centrului de comunicații Brno bravul căpitan Băcilă din Orlatul Sibiului. Aparținea Regimentului 94 infanterie al Diviziei 19 infanterie.

2. La 23 August 1944 – zi de răscruce în istoria poporului român – mă aflam la Secția 3 operații a Marelui Stat-Major, având gradul de maior de Stat-Major și am activat în subsolul Palatului C.F.R., sub directivele generalului Mardare Socrate, prim subșef de Stat-Major în acel timp. Nu singur, ci împreună cu maiorii de Stat-Major Constantin Zbîbea, Moga și Vasile Fodoreanu, având ca șef al secției pe colonelul Paul Leonida. Noi dirijam la început transportul trupelor pentru ocuparea liniei fortificate Focșani-Nămoloasa-Galați și, ulterior, după 23 August 1944, îndreptarea acestor trupe pe câmpurile de aviație Băneasa-Otopeni-Tunari, pentru a ocupa poziții contra forțelor de aviație hitleriste de sub conducerea generalului Alfred Gerstenberg. Intrarea noastră în subsolul Palatului C.F.R. la 24 august 1944 s-a datorat faptului că aviația hitleristă a bombardat intens Capitala, câteva bombe au

nimerit cablurile de legătură cu unitățile de pe front și din localitățile țării. La Palatul C.F.R. ne-am servit de legăturile C.F.R. cu gările.

În noaptea de 24 spre 25 august 1944 am fost vizitați fără a fi anunțați, printre alții, și de Radu Niculescu-Buzești, nou ministru de externe în cabinetul generalului Constantin Sănătescu. Apoi de Emil Bodnăraș și Iosif Rangheț, din conducerea Partidului Comunist Român.

Li s-au dat și lor lămuririle cuvenite asupra situației de ansamblu.

După 30 august 1944, când pe Calea Victoriei bucureștenii au primit cu flori trupele sovietice pe tancuri și mașini de transport, eu redactam împreună cu șeful Secției 3 operații al Marelui Stat-Major raportul operativ al marilor unități române după 23 August 1944. La Marele Stat-Major am rămas până la 6 octombrie 1944, când am fost trimis pe front ca șef al biroului 3 operații la Corpul 7 armată.

3. În ziua de 6 octombrie 1944, potrivit ordinului Marelui Stat-Major, am plecat pe front împreună cu reporterii de război: Ion Pojana, doctor jurist, Horia Nițulescu, Constantin Grosu-Salcia și Pătru Gheție, urmând să folosim mijloacele de transport ce ne vor ieși în cale, întocmai ca muschetarii lui Dumas, numai că noi eram cinci în loc de trei.

La 8 octombrie 1945 am ajuns, de bine-de rău, la Arad și a doua zi pășeam pe pământul Ungariei, înarmat fiecare cu câte o carabină și 20 de cartușe.

În seara de 9 octombrie 1944 am intrat în Battonya, unde am poposit într-o magazie cu fân, lângă casa proprietarului fugit din calea războiului. Eram mai fericiți să dormim în fân decât în casă. Poetului Costică Salcia, cum îi spuneau confrații lui, i-a căzut prin tragere la sorți să facă de santinelă. Dar a adormit și el. A doua zi am plecat la drum în zori de zi către Hodmezövásárhely,

unde ne-am informat cum putem ajunge la Comandamentul Corpului 7 armată, la care eram numit să îndeplinesc funcția de șef al biroului 3 operații.

Prin bunăvoința unei mașini încărcată cu ostași sovietici, care spuneau sus și tare că ei merg „Na Berlin, na Berlin”, am ajuns la 10 octombrie 1944 la Mindszent, pe Tisa, la postul de comandă al Corpului 7 armată.

Aici mi-am luat funcția în primire și chiar de a doua zi, 11 octombrie 1945, am făcut o recunoaștere pe Tisa la 4 km sud de Mindszent, împreună cu generalul Nicolae Șova, comandantul Corpului 7 armată, generalul Tarasov, șeful de Stat-Major al Armatei 53 sovietice, locotenent-colonelul Danubianu, șeful de Stat-Major al Diviziei 9 cavalerie, și maiorul Marcu Petrov, comandantul batalionului de pionieri și pontonieri al Corpului 7 armată, care urma să întindă podul pentru trecerea trupelor la vest de râu.

Inamicul, în acest timp, bătea strașnic malul de est, descoperit, al Tisei, cu mitralierele de pe niște tancuri și mașini blindate, cu branduri.

Cu toate că am mers pe jos circa opt kilometri, nimeni dintre noi n-a fost lovit, deși sfidam unele prescripții regulamentare.

Armata 53 sovietică, comandată de generalul Managarov, alături de care opera Corpul 7 armată român, trecuse încă din ziua de 10 octombrie 1944 pe celălalt mal al Tisei, la nord-vest de Mindszent.

Ca urmare, în ziua de 12 octombrie 1944, în timpul recunoașterii, am hotărât și noi să forțăm Tisa la sud de Mindszent, spre a ușura menținerea capului de pod realizat cu pierderi grele de Divizia 243 sovietică. În acest scop, Corpul 7 armată urma să atace cu Divizia 19 infanterie de sub comanda generalului Mihail Lăcătușu la patru kilometri sud de Mindszent, în direcția Kistelec, important nod de comunicație, concomitent cu atacul Diviziei 9 cavalerie pe la nord, pe direcția Szentes-Kistelek,

spre a zdrobi rezistența trupelor germane ale Armatei 6 și cele aparținând Armatei 3 ungare.

Forțarea Tisei s-a hotărât pentru 12 octombrie, orele 8, artileria diviziilor 9 cavalerie și 19 infanterie urmând a sprijini la nevoie, prin baraj rulant, înaintarea trupelor spre Kistelek, obiectiv de atins până la căderea serii.

Batalionul 57 pionieri urma să pregătească și să întindă un pod de vase peste râu, operațiune ce a fost înfăptuită cu cinste și pricepere de bravii pionieri și pontonieri, sub conducerea atentă a maiorului Marcu Petrov. El nu și-a precupețit viața pentru a asigura la timp, prin truda pontonierilor, reușita acțiunilor premergătoare bătăliilor și a căzut la 29 aprilie 1945, ca un neînfricat erou, pe pământul Cehoslovaciei.

Regimentul 7 artilerie grea, comandat în mod strălucit de colonelul Vasile Danacu de la începutul campaniei de vest până la sfârșitul ei victorios, urma să tragă asupra obiectivelor îndepărtate care ar fi acționat inițial asupra trecerii și, ulterior, să facă trageri de oprire contra rezervelor inamice care ar fi fost dirijate spre a opri forțarea Tisei. De asemenea, trebuia să protejeze atacul Diviziei 19 infanterie și să acopere manevra Diviziei 9 cavalerie pe la nord-vest de Kistelek.

În după-amiaza zilei de 11 octombrie generalul Tarasov ne cere să întărim capul de pod stabilit de Divizia 243 sovietică la vest de Tisa. În situația creată, generalul Nicolae Șova a ordonat Diviziei 19 infanterie să intervină cu Regimentul 96 infanterie în sprijinul capului de pod, răspunzând astfel cererii tovarășilor sovietici.

Regimentul 96 infanterie a început trecerea încă din seara de 11 octombrie, pe aceleași portițe ale Diviziei 243 sovietice. În timp ce, sub ploaia de gloanțe și proiectile, ostași și tehnică de luptă treceau spre malul drept al Tisei, dintr-acolo se scurgeau, spre malul stâng, răniții. Gloanțele erau

trase de mitraliere hitleriste instalate pe tancuri bine adăpostite de păduricile de arini de pe malul de vest al Tisei. Regimentul 96 infanterie, cu mari eforturi, reușește să întărească capul de pod, dând un prețios ajutor unităților sovietice. Pe câmpul de luptă au rămas peste 200 de ostași morți, dintre care 11 subofițeri și 12 ofițeri în frunte cu maiorul Hristache Stănescu, comandantul Batalionului 1, căpitanul Emil Beu, comandantul Batalionului 2, și căpitanul Octavian Novac, ofițerul cu operațiile Regimentului 96 infanterie.

În ziua de 14 octombrie 1944 Divizia 19 infanterie reușește să ocupe nodul de comunicații Kistelek, aflat la 20 km vest de Tisa, iar Divizia 9 cavalerie, localitatea Kerektodomby, la sud-est de Kistelek, căzând astfel în spatele trupelor germano-horthyste care luptau contra capului de pod stabilit de sovietici la nord-vest de Mindszent și întărit de infanteriștii Regimentului 96 infanterie, silindu-le să se retragă.

Din ziua de 12 octombrie 1944, ca șef al biroului 3 operații, mergeam cu regularitate la Comandamentul Armatei 53 sovietice, situat în acel timp la Hodmezövásárhely, spre a stabili detaliile cooperării în luptă. Mă înțelegeam cu generalul Managarov, comandantul armatei, prin slava veche populară, pe care o cunoșteam din vechile sate ce pe Dunăre și Călmățui, iar cu generalul Tarasov folosind limba franceză. De câte ori mă prezentam la dânșii, eram anunțat de către una din secretarele lor; la intrarea mea se ridicau ambii în picioare.

Erau foarte amabili, într-una din zile le-am pus întrebarea de ce divizii întregi au trecut pe celălalt mal al Tisei, cu capetele de pod, înainte de a sosi și noi. Mi-au răspuns că nevoile strategice operative i-au forțat să o facă, spre a sustrage forțe inamice, imobilizându-le departe și, astfel, să le împiedice să ia parte la bătăliile de la Debrețin și Szolnók.

La forțarea Tisei, în noaptea de 11 spre 12 octombrie 1944, am fost rănit în spinare de două schije de brand, în timp ce dirijam, împreună cu căpitanul Octavian Novac, ofițer cu operațiile la Regimentul 96 infanterie, trecerea unităților acestui brav regiment la vest de Tisa, pe portițele instalate de Divizia 243 sovietică.

Amândoi am fost pansați de sanitari ai Regimentului 96 infanterie, între care se afla și o fată cam de vreo 20 de ani, îmbrăcată în costum de ostaș, având o brasardă de cruce roșie pe brațul stâng. Sanitarii erau într-o pâlnie de obuz, chiar lângă postul de comandă al Diviziei 243 sovietice. Mai pe urmă am aflat că această temerară sanitară sa atașase pe lângă unitățile Diviziei 19 infanterie, provenind de la Spitalul din Lipova, județul Arad, și se numea Elena Chiriță, fiind originară dintr-o suburbie a Târgoviștei. A căzut la 1 ianuarie 1945, lovită de un proiectil de brand în luptele purtate de Divizia 19 infanterie în fața Budapestei, la ferma Mayer, acordându-i-se post-mortem gradul de sergent și „Virtutea militară”. La pansarea răniților participau și sanitari sovietici.

Rănile provocate de cele două schije n-au fost adânci, așa că n-au necesitat internarea mea în spital însă căpitanul Octavian Novac a fost rănit grav și a fost evacuat la Spitalul sovietic nr. 378 din Hodmezövásárhely, unde, în ciuda îngrijirilor ce i s-au acordat, a decedat.

4. Într-o zi din ianuarie 1945, într-o acțiune de recunoaștere în Slovacia, l-am întâlnit pe generalul Nicolae Macici – comanda atunci Armata 1 – și ne-am reamintit că în ajunul izbucnirii războiului, plimbându-ne la Constanța pe faleză, am fost amândoi de părere că nemții vor pierde războiul.

După victorie ne-am întors acasă pe jos și toți am fost primiți cu bucurie, ca învingători.

• De pe digul Tisei

1. 9 Mai 1945 m-a găsit în comuna mea natală, Jugureanu, din județul Brăila, unde-mi petreceam convalescența – își amintește *locotenent-colonelul* (*r*) *TUDOR M. TURTOI, fost comandant de companie antitanc în Regimentul 26 infanterie.* Fusesem rănit în ziua de 12 februarie 1945, în Munții Tatra din Cehoslovacia. După o spitalizare de două luni, mi se acordase un concediu medical.

Vestea terminării războiului s-a răspândit ca fulgerul, iar bucuria a fost de nedescris. M-am prezentat de îndată la primărie. Nu eram singurul: se adunase o mulțime de săteni. Am discutat multă vreme evenimentul și s-a hotărât ca în seara zilei, împreună cu autoritățile, să se organizeze la școală o mare adunare, să li se vorbească locuitorilor de semnificația Victoriei asupra Germaniei fasciste, după care să urmeze o petrecere. Cu o motocicletă cu ataș aparținând unui consătean, sublocotenent la moto, aflat și el în concediu, am plecat prin comunele învecinate – Rușețu și Ulmu. Arborasem un drapel. Cu mine în ataș se mai afla un acordeonist. Seara a avut loc o adevărată sărbătoare. Dețin cinci fotografii, făcute în locuri diferite, în care am imortalizat trecerea mea cu tricolorul prin sate. Dacă-i nevoie, pot să vi le trimit.

2-3. Am luat parte la luptele pentru trecerea Tisei, iar mai departe, la cele din Ungaria. Amintesc câteva localități unde s-au dat lupte mai importante: între 1 noiembrie și 30 decembrie 1944 – Orosháza, Mezo-Tur; la 11 decembrie – Valke; 13-23 decembrie – Gödöllö; 28 decembrie – Kistarcse; 1 ianuarie 1945 – Sasalom (o suburbie a Budapestei); de la 1 ianuarie la 14 ianuarie, am luat parte la luptele de stradă în Budapesta; de la 15 ianuarie la 22 ianuarie ne-am deplasat cu toată divizia în Cehoslovacia.

Voi încerca să povestesc câteva episoade, așa cum s-au petrecut și cum le-am trăit.

La trecerea Tisei, eram comandant de companie antitanc, ca urmare a unui curs de specializare pe care îl făcusem. Infanteriștii trecuseră Tisa, înaintând 2-3 kilometri până la marginea unui sat; când am ajuns și eu la Tisa cu compania antitanc, am vrut să trec dincolo, cât mai aproape de infanterie, dar cablul care traversa Tisa, pe care circula podul de vase făcut de pontonieri, era blocat de plute venite din amonte în număr foarte mare. Legătura cu unitățile de infanterie era întreruptă și nici aprovizionarea nu se putea face. Împreună cu comandantul companiei de pontonieri am hotărât să desprindem plutele de la coadă spre cap, să le trecem de cablu, pentru eliberarea acestuia. O jumătate de zi am dus o muncă titanică și periculoasă. Apoi am trecut și eu Tisa pe podul de vase cu întreaga companie. Însă pe celălalt mal mi-au ieșit în cale soldați care se retrăgeau în dezordine. Interesându-mă ce s-a întâmplat, mi-au răspuns că tancurile nemțești au rupt frontul și vin buluc peste noi. Uitându-mă cu binoclul, am observat, într-adevăr, în partea stângă un tanc înaintând pe digul Tisei. Am luat atunci un tun cu servanții și comandantul respectiv și ne-am camuflat după o grămadă de crengi, cerându-le servanților să ia tancul german în linia de ochire și să execute două lovituri, după care să se adăpostească rapid în șanț. Necazul a fost că nemții au tras din tanc în același timp cu noi, lovind tunul în plin și retezându-l în bucăți. O schijă l-a lovit pe comandantul tunului în spate. Am dat în continuare ordin ca și celelalte tunuri să execute câte două lovituri în direcția tancului de pe dig și în direcția celorlalte tancuri care se vedeau înaintând prin porumb. Tancurile s-au retras și noi am trecut imediat la organizarea pe malul digului a unei linii solide de apărare. Totodată, i-am oprit locului pe toți cei care se retrăgeau spre Tisa. Dar, la lăsarea serii, teama a pus iarăși stăpânire pe ostașii lipsiți de experiență. I-am îmbărbătat,

amintindu-le că deținem unsprezece tunuri antitanc, amplasate la distanțe mici, așa că inamicul n-avea cum să pătrundă. Pe la ora 2 noaptea a venit un căpitan de la divizie, care m-a informat asupra situației și mi-a comunicat ordinul diviziei de a ne retrage cu toții pe malul stâng al Tisei. Prezentându-mă la regiment, am fost felicitat de către comandant că m-am înapoiat cu pierderi minime în materiale și armament. Pe data de 1 octombrie am trecut din nou Tisa și am început înaintarea spre Budapesta.

În ziua de 10 decembrie am fost mutat la compania 2 pușcași, în funcția de comandant. Pe 13 decembrie am lăsat Gödöllö în urmă, înaintând spre vest. Am ajuns pe creasta unei înălțimi, unde am fost opriți cu foc puternic tras din valea ce urma s-o străbatem. Am rămas pe această creastă până la 28 decembrie, atacând inamicul zi de zi, fără niciun rezultat, în schimb, cu pierderi mari. În perioada cât am stat pe acea înălțime, a venit o companie de marș pentru a ne completa efectivul. Printre cei sosiți se număra și locotenentul Ciupagea, care a preluat comanda companiei, iar eu, fiind sublocotenent, am trecut la comanda unui pluton. Ierarhizarea asta n-a ținut decât câteva zile. La 27 decembrie, cam pe la ora 8, compania a fost ridicată din nou la atac. Am ieșit primul din groapă, strigând „La atac!”, și, pentru a-mi îmbărbăta plutonul, am pornit într-un salt prelungit circa 30 de metri. Nemții au început să tragă puternic și din momentul ăsta nu s-a mai putut înainta deloc. În urma mea, numai gemete. Am aruncat o privire înapoi și mi-am văzut soldații retrăgându-se pe vechile poziții. După vreo jumătate de oră, folosind terenul și mersul târâș, am ajuns la ai mei. Aici am aflat că locotenentul Ciupagea, comandantul companiei, a căzut lovit în cap de un glonț și că un comandant de pluton, sublocotenentul Parfene, a fost rănit și scos definitiv din luptă. Numai morți și răniți. Și iarăși

mi s-a încredințat comanda companiei. A doua zi atacul a fost reluat cu sprijinul artileriei. Cu succes! Inamicul a fost pus pe fugă și urmărit până în localitatea Kistarcse. Tot în perioada asta, printr-un efort bărbătesc, am ocupat localitatea Cinkota.

În seara zilei de 31 decembrie, ofițerilor batalionului 1 li s-a oferit un scurt răgaz. Ne-am folosit de el pentru a trece pe la colonelul Leoveanu, comandantul regimentului, și a-i ura tradiționalul „La mulți ani!”

În ziua de 1 ianuarie 1945 ne-am deplasat spre Sasalon – suburbia Budapestei –, unde am schimbat un regiment sovietic din linia întâi. În zilele de 2 și 3 ianuarie am înaintat și am ajuns la primele case din Budapesta, între 6 și 9 ianuarie am asaltat de mai multe ori pe zi clădirea Poștei, de care ne despărțea un teren viran de vreo 150 de metri. În aceste zile am avut multe pierderi în oameni. Numai după ce clădirea Poștei a fost bine bătută cu artileria, am pătruns în ea, cucerind-o.

Între 10 și 14 ianuarie am luptat pe străzile: Stefania, Arena și Rottenbiller. Pe aici, prin apropiere, era și stadionul orașului. Pe strada Rottenbiller am ocupat poziții într-un spital destul de mare, din pricina nemților, căci ridicaseră baricade la circa 40 de metri de spital.

În timp ce cercetam spitalul, însoțit de câteva persoane în halate albe, a apărut și artelnicul cu mâncarea. Pâinea și mâncarea ne prisoseau (avusesem multe pierderi), așa că am împărțit-o cu personalul spitalului. Puțin mai târziu, împreună cu directorul spitalului și o soră care știa românește, am cercetat tot spitalul. În aripa ce da spre baricadele inamicului era un salon de răniți unguri și câțiva nemți. Am ordonat ca toți cei ce dețineau arme și muniții să le predea. Directorul le-a ținut o cuvântare înflăcărată și, printre altele, le-a vorbit cam în felul următor: „Ne era teamă că dacă vin românii ne vor tăia și ne vor pune sare pe răni. Eu zic c-am avut noroc că ne-au ocupat românii. În

loc să ne taie, ne-au dat mâncare și pâine. A ridicat în sus o pâine și a strigat de trei ori: „Pâine! Pâine! Pâine!”

Consider că a fost unul din momentele cele mai luminoase și înălțătoare trăite pe front.

De la acest spital, la 15 ianuarie 1945, am plecat spre Cehoslovacia. În drum s-a petrecut un moment de mare dramatism.

Întreaga divizie mărșăluia pe o șosea – căruțe, tunuri, trupă. La un moment dat un atelaj mai greu din fața coloanei a călcat pe o mină antitanc. S-a produs o detunătură puternică, ce i-a speriat pe ceilalți cai înhămați la căruțe și tunuri. Îngroziți, au luat-o razna peste câmp, nimerind într-o altă zonă minată. Exploziile nu mai conteneau. În câteva fracțiuni de secundă, zeci de căruțe și tunuri au fost aruncate în aer. Caii și soldații uciși, caii și soldații răniți au blocat șoseaua. Printre căruțele și tunurile sfărâmate, vaietele, plânsetele și strigătele sfâșietoare, amestecate cu nechezatul de moarte al cailor, completau tabloul apocaliptic. Cei câțiva rămași teferi am început să acordăm ajutor răniților, cu mare teamă și atenție să nu călcăm și noi pe vreo mină. Am avut noroc, așa că i-am putut evacua pe răniți, am degajat șoseaua fără să mai înregistrăm victime. Consider că aceasta a fost una din cele mai dramatice clipe trăite pe front.

Am continuat marșul către Cehoslovacia. În seara zilei de 22 ianuarie am schimbat în Munții Tatra o altă unitate din armata sovietică. Ziua, înainte de a pleca în recunoaștere, am făcut o fotografie cu un sublocotenent subaltern și cu un ofițer sovietic din unitatea pe care urma să o schimbăm seara. Posed fotografia. De asemenea, mai posed trei fotografii din Cehoslovacia, cu un grup de soldați, la o bucătărie de campanie, primind mâncarea în marmide.

În perioada 23-30 ianuarie am dus lupte crâncene în Munții Tatra. Între 26 și 30 ianuarie am încercat de mai multe ori să cucerim cota 623,

de unde hitleriștii, bine adăpostiți, ne-au produs mari pierderi. Pe 31 ianuarie am cucerit cota și a doua zi am plecat spre satul Lula; pe drum, am trecut printr-un loc unde erau plantate mine contra infanteriei. Cam la un metru în urma mea, un caporal a călcat pe o mină, care i-a rupt picioarele. Iar în față, doar la câțiva metri, un sergent-major a călcat și el pe o mină. A rămas fără talpa piciorului.

Din satul Lula am plecat spre satul Vereš. În ziua de 2 februarie am fost trimis cu o patrulă să cercetăm satul Hrabca; după un kilometru de mers foarte greu prin zăpada înaltă de un metru, am fost primiți cu foc și bătuți cu branduri de inamic.

Până la 12 februarie am înfruntat prin păduri atât inamicul, cât și frigul și zăpada. În ziua de 12 februarie un ordin îmi cerea să atacăm. Nemții se aflau cam la 100 de metri de noi, bine adăpostiți. M-am strecurat cu compania cât mai aproape de ei, la adăpostul unor copaci groși. Trăgeam noi, trăgea și inamicul. Copacul după care mă adăpostisem rămăsese fără coajă. Pe la orele 16, nemții au început să bată și cu brandurile. Un proiectil a căzut nu departe de mine. O schijă m-a lovit la genunchiul piciorului drept. Am chemat un sublocotenent subaltern și i-am predat comanda companiei, iar eu am fost evacuat la ambulanța sanitară. Am stat două zile acolo, apoi m-au transportat la un spital de campanie și de acolo am fost evacuat în țară și internat la un spital de zonă interioară din Brăila, unde am rămas timp de două luni.

• Înapoia valurilor de explozii

1. În ajunul Zilei Victoriei mă găseam într-o zonă de regrupare și scurtă odihnă, la circa 10 km de orașul Kojetin, care fusese recent eliberat de ostașii Diviziei 10 infanterie, ne răspunde *locotenent-colonelul* (*r*) *ION M. MOSOR, fost*

transmisionist în divizionul 2, Regimentul 20 artilerie. Printre noi circulau diferite zvonuri despre capitularea nemților și sfârșitul războiului, despre întoarcerea în țară.

Mare ne-a fost bucuria când, în după-amiaza zilei de 8 mai, în jurul orelor 19:00, s-a primit un ordin telefonic de la eșalonul superior (noi, centraliștii și telefoniștii, am recepționat primii această știre), în care se prevedea, printre altele, că începând de la 9 mai, ora 0, încetează orice ostilitate, conform actului de capitulare a armatelor hitleriste.

După aducerea la cunoștința militarilor a acestui ordin s-a produs o bucurie greu de descris. Eram cu toții fericiți că războiul luase sfârșit. Bucuria a fost de scurtă durată, deoarece în noaptea de 8 spre 9 mai am primit o altă comunicare, care stabilea că unitatea și marea unitate se deplasează la nord de marele oraș industrial Brno, unde s-au instalat din nou bateriile de tragere, iar punctul de comandă și observare a ocupat o căsuță care se găsea într-o lizieră pe înălțimea de la marginea orașului.

Cum se întâmplă de obicei la instalarea punctelor de comandă și în conformitate cu ordinul primit, am realizat noi circuite telefonice. Misiunea nu a fost ușoară nici de această dată, întreaga activitate desfășurându-se pe întuneric și pe teren necunoscut. Era noapte și în oraș se vedea un spectacol de nedescris: cerul se luminase de mii de artificii, de rachete luminoase, focuri de arme, explozii de petarde etc. Era, așadar, ziua mult așteptată… Uitând că avem o misiune, ne-am oprit pentru câteva minute și am privit bucuria și entuziasmul oamenilor. Era încă un semn, o dovadă, că războiul luase sfârșit.

În zorii zilei de 10 mai a mai avut loc un schimb de focuri – bubuituri și împușcături –, după care, la ieșirea soarelui, s-a lăsat o liniște deplină. Atmosfera de spaime și neliniște nesfârșită a

războiului se risipea și-i lua locul una calmă, plină de speranțe.

În aceeași zi (10 mai) unitatea a primit un nou ordin, și anume să continuăm urmărirea inamicului, deplasându-ne spre noua zonă de staționare Usobi-Petrovice, la circa 80 km de Praga. Pe itinerarul fixat s-au făcut opriri scurte, pentru mesele de prânz și seară. Am ajuns în zona de staționare în ziua de 12 mai, seara. Drumul parcurs până în zona de staționare îl am și acum întipărit în minte: soldați germani morți, sute de mașini distruse și, pe margine, cai împușcați și prăbușiți pe șosea și în apropierea ei, tancuri cu șenile rupte, căști soldățești întunecate ca niște stoluri de ciori, motociclete incendiate, aparate telefonice, stații de radio și centrale telefonice distruse și aruncate la întâmplare etc.

Și acum, după patru decenii, îmi stăruie în minte coloanele de prizonieri nemți (între care mulți foarte tineri) aglomerând drumurile. Pe fețele lor citeai tristețe, oboseală, amărăciune; se târau încet, cu capetele plecate, pe drumul înfrângerii și al capitulării. Aceste sinistre coloane care numărau sute de hitleriști erau escortate de 4-5 soldați sovietici și de tot atâția partizani cehoslovaci cu brasarde roșii pe brațul stâng. Deci alte și alte argumente că războiul luase sfârșit. Tineri cum eram, ne dădeam seama că după război vom începe o viață nouă în atmosfera transformărilor înnoitoare care aveau loc în țara noastră.

Adevărata cinstire a Zilei Victoriei a avut loc la 14 mai 1945, când am fost anunțați că în cadrul diviziei, pe platoul dintre localitățile Petrovice și Usobi, va avea loc festivitatea de sărbătorire a victoriei, la care vor participa comandantul diviziei, generalul Mihail Cămărașu, generalul Vasile Atanasiu, comandantul Armatei 1 române, și alte personalități.

Cum era și normal, în vederea acestei festivități au avut loc o seamă de activități: aranjarea ținutei,

curățirea armamentului, exerciții de defilare, improvizarea unei tribune, pavoazarea cu ghirlande verzi din brad și flori, steaguri roșii ale U.R.S.S. și tricolore ale României libere și independente.

Solemnitatea la care au participat și militarii divizionului 2 din regimentul nostru a început cu trecerea în revistă a trupelor, apoi comandantul armatei a urcat la tribună și a ținut o cuvântare în care s-a referit la încheierea victorioasă a războiului, aducându-ne în același timp mulțumiri pentru faptele de arme săvârșite în luptele împotriva fasciștilor.

După momentul de reculegere în memoria ostașilor căzuți pe câmpul de luptă, au luat cuvântul doi reprezentanți ai autorităților cehoslovace, care au adresat cuvinte de laudă la adresa armatei noastre, au mulțumit întregului efectiv al diviziei pentru contribuția adusă la eliberarea teritoriului lor de sub dominația fascistă. A urmat defilarea, după care fiecare unitate s-a întors la locul ei de staționare.

Pentru modul cum militarii unității noastre s-au comportat în ultimele misiuni, comandantul a înmânat multor ostași decorații, s-au făcut avansări în grad. Personal, am fost decorat cu medalia „Bărbăție și credință” clasa a 3-a cu spade și panglică și avansat la gradul de caporal. Toți cei care am luat parte la această festivitate am trăit un sentiment de mândrie patriotică. Eram nespus de fericiți că faptele noastre de arme ne erau recunoscute.

2. În perioada 10 decembrie 1944-25 ianuarie 1945 mă găseam împreună cu unitatea (divizionul 2 din Regimentul 20 artilerie) în deplasare pe direcția Filipeștii de Târg, spre Buda, județul Prahova-Arad-Szolnók-Hatvan (unde am debarcat din tren) și apoi în marș pe jos în sud-estul Cehoslovaciei.

După plecarea din Buda, „balaurul” (așa îi spuneam noi trenului) lăsa în urmă dealuri, văi, munți, frumoasele noastre localități: Câmpina, Sinaia, Predeal, Brașov, Sibiu, Arad. Părăseam Filipeștii de Târg și Valea Prahovei, îndreptându-ne spre câmpul de luptă, pentru a ne alătura celorlalte unități ale armatei noastre și ostașilor sovietici care duceau lupte grele cu hitleriștii.

Fiind în plină iarnă, ne instalasem în vagoane sobițe improvizate, pentru încălzit, care, pe anumite distanțe, ne cam supărau la ochi. Fumul din coșurile lor lăsa în urmă dâre lungi peste văi și dealuri. În gările unde trenul staționa mai mult se dădea semnalul din vagon în vagon – care se transmitea ca fulgerul – pentru servitul mesei calde, nu înainte de a fi puși de comandanți să executăm spălarea cu zăpadă și câteva exerciții fizice mult necesare în acea vreme.

În vagoane era mare animație, unii dintre noi povesteau, alții cântau sau făceau glume. Soldatul Rusu Eosimi, de prin părțile Moldovei, cânta din fluier melodii ce le știa din copilărie, iar soldatul Măcelaru Dumitru ne distra cântând din gură și dintr-un „solz de pește” făcut dintr-o bucată de peliculă foto. Știa multe cântece populare.

Decorul se schimba repede. Se cânta în grup, se încingea câte o bătută și din nou ne adunam în jurul sobiței ca să glumim sau să depănăm amintiri. Era o atmosferă plăcută, însă, pe măsură ce ne apropiam tot mai mult de Arad și de graniță, pe chipurile unora observai neliniște, îngrijorare. Totuși ne păstram voia bună. Eram doar toți tineri, dornici de viață, dar și plini de ură împotriva celor care ne cotropiseră țara atât în primul război mondial, cât și acum.

În o doua jumătate a lunii decembrie, am trecut granița româno-ungară (după ce inițial am făcut carantină timp de o săptămână în gara Zimandul Nou) și, odată cu sunetul puternic al locomotivei, un nou entuziasm, o nouă înviorare au pus

stăpânire pe noi și iar au început veselia, uralele, chiuiturile.

Garnitura de vagoane și-a continuat drumul peste Tisa până la Hatvan, unde am ajuns și am debarcat noaptea, la lumina lunii. Aici am auzit primele bubuituri surde și îndepărtate, se spunea că vin dinspre Budapesta, unde se desfășurau lupte grele.

După debarcare și după un marș lung și obositor prin Ungaria, am pătruns pe teritoriul Cehoslovaciei. Drumul era pietruit, dar anevoios. Zăpada, ca urmare a numeroaselor coloane care circulau, se transformase într-o masă de gheață.

În orașul Modry Kámén, o mică și frumoasă stațiune climaterică, am ajuns noaptea. Aici se vedeau urmele proaspete ale războiului; case și vile care încă mai fumegau, gropi de bombe și obuze, sanitari, medici și brancardieri etc. În apropiere, pe linia frontului, se auzeau bubuituri de tunuri și țăcănitul armelor automate. Sosisem așadar în zona acțiunilor de luptă în a doua parte a lunii ianuarie, într-o perioadă când divizia noastră a înlocuit pe poziție o divizie de cavalerie.

Am luat parte la lupte în zona localităților Turie Pole, Lešt', Oremov Laz, Pliešovce (în lunile ianuarie-februarie), în zonele Dobra Niva, râul Hron (luna martie), în zonele Breznicá, Nová Baňá, Lhota. (în perioada martie-aprilie), iar ulterior, până la victoria finală asupra fascismului, în localitățile Kroměříž, Kojetin, Brno.

3. Momentul cel mai dramatic pentru mine a fost prima zi când am intrat pe poziție. Această zi mi-a rămas foarte adânc întipărită în minte. Era în noaptea de 28 ianuarie 1945, când întregul grup de comandă am făcut deplasarea pe șoseaua Turie Pole-Lešt'. La Lešt', după o odihnă de circa trei ore într-un pătul cu fân, la orele patru din dimineața următoare eram gata de drum, în vederea intrării pe poziție. Aceasta numai odihnă

nu putea fi, deoarece eram cuprinși de foarte multe gânduri. Pe de o parte era dorința de a executa prima misiune cât mai bine, iar pe de altă parte era teama de necunoscut, de riscurile specifice care ne pândeau la tot pasul. Curând aveam să simțim pe propria noastră piele aceste riscuri.

Era în zori. Pe itinerarul pe care-l cunoștea numai comandantul, am mers în șir indian – telefoniști, centraliști, observatori, agenți –, cu întregul armament și aparatura din dotare, ocupând în final cota 622, pentru instalarea punctului de observare. Începusem lucrările pentru instalarea centralei telefonice și pregăteam cablul și telefoanele pentru realizarea legăturilor cu bateriile de tragere și infanteria, când asupra noastră și a întregului dispozitiv s-a abătut un bombardament de artilerie și de branduri, urmat de focurile armelor automate și a patru tanchete care trăgeau din mișcare. Probabil că inamicul sesizase pregătirea noastră pentru a trece la ofensivă și de aceea ne-a luat-o înainte.

După replierea rapidă pe versantul următor și o scurtă reorganizare, noi, transmisioniștii, împreună cu infanteriști ai Regimentului 38 infanterie și militari din compania 10 pionieri care se găseau undeva, în spatele nostru, am reușit să oprim contraatacul. De aici – de pe această înălțime – am dezlănțuit asupra inamicului un foc puternic, folosind tot armamentul din dotare. Ca atare, linia noastră de apărare alcătuită urgent nu a mai putut fi străpunsă de inamic. În spatele unei tufe de răchită ocupasem o poziție de tragere favorabilă, de unde trăgeam cu efect asupra inamicului.

La semnalul unui ofițer din regimentul de infanterie am ieșit cu toții la atac, respingându-i pe hitleriști pe poziția inițială. Iată că, din prima zi de luptă, din telefonist mă transformasem în pușcaș. La reușita acestei lupte consider că m-au ajutat temele de instrucție ale infanteriei pe care le

executasem în perioada scurtă de pregătire militară.

În urma acestei acțiuni dramatice a fost rănit și evacuat căpitanul Gorovei Mircea, primul nostru comandant, și au căzut la datorie soldații Găgeanu Nicolae și Tuchiu Marin, vechi cunoștințe, cu care împărțisem bucuriile și greutățile lungului marș din Valea Prahovei până în Munții Javorina.

Din această încleștare am lăsat pe cota 622 o parte din gulerul mantalei, rupt probabil de schija unui obuz, și amintirea acelei zile de 29 ianuarie 1945. Mă anima o singură dorință: să-i batem pe cei care ne cotropiseră țara.

Între zilele de 1 și 9 februarie, unitatea noastră constituită în grupare de artilerie, comandată de maiorul Constantinescu Vrancea, a continuat să sprijine cu foc lupta Regimentului 38 infanterie, iar noi, transmisioniștii acestei unități, am asigurat în permanență legăturile telefonice.

Era în ziua de 9 februarie, pe întreg frontul se făceau pregătiri intense pentru o mare ofensivă; se transmiteau ordine, se verificau legăturile telefonice, pe poziții se făcea aprovizionarea cu muniții, hrană rece și alte materiale necesare.

Ofensiva urma să înceapă în ziua următoare, o zi de iarnă cu temperatura foarte scăzută, cu zăpadă înaltă de un metru, cu teren muntos și alte obstacole naturale. Promoroaca depusă pe pomi și pe firele telefonice ne îngreuia foarte mult activitatea de control a legăturilor de transmisiuni. Mergând pe fir, ajungeai în dispozitivul infanteriei și de acolo puteai vedea cu ochiul liber poziția inamică.

După pregătirile de rigoare a început atacul asupra raionului fortificat Oremov Laz și a înălțimii cu cota 725. Cu mândrie trebuie să spun că noi (eram toți tineri, contingentele 1944, 1945 și voluntari) nu cunoșteam atunci decât un singur îndemn, înainte, tot înainte, până la victoria definitivă asupra armatelor hitleriste!

Atacul a început în dimineața de 10 februarie și s-a desfășurat pe o ceață deasă. Înapoia valurilor de explozii ale nenumăratelor guri de foc executate de gruparea noastră de artilerie și de vestitele aruncătoare cu reacție sovietice, care au avut un efect distructiv asupra inamicului, măcinându-i poziția metru cu metru, ostașii Regimentului 23 infanterie au reușit ca după lupte grele să ocupe cazematele de pe cota 725. Inamicul, înfuriat că-și pierduse aceste „culcușuri" (poreclă dată de noi cazematelor construite din lemn, piatră și pământ), a trecut la un contraatac puternic, ajungând până în apropierea punctului nostru de observare, care era suprapus cu postul de comandă al regimentului de infanterie.

În această situație, maiorul Constantinescu Vrancea a organizat o subunitate de intervenție, formată din specialiștii ambelor puncte de comandă, care, umăr la umăr cu infanteria, l-a oprit și respins pe inamic. În această încleștare, din grupa noastră a căzut la datorie, secerat de o mitralieră dușmană, soldatul Dobre Radu, originar din Brăila, cartierul 1 Mai, înmormântat în cimitirul din marginea localității Lešt'.

Luptele pentru cucerirea înălțimii arătate mai sus și pentru ocuparea încrucișării de șosele de la Oremov Laz și a localității Dobra Niva au continuat până la 18 februarie, timp în care noi, constructorii de linii telefonice, nu am știut ce-i odihna. Legăturile telefonice fiind des întrerupte de explozii, toți ostașii din grupă au muncit cu dăruire pentru asigurarea într-un timp cât mai scurt a convorbirilor. Și acum îmi stăruie în minte apelurile noastre disperate și ale corespondenților noștri chemând: „Eleonora"!, „Eleonora 1"!, „Eleonora 2"!, „Eleonora 3"!

Nu pot uita niciodată zilele și nopțile cu temperaturi scăzute, cu viscol puternic, când, având telefonul după gât, bobinele în spate, urcam și coboram înălțimi fie pentru a controla starea

liniilor telefonice, fie pentru construirea unui nou traseu. Cine nu a trăit acele zile și nopți de apocalips cu greu își poate imagina realitatea câmpului de luptă.

Țin și cu ocazia scrierii acestor rânduri să aduc mulțumiri sergentului-major (r) Vasile Cotoi, fost muncitor la uzina „Progresu!”-Brăila, azi pensionar, care m-a ajutat și îndrumat în permanență pentru a nu cădea pradă gloanțelor și bombelor dușmane.

După lichidarea rezistențelor inamice din raionul fortificat Oromov Laz și după câteva zile de odihnă în zona localității Dačov Lom, unitatea noastră a început urmărirea inamicului pe direcția Dubove, Hron, Breznicá.

Aș mai dori să mă refer la un singur exemplu de eroism din câte s-au săvârșit atunci, în primăvara anului 1945. Este vorba de participarea unui detașament de șoc, din care am făcut și eu parte, pentru eliberarea localității Postaňpky (la circa 4 km de Kojetin), în fața căreia nu se găseau niciun fel de trupe românești. Era deci un gol în sistemul nostru ofensiv. În această perioadă divizia nu mai avea rezerve pentru a le introduce în luptă și de aceea s-au folosit artileriștii, divizionul 2 din Regimentul 20 artilerie.

Era în ziua de 4 mai, în jurul orei 10, când am primit un ordin telefonic ca o parte din militarii grupei noastre să se prezinte la maiorul Constantinescu Vrancea.

După constituirea într-o subunitate specială, din care făceau parte gradați și soldați, observatori, telefoniști, agenți de legătură, parte din servanți, am fost organizați pe trei așa-zise grupe de șoc, înzestrate cu armament automat, cu două flakuri de 20 mm și un tun de câmp de 75 mm, condus de o grupă de servanți pentru mișcarea acestuia cu brațele.

Comandant al detașamentului de șoc a fost numit locotenentul Alexandru Jiletcovici, iar ajutor

al acestuia sergentul-major Tudor Sofronie. Pe amândoi îi cunoșteam încă din perioada pregătirii noastre în zona Filipeștilor de Târg.

După o scurtă recunoaștere, după stabilirea misiunilor de foc și a direcțiilor de atac, întregul detașament a fost condus pe baza de plecare, la înălțimea unei liziere de pomi fructiferi. Grupei noastre i se încredințase misiunea de a pătrunde în localitate de-a lungul străzii principale. Pentru menținerea legăturii, fiecare grupă de șoc a fost dotată cu telefoane, cablu și alte materiale de transmisiuni, având indicativele „Vrancea”, „Vrancea 1”, „Vrancea 2”, „Vrancea 3”.

Încă din timpul pregătirii atacului fusesem informați că localitatea avea străzi drepte de-a lungul direcției de atac, care se întretăiau, la mici distanțe, cu străzi care constituiau aliniamente succesive de ocupat.

După terminarea tuturor pregătirilor, la semnalul stabilit prin rachete roșii, subunitatea a plecat la atac. La îndemnurile locotenentului Jiletcovici și ale comandanților de grupe, militarii detașamentului au pătruns pe străzi, căutându-i pe hitleriști prin curți, case, pivnițe, lichidând orice rezistență întâlnită în cale. După ce atingeau aliniamentul stabilit, grupele de șoc continuau rapid mișcarea pentru a ajunge la obiectivul următor. Ordinele se transmiteau prin telefoane și se raporta de executare. S-au capturat și prins 5 prizonieri.

În urma noastră locuitorii ieșiți de prin pivnițe, poduri și alte adăposturi ne însoțeau spre centrul localității.

Și aici, la Postaňpky, ca și în alte localități, partizanii cehi ne-au fost de un real folos, ajutându-ne la transportul muniției, al armamentului, ne-au fost călăuze prețioase. Cu ajutorul lor am descoperit unele puncte de rezistență ale inamicului, ca, de pildă, cel de la moară și din preajma ei.

Luptele cele mai înverșunate la moară s-au desfășurat. Grupele noastre de șoc au acționat impetuos, cu tot armamentul greu de care dispuneam. Am executat trageri directe asupra morii și în special asupra ferestrelor sale.

La lăsarea liniștii au fost găsiți în interiorul „blestematei mori” mai mulți hitleriști morți și o însemnată cantitate de muniție și armament. Se vedea clar că inamicul, în retragerea lui pripită, nu a mai avut timp să-și ridice armamentul, muniția, răniții și alte materiale. Iată că, pentru a doua oară într-o perioadă relativ scurtă, artileriștii și specialiștii punctelor de comandă erau puși în postura de a lupta infanterește.

Până la realizarea joncțiunii și darea în primire a sectorului, detașamentul nostru de șoc s-a îngropat la teren pe liziera de nord-est a localității, unde populația civilă ne-a înmânat flori și a servit pe unii dintre noi cu o băutură tare, care ne-a înveselit și am uitat, cel puțin pentru scurt timp, de efortul și greutățile prin care am trecut.

În acțiunea de la moară au căzut eroic sergentul-major Marin Coțofană și unul dintre cei mai buni prieteni ai mei, soldatul Zaharia Tarău, originar din comuna Zăvoaie, județul Brăila, iar sergentul Matei Vasile și sergentul Ion Căpățînă, născut pe meleagurile comunei Rușețu, județul Buzău, au fost răniți.

Martori ai acestor evenimente mai sunt: plutonierul (r) Teodor Sofrone, Ștefan Ionescu, Ionică Toma, toți pensionari în municipiul Brăila, Dumitru Niță, Marin Nichifor, și mulți alții.

După luarea în primire a dispozitivului de luptă de către unitatea de infanterie, ostașii detașamentului nostru s-au reîntors la subunitățile de bază. În zorii zilei de 5 mai am ajuns din nou în postura de telefonist al divizionului 2 din Regimentul 20 artilerie, asigurând legăturile telefonice cu bateriile de tragere și cu Regimentul 38 infanterie, în sprijinul căruia ne găseam pentru

eliberarea orașului Kojetin. Atacul a început după o puternică pregătire de artilerie care a durat peste 30 de minute, distrugând cuiburile de rezistență inamice de pe liziera orașului.

De la punctul de comandă unde mă găseam (pe rambleul unei căi ferate), i-am văzut pe ostașii noștri cum au fost opriți imediat ce au pătruns în oraș, deoarece hitleriștii opuneau o rezistență înverșunată. Inamicul n-a reușit însă să-și recucerească pozițiile pierdute nici după ce a contraatacat cu tancuri și tunuri de asalt, așa că în timpul nopții a fost nevoit să părăsească orașul, nu înainte de a-l devasta. Astfel, în dimineața zilei de 6 mai, localitatea a fost eliberată de către trupele diviziei noastre împreună cu militarii unei mari unități de munte.

În orașul Kojetin am rămas toată ziua, pentru a strânge liniile telefonice care erau întinse până aproape de centru, lângă catedrală și podul de peste râul Morava. În această zi am trecut să văd fabrica de conserve, de zahăr, de bere și alte instituții din zonă. Deodată au început să bată clopotele. M-am interesat de ce se trag clopotele: era prima zi de Paști.

În scara zilei de 6 mai am părăsit orașul, îndreptându-ne spre un nou raion de concentrare și de acolo ne-am pus iarăși în marș spre marele centru industrial Brno.

4. Cu mândrie, iar uneori și cu tristețe îmi amintesc de tovarășii mei de arme.

Pe soldatul Radu Dobre îl cunoșteam încă din copilărie și de la școala primară nr. 6 „Sandu Aldea” din Brăila, al cărei elev eram. Împărtășisem aceleași sentimente, deoarece atât tatăl lui, cât și al meu decedaseră de tineri. Datorită greutăților pe care le avea în familie, a fost nevoit ca încă de la vârsta de 15 ani să se angajeze împreună cu fratele lui mai mic la fosta firmă „Franco-Română”, azi uzina „Progresul”.

Soarta a făcut să împărțim atât greutățile, cât și bucuriile pe frontul antihitlerist. El însă a murit ca un erou, secerat de gloanțe pe cota 725 din raionul fortificat Oremov Laz și a fost înmormântat în cimitirul din marginea comunei Lešt', unde, după anumite date, divizia noastră a lăsat peste 600 de morminte ale eroilor ei.

La reîntoarcerea de pe front, de multe ori am fost căutat de mama și fratele lui, pentru a le mai povesti câte ceva despre Răducu al lor.

În prezent, atunci când am întâlniri cu elevii din școli, cu tinerii militari, elogiez cu emoție tenacitatea, hotărârea, curajul și faptele lui de arme. Pe soldatul Radu Dobre, care în februarie 1945 avea doar 20 de ani, nu-l pot uita niciodată.

Aceleași gânduri și sentimente se îndreaptă acum, când scriu aceste rânduri, și către cel ce a fost cel mai apropiat și mai bun prieten al meu, soldatul Zaharia Tarău. Născut într-o familie de țărani cu gospodărie modestă din comuna Zăvoaia, județul Brăila, și după o încercare de a învăța o meserie în orașul Brăila, se reîntoarce pe meleagurile comunei natale, muncind alături de părinți puținul pământ pe care-l avea.

L-am cunoscut și ne-am împrietenit pe meleagurile prahovene, în perioada când unitatea se pregătea să plece pe frontul antihitlerist. Era un tânăr modest, cinstit, veșnic cu zâmbetul pe buze. Datorită calităților sale, în scurt timp și-a însușit meseria de agent de legătură și apoi de telefonist. Pe front am împărțit cu el greutățile războiului și ale iernii aspre din 1945, cu zăpadă mare și temperaturi scăzute, până în ziua de 4 mai. A căzut la datorie, străpuns de un glonț dușman, când am luat cu asalt moara din Postaňpky. El nu a apucat să se bucure împreună cu noi de știrea telefonică din seara zilei de 8 mai ce anunța capitularea fără condiții a Germaniei hitleriste, nu a mai avut posibilitatea să arunce cu boneta în „vârful

cerului” și să strige ca noi, cu disperare, „Pace! E pace!”

Cu buna cuviință a românului, el dădea oricărui cetățean cehoslovac care-i ieșea în cale bună dimineața, bună ziua, bună seara, în limba rusă.

Și pe soldatul Zaharia Tarău, ca și pe soldatul Radu Dobre îi evoc ori de câte ori vorbesc sau povestesc tineretului despre unele întâmplări de pe frontul antihitlerist.

Cu ani în urmă citeam în ziarul „Apărarea Patriei” că în registrul istoric și la muzeul unității unui regiment de artilerie din Moldova se pomenește și de numele neuitatului meu prieten și tovarăș de luptă Zaharia Tarău (este vorba de unitatea de artilerie din Bacău, care s-a „născut” din divizionul 2 al Regimentului 20 artilerie, divizion care în toamna anului 1944 provenise din Regimentul 3 artilerie).

Pe soldatul (sergentul de mai târziu) Dumitru Niță, îl întâlnesc deseori și ne amintim cu emoție și mândrie de anii de luptă, când, în specialitatea lui de cercetaș-observator al punctului de comandă, stabilea cu precizie, împreună cu regretatul soldat Gheorghe Chiriacescu și cu sergentul-major Victor Toma, elementele necesare calculării tragerilor de artilerie.

Amintiri privind tovărășia de arme mă leagă și de alți tovarăși și îndeosebi de soldatul Marin Nichifor, care, în prima zi când am intrat pe poziție și când a început un bombardament de branduri, și-a pus lopata „lineman” la inimă, iar capul l-a băgat în parapetul de zăpadă, parcă să nu mai audă cele ce se întâmplau în jur. Mult timp am făcut haz de această pățanie, amintindu-i un vechi proverb românesc: „Marine, capul face…”

Împreună cu soldatul Marin Nichifor am „măsurat cu pasul” greul și lungul drum al luptelor din Munții Javorina, din raionul fortificat Oremov Laz, trecerea prin masivul Nitra până în Carpații

Albi, pentru ieșirea pe râul Morava, la Kroměříž și Kojetin.

Și acum, după aproape patru decenii, îmi stăruie în minte figura soldatului Nichifor, care, împovărat cu bobine de cablu telefonic, urca și cobora munți și văi, realizând legături telefonice la timp. Nu se poate uita nici pâinea înghețată, tăiată cu toporașul din trusa de transmisionist pe timpul aprigei ierni a anului 1945.

Originar din comuna Unirea, județul Brăila, fostul soldat Marin Nichifor s-a întors în satul său natal. Din păcate, deși comuna Unirea nu este departe de Brăila, ne întâlnim rar, dar amintirile rămân totuși amintiri.

• Roșior în munți

1. La 19 aprilie 1945, în luptele pentru cota 375 din apropierea localității Skalice, am fost grav rănit. Inamicul dezlănțuise un foc de artilerie și arme atât de intens și de puternic, încât și brandurile ne-au fost distruse, povestește *fruntașul* (*r*) *GHEORGHE CRISTEA, din efectivele Regimentului 3 roșiori.* Odată cu mine au mai căzut răniți sergenții Ion Vasilescu și Dumitru Gican. Ultimul a murit în timp ce era transportat la postul de prim-ajutor. Mai târziu, din relatările unor camarazi, am aflat că la cota 375 tributul nostru de sânge a fost deosebit de mare.

De la postul de prim-ajutor am fost transportat în localitatea Piestany, o stațiune balneară așezată pe râul Váh și unde se afla Compania 6 sanitară. În saloanele spitalului nu mai erau locuri, iar curtea cu arbori dați în floare și frumos aliniați gemea de răniți întinși pe targă. Tot pe o targă zăceam și eu. Fața-mi era desfigurată, aveam o rană în brațul drept, alta în omoplat. Schija îmi smulsese o fâșie din flanelă și o vârâse în rana de sub omoplat, gata să ajungă în plămân. Se impunea, credeam eu, o intervenție chirurgicală, și încă una de urgență. Ce

era însă să fac? În cele din urmă m-a ajutat norocul. Cum stăteam întins pe targă și cum nu-mi pierdusem încă limpezimea minții, am văzut trecând printre răniți un consătean – Marin Simion. I-am făcut semn cu mâna să se apropie, căci vorbirea îmi era fără vlagă. Nu m-a recunoscut și m-a întrebat: „Cine ești?” „Gică al lui Cristea”, i-am răspuns. Văzându-mă în ce hal sunt, a început să plângă. El m-a ajutat. Am fost operat, iar de sub omoplat mi s-a scos o schijă. Am rămas aici unsprezece zile, în care timp spitalul a fost vizitat de ministrul de război, generalul Constantin Vasiliu-Rășcanu. Unii dintre noi am fost decorați. Și eu am fost decorat și am primit în dar un ceas marca „Victoria”. Am fost felicitați. Consăteanul meu, Marin Simion, având un aparat de fotografiat, a surprins momentul solemn al decorării și a expediat fotografia însoțită de o scrisoare părinților mei.

La 24 aprilie 1945 am fost îmbarcați într-un tren sanitar format din zece vagoane pline de răniți. Un doctor și o sanitară însoțeau garnitura. Patru zile am făcut până la Arad, dar n-a putut fi coborât niciun rănit, spitalele neavând niciun loc liber. Ne-am continuat drumul spre Timișoara. Aici, aceeași situație. Starea mea s-a agravat. Mai ales rana de la față – o schijă îmi intrase prin nas și-mi ieșise prin gură. Infecția își croia drum puțin câte puțin. Respiram numai pe gură, anevoie, cu sufocări. Am fost dus în oraș cu o trăsură și abia la o maternitate am găsit pe cineva care să-mi schimbe pansamentul.

La 1 mai însă am ajuns în grija medicilor de la Spitalul Militar Central din București. Abia acum ajung să răspund întrebării dumneavoastră: ziua de 9 mai m-a găsit în spital, unde am zăcut timp de nouă luni și de unde am ieșit ca mutilat de război.

2. M-am născut în comuna Saiele, județul Teleorman, într-o familie de țărani. Am fost

încorporat în iunie 1944, la vârsta de 21 de ani, și am fost repartizat la Regimentul 3 roșiori, unde am făcut o instruire militară de scurtă durată. Poate ar fi fost ceva mai lungă și mai temeinică, dar au avut loc evenimentele de la 23 August 1944. În istorica noapte, unitatea noastră a trecut în alarmă pe liziera de nord – nord-est a orașului Turnu Severin, cu misiunea să oprim coloanele germane care se îndreptau spre Banat. În conjunctura asta, botezul focului l-am primit în luptele de la Gura Văii-Vârciorova-Balta, unde au fost făcuți prizonieri 300 de nemți, cu tot materialul de război. Dar dincolo de Dunăre, pe malul drept, în Iugoslavia, erau încă unități germane. Acestea continuau să țină sub tirul artileriei Turnu Severin și șoseaua ce duce spre Orșova.

La 10 septembrie sosesc în zonă unități ale Armatei 53 sovietice, cu scopul de a acționa. Generalul rus Managarov, de acord cu colonelul Lungu Ion, comandantul Regimentului 3 roșiori, hotărăsc ca un detașament, sub comanda maiorului Crețulescu Vasile, să fie trecut pe malul iugoslav. Din detașament am făcut și eu parte. În noaptea de 10 spre 11 septembrie 1944 s-a acționat. Dunărea a fost traversată într-o liniște deplină, ceea ce a asigurat surprinderea. Totuși, luptele au fost grele și au ținut câteva zile, cu mari pierderi pentru inamic. Astfel, drumul spre Orșova a fost deschis, iar generalul Managarov a adus calde mulțumiri regimentului nostru.

3. Către sfârșitul lunii decembrie, războiul antihitlerist ne-a adus la periferiile Budapestei. Cu greu am reușit să ne săpăm adăposturi în pământul înghețat. Foloseam rând pe rând târnăcopul, ranga, deși schimburile de focuri cu inamicul rareori încetau.

În memoria mea stăruie luptele de stradă din Budapesta. Un oraș luat cu asalt casă cu casă, stradă cu stradă, pe un ger uscat de crăpau pietrele.

La 6 ianuarie 1945, deci după șase zile și nopți de înfruntări nesfârșite cu un dușman înrăit, am ajuns în fața marelui hipodrom al capitalei maghiare. Inamicul se întărise în interiorul hipodromului, de unde vedea ca în palmă. N-avea muniții, alimente și i se aruncau din avioane cu parașute speciale. Un asemenea avion hitlerist a fost lovit de un proiectil de-al nostru: a explodat în aer și din el s-a deșertat toată încărcătura. Am cucerit hipodromul, apoi cazarma Franz Joseph.

Nu ne-am îndoit nicio clipă de victorie, mai ales că maiorul Vasile Crețulescu, căpitanul Ștefan Ghica și locotenentul Dumitru Arminovici erau mereu printre noi, în fruntea noastră.

Ca roșior, am luptat în Munții Tatra, prin zăpezi înalte cât un stat de om. La forțarea Hron-ului, maiorul Vasile Crețulescu a fost secerat de un snop de mitralieră. Gloanțele l-au lovit în piept și în cap. A murit în brațele mele și ale caporalului Ion Avram, după câtva timp rănit și el foarte grav.

Nu-l pot uita, acum când scriu aceste rânduri, pe soldatul Nicolae Ivașcu, căzut în ziua de 26 august 1944 chiar lângă ruinele podului lui Traian, de la Drobeta Turnu Severin, apoi pe Nicolae Stănică, lovit mortal de schijele aceluiași proiectil care, pe mine, tânăr de 22 de ani, m-au mutilat.

4. În vara anului 1945, când a avut loc Parada Victoriei și trupele române, întoarse biruitoare de pe front, au trecut pe sub Arcul de Triumf, mai eram în Spitalul Militar din București. Nu știu prin ce minune am auzit trompetele militare și un „Uraa!” puternic umplând văzduhul. În clipele acelea am uitat de rănile care mă dureau, simțind, în schimb, o mare satisfacție.

• Să numeri morții

1. Ancheta dumneavoastră m-a împins să fac o socoteală. Devenisem și eu curios să știu câte zile

și nopți de război am trăit în linia întâi. Au ieșit 215 zile, în rândurile aceleiași unități piteștene de pe vremuri – povestește *sergentul-major VASILE C. BOGDAN, fost comandant de grupă în Regimentul 1 vânători Pitești.*

Știrea capitulării Germaniei ne-a parvenit în localitatea slovacă Letovice, după orele 21, în timpul unui popas făcut ca să ne mai tragem sufletele. Pacea plutea în văzduh, o simțeam cu toții. Fiecare altfel: nouă, de pildă, ni s-a părut cam ciudat că inamicul, care, de obicei, ne bombarda violent cu artileria grea, trăgea acum în noi cu obuze fără focoase. Adică obuzele cădeau și nu explodau. Noi văzusem în acest amănunt un semn de pace. Dar după ce au refuzat capitularea necondiționată, iar noi am început să-i urmărim, nemții au reluat bombardamentele de artilerie cu obuze cu focoase.

La aflarea știrii încheierii războiului, ostașii au izbucnit într-o nemaipomenită explozie de bucurie. Soldații, ca și celelalte grade inferioare ori superioare, au căzut în genunchi și au sărutat pământul. Apoi, ca la o comandă – nimeni nu știe cine a dat comanda asta – au început să tragă în văzduh din toate armele existente… Parcă intrase amocul în noi, trăgeam focuri de armă, plângeam, râdeam. Ne îmbrățișam…

Nici acum, când scriu răspunsurile la ancheta dumneavoastră, nu-mi vine să cred că după 215 zile și nopți de război am supraviețuit.

2. La flancul drept al Regimentului 30 dorobanți, se afla Regimentul 1 vânători din care făceam și eu parte, cu gradul de sergent-major. În fața noastră – Tisa. Trebuia s-o forțăm, s-o trecem… Pe rând, mai întâi cei din dreapta, pe urmă noi… Încă de la mijlocul lui octombrie au început ploile de toamnă. Se răcorise bine de tot, iar noi nu apucam să ne uscăm mantalele, capelele, moletierele. Mă furișam pe malul Tisei și-i

urmăream înciudat apele, care se umflau și se învârtejeau. Chiar în primele zile ale lui noiembrie, cei din Regimentul 30 dorobanți au încercat să treacă pe celălalt mal și de fiecare dată au fost respinși. Am văzut cu ochii mei morți plutind la vale. Se înroșise Tisa de sângele lor.

După ce am trecut Tisa am participat la luptele pentru cucerirea comunei Csóbaj. Compania mea s-a instalat la adăpostul celui de-al doilea dig care proteja satul maghiar de revărsările Tisei. Nu mai înotam în apă, ci într-o mocirlă care ne îngreuia fiecare pas. Noi, totuși, se poate spune că am avut noroc. Alte unități, fie ale noastre, fie ale Regimentului 4 dorobanți, s-au pomenit în câmp deschis și acolo au fost obligați să-și sape, ca vai de lume, poziții.

De la dig și până la Csóbaj erau cam trei-patru kilometri. Între noi și inamicul întărit în comună și în jurul comunei se interpuneau trei liziere de salcâmi; erau în calea noastră marcate ca trei gărdulețe. Dincolo de ultima lizieră, un ogor cu glugi de coceni se întindea până la marginea așezării. Deci ăsta era terenul pe care noi urma să-l străbatem pentru a cuceri localitatea. Inamicul a avut când și cum să-și întărească apărarea. Salcâmii, glugile de porumb, pe urmă casele formau tot atâtea puncte de rezistență în calea noastră. Sigur, artileria noastră, amplasată pe malul stâng, a încercat să ne ușureze atacul, dar principalele cuiburi de rezistență ale dușmanului au rămas neatinse.

Ne-am ridicat la atac împreună cu resturile batalionului 3 al Regimentului 4 dorobanți. Numai ce ne-am depărtat de dig, și ni s-a pus în cale un baraj de artilerie. Am trecut prin el cu pierderi neînsemnate. Am lăsat în urmă prima lizieră de salcâmi, apoi a doua. „Doamne, mi-am zis, prea ușor și repede am trecut!” Csóbaj era din ce în ce mai aproape… Mai aveam însă de depășit o lizieră, iar dincolo de ea, un șanț – linia înaintată a

inamicului. De fapt, de aici a început de-adevăratelea războiul… Am ajuns la șanț, ne-am bătut la baionetă, corp la corp, l-am cucerit. O, ce ușor e să povestești acum! Ca să ne oprească atacul, inamicul, nu exagerez, a folosit mii de cartușe, sute de obuze, a transformat orice ridicătură de pământ sau groapă provocată de explozii în puncte de rezistență. Până și firul ierbii ăleia de toamnă l-a folosit.

Când am legat lupta corp la corp, la șanț, nu numărам mai mult de 30 de ostași. Ceilalți rămăseseră pentru totdeauna în lunca Tisei. Șanțul ăsta blestemat a fost și cheia cuceririi Csóbaj-ului. Cucerindu-l, l-am pus pe inamic pe fugă și din clipa asta nu l-am mai lăsat să răsufle. Spre seară, localitatea rămăsese în urmă. Se făcuse o liniște ca de mormânt… Am crezut că după noi vor veni alte unități, dar ne-am înșelat. Din cei câțiva care am supraviețuit, unul a fost trimis la comanda batalionului să raporteze că misiunea a fost îndeplinită, că mai suntem câțiva în viață și să ni se trimită urgent întăriri. Într-adevăr, la batalion se formase părerea că cei din compania 6 am fost decimați. Ceea ce numai în parte era adevărat. Am avut cincizeci de morți și mulți, foarte mulți răniți. Printre cei căzuți se numărau căpitanul Nestor, sublocotenentul Zarea, sergentul Marinescu… Și asta, numai pentru o comună, dar câte sate și orașe ne mai așteptau până la terminarea războiului!

3. A început să ningă și să se așeze iarna cam în jur de 15 decembrie, cel puțin în sectorul nostru, situat la poalele Munților Mátra. Iarnă cu zăpezi înalte cât un stat de om. Munți… Nu luptasem niciodată în munți. Nici instrucție de munte nu făcusem. Era regimentul nostru de vânători, dar nu de munte. Echipamentul?! Ce să mai vorbim!… Bocancii ni se întăriseră, de ziceai că sunt din coajă de copac… Ne-am avântat însă în lupte, căci dincolo de munte ne aștepta dumneaei, Pacea. Și

într-o zi de iarnă, în Mátra, comandanții de companii și de plutoane sunt trimiși în recunoașterea terenului, în vederea organizării unei linii de apărare. Fiind comandantul plutonului 2, am fost trimis împreună cu sergentul-major Tănase, comandantul plutonului 1. Cu o hartă în mână, am pornit-o în direcția indicată plutonului meu, înfundându-ne într-o pădure destul de deasă. Am mers cât am mers, pașii noștri lăsau urme adânci în zăpadă. Ne pierdeam în necunoscut. Eu, unul, cât am făcut războiul antihitlerist, și l-am făcut nevătămat de la un cap la altul, nu m-am gândit niciodată că aș putea să mor, deși de multe ori mă pomenisem față-n față cu moartea. Am fost și prizonier câteva ore… Ara căutat să fug, și am fugit. Nu-mi plăcea să mă gândesc la moarte. Nu sunt om de la munte, nici de la pădure nu sunt. Iar acum umblam printr-o pădure străină, înecată în zăpadă. Mi se făcuse frică. Mă mai liniștea prezența sergentului-major Tănase… Mergea la o anumită distanță de mine. Deodată auzim niște zgomote și, ca la o comandă, ne culcăm în zăpadă. Spre noi înainta agale o patrulă maghiară. Mai rar o asemenea întâmplare: inamicul în recunoaștere, noi așijderea. Capul patrulei ținea în mână un carnețel în care nota câte ceva. Se oprea, se opreau și ceilalți soldați din patrulă, cerceta împrejurimile și nota în carnet ce vedea.

Așa cum am mai spus, sergentul-major Tănase, comandantul plutonului 1, se trântise și el în zăpadă la o oarecare distanță de mine. N-aveam cum schimba o vorbă, iar dacă ne-am fi ridicat capetele, am fi fost zăriți. Însă patrula maghiară venea direct spre noi și mă întrebam cum o să ne descurcăm. Mai avea până la noi vreo treizeci sau patruzeci de metri, când a făcut, pe neașteptate, cale-ntoarsă. Eram salvați. Dracul însă îl pune pe Tănase să deschidă focul. Cei cinci soldați maghiari s-au dat pe după copaci și observând că se trage în ei dintr-o singură direcție, au răspuns și

ei cu foc, vădind intenția de a-l încercui pe Tănase și de a-l captura. Doi ostași s-au desprins de restul patrulei și, prin salturi, s-au apropiat de mine, bineînțeles fără să știe că eram și eu pe acolo. I-am lăsat să se apropie și, când am crezut de cuviință, am deschis focul. În secunda următoare s-a produs o minune, cei doi au ridicat brațele, în timp ce ceilalți camarazi ai lor au rupt-o la fugă. Nu m-am așteptat la o asemenea răsturnare de situație. Ne-am întors pe poziții, ia comanda companiei, cu doi prizonieri, care au fost expediați mai departe, la regiment, să fie interogați…

Ce vreau să vă mai spun? Că uneori, vrei sau nu, ajungi la concluzia că moartea caută anume pe cineva. După expedierea prizonierilor, comandantul companiei a rămas pe loc să discute cu noi amplasarea plutoanelor 1 și 2. Ceva mai încolo stătea în așteptare un soldat isteț, agentul de legătură al companiei. Deodată am auzit foarte aproape explozia unui proiectil de brand, care l-a omorât pe agentul de legătură. Au urmat și alte explozii, așa că m-am ascuns într-o văgăună. Eram sigur că inamicul avea sus, pe o creastă, un observator, de unde ne văzuse, ba ne și numărase. Mai târziu, când brandurile dușmane au amuțit, eu și sergentul-major Tănase am fost trimiși din nou în recunoaștere, nu singuri, ci însoțiți de trei agenți de legătură. Trebuia să găsim poziții cât mai potrivite în vederea amplasării plutoanelor. Cei trei agenți mergeau nu cu mult înaintea noastră. Și așa, tam-nesam, Tănase începe să se contrazică cu mine pe tema amplasării plutoanelor. El susținea una, eu alta. În toiul discuției, ne-am oprit… Așa probabil credeam noi că o să ne convingem unul pe altul. Deodată am auzit fâlfâitul sinistru al unor proiectile de brand și, instinctiv, m-am lipit de un copac. Două din ele au explodat printre coroanele copacilor, iar al treilea a atins solul. Tănase, săracu', n-a mai apucat să schițeze un gest. O schijă l-a omorât pe loc. Așadar, de dimineață

moartea îl tot căuta și, iată, l-a găsit. Pierdusem un camarad bun. Dar câți camarazi nu pierdusem până atunci și câți nu aveam să mai pierd până-n ziua păcii?!

Trupul neînsuflețit al lui Tănase l-am trimis cu doi agenți la companie, eu, pentru un timp, preluând și comanda plutonului 1. A fost o zi neagră. În timp ce eu și celălalt agent rămăsesem în pădure, inamicul ne-a atacat de sus în jos. Ne-am pitit pe după copaci, maghiarii nu ne-au descoperit, așa că ne-am pomenit în spatele lor. Și ce s-a întâmplat? Compania 6 a contraatacat, iar noi, fiind în spatele inamicului, n-am stat cu mâinile în sân. Am căutat un amplasament bun pentru pușca-mitralieră și am deschis focul. Inamicul, crezând că-i în primejdie de a fi încercuit, s-a retras în debandadă, lăsând pe câmpul de luptă douăzeci de morți, printre ei și doi ofițeri.

Am zis că a fost o zi neagră. Noaptea, când s-a încheiat bilanțul zilei, am constatat că am avut patruzeci de morți și foarte mulți răniți. Asta-i prima mea amintire din Munții Mátra… Și mai am una: mai bine de o săptămână mi-am potolit setea topind zăpadă. Pe cap purtam o căciulă albă, care, cu timpul, devenise brună din pricina fumului. Căpătasem și o înfățișare rea, de om care nu mai are alt rost pe lume decât să numere morții sau să-i vâneze pe horthyști și pe hitleriști. Eu însă, vă asigur, sunt din fire un om bun și înțelegător…

La începutul lunii martie, într-un moment de acalmie, ne-am apucat de întreținerea armamentului: să-l curățăm, să-l ungem. Când mă pomenesc la mine cu sublocotenentul Florian, comandantul companiei 6. Avea să-mi dea de știre că trebuia, încă în ziua aceea, să mă prezint la comandamentul Diviziei 3 infanterie, fiind ales să fac parte dintr-un pluton de șoc.

Acest pluton de șoc a luat ființă la Zvolen, în Cehoslovacia, și număra 40 de ostași, 3 subofițeri

și un ofițer – locotenentul Moise. Ni s-a explicat că rostul plutonului este să ducă la îndeplinire misiuni speciale: infiltrări în spatele inamicului, intervenții în anumite sectoare ale frontului. Ne găseam direct în subordinea diviziei. Au urmat zile de instrucții specifice.

Vă relatez mai jos o acțiune importantă întreprinsă de plutonul de șoc.

Regimentul 30 dorobanți încerca de mai multe zile să ocupe satul Čičmany. Pentru a ajunge la acest sat, trebuia să străbatem 6-7 kilometri de pădure, apoi să mai parcurgem o distanță de 3-4 kilometri. Satul se afla așezat pe un deal în formă de farfurie. De la piciorul dealului până sus, în sat, trebuia să urci vreo 200 de metri, panta fiind de peste 95°. Singurul loc pe unde se putea intra în sat era șoseaua pe lângă care curgea un pârâiaș. Cei 3-4 kilometri de la pădure la sat erau foarte greu de străbătut, deoarece mai bine de zece mitraliere, amplasate pe deal, secerau drumul. În partea cealaltă a satului se înălța un munte. De acolo, la adăpostul brazilor, trăgeau artileria inamică și aruncătoarele, în număr suficient de mare pentru a apăra acest punct-cheie. În seara zilei de 15 spre 16 martie 1945, pe la orele 21, plutonul nostru primește misiunea de a se deplasa în satul Čičmany și a culege informații. Locotenentul Moise vorbea foarte bine nemțește și ungurește. Am mers cu tot plutonul până la ieșirea din pădure, către satul indicat; aici, într-un loc, ne-am dezbrăcat de mantale, am lăsat centurile, dar încărcătoarele pistoalelor le-am pus prin buzunare. Grupa care trebuia să opereze în sat a fost formată din locotenentul Moise, sergenții-majori Bogdan Vasile și Olteanu Gheorghe, precum și un număr de 12 ostași. Restul plutonului a rămas în pădure sub comanda sergentului-major Gheorghe Ciortea, cu misiunea de a ne sprijini, în caz de nevoie, cu mitralierele. Pe lângă puștile-mitralieră, am fost dotați cu grenade de mână și un pistol pentru

semnalizarea cu rachete. Am ieșit din pădure la ora 1 noaptea, în formație de câte trei grupe de luptă, fiecare gata de a o apăra pe cealaltă, și am înaintat către sat în cea mai perfectă tăcere. Am mers până am atins piciorul pantei, după care una din grupe s-a deplasat la stânga, pentru a recunoaște șoseaua și pârâiașul – lucru pe care l-a și făcut –, s-a înapoiat la punctul de plecare și ne-am regrupat, pentru a ne retrage spre pădure. De aici, pe firul viroagei, eu, împreună cu cei 4 oameni și locotenentul Moise, am intrat în sat prin stânga șoselei și ne-am oprit nu departe de prima casă. Am făcut cale-ntoarsă și am adus și restul grupei. Numai după aceea am trecut la acțiune. Am încercuit casa și, spre surprinderea noastră, am găsit-o pustie. L-am lăsat aici pe sergentul-major Gheorghe Olteanu cu 6 ostași, iar locotenentul Moise și cu mine, însoțiți de ceilalți ostași, am pornit să controlăm și celelalte case. Vreo douăzeci am controlat. Toate erau pustii. După această primă cercetare, ne-am tras înapoi spre viroagă, fixându-ne la pândă, cu trei grupe fiecare, având consemnul ca, în cazul că se semnalează prezența inamicului, să i se raporteze imediat locotenentului Moise.

Așteptarea noastră s-a prelungit până aproape de ora trei dimineața. Bineînțeles că toți eram numai ochi și urechi, până și un foșnet cât de mic era comunicat locotenentului Moise. În sfârșit, pe la trei și ceva am auzit de la distanță cum o patrulă germană se apropia de grupa noastră, la pândă în dreapta viroagei. Informat, locotenentul Moise s-a repezit în direcția patrulei, le-a ieșit nemților în cale și li s-a adresat în germană. În vremea asta, noi stăteam la pământ. Inamicul a întrebat ce-i cu el pe-a- colo. Locotenentul Moise a răspuns că s-a rătăcit de unitatea sa. În momentul acela, un ostaș de-al nostru nu și-a mai putut stăpâni nervii și a deschis focul asupra patrulei germane. Pe doi i-a doborât mortal, ceilalți au dispărut în întuneric. Imediat ce-au răsunat împușcăturile, puștile-

mitralieră germane care se găseau mult în urma noastră au deschis focul. Am luat cu cea mai mare rapiditate toate actele ce se găseau asupra celor doi soldați împușcați, armele și mantalele pline de sânge, și ne-am retras în sat. Ne-am împărțit în două grupe… una a luat-o prin dreapta viroagei, iar cealaltă prin stânga. Ne-am apropiat de punctele unde știam că sunt amplasate mitralierele germane. Le-am căzut din spate, deschizând focul și reducându-le la tăcere.

Ne-am întors cu bine din misiune, prezentând la divizie actele capturate. Spre seară, satul Čičmany a fost eliberat.

Am relatat momentele pe care le-am socotit mai importante. Sigur că în război apar noi și noi situații, unele mai ușoare, altele mai grele. Ar merita să fie consemnate, dar pentru asta e nevoie de timp… de mult timp.

4. Momentul cel mai luminos, firește, a fost PACEA.

•

Au mai răspuns la anchetă:

George A. PITICAȘ • Iacob HALCIUC • Moise TICUȘAN • Ștefan RONCEA • Vasile R. IONESCU • Mircea GEORGESCU • Ion I. CIUNGU • Nicolae M. ZAPOROJAN • Gheorghe AXINTE • Gheorghe N. TOMA • Tăsică M. IONIȚĂ • Constantin N. STĂNCULESCU • Valeriu GALANTON • Romulus STOICUȚĂ • Nicolae ȘTEFĂNESCU • Vasile ANTON • Costache M. FLOREA • Dumitru PARASCHIV • Petre COMȘA • Alexandru A. JELEDINȚEAN • Ion SIBORSCHI • Petre SCORNICI • Ioan D. BĂLAN • Ioan C. ENACHE • Nicolae NEGRICI • Pavel URSACHE • Marin A. CHIȚAC • Nicolae SICA • Iosub I. TINCA • Radu D. HOLBAN • Petrică VASILIU • Stelian I. BREZEAN • Calmuc D. CHERONTE • Ilie BUCURESCU • Gheorghe

JUVERDEANU • Ioan DĂNESCU • Alex. LASCU • Aurică SITARU • Nicolae DOGARU • Constantin ENEA • Ioan G. PAUNESCU • Gheorghe S. ALEXE • Vasile GASPAR • Dumitru CODREA • Dumitrache PARASCHIV • Alexandru IVANOV • Dumitru Gh. BANU • Ștefan N. STOICESCU • Dumitrița ION • Aneta ÎMPĂRATU • Dumitru CIOBOTARU • Alexandru MIRESCU • Gheorghe VOLOC • Ionu CIUBOTARU • Dumitru MERINEL • Gheorghe SFICHI • Constantin CONSTANTINESCU • Dumitru BEREȘ • Aurel DIACONESCU • Petru C. TEOFĂNESCU • Grigore GLĂVAN • Ioan CORBU • Dumitru V. CHIRIAC • Grigore I. LUPU • Marin STEGARU • Virgil ANDRONESCU • Nicolae BRATUC • Alexandru G. BARBU • Nicolae OLARU • Manole G.G. IAMANDI • Dumitru NENCU • Ion I. DRAGOMIR • Virgil FONDREA • Marinel DUMITRIU • At. Ioan JUBEREAN • Constantin ROȘCA • Constantin FLOREA • David C. CHIRILĂ, Mircea C. POPOVICI • Emil METERCA • Tudor C. PÂRVAN • Constantin C. RUSU • Amet HAIRI • Constantin BADEA • Eftimie P. DANSCOI • Gh. STAREȘIN • Ion A. CUTELECU • Victor N. ANGHELUȚĂ • Florea I. OPROIU • Gh. NICULESCU • Vasile C. AVRAM • Simion PĂCURARIU, Constantin BOBOCEA • Adrian P. GHEORGHIU • Gh. I. PORNICI • Alexandru SĂLARU • Gh. P. NECULA • Ilie MONEA • Gheorghe ȘOIMARU • Constantin FLOREA • Savel FLOROIU • Hamilcar PETRESCU • Gheorghe SCIPIONE • Romeo G. CIOCÂRLIE • Constantin N. DINESCU • Ioan ȘENDRUC • Eufimie ZAHARCU • Nicolae ILMATIUC • Nicolae I. MAFTEI • Dumitru CÎNTAR.

Tuturor celor care au răspuns anchetei noastre, desfășurată sub auspiciile Editurii Militare, căreia autorul îi mulțumește și pe această cale, le aducem

prinosul nostru fierbinte de recunoștință. Fără sprijinul lor nu s-ar fi născut această carte.

Răspunsurile publicate, ca și cele nepublicate, având o valoare documentară aparte, vor fi predate, spre păstrare, Muzeului Militar Central.

virtual-project.eu

{1} Arhiva personală a lui Alexandru Cretzianu, ambasadorul României în Turcia între anii 1943 și 46, depusă în S.U.A., va deveni accesibilă cercetătorului în anul 2020.

{2} Operația de evacuare a aurului și valorilor britanice, a depozitelor Băncii Angliei în Canada.

{3} În cartea „Enigmele dezlegate ale celui de-al treilea Reich", istoricul Lev Bezîmenski consideră cazul Hess clarificat. În ce ne privește, ne menținem opinia: până la adevăr mai e o cale lungă și, mai ales, întortocheată și plină de „obstacole" arhivistice.

{4} În cartea „Enigmele dezlegate ale celui de-al treilea Reich", Lev Bezîmenski citează și el însemnări dintr-un jurnal al lui Bormann, datate mai 1941. Așadar nu mai e vorba de o agendă curentă, ci de un jurnal. Unde, în ce împrejurări a fost descoperit.

{5} Conferința a aprobat ca și Franța să facă parte dintre puterile ocupante, ceea ce n-a dus la schimbări esențiale ale zonelor de ocupație

{6} Răspunsurile sunt extrase aidoma din amintitul document.

{7} În răstimpul a opt zile și nopți au fost scoase din luptă circa șase divizii hitleriste, a fost eliberată o suprafață însumând 250 000 km^2. În acest cadru s-a produs o translație de fronturi de aproape 900 km în favoarea forțelor Națiunilor Unite. Dacă la acest succes militar asociem însemnătatea capului de pod realizat la nord de Carpații Meridionali și vest de cei Apuseni, avem tabloul imensei „spărturi" realizate de revoluția românească în dispozitivul frontului german

{8} Editura Militară, București, 1979.

{9} Tigru – Corpul 4 armată.

{10} Veronica – Armata 1 română.

{11} Denumirea codificată a Armatei 4.

{12} Denumirea codificată a Marelui Stat-Major.

{13} Denumirea codificată a Armatei 1.

{14} „Rău de toamnă".

{15} Leonida Loghin, „Al doilea război mondial", p. 568.

{16} Denumirea codificată a Corpului 7 armată după 24 octombrie, 1944, ora 24.

{17} Denumirea codificată a Diviziei 19 infanterie.

{18} Denumirea codificată a Diviziei 2 infanterie

{19} Denumirea codificată a Corpului 4 armată.

{20} Denumirea codificată a Diviziei 2 munte.

{21} Denumirea codificată a Diviziei 3 munte.

{22} În original.

{23} Un astfel de post de supraveghere fusese construit de către Misiunea militară germană aero din România în Waldlager-ul de la Otopeni.

{24} Localitatea a fost eliberată de ostașii Diviziei 11 infanterie.

{25} De pildă, J. Fest în „Hitler, le Führer”, vol. 2, și G. Blond în „Agonia Reich-ului” susțin că testamentul a fost bătut la mașină în trei exemplare. În cartea „Ultimele zile ale fascismului în Europa”, Jacques de Launay vorbește de existenta a patru exemplare.

{26} Ediția a doua a apărut în 1964.

{27} Mai sunt reproduse și procesele-verbale privind examinarea medico-legală a cadavrului Evei Braun, al lui Goebbels, al soției sale, ale celor șase copii ai săi.

{28} Ediția franceză.

{29} Grădina cancelariei unde fuseseră arse cadavrele lui Adolf Hitler și al Evei Braun era supusă unui intens tir de artilerie.

{30} În memoriile sale, generalul Eisenhower nu pomenește nimic de aceste două tocuri.

{31} Din „Jurnalul de operații al Diviziei 18 infanterie”.

{32} Se păstrează gradele indicate în răspunsurile trimise Editurii Militare la inițierea anchetei.

Table of Contents

PARTEA ÎNTÂI
• Pagini de istorie citite de un scriitor
PARTEA A DOUA
• Treptele victoriei
RĂSPUNSURILE LA ANCHETA „ULTIMA NOAPTE DE RĂZBOI, PRIMA ZI DE PACE”.
• Acel căpitan anonim
• A fost pentru prima oară când am plâns
• Primăvară aeriană
• Căruța specială
• Cu Ambulanța 38
• Detașamentul Ulmanka (I)
• Ulmanka! In memoriam (II)
• Ulmanka! In memoriam (III)
• Rožňava, în zorii zilei
• Să nu uităm cavaleria!
• Deschizând drum spre Viena
• „Căpățâna de zahăr”
• La Lučenec, în plină iarnă
• Dacă păstrez amintiri?
• Bravura soldatului român
• Și era o noapte luminoasă
• Lungul drum către victorie
• Ningea ca în zile de pace
• În ochi cu bucuria Victoriei
• Dincolo de Morava - Austria
• Cu flori și lacrimi de bucurie
• Am sărutat pământul țării
• Pe malul drept al Tisei
• Ne unea aceeași bucurie pământeană
• Pentru cerul patriei
• Grupul 44 cercetare
• Hron-ul cu sloiuri de gheață
• Pe drumurile victoriei
• De pe digul Tisei
• Înapoia valurilor de explozii

• Roșior în munți
• Să numeri morții

Table of Contents

PARTEA ÎNTÂI 3
• Pagini de istorie citite de un scriitor 3
PARTEA A DOUA 244
• Treptele victoriei 244
RĂSPUNSURILE LA ANCHETA „ULTIMA NOAPTE DE RĂZBOI, PRIMA ZI DE PACE”. 258
• Acel căpitan anonim 258
• A fost pentru prima oară când am plâns 274
• Primăvară aeriană 282
• Căruța specială 287
• Cu Ambulanța 38 300
• Detașamentul Ulmanka (I) 304
• Ulmanka! In memoriam (II) 306
• Ulmanka! In memoriam (III) 316
• Rožňava, în zorii zilei 321
• Să nu uităm cavaleria! 325
• Deschizând drum spre Viena 329
• „Căpățâna de zahăr” 338
• La Lučenec, în plină iarnă 350
• Dacă păstrez amintiri? 357
• Bravura soldatului român 360
• Și era o noapte luminoasă 363
• Lungul drum către victorie 372
• Ningea ca în zile de pace 380
• În ochi cu bucuria Victoriei 383
• Dincolo de Morava - Austria 390
• Cu flori și lacrimi de bucurie 405
• Am sărutat pământul țării 413
• Pe malul drept al Tisei 422
• Ne unea aceeași bucurie pământeană 427

• Pentru cerul patriei 434
• Grupul 44 cercetare 442
• Hron-ul cu sloiuri de gheață 447
• Pe drumurile victoriei 452
• De pe digul Tisei 458
• Înapoia valurilor de explozii 464
• Roșior în munți 479
• Să numeri morții 482